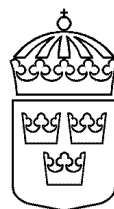

Torsdagen den 10 december

Kl. 11.00 – 17.56
19.00 – 22.16

---

1 § Anförande med anledning av Den allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter – 50 år

*Den allmänna
förklaringen om
mänskliga rättigheter –
50 år*

Anf. 1 TALMANNEN:

Ärade riksdagsledamöter! ”Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De är utrustade med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av broderskap.”

Dessa ord, och de efterföljande 29 artiklarna i Den allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter, antogs slutligen av Förenta nationernas generalförsamling i Palais de Chaillot i Paris den 10 december 1948. Detta kunde ske, sedan varje ord, varje formulering i detta dokument nagelfarits och förhandlats av de 58 närvarande medlemsstaterna och sedan över tusen omröstningar genomförts. Ändå gick arbetet förhållandevis fort. Ildåden och de ohyggliga kränkningarna av människovärdet under andra världskriget låg nära, och trycket på Förenta nationerna, som bildats tre år tidigare, var hårt.

Deklarationer om mänskliga rättigheter hade gjorts tidigare – men detta var den första som spände över nationella gränser. Den slog fast att rättigheterna är en internationell angelägenhet.

Deklarationen blev Förenta nationernas första avgörande framgång. Den följdes av en rad bindande konventioner. Flyktingkonventionen, konventionen mot rasdiskriminering, konventionen mot kvinnodiskriminering och barnkonventionen från 1989 är några av de framsteg som uppnåtts.

Deklarationen är en milsten på människans väg i kampen för mänskliga rättigheter. Dess värde för det internationella samarbetet och för den enskilda människan kan inte överskattas.

Ändå, i dag då vi högtidlighåller 50-årsdagen av deklarationens tillkomst, är det dess tillkortakommanden i vår värld och i vår verklighet som står i fokus.

Ett halvt sekel har förflutit sedan världen samlade sig till denna unika överenskommelse om människovärdets okränkbarhet. 50 år har förflutit, 50 år av upprepade misslyckanden för freden, för friheten, för de mänskliga rättigheterna. Nya oroshärdar har tänts, andra har åter blossat upp – också i vår närhet och i vår tid.

Namn som Bosnien, Kosovo, Rwanda, Somalia, Kongo, Kina, Myanmar och Chile har under årens lopp påmint oss om att kampen för mänskliga rättigheter gång på gång möter nya nederlag.

I ett vidare perspektiv står det fullständigt klart för oss, om och om igen, att det vi upplever i dag i vårt land – av fred, frihet, demokrati och respekt för alla människors unika värde – lyser som en kort glimt i historiens mörker av krig, terror och ofrid. Det är fortfarande så att få länder, om ens något land, till fullo kan sägas leva upp till den deklaration om de mänskliga rättigheterna som beslutades för ett halvt sekel sedan. På alltför många platser på jorden är brotten mot den uppenbara och systematiska.

Samtidigt är det också så att vi under dessa 50 år efter deklarationens tillkomst har fått uppleva stora framsteg för demokrati och mänskliga rättigheter. Det gäller den demokratiska utvecklingen i Öst- och Centraleuropa, i södra Afrika. Vi har sett att människors, organisationers och nationers engagemang har kunnat vända utvecklingen. Vi har sett att huvudansvariga för brott mot de mänskliga rättigheterna inte längre kan utgå från att det är möjligt att fly undan rättvisan.

Vår enda möjlighet är att inte förtröttnas. Vad vi gör som nation, som parlament, som enskilda människor, har betydelse, gör skillnad. Förenta nationernas generalsekreterare Kofi Annan har sagt följande, då han talade om Raoul Wallenberg, den människa som med sitt liv och sin gärning visade oss betydelsen av hur en enskild människa handlar:

”Hans insatser förmådde ingjuta hopp hos offren, förmådde dem att slåss, bereda motstånd och vittna inför framtiden. Det väckte vår kollektiva medvetenhet. Men frågan kvarstår alltså, varför finns det så få Raoul Wallenberg?”

Att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna är en viktig del av svensk utrikespolitik. För riksdagen är arbetet för mänskliga rättigheter – i Sverige och i internationellt samarbete – en av huvuduppgifterna. Det internationella engagemanget i riksdagen har ökat kraftigt under senare år. Det sker i det vardagliga arbetet, när vi tar upp och diskuterar demokratifrågor, i mötet med medborgare och med gäster i vårt hus. Det sker i beslut här i denna kammare. Det sker i särskilda insatser i demokratiprojekt, riktade till länder och parlament i demokratisk utveckling.

Det sker i högtidligheter och manifestationer, som minnesceremonin för Folke Bernadotte för en tid sedan, i manifestationen till åminnelse av Förintelsen tidigare i år eller då riksdagen i enighet tagit ställning mot rasism och främlingsfientlighet.

Detta är viktigt, och riksdagens roll är betydelsefull för att stärka respekten för och tilltron till demokrati och alla människors okränkbara värde. Ändå är det vi gör, som medborgare och som enskilda medmänniskor, det som är avgörande. Det är ett ansvar vi alla måste axla. Det är ett ansvar som inte kan överlätas åt någon annan.

Låt mig avsluta denna stund på årsdagen av deklarationen om de mänskliga rättigheterna med ännu ett citat av FN:s generalsekreterare Kofi Annan:

”Mänskliga rättigheter är dina rättigheter. Ta fasta på dem. Försvara dem. Främja dem. Förstå dem och kräv dem. Understöd och utveckla dem. De är det bästa inom oss. Ge dem liv.”

Ärade riksdagsledamöter! 1900-talet blev det sekel då demokratin segrade i vårt samhälle. Det är nu vårt gemensamma ansvar att nästa sekel och nästa årtusende blir en tid då de mänskliga rättigheterna stärks och utvecklas – i vårt land och i internationellt samarbete.
(Applåder)

Prot. 1998/99:33
10 december

---

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 4 december.

3 § Meddelande om information från regeringen

Talmannen meddelade att *tisdagen den 15 december kl. 14.00* skulle statsminister Göran Persson lämna information om EU-toppmötet i Wien den 11–12 december.

4 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och delats ut till kammarens ledamöter:

Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om distansförsäljning av finansiella tjänster till konsumenter och om ändring av rådets direktiv *KOM (98) 468*

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Trafikutskottets betänkande 1998/99:TU1
Justitiekommitténs betänkanden 1998/99:JuU1, JuU3 och JuU4

6 § Internationellt bistånd

Internationellt bistånd

Föredrogs
Utrikesutskottets betänkande 1998/99:UU2
Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd (prop. 1998/99:1 delvis)

Anf. 2 BERTIL PERSSON (m):

Fru talman! Som fru talmannen så väl uttryckte det, är det en oerhört viktig dag i dag, när vi firar 50-årsjubileet av FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna.

Det är också en viktig dag såtillvida att kammaren nu av ett enigt utrikesutskott uppmanas att ta ytterligare ett steg vidare när det gäller respekten för de mänskliga rättigheterna. Utrikesutskottet föreslår enigt att

man skall tillkännage för regeringen att riksdagen önskar en redovisning över MR-läget i våra samarbetsländer. Detta är en viktig signal, som visar att Sverige slår vakt om de mänskliga rättigheterna och att vårt samarbete med våra biståndsländer skall bygga på en respekt för de mänskliga rättigheterna som skall gälla framöver.

Det är fortfarande 1 miljard människor som går hungrande till sängs i vår värld, och det är oacceptabelt. Fattigdomen i världen är ett enormt stort problem, och fattigdomen är det som är gemensamt för hela u-världen.

Det går att komma till rätta med fattigdomen. Man har i Stilla-havsasien visat att man på en generation, 20–30 år, kan gå från absolut fattigdom till relativt välstånd om man använder sig av effektiva metoder för att utrota fattigdomen.

I biståndets historia har det funnits olika faser. Den första var *take-off*-fasen, där man så snabbt som möjligt skulle få u-världen att gå från fattigdom och lågteknologi till rikedom och modern teknologi. Detta ledde naturligtvis till att vissa blev rika och andra blev fattiga, och man gick över i en fas i biståndet som handlade om fördelning. Så småningom fann man att den inte var effektiv när det gällde att höja levnadsnivån, och man började diskutera basbehoven. Man skulle tillgodose de fattiga ländernas behov när det gällde basal utbildning och basal hälsovård. Detta fungerade väl, men sedan började man diskutera samordningsfrågorna och började fundera på om inte någon givare borde koncentrera sig på ett speciellt land. Man började ta ifrån regeringarna det primära ansvaret för den viktigaste verksamhet de hade, nämligen skolor och sjukvård. Man kom in i någonting som hotade att nästan bli en neokolonialism; basbehoven tillgodosågs från Europa, från västvärlden.

Nu har man gått vidare. Man diskuterar samarbete, och man återför ansvaret till regeringarna.

Världsbanken har tittat på hur biståndet fungerar. Man kan konstatera att det ibland fungerar utmärkt och ibland fungerar riktigt uselt. Den enkla förklaringen är att med bra regimer ger det bra resultat. Mer pengar ger mer välstånd och mer utveckling. Men en dålig regim, som är ett hot mot det egna landets utveckling, kan inte heller absorbera bistånd på ett sätt som gör att man egentligen får ut någonting av biståndet.

Det här ställer naturligtvis till problem för oss när det gäller hur vi skall utveckla vårt bistånd för framtiden. Världsbanken pekar på att om man t.ex. hade använt alla pengar som har skänkts till Zambia på det sättet att man i stället hade satt in dem i schweiziska banker hade Zambia varit ett medelinkomstland i dag.

Vad som är ett bekymmer i Världsbankens utvärdering är att demokratin inte slog igenom särskilt kraftfullt när det gällde utvärderingen av effekten av biståndet. Men man kan måhända trösta sig med att med tillkomsten av en växande medelklass kommer också kraven på demokrati framöver.

Från moderat sida har vi alltid försökt driva utvecklingen framåt, driva den hårdare. Det var en moderatledd regering som var den första som genomförde enprocentsmålet. Sedan har vi gått vidare och konstaterat att utbetalningsmål som är uppfyllda i och med att man har betalat ut pengarna inte är särskilt framgångsrika.

Socialdemokraterna fortsätter med enprocentsmålet.

Anekdotiskt kan man konstatera att regeringen fortsätter sin storstilade uppräknings av biståndet och höjer det med 0,005 procentenheter, från 0,700 % av BNI till 0,705 %. Jämfört med vårpropositionen är det en minskning av biståndsramen med 5 miljoner kronor. Man minskar nämligen med 105 miljoner kronor på grund av nedskrivna prognos, och man ökar med 100 miljoner kronor på grund av regeringens förslag. För år 2000 skall man höja till 0,72 % av BNI och år 2001 till 0,73 %. Fortsätter man i den här ökningstakten kommer man att uppnå enprocentsmålet år 2028.

Vi har i många år drivit MR-frågorna. Vi är väldigt glada över att vi nu är framme vid detta krav på regeringen att redovisningen skall komma. Vi har länge drivit fattigdomsutrottningsfrågorna. Vi fick så småningom regeringspartiet att tala om fattigdomsbekämpning, och i den skrivning som vi har framför oss i dag nämner man också fattigdomsutrotning.

Vi började tala om koncentration på Afrika. Vi har pratat om demokrati, rättssamhälle och marknadsekonomi. Allt detta är sådant som nu kommer i olika utredningar från departementet.

Vi började kräva att korruption inte skulle accepteras och att man i länder där korruptionen var utbredd skulle gå via frivilligorganisationer och inte ge bistånd via statsmakten. Där mötte vi motstånd. Det börjar svalna nu. Man börjar alltmer inse att det är bättre att välja en annan kanal än statsmakten, och jag tror att Världsbankens utredning kommer att ge oss ytterligare rätt.

Det viktigaste vi i Sverige kan göra för de fattiga länderna är naturligtvis frihandeln. Man kan konstatera att för de fattiga länderna är handeln tio gånger större än vad biståndet är. Det säger lite grann om betydelsen av frihandel.

Det är också väldigt viktigt att få igenom ett investeringsavtal, dels av det skälet att kapitalbristen är det stora hindret för utvecklingen i de fattiga länderna, dels därför att de pengar som finns för att investera är den rika världens pensionspengar. Då fordras det också en trygghet för dem som skall placera sina pensioner i u-länderna.

Om man ser på världen i stort kan man konstatera att Stillahavsasien visserligen är inne i en temporär kris, men att utvecklingen har gått snabbt där och att tillväxten har varit stark. Asien i övrigt har en hyfsad tillväxt – inte alldeles säkert stabil. Mellanöstern står och stampar. De har det största biståndet av alla delar av världen. De har dessutom stora naturresurser, men där finns alltför många regimer som har svårt att hantera biståndet på ett effektivt sätt. Latinamerika är inne i en kris som nog också är tillfällig, men har från att ha varit en drivande mina för internationell ekonomi nu blivit en magnet för kapitalet.

Så har vi Afrika. Afrika har dessvärre råkat ut för en rad katastrofer. Den första var slavhandeln, där vi med vår koloni i Cabo Corso har ett icke ringa ansvar. Den andra var kolonialismen. Den tredje var socialismen och de krig som man från Västeuropa drog i gång i denna världsdelen. Aidsfrågan har också blivit ett stort bekymmer. Det är klart att det här finns stora behov. Vi måste med biståndet hjälpa till att försöka få en vändning till en positiv utveckling.

När det gäller katastrofbiståndet blir det vad det blir. Det är nödvändigt att ge katastrofbistånd. För närvarande är det naturligtvis Centralamerika som är den stora mottagaren.

När det gäller det övriga biståndet vill vi koncentrera oss på Afrika, därför att det är där fattigdomen ökar, och det är den del av världen där behoven av insatser är störst. Det är klart att basal utbildning och basal hälsovård är oerhört viktiga. De kostar aldrig mer än 10 % av BNI, vilket man naturligtvis skall komma ihåg när man ser på hur stora biståndsflöden som skall föras dit. Det är viktigt att hjälpa dessa länder till demokrati och hjälpa till att få en framväxt av fria medier, av ett rättssamhälle och inte minst av en marknadsekonomi. Man behöver en uthållig tillväxt, och vi skall bidra till att bygga upp en infrastruktur. Den del som vi skall satsa på är naturligtvis den som inte är lönsam, exempelvis vägarna, och inte den som man kan låna pengar till på vanligt sätt och ta ut avgifter för, som t.ex. byggandet av kraftanläggningar av olika slag.

Vi skall satsa på framväxten av familj jordbruk, jordreformer och småföretagsamhet. Vi anvisar också ett relativt stort anslag för skuldsaneringar i de utsatta länderna. Det är väldigt viktigt att komma ihåg vikten av att länderna är i en positiv utveckling när man skuldsanerar. I en korrupt regim som är hotet mot landets egen utveckling innebär en skuldsanering dessvärre att man får ett ökat låneutrymme som man snart kan utnyttja. Skuldsanering, rätt insatt, är ett utomordentligt sätt att låta en ny utvecklingspositiv regim få möjligheter att föra sitt land framåt.

Vi skall naturligtvis ställa krav för vårt bistånd. Vi skall kräva demokrati, MR, rättsstat och marknadsekonomi. Många gånger är det bättre att en korrupt regim råkar ut för statsbankrutt och att det blir en ny positiv regim i ett land än att man fortsätter att med bistånd hålla en korrupt regim under armarna.

Vi vill satsa särskilt hårt på de enskilda organisationerna. De enskilda organisationerna har lokalkännedomen. De har erfarenheterna av landet. De har engagemanget. De stärker biståndsviljan här hemma i Sverige. De når fram även i de länder där korruptionen är utbredd.

När det gäller administrationen tror vi att insatserna i Afrika – biståndssamarbetet där – lättare utformas i Afrika än på Sveavägen, och vill därför ha en enhet för planering i Afrika lokaliserad till Afrika. Vi vill ha utvärdering av arbetet. Visserligen finns det interna *controllers* i Sida, men vi menar att en extern utvärdering är väsentlig och står bakom kraven på detta. Vi tror också att man ofta skall ha trepartssamverkan, dvs. att vi samverkar dels med biståndslandet, dels med något av de länder som har praktisk erfarenhet av hur man tar sig ur fattigdomsfällan.

På det multinationella området har vi en viktig roll att spela när det gäller utformningen av Loméavtalet inom EU. Vi har en viktig roll att spela när det gäller FN-organen och inte minst Bretton-Woods-institutionerna, som så framgångsrikt har drivit tesen att framsteg skall belönas med bistånd, men inte motsatsen.

Regeringen är äntligen på rätt väg, och vi ser positivt på det.

Jag tror att man skall vara alldeles illusionslös när man sysslar med bistånd, men absolut inte desillusionerad. Det går att åstadkomma att fattigdomen utrotas. Det går att åstadkomma det på en generation. Om vi finner fram till de riktiga vägarna har vi också möjlighet att lägga världens fattigdom bakom oss.

Jag står bakom alla moderata reservationer. Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Prot. 1998/99:33
10 december

Internationellt bistånd

Anf. 3 LARS OHLY (v):

Fru talman! Det finns all anledning att uppmärksamma FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Dagligen sker brott mot dessa universella rättigheter i länder där människor förvägras rätten till makt och inflytande, rätten till att fritt få uttrycka sina åsikter, rätten till arbete, rätten till bostad och rätten att få leva i fred. Förtryck av människor tar sig olika uttryck i olika länder, men fortfarande är demokrati och mänskliga rättigheter en bristvara i vår värld.

Så sent som i går rapporterade medierna att elva vänsterledare mördats i Colombia. Det var tyvärr ingen unik nyhet. Dagligen jagas, torteras och mördas politiska aktivister, fackföreningsaktiva och kritiska journalister av högermilisen.

I Iran avrättas fortfarande oppositionella med regimens goda minne. Människor fångas för sina åsikters skull. Just nu sitter författaren Muhammad Mukharti fängslad av säkerhetspolisen.

I spåren av Abdullah Öcalans gripande i Italien har våldsamma stämningar piskats upp i Turkiet. Hadep – ett av de kurdiska partier som arbetar med fredliga medel – har utsatts för rena hetsjakten. Över 3 000 medlemmar har arresterats. 270 häktades och torterades. 84 Hadepmedlemmar sitter fortfarande fängslade i turkiska fängelser, och minst två Hadepmedlemmar har dött efter polisingripanden.

Det här var bara några axplock som visar att människors rätt och värdighet kränks varje dag, varje timme, ja, varje sekund, i olika delar av världen. Under tiden som vi står och debatterar svenskt bistånd drabbas hundratals människor av förföljelse och t.o.m. tortyr.

Den svenska biståndspolitikerna har till uppgift att hjälpa till att försöka göra världen till ett lite bättre ställe att leva på. För människor i nöd spelar det en oerhört stor roll dels vilken inriktning biståndet från den rika världen till den fattiga världen har, dels – och kanske framför allt – vilken nivå biståndet ligger på. Det handlar inte om välgörenhet. Det handlar inte om att döva vårt dåliga samvete för vår höga levnadsstandard. Det handlar om att ha en syn på världens utveckling som utgår från att vi har blivit rika på andras bekostnad, att den rika delen av världen faktiskt har utvecklats under förutsättning av att andra har hållits nere i fattigdom.

När Socialdemokraterna tillsammans med Centerpartiet drastiskt sänkte biståndet ned till den skammens gräns som Pierre Schori och andra har talat om på 0,7 % av bruttonationalinkomsten sade man att man åter skulle börja marschen mot enprocentsmålet så snart den ekonomiska utvecklingen i Sverige hade vänt.

Vänsterpartiet vänder sig till att börja med emot en beskrivning av biståndet som någonting vi kan använda för att komma till rätta med ekonomiska problem i Sverige. Trots allt får vi inte förlora proportionerna. Även om en borgerlig regering har genomfört en politik som lett till stora skulder och budgetunderskott är våra problem, relativt sett, väldigt små. Jämförelsevis är våra problem sådana som de fattigaste människorna i större delen av världen skulle önska sig att ha.

Men sedan sänkningen till 0,7 % har vi knappt hört annat så fort ekonomisk politik har diskuterats – i varje fall inte i valrörelsen, på presskonferenser eller för den delen här i riksdagen – än att Sverige nu är på rätt väg. Nu har hjulen börjat snurra, säger en del. Nu har utvecklingen vänt. Nu har vi fått kontroll över vår ekonomi. Trots det är satsningen på biståndet likafullt mycket klen.

Det är oroväckande just därför att det leder till en förlust av proportioner. Det leder till att vi ser oss själva som naturligt privilegierade, som om det vore någon sorts naturens ordning att vi och andra medborgare i rika västländer skall se det som naturligt att orättvisorna i världen består.

Nu säger man dessutom att kommande utrymme de närmaste åren, nu när ekonomin har vänt, i första hand skall gå till skattesänkningar för de rikaste i Sverige. Att använda utrymmet till att försöka avhjälpa en del av de orättvisor som finns här är naturligtvis inte fel. Men ställ det i proportion till det konsekventa arbete som vi ändå har ett ansvar att stå för: arbetet med att utrota svält och orättvisor i världen!

Regeringen är tveksam till alla former av planerad återgång till enprocentsmålet, det mål som har en oerhört stor uppslutning i det politiska livet såväl som ute i samhället. Vi har mycket svårt att förstå denna tveksamhet.

Det finns verksamheter som planeras över längre perioder där man tolererar åtskillig nonchalans, där man tolererar att anslagen överskrids på ett sätt som aldrig skulle vara acceptabelt i andra sammanhang och där generositeten fortfarande är osedvanligt stor. Det gäller t.ex. försvaret – detta trots att hoten mot Sverige, vilket de flesta verkar vara överens om, på ett mycket påtagligt sätt har minskat under senare år. Men de fattigaste ländernas behov av bistånd har inte minskat.

Vi har ett ekonomiskt system i världen som både förstärker och t.o.m. förutsätter en orättvis ekonomisk världsordning. Vi har ett system som innebär att man litar till att marknaden skall lösa problemen. Och på den marknaden, det vet vi alla, har vi inte, varken som svenska medborgare eller som världsmedborgare, lika stor rösträtt. På marknaden har vi rösträtt efter vår ekonomiska styrka.

Har vi ett system där tillgång och efterfrågan skall samspela för att leda fram till ett pris på en vara och tror att det i sig kommer att lösa problemen med de orättvisor vi ser dagligdags, då skall vi vara medvetna om att ett sådant system inte tar några hänsyn till behov. Den svältande *efterfrågar* inte mat i ekonomisk mening. Det finns ingen efterfrågan, därför att det inte finns några pengar att efterfråga med. På den marknaden har man noll röster om man inte har något kapital.

De här orättvisorna i världsmåttstock försvårar också kampen för demokratin. Demokratin, i betydelsen folkmakt, måste ju leda till att människor får makten dels över sina egna liv, dels också över sina egna samhällens utveckling.

För att förstärka kampen för demokratin måste biståndet sättas in i en grundsyn på vad som är problemen i vår värld i dag. Ett av de största problemen är den orättvisa fördelningen av makt, av ekonomisk makt – den makt som följer av att multinationella företag och kapitalägare har oerhört mycket större inflytande över den konkreta politiken i fattiga länder än vad dessas regeringar har, oavsett hur folkvalda de regeringarna är.

Det här problemet kommer vi inte till rätta med bara med biståndspolitik. Det krävs också annat. Det krävs ett spektrum av politiska instrument som vi måste använda. Avgörande är ett internationellt samarbete. Men utgångspunkten måste ändå vara att vi lever i en värld där det ekonomiska systemet förutsätter orättvisor för att kunna fungera.

Då är det naturligtvis ingen lösning på problemet att ha ett investeringsavtal på de rika ländernas villkor. Vi är oerhört glada över att vi åtminstone tillfälligt har lyckats förhindra en fortsatt fördjupning av de diskussioner om ett multilateralt avtal om investeringar som har pågått under OECD. Ett sådant avtal måste ha utgångspunkten att det är de fattiga länderna som ständigt har missgynnats, utsugits och förtryckts, och att det är de länderna som måste ha en avgörande påverkan på alla internationella avtal.

Det är inte de fattigas fel att de är fattiga. Det är inte naturlag som gör att världen är orättvis. Det går att bekämpa orättvisorna.

Fru talman! Jag vill rikta lite uppmärksamhet på några speciella biståndsmottagare.

Guinea-Bissau har lidit under ett förödande inbördeskrig som har lett till att samhällsstrukturer har slagits sönder, till hundratusentals internflyktingar och till att landet har dränerats på utbildad arbetskraft. Samtidigt härjar hiv, aids och tuberkulos. Mediciner, läkarvård och sjukhus är bristvaror. Laboratorier saknas. Det är oerhört svårt att bygga demokrati under de förhållandena.

Det svenska biståndet till Guinea-Bissau frystes när förhållandena var som mest kaotiska. Tyvärr stängdes också den svenska ambassaden. Vi har ett ansvar för att se till att den politiska och demokratiska utvecklingen lika väl som kampen för en human vård och utbildning för alla påskyndas i Guinea-Bissau.

Östtimor är ett land som har ockuperats under ett antal år av den indonesiska militärmakten och som har genomlidit utrotningskrig mot oppositionen. Det har nu gått över 20 år sedan ockupationen skedde, men fortfarande har världssamfundet bara i korta stunder uppmärksammat det förtryck som den östtimoresiska befolkningen lider under.

Vi föreslår att det svenska biståndet till Östtimor ökar just av det skälet att Indonesien nu måste tvingas att ge östtimoreserna det självbestämmande de har rätt till.

Jag vill därför yrka bifall till reservation 20 vad gäller Östtimor.

När det gäller Västsahara har folkomröstningar skjutits upp genom rena sabotageaktioner från Marockos och kung Hassan II:s sida. Vi har även där ett förhållande där tiotusentals saharier har drivits i landsflykt och där de humanitära förhållandena är vidriga och nästan omöjliga att förklara.

Det finns en stor uppslutning i världssamfundet från FN:s sida bakom att bidra till att Västsahara får möjligheten att genom en folkomröstning bryta sig loss från den annektering som Marocko gjorde efter den spanska kolonialmaktens tillbakadragande. Det är vårt ansvar att se till att Västsahara inte sviks. Det finns en stark oro för att Marocko fortsätter att trotsa FN, sätter sig över demokratin, folkrätten och den nationella självbestämmanderätten. Det får inte ske en gång till.

Slutligen, fru talman, är biståndet som sagt en del i en helhetspolitik för att bekämpa de stora problem som världen står inför. Men man kan

inte bortse från att nivån på biståndet har en avgörande betydelse. Det spelar faktiskt roll om vi betalar 0,7 % av vår bruttonationalinkomst eller 1 %. Det spelar roll för alla dem som i dag lider under svält och förtryck. Därför är det viktigaste kravet nu att återställa enprocenstmålet, att göra det genom en planerad återgång. Därför vill jag också yrka bifall till reservation 5.

I detta anförande instämde Sten Lundström, Willy Söderdahl, Mats Einarsson, Sven-Erik Sjöstrand, Kjell-Erik Karlsson, Rolf Olsson, Peter Pedersen, Murad Artin, Lena Olsson, Maggi Mikaelsson, Siv Holma, Stig Eriksson, andre vice talman Eva Zetterberg och Lennart Värmböy (alla v).

Anf. 4 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Ingen av oss kan förbigå att det i dag är 50 år sedan deklarationen om de mänskliga rättigheterna lades fram – en utmärkt grund för det som debatteras här i dag. Vad kan vara en bättre grund för vårt utvecklingssamarbete, och naturligtvis i första hand för kampen för de mänskliga rättigheterna, än övertygelsen om att alla är födda unika, men med samma värde, övertygelsen om att alla har rätt till tanke- och åsiktsfrihet, religionsfrihet, yttrandefrihet och politisk frihet samt övertygelsen om att alla har rätt till ett anständigt liv med livets nödortf, utbildning och grundläggande hälso- och sjukvård.

När det gäller barnkonventionen konstateras att konventionsstaterna inte bara har ansvar för barnen i det egna landet, utan också för att barn i vilket land det än må vara skall få sina rättigheter tillgodosedda. Så är det inte bara med barn, utan så är det med all jordens befolkning. Vi har ett ansvar inte bara för svenska medborgare, utan också för människor över hela vår jord.

Egentligen skulle ansvaret för att deklarationen uppfylls av konventionsstaterna kunna förklara varför vi måste satsa på utvecklingssamarbete, inte bara på att stärka de mänskliga rättigheterna överallt. Målet för biståndet måste vara att skapa en långsiktigt hållbar utveckling för alla människor i alla länder och kulturer och ge dem ett värdigt liv, en framtidstro och förmågan att på ett aktivt sätt forma sin egen framtid.

När man måste konstatera att världens samlade bistånd under förra året sjönk till 0,25 % av BNI, kan man inte låta bli att ställa sig frågan om de flesta länderna tar utvecklingssamarbetet på allvar.

Sedan 1975 har konsumtionen i världen fördubblats. En stor del av jordens befolkning har fått ökad välfärd genom detta. En miljard av jordens befolkning har dock fått mycket liten del av de här förbättringarna. Denna miljard svarar för så lite som 1,3 % av den årliga konsumtionen av varor och tjänster. Den rika femtedelen däremot, som vi tillhör, tar för sig hela 86 % av den totala konsumtionen. Även i fattiga länder med ekonomisk tillväxt växer klyftorna. Fördelningen av jordens resurser måste betecknas som djupt orättfärdig.

Naturligtvis räcker det inte med bistånd för att få bukt med de här orättvisorna. Det tror jag att vi alla är medvetna om. Utrikespolitiken måste få en breddad och tydlig profil. Det är viktigt att vi mycket tidigt försöker att ta itu med spirande konflikthärdar för att hindra att krigets färor bryter ut. Nu rör det sig oftast om interna konflikter. Men de är

minst lika förödande för befolkningen. Vi har på flera olika håll i vår värld den senaste tiden, inte minst i Afrika, sett hur människor far illa, svälter och dödas av andra etniska grupper på grund av att konflikterna får härja fritt. Vi har vid många tillfällen påpekat att FN ofta alltför sent ingriper i konflikten. Det får man sedan dras med i många år framöver, till stor skada för människorna i de länder som är drabbade.

Under det senaste året har ohyggliga naturkatastrofer härjat på ett sätt som vi inte har sett på mycket länge. Vi kan nämna Bangladesh och naturligtvis den senaste katastrofen i Mellanamerika. Det är oerhörda hjälpinsatser som skall till. Världssamfundet har varit snabbt med att reagera på katastrofen. Det får vi vara tacksamma för. Man talar också om att detta är ett tillfälle att bygga från grunden i de här länderna. Men visst är det svårt att se att sådana här katastrofer skall till för att man skall se nödvändigheten att bygga från grunden. Det skulle man kanske ha kunnat starta med betydligt tidigare. Men det är viktigt att insatserna nu görs.

En fredsfrämjande säkerhetspolitik är viktig för att kväva oroshärdarna i sin linda. En generös flyktingpolitik behövs och inte minst en handelspolitik som ger öppnare och rättvisare marknader, som ser till konkurrensvillkoren även för de länder som inte är lika lyckligt lottade som vi och gör det möjligt för dem att handla på lika villkor.

Vi hör också till dem som tycker att det är bra att MAI-avtalet har stoppats, åtminstone för tillfället. Vi menar att det måste vara förhandlingar av ett helt annat slag, där alla parter kan delta på lika villkor. Även om detta är svårt att åstadkomma är det nödvändigt för att vi skall få rättvisa handelsvillkor. Samtidigt är det viktigt att marknaderna öppnas för dessa länder så att de kan delta som partner i det handelsutbyte som sker.

Biståndet fyller dock en viktig funktion för att lindra de ekonomiska orättvisorna, för att främja demokrati och för att se till att konventionen om mänskliga rättigheter uppfylls i alla de länder som har skrivit under den. Jag tror att det mer och mer har gått upp för de olika länderna att hur man behandlar sina egna medborgare inte är ens ensak, utan det är någonting som andra länder har rätt och plikt att lägga sig i.

I jämförelse med de flesta av världens rika länder kan man säga att Sverige står sig gott i konkurrensen. Har vi då anledning att vara nöjda med oss själva och med de insatser som vi gör? Med sin historia på det här området borde Sverige ha en betydligt högre ambition.

För några årtionden sedan var alla partier i riksdagen överens om att Sverige borde ge 1 % av BNP i bistånd via budgeten. Nu har det ena partiet efter det andra i praktiken svikit detta mål.

Lars Ohly talade sig varm för enprocentsmålet. Då kan jag inte låta bli att säga att den budget som ni nu har gått med på har minsann inte främjat enprocentsmålet. Ni måste ta ert ansvar för er medverkan till att den budget för biståndet som vi i dag behandlar har antagits. Den ligger fortfarande kvar på 0,7 %, och det skall – som vi har hört här i dag – höjas mycket minimalt med 0,005 % för 1999. Sedan går man uppåt mycket långsamt till 0,72 % och 0,73 %. Detta är inte tillräckligt.

Vi har länge påpekat att regeringen med stöd av olika partier – Moderata samlingspartiet och Centerpartiet under föregående riksdagsperiod och nu Miljöpartiet och Vänstern – inte har, trots att man skryter med att

ekonomin är balanserad och att Sverige är på rätt väg, velat se till de allra fattigaste i världen. Detta tycker vi är skamligt.

Vill man bli trodd när man talar om en återgång till enprocentsmålet, då måste man beträda den vägen nu. Man får inte låta det ta så många år som det i verkligheten kommer att göra, om man tar så små steg framåt. Andra områden har nu fått mera pengar, varför inte biståndet, som rör de absolut fattigaste? Där har vi ett stort ansvar. Även om Sverige befinner sig bland de främsta länderna är det inte tillräckligt.

Vi vill därför se en återgång till enprocentsmålet i snabbare takt. Därför vill vi i vår budget lägga mer pengar på biståndet för 1999. Vi har anvisat 1,7 miljarder mer än regeringen. För 2000 har vi anvisat 2,4 miljarder mer och för 2001 har vi föreslagit 2,6 miljarder utöver regeringens förslag. Detta visar sig på nästan alla områden i biståndsbudgeten. Vi har då möjlighet att fördela mer pengar, och vi önskar att detta skulle ha fått genomslag, att det var fler partier som ställde upp på vår strävan.

Det är inte för att det skulle vara något magiskt med talet 1 %. Men alla har varit överens om enprocentsmålet, och det är så starkt förankrat hos många svenskar. Och det viktigaste av allt: Det målet tar inte hänsyn till de fluktuationer som vi har i svensk ekonomi, eftersom det gäller 1 % av BNI oavsett hur ekonomin fungerar i Sverige.

Sedan behövs det en stor flexibilitet både när det gäller innehållet i biståndet och när det gäller hur medlen fördelas. Vi vill inte ha långa avtalsperioder där man inte kan överföra pengar från ett land till ett annat. Jag vet att man har börjat att göra så i viss utsträckning, men man är fortfarande alltför bunden av landramarna. Medlen kan komma till nytta på ett bättre sätt om man kan göra förflyttningar och snabbt ändra i biståndet. Men detta betyder inte att biståndet inte måste vara mycket väl planerat.

En annan sida som vi är mycket strikta med gäller utvärdering och uppföljning. Under fyrpartiregeringen 1991–1994 inrättades en utvärderingsenhet för biståndet. Vi tycker att det är skada att den har tagits bort, för det är viktigt att ha ett oberoende institut som är helt fristående och där man på olika sätt kan kritisera och föreslå förändringar.

Det är viktigt att det inte finns minsta skugga av tvivel på att medlen används så effektivt som möjligt. Motpolen till ett generöst bistånd är ett effektivt bistånd. För oss är det motpoler som är två sidor av samma sak. Vi vill ha generositet, men vi vill också ha effektivitet.

Jag vill också nämna hur viktigt det är att vi med all makt bekämpar korruptionen. Vi har under senare tid sett exempel på hur EU-biståndet har kritiserats kraftigt på grund av att pengar har skickats i väg t.ex. till Västbanken och Gaza utan kontroll. I stället för att gå till bostäder för fattiga och behövande människor har pengarna gått till bostäder för kretsen kring Yassir Arafat. Tidigare har man inte kunnat redogöra för 40 % av den egna budgeten, och detta påverkar naturligtvis också hur biståndet används. Även om vi inte kan peka på att svenskt bistånd har gått fel och man har använt sina egna medel på fel sätt, så måste vi som partner – det ingår i partnerskapets idé – säga ifrån mycket kraftfullt att detta inte kan tolereras.

För att ingen skall tro att vi är emot att det ges bistånd till dessa områden vill jag säga att vi faktiskt ligger 20 miljoner högre än vad regeringen gör, så det är inte det som det handlar om. Men vi vill se något

helt annat när det gäller hur man skall se över att biståndet kommer i rätta händer.

I samband med EU-biståndet vill jag också nämna det som man nu försöker att göra för Ryssland. Det talas om att det där kan finnas stora behov av hjälp med mat, men man är inte riktigt säker på om det beror på distributionen. Från EU har man räknat med att sända en hel del livsmedel. Vi vill mana till försiktighet, men om man skall sända livsmedel från EU så bör även Sverige ha möjlighet att delta. Vi har väckt en motion om detta, men det bör verkligen ses över. Det bör finnas en kontrollfunktion som ser till att hjälpen kommer i rätta händer och att det inte förstör för bönderna i Ryssland och i de närliggande länderna. Det är viktigt.

Jag ser att min taletid är slut. Jag återkommer senare med att säga lite mera om vårt samarbete med öst, men jag vill redan nu yrka bifall till reservationerna nr 6, 23 och 27.

Anf. 5 LARS OHLY (v) replik:

Fru talman! Ingrid Näslund och jag är helt överens om vikten av att återställa enprocentsmålet. Den kritik som riktas mot Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna för denna budget är jag beredd att ta.

Vår budgetprocess gör att ett valresultat svårligen slår igenom i praktisk politik samma höst som valet har skett.

Det här är i allt väsentligt en socialdemokrati-centerpartibudget. Alternativet till att inte gå in i en överenskommelse som trots allt, tack vare Miljöpartiets och vår medverkan, ledde till 100 miljoner kronor mer i bistånd hade varit att hoppa av dessa förhandlingar. Hade resultatet då blivit någon enda krona mer till biståndet? Nej, knappast.

Det politiska alternativ som finns i riksdagen är ett fyrpartialternativ, vilket jag antar att Ingrid Näslunds parti eftersträvar, som tillsammans med Moderaterna skall marschera tillbaka till enprocentsmålet. Det tror jag blir väsentligt svårare än att så småningom övertyga Socialdemokraterna i förhandlingar om enprocentsmålet.

Anf. 6 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker i alla fall inte att Lars Ohly och hans parti kan frångå ansvaret att ha stött en budget där biståndet får så lite pengar.

Vad beträffar samarbetet inom fyrpartiregeringen vill jag påpeka att vi, trots mycket svåra ekonomiska kriser under den tiden, sänkte biståndet långt mindre än vad man i dag har gjort. Det var faktiskt också ett av de två tillfällen där man lyckades nå enprocentsmålet och kom upp i 1,03 %. När vi lämnade över till den här regeringen var biståndet 0,93 %, om jag minns rätt. Så det är från den nivån man har sänkt till 0,7 %.

Praktiken talar mer än vackra ord. Vi skall nog kunna få med oss andra partier om vi får regeringsmakten igen.

Anf. 7 LARS OHLY (v) replik:

Fru talman! Ja, praktiken talar mer än vackra ord. Det finns två partier i denna riksdag som aldrig varit med om att sänka biståndet. Dit hör inte Ingrid Näslunds parti. Dit hör enbart Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Därför är det lite förmätet att påstå att ett parti som har varit med om

sänkningar skall kritisera ett parti som faktiskt ser till att åtminstone börja höja tillbaka.

Den sänkning som var den värsta, den mest drastiska, genomfördes av Socialdemokraterna och Centerpartiet. Ett av dessa partier vill Ingrid Näslund regera tillsammans med. Ett annat parti, som inte är särskilt angeläget om att återgå till enprocentsmålet och som är det största på den borgerliga sidan, vill Ingrid Näslund också regera tillsammans med.

Viktigare än att vi kastar paj på varandra är att vi samlar oss för att faktiskt få en återgång till enprocentsmålet, som vi är överens om.

Anf. 8 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Fru talman! Man behöver bara läsa betänkandet. I den tablå som visar hur mycket alla partier satsar på biståndet finns inga siffror för Vänsterpartiet. Ni visar alltså inte på något sätt att ni vill satsa mer än de 100 miljoner som ni skall ha kredit för. Men i övrigt visar ni inte i denna budget att ni vill satsa något mer än vad regeringen gör på biståndet. Detta är faktum.

Anf. 9 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Nog passar det ganska bra att vi i dag diskuterar biståndet, när vi samtidigt firar 50-årsjubileet av FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna.

De 30 artiklar som den deklarationen innehåller betyder så mycket mer än det som vi traditionellt tänker på som mänskliga rättigheter – yttrandefrihet, frihet från slaveri, rättvisa rättegångar osv. De innehåller även rätten till levnadsstandard; föda, kläder, bostad, hälsovård och skola. Med detta i åtanke inser vi att de mänskliga rättigheterna kränks överallt på jorden. Men allra mest kränks de för de fattigaste människorna i de fattigaste länderna.

Deklarationen innehåller även förpliktelsen att respektera och stödja andras fri- och rättigheter. Alltså är biståndet något som vi har en skyldighet och en plikt att lämna – inte något som vi gör av vår allmänna välvilja på något sätt.

Det internationella biståndet hör till vårt lands viktigaste och mest konkreta utrikespolitiska insatser. Biståndet från världens rika till världens fattigaste är ett uttryck för solidaritet och rättvisa. Sverige är ett rikt land. För Centerpartiet är det en självklarhet att Sverige – i handling – skall medverka till att lösa de stora ödesfrågor som världen står inför.

Konflikter, krig, miljöförstöring och naturkatastrofer plågar många människor på vår gemensamma planet. Många tvingas till flykt från oro i sitt hemland. Naturresurserna utarmas. Antalet fattiga ökar. Över en miljard människor lever i absolut fattigdom. Klyftorna mellan fattiga och rika bara växer. Tudelningen finns överallt; mellan nord och syd, men också i Europa och i vårt eget land. Våra samhällen – lokalt, regionalt och globalt – riskerar att spricka itu.

Tyvär är behoven av omfördelning och bistånd oändligt mycket större än vad som kan tillfredsställas över den svenska statsbudgeten. Att dimensionera biståndet efter behoven är därför orealistiskt. Vad vi här har att ta ställning till är hur mycket av våra samlade resurser som vi är beredda att avsätta som vårt bidrag till att lösa de stora globala problemen.

På denna punkt finns det all anledning att vara kritisk till den biståndsram som regeringen och de två stödpartierna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet, är överens om. Med tanke på hur dessa två partier agerat under förra mandatperioden är jag förundrad över hur platt man nu lagt sig för regeringen när det gäller biståndsramen.

För ett år sedan stod Vänsterpartiet här och krävde en miljard kronor mer än regeringen till bistånd. Biståndsramen skulle höjas till 0,9 % av BNI redan 1999 och till 1 % året därefter. Miljöpartiet drev för ett år sedan att ramen för 1999 skulle uppgå till 0,81 % av BNI och för år 2000 till 0,84 %. Ni är nu stolta över att ha medverkat till att höja nivån för 1999 med 0,005 procentenheter av BNI. Det är till att ha låga ambitioner för framgång!

Jag blev lite förvånad, precis som Ingrid Näslund, när jag lyssnade på Lars Ohly alldeles nyss. Det har faktiskt skett en sänkning, som jag skall redogöra för senare, från vårbudgeten och fram till nu. Så det stämmer inte med vad vi kom överens om i vårbudgeten.

Mitt parti har färsk erfarenheter av att samarbeta med en socialdemokratisk regering, så jag vet jag vad jag talar om. Centerpartiet och Socialdemokraterna tvingades under saneringsperioden till besparingar också på biståndet. Vi var tvungna, det var nödvändigt och det var mycket beklagligt. Jag var en av dem som led mycket svårt av det beslutet.

Men nu när statsfinanserna visar överskott, hur kan ni då ha så låga ambitioner för det svenska biståndet som budgetpropositionen innebär? Er höjning av biståndet är ju i själva verket en sänkning. Jämfört med vårpropositionen har majoriteten nu sänkt utgiftsområde 7 med 5 miljoner kronor. Mot denna bakgrund framstår er höjning av biståndsanslaget med 100 miljoner kronor i en annan och mindre glansfull dager.

Vi var alltså överens med regeringen i våras om att ramen för utgiftsområdet skulle vara 12 002 miljoner kronor. Vi står fast vid detta och har inte ändrat åsikt. Vi anser att ramen för utgiftsområde 7 borde höjas med 102 miljoner kronor. Detta har vi finansierat. Det har majoriteten nu förhindrat.

Centerpartiet har en betydligt ambitiösare plan för hur enprocentsnivån för biståndet stegvis skall återupprättas. Med det tempo som regeringen och dess samarbetspartner förespråkar skulle det ta 30 år att återta enprocentsmålet, om ambitionerna för den kommande treårsperioden skulle förverkligas. Men 30 år gäller under förutsättning att ökningen av ramen för åren 2000 och 2001 verkligen genomförs. Skulle höjningen i 1999 års budget bilda norm skulle det ta 60 år för Sverige att uppnå enprocentsnivån.

Vi anser att biståndsramen för 1999 bör uppgå till 0,71 % av BNI, för år 2000 till 0,73 % av BNI och för budgetåret 2001 till 0,75 % av BNI. Vi menar att det är en realistisk tempohöjning, och den finns redovisad och fullt finansierad i vår ekonomisk-politiska motion. Jag vill inskräpa behovet av att återgången till enprocentsnivån bör ske successivt och på ett planerat sätt. Därför anser vi att regeringen bör ge Sida i uppdrag att planera för en återgång; detta för att säkerställa att en utökning av biståndsramen kan ske med bibehållen kvalitet. Därför vill jag yrka bifall till reservation nr 7.

Fru talman! En debatt om det svenska biståndet får inte enbart handla om volymen. Vi måste också diskutera innehåll och prioriteringar. Vi har

varit pådrivande för att riksdagen via de biståndspolitiska målen tydligare skall styra de svenska insatserna. Centerpartiet har i hög grad medverkat i arbetet med att formulera de sex fastlagda biståndspolitiska målen, som vi ställer upp på. Men jag kan hålla med dem som tycker att detta skall utredas om att det är viktigt att noga följa utvecklingen.

Målen är ju:

- resurstillväxt,
- ekonomisk och politisk självständighet,
- ekonomisk och social utjämning,
- demokratisk samhällsutveckling,
- framsynt hushållning med naturresurser och omsorg om miljön samt
- jämställdhet mellan kvinnor och män.

Men vi har samtidigt under en lång följd av år kritiserat den praktiska inriktningen av politiken. Svenskt bistånd har alltför ofta direkt eller indirekt blivit ett stöd till korrupta regimer och ineffektiva byråkratier. Kvalitetskontrollen har brustit. Alltför ofta har stödet givits till stora prestigebetonade industrialiseringsprojekt medan man glömt de grundläggande problemen på lokal nivå.

Ett sådant exempel är att Sverige stött byggandet av dammprojektet i Bío-Bío i Chile som hotar ursprungsbefolkningen, Pehuenche indianerna, och vars största motståndare i går mottog Right Livelihood-priset i andrakammarsalen här i riksdagshuset.

Jag erkänner gärna att de senaste åren har inneburit att Centerpartiets syn på biståndspolitiken vunnit ökat gehör och bredare acceptans. Ändå återstår ju en del att göra. Vi anser att det bilaterala svenska biståndet i högre grad skall koncentreras på att ge människor på den *lokala* nivån bättre möjligheter att tillgodose sina grundläggande behov. Det innebär småskalighet i biståndet i stället för storskalighet. Det innebär fokus på landsbygdsutveckling, hållbar utveckling och miljö, anpassad teknik och hjälp till självhjälp. Det innebär också fortsatt stöd till utbildning och hälso- och sjukvård. Bistånd som särskilt kommer kvinnor till del bör prioriteras.

Just kvinnornas situation är det nödvändigt att beakta i alla stödinsatser. Det är kvinnorna som bär huvudansvaret för familjens försörjning i de flesta utvecklingsländer. Kvinnorna spelar en nyckelroll i många u-landskulturer – som bönder, handlare, hantverkare och ansvariga för familjeekonomin. Ändå har nästan allt bistånd riktats till män. En tydligare prioritering av de fattiga innebär också en prioritering av kvinnorna.

Vi stöder till fullo ambitionen att integrera ett barnperspektiv i biståndet. Konventionen om barns rättigheter utgör grunden i arbetet för att stärka barnens rättigheter och förbättra deras sociala och ekonomiska situation.

Jag återkommer nu till landsbygdens behov. Vi tycker att regeringen har ägnat för lite uppmärksamhet åt dem och åt problemen inom livsmedelsproduktionen. Vi menar att ökad vikt skall ägnas åt den sviktande livsmedelsproduktionen och den bristande tillgången till rent vatten. Att

utvecklingsländerna själva klarar livsmedelsförsörjningen för sina medborgare är helt avgörande för den globala fattigdomsbekämpningen och för möjligheten till utveckling. Vi anser att än större vikt måste läggas vid att biståndet inriktas på stöd till ett miljömässigt hållbart jordbruk som kan garantera den nationella livsmedelsförsörjningen.

Ett omfattande livsmedelsbistånd försvårar denna strävan. Därför bör livsmedelsbistånd enbart ges under begränsad tid som en del av ett katastrofbistånd eller som humanitärt bistånd i svältsituationer. Ett aktuellt fall är livsmedelsbiståndet från EU till Ryssland. Jag tvivlar inte på att det råder matbrist på flera håll i Ryssland. Därför är det bra att EU ställer upp. Men Rysslands bönder får inte konkurreras ut, och inte heller Baltikums bönder. Livsmedelsbistånd skall hjälpa mottagarlandet i en akut kris, inte hjälpa EU att bli av med överproduktion. Det är viktigt att slå fast det.

Vi har länge kritiserat den dominerande roll som landprogrammen haft för Sveriges bilaterala bistånd. I det svenska biståndet dominerar landramar och stat-till-stat-samarbete. Visst närmar sig regeringen en mer behovsfokuserad biståndspolitik, men i alltför långsam takt och i otillräcklig omfattning, menar vi.

Den globala trenden är att i högre utsträckning arbeta problem- och programorienterat och mer med regionala strategier än med landramar. Genom en regional ansats framför en nationell, stimulerar insatserna gränsregionalt samarbete. Miljöproblemen, t.ex. klimatfrågor, ökenspridning och livsmedelsförsörjning, är ett område i stort behov av samlade grepp och regionala, gränsöverskridande samarbetsformer. Som ett första steg i denna riktning har Centerpartiet föreslagit en omfördelning från landramarna till de regionala anslagen för Afrika respektive Asien genom en generell neddragning av respektive landram med 10 %.

Det svenska biståndet måste bli mer flexibelt. Nya angelägna projekt måste kunna startas, och samtidigt måste andra projekt eller landsamarbeten kunna minska i omfattning eller helt avvecklas. Vi anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om hur de bilaterala anslagen kan problemorienteras och regionaliseras. Det är innebörden i den gemensamma reservationen 12 under mom. 11 från Centerpartiet och Moderaterna vilken jag härmed yrkar bifall till.

Fru talman! I många av biståndsländerna råder fortfarande diktatur. Regeringen redovisar i propositionen ärligt sina tillkortakommanden. När det gäller demokrati och mänskliga rättigheter konstateras att "frågorna får genomslag i allt fler landstrategier." Det måste vara självklart att demokratisk utveckling och respekt för mänskliga rättigheter skall prägla alla landstrategier. Demokrati och fungerande institutioner är en nödvändig förutsättning för utveckling.

Sverige får som biståndsgivare aldrig stå neutralt i en konflikt mellan demokrati och diktatur. Vi menar att inslaget av villkor skall öka. Vårt bistånd måste främja förändring. Om inte är det bättre att insatserna avvecklas. Sverige bör avhålla sig från att ge omfattande bistånd till länder och via regimer som inte eftersträvar demokratisering. Olika former av demokratibistånd till diktaturer bör endast kunna ges via enskilda organisationer.

Landramar till länder vilkas regimer inte eftersträvar demokratisering bör inte upprättas eller förnyas. En mer decentraliserad och problemori-

enterad biståndsgivning, som direkt riktar sig till medborgarna, skulle minska risken för att svenskt bistånd blir ett stöd till odemokratiska regimer.

Riksdagen har krävt att regeringen årligen lämnar en redogörelse över tillståndet för demokratin och de mänskliga rättigheterna i länder som mottar svenskt bistånd. Det som regeringen i budgetpropositionen presterar av analys och värdering av läget för demokrati och mänskliga rättigheter i mottagarländerna uppfyller inte på långa vägar vad riksdagen återkommande avkrävt regeringen.

Fru talman! Låt mig avslutningsvis redogöra för de omprioriteringar som Centerpartiet vill se inom biståndsanslaget. Tyvärr har vi inte lyckats åstadkomma den förändring vi skulle vilja ha. Vi menar att skuldskrisen är ett av de största hindren för utveckling i många av tredje världens länder. Vi föreslår att 30 miljoner kronor utöver regeringens förslag tillförs anslagsposten Ekonomiska reformer. Ökade svenska resurser på detta område skulle ge Sverige större trovärdighet i arbetet med att få till stånd de globala beslut om avskrivningar av de fattiga ländernas skulder som bl.a. kampanjen Jubel 2000 drivit.

Det är inte rimligt att de fattigaste länderna skall betala skuldkostnader som vida överstiger deras samlade export eller hela deras sociala budget. På det viset omöjliggörs verklig utveckling som når de många människorna och ett ökat biståndsberoende skapas.

Det finns fortfarande anledning att rikta kritik mot Världsbanken och Internationella valutafonden för deras sätt att driva in betalningar utan hänsyn till nationella katastrofer som t.ex. torka. I stället är man mycket snabbare med att hjälpa länder som påverkar den internationella ekonomin på ett annat sätt, typ Singapore och Brasilien.

På samma sätt är regeringens stöd till bistånd genom enskilda organisationer otillräckligt. En viktig del i det svenska utvecklingssamarbetet är folkrörelsernas och de enskilda organisationernas biståndsverksamhet. Deras konkreta verksamhet stärker det svenska biståndets förankring i samhället. Våra folkrörelser och frivilligorganisationer, typ Röda korset och Rädda Barnen, kan vara bättre budbärare och marknadsförare av svenskt bistånd än vad Sida är eller bör vara.

Jag ser att min talartid är ute här. Jag skulle vilja säga något om Guinea-Bissau och om samarbetet med Central- och Östeuropa, men jag får återkomma till detta i ett senare inlägg.

Anf. 10 LARS OHLY (v) replik:

Fru talman! Jag skall gärna ursäkta Marianne Andersson, för hon hade väl skrivit talet innan hon hörde replikskiftet mellan mig och Ingrid Näslund, men låt mig för klarhetens skull ändå upprepa en sak.

Vi har en budgetprocess som gör det mycket svårt att förändra i grundläggande ordning efter ett val. Det är något som riksdagen kommer att debattera särskilt och utreda. Jag tycker att det är viktigt att vi försöker få demokratins genomslag att öka.

Vi har ett antal utgiftstak som måste förändras för att man skall kunna göra stora förändringar. Om man förändrar på ett område måste man betala det med nedskärningar på ett annat, såvida inte utgiftstaken höjs. Det finns bara ett parti som är berett att kämpa för att utgiftstaken faktiskt höjs.

Slutligen vill jag säga att Socialdemokraternas och Centerns samarbete ledde till den mest drastiska sänkning av biståndet som någonsin skett i vår historia. Det ledde till att vi kom ned till den skammens gräns som de rika länderna har förbundit sig att ge i bistånd. I det läget försöker Centerpartiet gå till attack t.ex. mot partier som aldrig har varit med på någon sänkning av biståndet och påstå att vi har låga ambitioner när vi just ställer krav på en planerad återgång till enprocentsmålet och också säger att detta helst bör ske inom nuvarande mandatperiod. Det är inte sant. Det är dålig demagogi.

Anf. 11 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Det är faktiskt så att biståndet i budgeten är mindre än det förslag som lades fram i vårbudgeten. Så det har faktiskt blivit en sänkning. Och det tycker vi inte är rimligt. Vi håller fast vid den överenskommelse som vi då gjorde.

Jag tyckte också att det var oerhört svåra beslut att fatta att sänka biståndsramen såsom skedde under den förra mandatperioden. Då skall vi veta att vi hade en ekonomisk situation som gjorde att förtroendet för svensk valuta och för Sveriges ekonomi var sådant att om vi inte hade sanerat finanserna hade vi inte haft förmågan att över huvud taget hjälpa de fattigaste länderna. Det var med sorg i hjärtat som vi gjorde detta, och det var mycket svårt, men vi lyckades ändå vända på detta. Men att i en situation då vi faktiskt är i balans inte ha större ambitioner än vad Vänsterpartiet och Socialdemokraterna har i dag tycker jag är något helt annat.

Anf. 12 LARS OHLY (v) replik:

Fru talman! Jag har trott att Marianne Andersson och jag och våra respektive partier har varit överens i synen på biståndet. Men nu börjar jag tveka. Om man ser biståndet som en konjunkturregulator, som skall vara beroende av svensk ekonomisk utveckling, då har man förlorat proportionerna i synen på världens problem. Det synsättet ställer jag inte upp på. Att dessutom säga att vi har låga ambitioner, antagligen beroende på att biståndet höjs med enbart 100 miljoner kronor, 0,05 % av bruttonationalinkomsten, är lite förmätet samtidigt som man själv vill höja med 0,05 % till. Låt oss i stället samla alla goda krafter för en planerad återgång till enprocentsmålet.

Anf. 13 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag håller med om det sista som Lars Ohly sade. Jag tror nämligen att vi skall samarbeta i den här riksdagen, och de flesta partierna har en ambition att höja biståndet. Och jag tycker också att det är det som enar oss som vi skall ta vara på. Men när Lars Ohly säger att vi vill använda biståndet som en konjunkturregulator reagerar jag mycket starkt. Det handlade ju inte om en lågkonjunktur, utan det handlade om den djupaste kris som Sverige över huvud taget har upplevt, och det handlade alltså om att rädda förtroendet för svensk ekonomi. Det handlade inte om en konjunktursvängning. Konjunktursvängningar är något helt annat än det som vi har upplevt under 90-talet. Och det var det som gjorde att vi tvingades till dessa drastiska beslut som jag är den första att beklaga.

Anf. 14 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Av de 30 artiklar som vi har hört talas mycket om här i dag och som är 50 år gamla citeras, som jag upplever det, väldigt ofta de 29 första. Men den trettionde läses inte alltid upp, men jag skall göra det nu, om det är någon som inte har helt klart för sig vad som sägs i den. Den har anknytning till den debatt som vi för i dag. Den trettionde och sista artikeln lyder:

”Intet i denna förklaring må tolkas såsom innebärande rättighet för någon stat, grupp eller person att ägna sig åt verksamhet eller utföra handling, som syftar till att omintetgöra någon av häri uttalade fri- och rättigheter.”

Ingen stat, ingen grupp och ingen person. När vi nu går in i denna biståndsdebatt så är det klart att mycket av biståndet handlar just om detta. Det är också en påverkan i denna riktning som de mänskliga rättigheterna lyfter fram.

Bistånd är ingen lätt sak. Det vet vi alla. Lång erfarenhet finns, men ändå görs fortfarande stora misstag. Ända sedan proposition 100 skrevs 1962 har man gjort nya erfarenheter, och nya glädjeämnen och nya bakslag har ägt rum. Debatten har under vissa tider tonats ned, och under andra tider har den varit mer intensiv.

Om man går ut och frågar svenska folket om biståndet visar det sig att biståndsviljan är på tillbakagång, och det är någonting att fundera över speciellt i en tid då biståndet kanske är som allra viktigast för att vi skall få en bra värld på 2000-talet.

Jag skall ta ett exempel. Om man går ut och frågar människor om hur många procent av människorna i u-länderna de tror kan läsa, tror många människor att det rör sig om 20–25 %. Ja, så var det en gång. Men i dag är det inte så. Det är runt 70 %. Och mycket av detta har just biståndet medverkat till. Naturligtvis är det inte bara det, men det har haft och har en betydelse.

Jag tänkte ta upp några positiva och några negativa resultat av biståndet.

Barn som föds i u-länder beräknas få 16 års längre liv än för 35 år sedan. Spädbarnsdödligheten i u-länderna har mer än halverats under samma tid. Varje år räddas över tre miljoner barns liv tack vare de senaste två årtiondenas utvidgade vaccinationsprogram. Men samtidigt vet vi att aldrig någonsin har så många människor levt i armod och misär på vår jord. Det förklaras ju mycket av befolkningsökningen.

Sant är också att under de senaste 36 åren har medellivslängden i u-länderna ökat från 46 år till 62 år. Det är alltså en kraftig ökning av medellivslängden. Nu är det ju stora variationer i detta, inte minst på grund av hiv- och aidsproblematiken. I vissa länder, t.ex. i Zimbabwe, ligger man under 50 år i medellivslängd, och medellivslängden är på väg ned. I vissa urbana områden i södra Afrika är varannan mor som föder ett barn hivsmittad.

Vi vet också att klyftorna i världen växer mellan fattiga och rika länder och människor, mellan kvinnor och män, mellan barn och vuxna, mellan landsbygd och stad och mellan olika etniska grupper. Men samtidigt har aldrig förr i mänsklighetens historia så stora framsteg gjorts som under det senaste halvsekle. Hundratals miljoner människor har lyfts ur sin fattigdom.

I den rapport från Världsbanken, *Assessing Aid*, som det har refererats till lite grann i dag framgår att en ökning av det internationella biståndet med 10 miljarder amerikanska dollar, dvs. ca 20 %, skulle minska antalet fattiga människor med sju miljoner med nuvarande fördelning av biståndet. Men, och det är viktigt, om denna ökning av biståndet riktas till de 32 fattiga länder som bedriver utvecklingspolitik som är ägnad att leda till hållbar utveckling och minskad fattigdom så skulle 25 miljoner fler människor varje år befrias från fattigdom.

Det betyder alltså att det är viktigt i vilken miljö biståndet verkar. Där har naturligtvis demokrati och mänskliga rättigheter stor betydelse. Därför har Folkpartiet envist och enträget, år ut och år in, tjatat om att det är demokratiutveckling och utveckling av mänskliga rättigheter som ger förutsättningarna. Det är därför vi måste lyfta fram dem.

Ni som har varit med om den här diskussionen några gånger vet att vi från Folkpartiet har reserverat oss i flera omgångar, ibland tillsammans med Moderaterna, för att vi skall ha en biståndspolitisk utredning som tar ett ganska brett grepp. Vi skall bl.a. diskutera de sex biståndsmålen, som ju är basen för utvecklingsbiståndet.

Vi har pekat på vikten av att där lyfta fram demokratimålet. Vi har fått nej till detta. Även i det betänkande som vi nu diskuterar har vi fått nej från majoriteten. Även här har vi därför skrivit en reservation på temat om en bred biståndspolitisk utredning.

Döm om min förvåning när jag upplevde att ordföranden i utskottet motionerade just på det temat och framställde en interpellation till biståndsdministrern. Frågan som Viola Furubjelke ställer är: Är biståndsdministrern mot ovanstående bakgrund beredd till en bred diskussion och översyn när det gäller biståndsmålen inför 2000-talet?

Det tycker biståndsdministrern är bra. Biståndsdministrern välkomnar detta. Inte nog med det. Biståndsdministrern tar också upp det som Folkpartiet i många år har krävt, nämligen att vi borde titta på oberoendemålet – det mål som sattes upp här en gång i tiden när man ville poängtera oberoendemål för de gamla kolonialländerna. Alldeles utmärkt, säger biståndsdministrern.

Nästan samtidigt som interpellationen skrevs satt vi och diskuterade detta i utskottet och fick reservera oss.

Så ser det ut. Det är jättebra. Jag välkomnar detta. Det är bra att åtminstone biståndsdministrern är med på noterna. Det är tråkigt att riksdagen inte är riktigt på alerten. Tack, biståndsdministrern. Det är synd att inte biståndsdministrern är här och får ta emot tacket.

Vi väntar på att detta skall komma till skott och att vi får en signal om hur man tänker sig sammansättningen av utredningen.

Det står också i snabbprotokollet från den debatt som Pierre Schori hade med ordföranden i utskottet, att man mycket noga skall lyssna på vad riksdagen säger. Passa alltså på nu och ge signaler till biståndsdministrern hur ni vill se utredningen formas.

Det har talats mycket om pengar. Det är inte första gången vi diskuterar enprocentsmålet och hur mycket man prutar och slår på när det gäller biståndsramen.

Jag är imponerad av Lars Ohlys sätt att debattera. Anfall är bästa försvar, den saken är klar. När Lars Ohly hade orerat ett tag om vikten av enprocentsmålet förväntade jag mig naturligtvis att Lars Ohly skulle

säga: Därför föreslår vi nu samma sak som vi gjorde förra året, nämligen ett påslag på en miljard, som Eva Zetterberg då förde fram. Men icke. Den miljarden bara försvann.

Vad är det som händer när riksdagsledamöter passerar Strömmen och går över till Rosenbad och börjar prata med socialdemokraterna? Helt plötsligt är allt bara borta. Samma sak gäller Miljöpartiet.

Nu säger Lars Ohly att det var så svårt att göra detta nu därför att budgetprocessen är sådan.

Litet klös är det väl ändå i argumentationen? Det är väl inte så att man bara lägger sig när man går dit bort.

Om man nu tror att det var svårt första året, borde man åtminstone ge en signal till år två och tre, dvs. år 2000 och 2001. Inte ens det har man gjort. Noll, står det i kolumnerna.

Miljöpartiet har åtminstone givit en signal om att det visserligen var svårt i år, men att man måste komma igen år 2000 och 2001. Inte ens det har Vänsterpartiet gjort. Då kan man ju inte skylla på budgetprocessen, tycker jag.

När Bertil Persson stod här och pratade så väl om enprocentsmålet och hur viktigt det är med pengar, tänkte jag att nu blir det väl en förändring. Men vad Moderaterna egentligen vill på den punkten gick Bertil Persson förbi. Det kom inte något ytterligare, utan Bertil Persson gick över till en annan del av biståndsdebatten. Vi vet ju att Moderaterna har kraftiga nedskärningar på det här området.

Det har skett ett skifte någon gång under de senaste decennierna hos Moderaterna också. Om vi går tillbaka till 1976, alltså för 22 år sedan, stod Moderaterna och deras företrädare här och talade väl om enprocentsmålet. Moderaten Allan Hernelius var på den tiden mycket positiv och sade att han var glad över att man nått en procent av BNI, och att man måste gå vidare.

Jag frågar mig vad det är som har hänt. Vi kan lite till mans fråga oss vad det egentligen är som har hänt under de här senaste decennierna. Varför har biståndet och debatten om pengarna tappat tempo? Där får vi nog rannsaka oss lite till mans.

Som Lars Ohly sade: Var fanns de här frågorna i valrörelsen? Vem lyfte fram dem? Jag skulle vilja säga att det för 20 år sedan var omöjligt att ha en partiledardebatt inför valet utan att någon partiledare med kraft tog upp de internationella frågorna. Det gjorde man då, varenda en. Folk lyssnade och tyckte att det var rätt.

Detta är inte något som händer bara i Sverige. Det gäller även internationellt. Det är inte bara i Sverige man gått ned till skammens gräns. Det är många som ligger långt under det. Jag har tagit fram några siffror: Finland 0,3 %, Tyskland också 0,3 %, Österrike 0,25 %, Spanien 0,22 %. Det är bara Danmark som går över 1 %. Vad är det för stor skillnad mellan Danmark och Sverige? Det kan jag inte se.

Sverige kan vända den trenden. Men då fordras något annat än det vi sett under de senaste decennierna.

Jag skall avslutningsvis yrka bifall till reservation nr 4 i betänkandet, som tar upp de biståndspolitiska målen. Det är den reservation där vi också vill ha en utredning av oberoendemålet. Jag hoppas att nästa betänkande vi skriver inte skall behöva ha den reservationen, utan att utredningen då är på gång.

Anf. 15 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Fru talman! Jag hade inte för avsikt att kasta mig in i denna debatt, men eftersom den interpellationsdebatt som jag hade i måndags blev citerad vill jag säga till Karl-Göran Biörsmark att han förfalskar historien genom att påstå att vi i utskottet inte har förebådat att den här diskussionen skulle hållas öppen. Jag vill citera ur utskottets betänkande, där just Karl-Göran Biörsmarks motion är behandlad. Där säger vi så här: "Fattigdomsbekämpning är det övergripande målet för svenskt bistånd, till vilket de sex målen samverkar på ett flexibelt sätt. Utskottet konstaterar att biståndet i dag bedrivs under helt andra förutsättningar än när de första målen formulerades. Partnerskapstanken, globaliseringens effekter, kris- och krigssituationer, naturkatastrofer samt den ekonomiska och sociala situationens betydelse för nationell säkerhet är exempel på faktorer som fått genomslag i biståndet." Vi skriver också slutligen att vi "förutsätter att diskussionen i detta hänseende hålls öppen." Därmed har vi besvarat denna motion.

Folkpartiets motioner har i huvudsak inriktat sig på att stuva om i de befintliga målen. Den diskussion som nu har börjat föras syftar till någonting helt annat. Den syftar till någonting mycket större som innebär att man kan möta helt andra utmaningar för biståndet som inte finns formulerade i dagens mål inför 2000-talet.

Anf. 16 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Det är klart att debatten och diskussionen i utskottet hade blivit annorlunda om vi hade fått de signaler som den här interpellationen innehåller. Följande är så att säga klämman i interpellationen: "Är biståndsmännen mot ovanstående bakgrund beredd till en bred diskussion och översyn om biståndsmålen inför 2000-talet?" Det är precis som om det vore hämtat ur Folkpartiets motion!

Vi talar inte bara om biståndsmålen. Det är en viktig del, och vi lyfter fram en inriktning, nämligen demokratiutveckling och mänskliga rättigheter som bas. Därför har vi också ett resonemang om vikten av att lyfta upp demokratimålet. Vi vill helst se det som ett mål som griper över de sex biståndsmålen – om det nu blir sex mål som kommer ur det här. Det kan ju hända att det blir färre eftersom vi också talar om att oberoendemålet skall bort.

Vi för ett resonemang! Och det resonemanget hade vi naturligtvis kunnat ha i utskottet, men av erfarenhet vet jag ju att i politiken är det väldigt svårt för regeringspartiet att acceptera ett motionsförslag så att det blir ett tillkännagivande. Vi vet ju hur svårt det var innan det blev ett tillkännagivande nu när det gäller en rapport om mänskliga rättigheter. Det fick vi igenom därför att det blev majoritet. Och det var väl likadant här; det var kanske mer aptitligt att göra på det här sättet, så blir det på något sätt ett socialdemokratiskt initiativ.

Jag tycker att det är bra att det kommit, och jag välkomnar det. Jag försöker bara förklara lite om historieskrivningen. Vi har tjatat om detta i många många år, och nu är vi glada för att vi är där. Lite konstigt var det att det inte kom i betänkandet.

Anf. 17 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Fru talman! Karl-Göran Biörsmark är ju vanligtvis väldigt beskedlig, men det här tycker jag nästan gränsar till oförsämndhet. Faktum är att den motion som Folkpartiet har lagt fram har varit densamma i flera år. Den har repeterats, och den har *inte* anknutit till det allra senaste som har hänt inom biståndet. Förändringar har skett efter det kalla krigets slut och katastrofer och andra angelägna behov – men även möjligheter skulle jag vilja säga – har uppstått i biståndet. Det är den utgångspunkten som en sådan här översyn skulle ta fasta på.

Anf. 18 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Politik är mycket att tjata, och det är det vi har hållit på med här. Det är riktigt att vi har skrivit samma förslag om och om igen. Det är ju så det ofta går till i politiken. Det är ju inte så att när man får nej första gången så lägger man sig och klagar över att man inte fick igenom sitt förslag. Man kommer ju igen! Och man försöker övertyga med argument osv. och det är det vi har gjort. Och nu har det fallit på plats, kanske som jag sade på ett lite konstigt sätt, men ändå. Det är jättebra! Så det är väl inget konstigt i att vi kommer igen. Det gör man även i både propositioner och motioner. Man kommer tillbaka till förslag. Och vår envishet har gett resultat, och det tackar vi för!

Anf. 19 LARS OHLY (v) replik:

Fru talman! K-G Biörsmark frågade vart de internationella frågorna tog vägen i valrörelsen. De handlade ju bara om säkerhetspolitik i ett snävt Europaperspektiv eller ett ännu snävare EU-perspektiv. Jag tror aldrig jag i den här valrörelsen – eller faktiskt över huvud taget – har hört Lars Leijonborg i en partiledardebatt prata om internationell solidaritet. Jag är helt överens med K-G Biörsmark om att de frågorna är alldeles för viktiga för att bara lämnas åt sidan.

Vi är offensiva i biståndsfrågan. Vi vill ha en snabb återgång till en-procentsmålet, och vi lägger fram en reservation om att ge regeringen i uppdrag att planera en sådan återgång och komma tillbaka till riksdagen med hur det skall gå till. Men vi lägger inte fram förslag om antal kronor för 2000 och 2001, därför att det betyder inte ett smack. Det är inte i kolumner i en motion som resultatet visar sig, utan det är i förhandlingar för att skapa en majoritet i denna riksdag som resultatet kan visa sig, och de förhandlingarna tänker vi föra på ett mycket offensivt sätt.

Anf. 20 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Det är inte första gången jag i olika sammanhang har påpekat att jag beklagar att de internationella frågorna inte kom fram i debatten. Jag vill inte stå här och kasta smuts på den ena eller andra partiledaren. Jag tycker att alla hade lika låg profil i det här sammanhanget, även Gudrun Schyman. Jag upplevde aldrig henne som någon profil på det här området i valrörelsen. Så det tror jag att vi alla skall ta till oss.

När det sedan gäller resonemanget om de signaler som man ger om pengar och budget får vi nu höra att de inte betyder ett smack. Det betyder inte ett smack om man skriver noll eller någonting annat. Det skall ju ändå till en förhandling. Nej, visst hade det varit en poäng, Lars Ohly, om ni vänsterpartister hade poängterat vad ni vill se 2000 och 2001, som

Miljöpartiet har gjort. Då har man i alla fall någonting med sig när man knallar över till Rosenbad och skall börja prata med dem där borta. Nu har ni ju ingenting! Nu har ni ju gett signal dit bort att ni accepterar det som regeringen gör. Därför rimmar det ganska dåligt tycker jag när Lars Ohly så värtaligt lyfter fram det här och sedan säger att det inte betyder ett smack vad Vänsterpartiet säger om kronor och ören. Det förstår jag inte riktigt.

Anf. 21 LARS OHLY (v) replik:

Fru talman! Jag skall försöka förklara det här så att K-G Biörsmark förstår.

Det som är problemet är att vi inte förändrar verkligheten, varken med motioner eller med förslag, så länge inte dessa omfattas av en majoritet så att de leder till beslut. Det är på det sättet som vi inte påverkar ett smack genom att framhäva vår politik som skulle vara mer pengar till biståndet och en planerad återgång under fyra år, som vi skriver om i vår motion. Men det påverkar inte verkligheten, så länge vi inte kan samla en majoritet i denna riksdag för det. Det är först då som vi kan visa att verkligheten har förändrats och att resultaten är värda att tas på allvar.

Anf. 22 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Jag skulle få en förklaring som jag skulle förstå, fru talman, men det här begrep jag inte. Jag är ledsen!

Här har jag just försökt förklara hur viktigt det är att man kommer igen med förslag om och om igen för att få igenom dem. Jag har också visat hur det har gett resultat på flera områden. Jag har nämnt tre områden: utredning av biståndsmålet, diskussion om oberoendemålet och rapport om MR-utvecklingen i våra mottagarländer; allt detta vi har tjatat om i åratal. Nu finns det på plats!

Och i det läget säger Lars Ohly: Det spelar ingen roll vad vi skriver i våra motioner. Det spelar ingen roll vilka pengar vi har i budgetförslagen.

Jag får det inte till att gå ihop. Jag tycker nämligen att det betyder någonting. Det betyder mycket mer än vad Lars Ohly säger: att det inte betyder ett smack. Jag menar att det är detta som är politik: att påverka, ge signaler och tala om vad det är man strävar mot. Och där har Vänsterpartiet sagt 0 kr.

Anf. 23 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! I dag är det 50 år sedan FN:s deklaration om mänskliga rättigheter antogs. Det får naturligtvis oss alla att fundera över hur det ser ut med de mänskliga rättigheterna i dag.

Dagligen får vi rapporter om övergrepp på människor. Samtidigt tycker jag att vi har glömt bort en väldigt viktig mänsklig rättighet som vi alla borde ha rätt till, nämligen frisk luft, rent vatten och mat för dagen.

1 miljard människor lever i extrem fattigdom. Samtidigt har biståndet sänkts kraftigt efter Riodeklarationen. På den konferensen var det uttalade målet att vi måste vädja till de fattiga länderna som har det stora regnskogsbeståndet att bevara det för vår överlevnads skull.

För att hjälpa dem med detta gjorde man en överenskommelse om att man skulle ge 0,7 % av BNP i bistånd till länderna. Tyvärr var det få som

lyckades komma upp till det. På de senaste åtta åren har det totala officiella biståndet sjunkit med 30 %.

Biståndet är 30 % mindre i dag än för åtta år sedan trots vackra FN-deklarationer, trots löften om stöd för att bevara en enda jord för kommande generationer. Vi vet att vi bara har en enda jord med begränsade resurser där vi alla är beroende av varandra. Ansvaret för tillståndet i världen är gemensamt.

Miljöpartiet de gröna vill verka för en utjämning och en mer rättvis fördelning av jordens resurser. World Watch Institute brukar årligen komma med en rapport om tillståndet i världen. För något år sedan sade man att jordens resurser och tillgång på mat räcker för att föda alla dess människor. Efteråt har det varit en lite mer negativ bild. Den senaste varningssignalen var att i-länderna nu lägger ned så mycket produktiv jordbruksmark att vi riskerar att inte kunna föda jordens befolkning även om vi fördelar tillgångarna rättvist.

Världen står inför gigantiska utmaningar i form av kraftiga befolkningsökningar, storskalig miljöförstöring, minskad bördighet och brist på vatten och livsmedel. Konkurrensen om jordens resurser skapar starka spänningar och konflikter. Politiska ledare, internationella organ och enskilda medborgare måste ta sitt ansvar. En solidarisk livsstil ställer stora krav på förändringar i vårt samhälle.

I en global miljö och ur ett rättviseperspektiv är det nödvändigt att den rika världen skyndar på mot ett kretsloppssamhälle. Vi anser att biståndet måste utformas så att länderna får större möjlighet att utvecklas efter sina egna förutsättningar och traditioner och i en takt som gör att människor inte känner sig utanför och främmande inför de förändringar som sker. Det är också en förutsättning för att demokratin skall utvecklas i u-länderna. Det är detta som brukar kallas för självtillit och som borde ingå i målen för biståndsverksamheten.

Solidaritet med fattiga länder kräver ett utökat och samtidigt effektivare svenskt bistånd. I budgetöverenskommelsen med regeringen och Vänsterpartiet beslöts för år 1999 att ytterligare 100 miljoner kronor skall gå till bistånd utöver det som tidigare var planerat.

Vi tror från Miljöpartiets sida att en liten ökning av biståndet är bättre än ingen ökning alls. Även om vi naturligtvis hellre sett en snabbare ökning, vilket som här mycket riktigt har påpekats vi i Miljöpartiet har föreslagit i våra tidigare budgetmotioner, och kommer att föreslå för de kommande åren 2000 och 2001.

Det kan låta sig göra att som Folkpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna här har gjort och anklaga Miljöpartiet för att vi sviker och inte höjer biståndet. Men det skulle ha varit intressant att se hur ni skulle ha lyckats höja det tillsammans med regeringen.

Vi kunde naturligtvis ha sagt: 100 miljoner är alldeles för lite, och därför ställer vi inte upp på den biståndsökningen, utan regeringen får söka stöd någon annanstans. Vi vet att det finns ett parti som inte vill öka biståndet, Moderaterna. Då hade förmodligen den ökningen inte alls gått igenom.

Vi hade naturligtvis också kunnat höja biståndet ytterligare om vi i denna kammare hade fått en majoritet för hur de globala hoten ser ut i dag. Då hade det inte funnits någon anledning att som majoriteten i

denna kammare tycka att det är nödvändigt att lägga tre gånger så mycket pengar på militären som på biståndet.

Vi ser att i dag är de globala hoten inte de militära hoten. I dag är de globala hoten de miljöhot och de överlevnadshot som finns. Därför borde det från svenskt håll ske en kraftig förändring av budgeten så att man flyttar pengar från militären och över till biståndet.

Det tycker jag är en ganska enkel överflyttning. Men i den debatt som har varit de senaste dagarna har vi hört ett ramaskri när militären inte får ytterligare pengar utöver dem som den redan har och som finns med i budgeten. Det tycker jag visar på att vi har olika världsbild. Vi har olika uppfattning om vad hoten är och hur världen ser ut i dag.

Det skall därför bli väldigt intressant med den utredning som nu biståndsministern har aviserat skall komma. Vi i Miljöpartiet har i vår motion pekat på behovet av att se över de biståndspolitiska målen. Jag ser fram emot utredningen så att vi kan få en livlig och intressant diskussion om biståndets mål och medel i framtiden. Jag tror det är nödvändigt och behövligt.

Det skulle kanske också, herr Biörsmark, göra det möjligt att få i gång en internationell debatt här hemma i Sverige. Karl-Göran Biörsmark påpekar mycket riktigt att det var väldigt lite av internationell solidaritet i valdebatten inför valet. Vi i Miljöpartiet de gröna gjorde vad vi kunde för att lyfta den debatten.

Vi påpekade på ett otal torgmöten just den internationella solidariteten och behovet av att inse att det kanske är den fattiga delen av världen som behöver öka sina ekonomiska möjligheter att klara livets nödtorft medan vi här kanske inte på samma sätt har möjlighet till det just nu.

Som jag upplevde det var Folkpartiet under den här valrörelsen den allra ivrigaste av löftesgivarna när det gällde att ge mer till alla. Det var högre löner till lärare, högre löner till sjuksköterskor, flera anställda i kommunerna, osv.

Det hade varit lite intressant om det hade blivit så att Folkpartiet hade satt sig i regering tillsammans med Moderaterna. Då undrar jag om Folkpartiet hade lyckats få igenom alla sina vallöften tillsammans med Moderaterna. Det kanske hade blivit så att ni på ett eller annat område hade fått göra som Miljöpartiet de gröna.

Vi i Miljöpartiet har kommit en bit på vägen. Vi har gjort ett trendbrott när det gäller att öka biståndet. Men vi klarade inte att lyfta upp det till vår egen nivå eftersom Socialdemokraterna inte tyckte som vi att man kunde minska lika mycket på andra områden och det inte fanns några nya pengar att få in till statskassan.

Den gångna hösten har vi sett enorma miljökatastrofer i form av översvämningar som dragit fram framför allt i Mellanamerika. Många människor har omkommit och den materiella förstörelsen har varit katastrofal. Jag vill här rikta beröm till regeringen för ett snabbt agerande när det gällde att få fram ytterligare pengar och hjälp till det här området.

Samtidigt måste vi också inse att detta inte är det enda område där vi har haft miljökatastrofer. Kina har drabbats av översvämningar. Stora områden med korallrev har dött, vilket innebär att risken för svältkatastrofer i de här områdena, där fisken är den huvudsakliga födan, kommer att öka.

Miljöproblemen varierar i olika delar av världen beroende på ekonomiska och ekologiska förutsättningar. Det måste ingå i en helhetssyn på utvecklingen att beakta konsekvenserna för miljön, eftersom de berör all mänsklig verksamhet.

År 1988 beslutade riksdagen att det svenska biståndet skall bidra till en långsiktig hushållning med naturresurserna och en omsorg om miljön. Det betyder att man skall ta hänsyn till miljöaspekter vid bedömningen av alla biståndsprojekt. Miljöpartiet anser att miljökonsekvensbeskrivningar skall ingå i all biståndsverksamhet.

En rad viktiga miljöpolitiska frågor handlar om internationella eller globala problem, t.ex. försurningen, övergödningen av haven, uttunnningen av ozonskiktet och ökningen av växthusgaser i atmosfären. För att lösa dessa miljöproblem behövs ett omfattande internationellt samarbete. Internationella avtal och konventioner är viktiga och bör utvecklas genom att man kopplar kontrollmekanismer och bindande beslut till under-tecknandet.

Internationellt samarbete med miljöförtecken är i många sammanhang en förutsättning för en långsiktigt hållbar utveckling. Samarbetet måste vara flexibelt och öppet för nya tankar för att kunna lösa problemen i en föränderlig värld.

I vår reservation tar vi upp vikten av att inse att vattenfrågorna är avgörande för allt liv. Upp till 15 000 människor dör varje dag på grund av vattenbrist eller förorenat vatten. Tillgången till vatten är en grundläggande förutsättning för utveckling och god hälsa. Enkel teknik och lokalt engagemang ger stora förbättringar till små kostnader.

Vattenfrågorna handlar även om att sprida kunskap och förändra beteende både bland människor och mellan stater. Jordens vatten är konstant. Beräkningar visar att 3 miljarder människor i världen kommer att bo i områden med vattenbrist år 2025. Något måste göras för att jordens färskvatten skall räcka till alla.

En ny syn på vatten formulerades i Agenda 21 under miljökonferensen i Rio. Tillgången till vatten av god kvalitet är en grundläggande förutsättning för utveckling och god hälsa. Vatten behövs i hushållen, i jordbruket, för industriutveckling, för ekosystemens överlevnad och inom många andra områden.

Miljöpartiet anser att regeringen bör verka för ett integrerat synsätt på både vatten och mark och inte behandla markfrågor för sig och vattenfrågor för sig.

Vatten, eller snarare bristen på vatten, utgör också en risk för konflikter mellan länder som delar på vattenmagasin. Därför måste vattenfrågorna tas in i FN:s säkerhets- och konfliktförebyggande arbete.

Jag tycker att vatten- och miljöfrågorna är de frågor som måste lyftas fram extra mycket i det internationella samarbetet om vi över huvud taget skall kunna klara de globala miljöfrågor och överlevnadsfrågor som vi har att hantera framöver.

Även om utskottet i många frågor är tämligen överens och besvarar motioner inom många områden på ett mycket positivt sätt, vill jag yrka bifall till reservation 15 som just tar upp vattenfrågan. Vi tycker att den måste få en ökad betydelse i det internationella samarbetet.

Anf. 24 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Fru talman! Jag kan inte komma ifrån att även om Miljöpartiet har lyckats åstadkomma en höjning av biståndet med 100 miljoner – och det är ju mycket omdiskuterat om det verkligen är så, men man talar i alla fall om att det är en sänkning av det ursprungliga belopp som man hade tänkt sig – så är ju detta en nivå som dramatiskt skiljer sig från de ambitioner som ni tidigare har haft. Det måste betraktas som i allra högsta grad anmärkningsvärt. Hur kunde ni gå med på detta? Jag kan inte förstå hur ni kunde gå med på att behålla biståndet på en så låg nivå.

Faktum kvarstår. Det finns kolumner där man talar om vad regeringen vill, och regeringen har ju fått alldeles för lite kritik här i dag. Men vi vet ju att den ligger på den här låga nivån. Det har vi kritiserat, inte minst när det gäller enprocentsmålet. Men när det gäller er insats i det här fallet har ni nu sänkt era ambitioner alldeles otroligt mycket. Jag vet att ni för nästkommande år och året därpå har högre ambitioner, men ju längre man behåller den låga procentsats som vi har nu, desto svårare blir det att åstadkomma dessa höjningar.

Jag är besviken på både Vänstern och Miljöpartiet. Ni har ansett att andra saker har varit viktigare. Ni har prioriterat andra saker än biståndet.

Anf. 25 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Det är ju just biståndet vi har prioriterat. Vi har fått ytterligare pengar till biståndet. Vi kunde ju ha låtit det vara och sagt att vi accepterar den nivå som Centern och Socialdemokraterna var överens om i vårpropositionen och sedan satsat på de andra områden där vi också har satsat och fått till ytterligare pengar.

Det är kanske ingen ursäkt, men vi hade naturligtvis gärna tagit mer pengar från försvaret för att lägga på biståndet eftersom hotbilden är som den är i dag. Det hade varit intressant om vi hade kunnat få Kristdemokraternas stöd i detta att hotbilden ser annorlunda ut och att det faktiskt går att flytta pengar från det militära försvaret till biståndet. Då skulle vi kunna åstadkomma en väldigt snabb höjning av biståndet. Jag tror att det är oerhört angeläget.

Däremot är det väldigt svårt att i dag inte tillföra mer pengar till kommunerna. Vi vet ju att det behövs mer pengar i kommunerna för att klara en bra skola, en bra barnomsorg och en bra äldreomsorg. Där finns det inget att ta. Vi tillförde ytterligare pengar där också i budgetförslaget.

Jag skulle naturligtvis önska att det fanns en samlad majoritet här i kammaren där samtliga partier insåg att det är biståndet vi skall satsa extra på, och att man därmed också var villiga att stödja det förslaget.

Anf. 26 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Fru talman! Marianne Samuelsson vet mycket väl att Kristdemokraterna har satsat 1,7 miljarder mer för år 1999 när det gäller biståndet. Det betyder inte att vi har satsat mindre på kommunerna, utan vi har satsat mer än regeringen där också. Vi har alltså inte tagit pengar därifrån. Den här debatten förstår jag inte riktigt.

Anf. 27 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag är glad att Kristdemokraterna, precis som vi, vill höja biståndet. Om vi får i gång mer av en internationell solidaritetsdebatt i

Sverige i dag skulle vi kanske också få ett större gehör för detta där fler partier skulle stödja en ökning av biståndsbudgeten. Det behövs ju för att vi skall få en majoritet.

Jag är inte alldeles säker på att Kristdemokraterna hade lyckats få igenom sitt budgetförslag tillsammans med Moderaterna om vi hade haft det regeringsalternativet i dag.

Anf. 28 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! I en sådan här debatt blir det ganska mycket hypotetiska resonemang, om vad som hade hänt om inte, osv.

Det kan vi naturligtvis hålla på och leka med. Men det är ändå realiteten som gäller, verkligheten som vi ser den.

När jag tog upp det här med valrörelsen, Marianne Samuelsson, och nämnde att det var så låg profil på de internationella frågorna gjorde jag faktiskt det ur självkritisk synpunkt. Så som jag uppfattade valrörelsen var det inget annat parti heller som pratade om detta.

Nu hör vi här att både Miljöpartiet och Vänsterpartiet säger: Jo, vi pratade minsann om detta. Jag vet inte om det fick något större genomslag. Jag uppfattade i alla fall inte det, och jag vet inte om väljarna gjorde det heller.

Däremot ligger Folkpartiets program klart. Vi har vårt motionsförslag, vi har vår ekonomiska politik och vi lägger fram det förslaget. Sedan kan man ju, som sagt, spekulera i vad som skulle ha hänt *om*.

Nu har Vänsterpartiet och Miljöpartiet testats, och de har inte levt upp till de vackra ord som de eventuellt sade i valrörelsen.

Jag tror att vi som deltar i den här diskussionen i dag, från Moderaterna till Vänsterpartiet, ser behoven och nödvändigheten av det globala perspektivet, för en fredligare värld framöver. Det är jag övertygad om.

Sedan är medlen lite olika. Men det är absolut en signal till allmänheten om vi inte är beredda att satsa. Jag tror att den biståndsvilja jag tidigare relaterade till, som är sjunkande, fick en knäck när biståndet började sänkas i Sverige.

Anf. 29 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag håller helt med Karl-Göran Biörsmark om att det var ett stort misstag att sänka biståndet. Den internationella solidariteten och solidariteten med de allra fattigaste måste sättas högt därför att det påverkar oss alla att inte satsa.

Det innebär trots allt att vi fick en majoritet som sänkte biståndet till den nivå det låg på i vårpropositionen. Och då har inte vi, som jag tidigare sade, lyckats höja det med mer än 100 miljoner. Det är klart att vi gärna hade höjt ännu mer, det har jag sagt tidigare. Men i majoritetspartiet var man i det här sammanhanget inte villig. Man hänvisade delvis till den uppgörelse t.ex. på försvarsområdet som man hade med Centerpartiet, och möjligen var också Folkpartiet med i den uppgörelsen. Det innebär att det inte gick att ta pengar från det området och överföra dem. Det fanns inte heller några nya skatteintäkter som vi skulle ha kunnat plocka in för det här ändamålet.

Tyvärr lyckades vi inte. Jag är jätteledsen för det, för jag hade gärna sett att vi hade lyckats få en ytterligare höjning. Vi kommer naturligtvis att driva på i den diskussion vi kommer att ha om budgeten framöver för

att få ytterligare pengar. Men det är inte vi som sitter i regeringen. Vi är bara med och driver på, och vi försöker göra så gott vi kan för att lyckas få mer pengar till biståndet. Och det kommer vi att fortsätta med.

Prot. 1998/99:33
10 december

Internationellt bistånd

Anf. 30 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Jag kan bara konstatera att det på något sätt är som med de tio små negergossarna, när det gäller att stå upp för biståndet. De första vek ifrån det som sades av dem som agerade på 70-talet, när enprocentsmålet fanns och man också kom upp till det. Inom parentes kan sägas att enprocentsmålet har bara uppnåtts under borgerliga regeringar. Det var moderaterna som först föll ifrån och gav nya signaler om detta och som också ville pruta på det.

Sedan kom Centern in i bilden och accepterade skammens gräns. Och nu har Miljöpartiet och Vänsterpartiet gjort samma sak.

Det är klart att folk ute i samhället registrerar detta. Nu är kd och Folkpartiet kvar. Det är möjligt att vi också skall vandra i strömmen över till Rosenbad någon dag och förhandla, vad vet jag. Det enda jag kan säga nu är att då hoppas jag verkligen att gränsen är nådd och att vi kan se en annan tingens ordning. Jag tror nämligen, om igen, att signalen vi politiker ger genom nedskärningarna är förödande för biståndsviljan.

Anf. 31 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Återigen kan jag hålla med Karl-Göran Biörsmark när det gäller viljan, målet och vårt ansvar för att driva på i de här frågorna.

Miljöpartiet de gröna driver på i de här frågorna. Vi tycker att de är oerhört viktiga och vi har för första gången sedan man drog ned på biståndet ändå lyckats få en höjning. Det är ett trendbrott, även om jag inte är nöjd med nivån på det hela. Vi ställer oss bakom Jubilee 2000. Vi skall se till att det blir mer pengar till biståndet. Jag tror att vi partier som ändå har det målet och den viljan tillsammans måste se till att få i gång och öka debatten. I annat fall kommer det att bli de båda stora partierna i den här kammaren som styr biståndsnivån i framtiden.

Vi har ett ansvar för att se till att det blir en debatt och en diskussion och att viljan också ute bland människor för ett större internationellt globalt ansvar ökar.

Anf. 32 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Med anledning av att Biörsmark ville rikta ett tack till en frånvarande biståndsminister vill jag till protokollet ha antecknat att denna biståndsminister i dag befinner sig i Washington för att där diskutera hur man skall råda bot på naturkatastrofens kris i Centralamerika. Och det tycker jag faktiskt är ett mycket laga förfall.

Om vi ser på omvärlden kan vi notera att brotten mot de mänskliga rättigheterna tyvärr består i en omfattning som är ofattbar 50 år efter tillkomsten av den deklaration om mänskliga rättigheter som FN har gjort och som vi har talat om ett antal gånger här i dag.

Klyftorna mellan syd och nord är fortfarande stora. Spänningarna tilltar, delvis i alla fall. I-världen utvecklas och tar merparten av resurserna. Åtminstone 80 % ges till 20 % av världen. De stora FN-konferenserna, av vilka jag själv har deltagit i några, och konferensernas beslut har knappast ändrat på detta förhållande.

Men helt stilla har det inte stått. Levnadsstandarden har förändrats, exempelvis i Sydostasien, inklusive Kina, och i Latinamerika. Afrika söder om Sahara, Sydafrika undantaget, har däremot backat. Livslängden ökar och svälten minskar. Barnadödligheten minskar och läskunnigheten ökar kraftigt. Demokratiska framsteg görs. Andelen fattiga människor minskar. Av 90 utvecklingsländer på 60-talet har 25 lämnat gruppen. Och visst har biståndet aktivt bidragit, ingen tvekan om det.

Men trots det lever 1,3 miljarder människor i absolut fattigdom. Mer än 800 miljoner människor är undernärda. Uppgiften som ligger framför oss som politiker i dag är lika stor som våra företrädares uppgift var.

Delvis har vi en ny värld omkring oss. Internationaliseringen har blivit till en globalisering. Ingen kan vara riktigt oberoende längre, utan alla ingår i ett globalt nätverk som hänger ihop. Vi svenskar påverkas av vad som händer i Asien och Latinamerika och de av oss. Förändringar i ekonomin långt borta påverkar oss. Förändringar i miljön långt borta kan också påverka oss. Det räcker att nämna växthuseffekten. Vår säkerhet är beroende av att andra har trygghet.

Handeln omfattar hela världen. Det är en snårskog av relationer. Handeln påverkas i sin tur av stabila förhållanden, som påverkas av säkerhetspolitiken, som påverkas av utrikespolitiken, som påverkas av den demokratisyn som finns, som påverkas av hur fördelningen ser ut, som påverkas av biståndspolitikerna osv.

Detta var ett exempel på nätverk av relationer åt olika håll. Det går att anföra andra sådana exempel. Samtidigt kan vi konstatera att vissa länder inte deltar i världshandeln. De saknar en marknad.

Vi ser nya hot: interna konflikter, tilltagande migrations- och flyktingrörelser, miljöproblem och naturkatastrofer.

Vad behövs då för en politik för en rättvisare värld? Det globala sammanhanget måste mötas med ett globalt regelverk. Det leder till starkt beroende av FN, OECD, EU och andra regionala organisationer för att möta utmaningarna. Inriktningen måste vara att genom miljöpolitiken, säkerhetspolitiken och flyktingpolitiken undanröja de nya hoten.

Det här leder till en helhetssyn på den politik som växer fram. Den skall innefatta och integrera olika sakområden, gå över gränser och innefatta regioner. Det är en politik byggd på koherens eller, med ett vanligare svenskt ord, samstämmighet mellan olika politiska områden. Utrikespolitik, säkerhetspolitik, migrationspolitik, handelspolitik, biståndspolitik – kanske kan vi hitta något ytterligare område – måste hänga samman. En sådan politik kräver koordinering ute på fältet och samverkan mellan olika givare.

Biståndspolitikerna blir en del av ett större sammanhang. Detta avspeglar sig nu i UD:s omorganisation, där inom samma geografiska enhet olika politiska områden tacklas samordnat. Biståndspolitikerna måste drivas i EU, i FN osv. Det innebär självfallet ett mycket starkt stöd för multilaterala biståndsinsatser. Vi behöver se mer av gemensamma landstrategier inom FN:s ram.

Den nya situationens krav har börjat avspegla sig i justeringar i inriktningen av biståndet. Vi har fått skrivelser om fattigdom, om demokrati och MR, om miljö- och jämställdhetsmål och om Afrika, och vi kommer också att få en om Asien. Vi har diskuterat barnfrågorna och konfliktförebyggande bistånd och fortsätter att göra det. Vi ser en DAC-

strategi inför 2000-talet växa fram. Vi skall inte heller glömma att den privata sektorns insatser ökar i betydelse. Det sker stora förändringar.

Partnerskapstanken ligger i globaliseringens förlängning, beroendet av varandra. Vi skall behandla varandra som jämlikar. Vi måste bli överens om inriktning och villkor. Tillväxt kan inte begränsas till snävt ekonomiskt tänkande. Det gäller också mänsklig tillväxt. Då blir utbildning och social utveckling inklusive hälsovård centralt. Kunskapslyft behövs minsann inte bara i Sverige utan behövs också i världens länder i övrigt, i-länder som u-länder.

Vi måste i den nya situationen fånga upp hur helheten i biståndet skall utformas och biståndets relation till andra områden. I detta perspektiv måste vi ta en titt på hur biståndsmålen samverkar och på om de rätt svarar mot globaliseringens nya fakta – ett sammanfattande arbete baserat på tidigare skrivelser.

Jag går nu över till att kommentera betänkande UU2. Jag börjar med att yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag och avslag på samtliga reservationer. För mina meddebattörers information vill jag säga att jag inte kommer att beröra hela detta betänkande. Jag lämnar över EU:s gemensamma utvecklingssamarbete, det multilaterala utvecklingssamarbetet, inklusive avsnittet om ekonomiska reformer, och samarbetet med länder och regioner till Carina Hägg och samarbetet med Central- och Östeuropa till Urban Ahlin.

Jag går över till målfrågorna. Fattigdomsinriktningen är ett överordnat mål, djupt förankrat i svensk biståndspolitik. Det stöds av OECD:s biståndskommitté DAC och av EU.

Folkpartiet vill att demokratimålet skall vara överordnat. Det känns i det här perspektivet som en misslyckad rockad. Demokrati är ett medel för att få en positiv utveckling. Det skall sägas att det är ett mycket viktigt medel, men jag tycker inte att Folkpartiets reservation 4 övertygar i den här delen. Därför bör den avslås.

Också Moderaterna vill ändra i målen. Man vill ha en uthållig snabb tillväxt med en snabb utrotning av fattigdomen. Till skillnad från Folkpartiet bibehåller man fattigdomsinriktningen, men man blandar liksom Folkpartiet mål och medel. Tillväxten blir för moderaterna ett mål i sig, inte ett medel. Dessutom vill man ha en snabb tillväxt. Vi har sett konsekvenserna av en sådan i Sydostasien, med svåra bakslag. Det gäller t.ex. i Indonesien, där snabbheten inte alls lett till en snabb utrotning av fattigdomen utan tvärtom till en snabb ökning av den.

Det är sant att andra faktorer bidrar, men en snabb tillväxt rymmer mycket stora risker, kan skapa obalans i fördelningen och förorsaka instabilitet i samhället.

Moderaterna hävdar också att hög ekonomisk tillväxt är ett säkert tecken på att naturresurser tas till vara på ett effektivt och resurssnålt sätt. Jag tycker nog att erfarenheten snarare pekar i motsatt riktning.

Vi skall ha en uthållig och en balanserad tillväxt. Moderaterna borde lära av historien. Det är intressant att i den reservation som moderaterna har avgivit har ordet ”snabb” i kombination med ”tillväxt” försvunnit. Jag utgår från att det är ett misstag, och därför bör reservation 3 avslås.

I samma reservation slår moderaterna in öppna dörrar genom att efterlysa demokrati och respekt för mänskliga rättigheter som centrala målsättningar i biståndet. En dag som denna då vi minns FN:s deklarat-

ion om mänskliga rättigheter, 50 år efter dess tillkomst, måste det sägas klart och tydligt: Demokrati och mänskliga rättigheter har länge varit just centrala målsättningar i svenskt bistånd, och så är det i än högre grad i dag.

Folkpartiet tar upp oberoendemålet. Med modern tolkning behöver det inte bli några stora problem. Det är fråga om att integrera utifrån egna förutsättningar i det samspel som är nödvändigt i dagens värld.

Folkpartiet, Miljöpartiet och Vänstern efterlyser en ändring av de biståndspolitiska målen. Utskottsmajoriteten har i betänkandet noterat att det är tid för att hålla öppet för diskussion om målens relation till den omvärld vi i dag lever i. Jag har tidigare i anförandet försökt motivera detta. Nu har biståndsministern i en interpellationsdebatt, som har citerats här redan tidigare, uttalat att han vill se en parlamentarisk diskussion i frågan. Han har sagt sig vara beredd att inbjuda till en översyn av såväl mål som utmaningar inför 2000-talet. Motionerna är därmed redan tillgodosedda. I detta inkluderas också den moderata och folkpartistiska reservationen nr 1.

Så till biståndsramen. Oppositionen redovisar alla möjliga alternativ. Jag tror inte på låsningar i planer inför framtiden när ekonomins förutsättningar trots allt fortfarande är så svårbedömda. Det kan gå fortare att komma fram till enprocentsmålet, men det kan också ta längre tid. Enprocentsmålet ligger dock fast, och det är vår bestämda mening att en återgång till enprocentsnivån bör ske så snart det statsfinansiella läget tillåter det. Därmed kan reservationerna 5–9 avvisas.

Det är här intressant att notera hur avvikande Moderaternas inställning är. När Folkpartiet talar om moraliskt åtagande talar Moderaterna om att utgiftsmål inte är effektiva. Man kan säga: Här möts värme och kyla, en kombination som inte väcker hetta utan snarare svala känslor. Vi har även på andra områden funnit att folk ser så på detta samarbete.

Moderaterna är inte ens beredda att leva upp till FN:s rekommendation om 0,7 %. Med en nedskärning om ca 1,4 miljarder kronor skiljer moderaterna ut sig. I det särskilda yttrandet nr 3 förordar moderaterna ett snabbt utrotande av fattigdomen genom effektivare insatser men också genom minskat bistånd. Det är en lika huvudlös politik som den som framkommit också i andra uträkningar som moderaterna gjort i årets budgetarbete. Man måste fråga sig varför moderaterna väljer denna särpräglade politik, som knappast hänger ihop.

Med anledning av moderaternas och även kristdemokraternas kommentarer vill jag peka på att den s.k. blygsamma ökningen av biståndsramen ändå innebär att det reella biståndet under anslaget A1 ökar med drygt en halv miljard kronor. Det är ju inte småpotatis.

Så något om det bilaterala utvecklingssamarbetet. När det gäller anslagsfördelningen inom ramen tycker vi från regeringsföreträdarnas sida att fördelningen är bra, och vi avvisar oppositionens förslag.

Moderaterna och kristdemokraterna vänder sig som tidigare mot landramssystemet. Vi tror att det fortfarande är ett riktigt system. Det ger möjligheter till helhetsbedömningar och till sammanhållande av biståndet för överblick. Det ger den långsiktighet som är så viktig – partnerskap fungerar inte utan långsiktighet. Det ger anpassning till respektive land.

Moderaterna oroar sig för en dålig styrning. Det är alldeles onödigt. Samarbetsavtalen innehåller de villkor som behövs.

Moderaterna och Centern vill inte ha ett geografiskt uppdelat bistånd utan ett problemorienterat. Risken är då stor att man tappar det helhetsgrepp som globaliseringen kräver av biståndet i dag. Det går att greppa problemfördelningen även med landramskonstruktionen.

Några ord om demokrati och mänskliga rättigheter. Just denna dag känns det särskilt angeläget att peka på mänskliga rättigheter i biståndet. Det är ett prioriterat område av grundläggande betydelse för långsiktig framgång för utveckling. I allt väsentligt är vi överens över partigränserna.

Moderaterna och Folkpartiet motsätter sig demokratistöd och annat bistånd till diktaturer. Regeringen använder redan de enskilda organisationerna, men det vore oklokt att måla i svart och vitt. I vissa lägen är det faktiskt klokt att påverka diktaturregimer – även med hjälp av bistånd. Med den mer nyanserade skrivningen i reservationerna 13 och 14 som har kommit efter behandlingen av motionerna, kan man fråga sig om reservationerna är nödvändiga.

I avsnittet om mänskliga rättigheter ger utskottet regeringen till känna att den redovisning om demokrati och mänskliga rättigheter som skett under åren, trots förtjänster, bör bli ännu tydligare. Detta uttalande blir denna 50-årsdag också en markering av den stora vikt den svenska riksdagen fäster vid hur våra mottagarländer utvecklas avseende demokrati och mänskliga rättigheter.

Sedan är det miljöfrågan. Miljön är prioriterad av regeringen. Det som tas upp i flera motioner återfinns i regeringens insatser – färskvatten, jord- och skogsbruk, marin miljö och urban miljö. Vi skall också komma ihåg att inom FN:s ram och Kommissionen för hållbar utveckling görs viktiga insatser på områdena. Information och forskning är viktigt, likaså kapacitetsbyggande. Det står i budgetpropositionen att miljökonsekvensbeskrivningar är viktiga i biståndet. Så även Miljöpartiets reservation 15 känns onödig. Miljön som säkerhetspolitisk fråga får också allt större genomslag i FN-systemet, utan att för den skull säkerhetsrådet i detta ämne spelar en central roll.

Sedan har vi frågan om ökningen av katastrofinsatser. Vi kan konstatera att vi mer och mer fått betala priset för att det sker förändringar av miljön. Vi kan se det i konsekvenserna i t.ex. Centralamerika. Jag vill i det här sammanhanget stryka under det Folkpartiet säger i sin motion, nämligen att bistånds- och flyktingpolitik naturligtvis hör ihop.

Självfallet är stödet till de enskilda organisationernas utvecklingsarbete något som är viktigt. Här föreslår ett flertal olika partier olika summor. Vi tror från vår sida att den summa som regeringen har avsatt är väl avvägd. Vi har pengar inom ramen för demokrati- och MR-anlaget och inom ramen för katastrofmedel. Frågan måste naturligtvis ställas: Hur mycket orkar de enskilda organisationerna att förmedla på ett bra sätt?

Moderaterna vill utlokalisera en del av Sida till Afrika. Vi har redan biståndsbassader där med goda löpande kontakter. Förslaget verkar spännande, men det är knappast seriöst. Moderaterna säger i sin reservation att man vill utlokalisera arbetet med mänskliga rättigheter och demokrati till Afrika. Men de frågorna berör i allra högsta grad också andra världsdelar. Det går att på goda grunder avslå reservation 22.

Moderater och kristdemokrater vill återgå till den borgerliga periodens Sekretariat för analys och utvärdering av det svenska utvecklings-

biståndet. Jag tycker att den konstruktion med Sidas utvärderingsarbete, det fristående EGDI, Expertgruppen för utvecklingsfrågor, och de revisionsinsatser som görs täcker behovet. Man måste fråga sig varför denna myndighet skall särbehandlas i förhållande till andra myndigheter när det gäller kontroll och revision.

Fru talman! Jag beklagar att jag har gått över tiden, men ämnet är så viktigt. Visst finns det utan tvivel näring till en debatt. Men samtidigt vill jag betona att det finns en stor värdegemenskap mellan partierna i den svenska riksdagen, även om jag inte kan låta bli att sätta ett stort frågetecken för den avvikande moderatpolitiken.

Anf. 33 BERTIL PERSSON (m) replik:

Fru talman! Berndt Ekholm försöker ge intrycket av att våra envisa krav på mänskliga rättigheter skulle vara någon form av självklarhet. Då undrar man varför socialdemokraterna år efter år har tvingat oss att reservera oss till förmån för kravet på en redovisning av MR-läget i biståndsländerna. Först i år har de ställt upp på detta, så att det har blivit ett tillkännagivande till regeringen.

Fru talman! Det går att utrota fattigdomen. Det är viktigt att utrota fattigdomen. Det går att göra det snabbt. På sikt skall biståndet vara obehövligt. I det fallet är jag optimist.

Världsbanken har visat att projekt lyckas bättre i länder med bättre ledning och bättre institutioner. De lyckas inte alls i vissa länder, t.ex. Zambia. Folk i länder med fel ledning blir fattigare.

1 % ökning av GDP i bistånd leder i länder med bra ledning till en ökning av tillväxten med 0,5 % och i länder med dålig ledning till en minskning med 0,3 %.

Jag tycker inte att vi skall ge bistånd som gör folk fattiga. Vi skall ge sådant bistånd som ger välstånd åt folken. Håller inte Berndt Ekholm med om detta?

Anf. 34 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Jag vill säga något om MR-redovisningen som Persson uppehåller sig vid. Det har många andra partiföreträdare också gjort.

Vi har reserverat oss eftersom vi tycker att det är ett onödigt förslag. Det har funnits många redovisningar. Dels har vi den s.k. gula boken, där vi kan hämta information när det gäller läget. Vi kan där få ingående information om MR-situationen runt om i världen. Dels har vi haft en särskild MR-skrivelse, vi har haft en hearing och på andra sätt lyft fram MR-frågorna.

Inför den här debatten tittade vi på vad det fanns för grund att göra ett så stort nummer. Vi kunde konstatera att det inte är någon skillnad på MR-redovisningen under den borgerliga regeringens tid och den socialdemokratiska regeringens tid.

Om Bertil Persson tittar i boken och jämför med de böcker som Alf Svensson och hans medarbetare producerade under den borgerliga tiden, är de varken vackrare, snyggare eller mer innehållsrika än vad den här boken är.

Ni bygger upp en stor myt kring MR-frågorna som inte har någon verklighetsförankring.

Anf. 35 BERTIL PERSSON (m) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna har inte reserverat sig. Nu ställer de upp på våra krav. Det är bra. Försök sedan inte plocka bort resonemang, för vi har drivit frågan länge.

Det är viktigt att i den här diskussionen titta på en annan sak, nämligen utbetalningsmål. De är inte optimala. Utbetalningsmål är uppfyllda, bara pengarna har betalats ut – alldeles oavsett om de leder till att de folk vi skall hjälpa blir fattigare eller rikare.

Över huvud taget är betänkandet luddigt när det gäller målen. Det talar ingenstans om målen. Berndt Ekholm talar om att fattigdomsmålet är överordnat. Samtidigt hör man i andra sammanhang Berndt Ekholm säga att det överordnade är enprocentsmålet, de sex biståndsmålen eller aids-målet. Sedan talar han om fattigdomsbekämpning, t.o.m. fattigdomsutrotning – vilket är vårt gamla uttryck – utan tillväxt. Hur går det till?

Nu när biståndsministern anser att det finns anledning att utreda målen, vore det inte en fördel om Berndt Ekholm anslöt sig till reservation 1 så att vi får ett riksdagsbeslut om att utreda målen för biståndet ordentligt?

Anf. 36 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Det är ganska stor skillnad i synen mellan Moderaterna och i stort sett alla övriga partier om utbetalningsmål. Det är särskilt intressant för oss att påminna om det synsätt samarbetspartierna på den borgerliga kanten har. Det är en stor avgrund mellan Moderaterna och de andra partierna.

När Moderaterna endast ser effektivitet, en ekonomisk teknikalitet, ser de andra partierna detta som en moralisk ansats. Det är fråga om hur mycket av vår kaka som vi är beredda att avsätta till dem som vi kallar för fattiga människor i tredje världen.

Som någon annan talare sade, är det förmodligen mycket höga tal som man skulle avsätta för att täcka de behov som biståndet skall täcka, vid sidan av handel och allt annat. Vi når aldrig dit. Därför blir det en moralisk fråga hur mycket av det välstånd som vi har som vi är beredda att avstå från. Moderaterna är svaret skyldiga på den frågan.

Eftersom jag har tid över kan jag också säga något om fattigdom och tillväxt. Man måste skilja på mål och medel. Det är grundläggande om man skall kunna föra en logisk diskussion, så att man vet vad som är mål och vad som är medel. Målet måste ytterst vara att utrota fattigdomen – jag är gärna med på den formuleringen. Men ett av medlen är naturligtvis tillväxt. Det kan vi kalla för delmål om vi vill, men det är inget mål i sig att få tillväxt. Det måste vara någonting annat, som meningen med livet eller välfärd, som är målet, och vi använder tillväxt som ett medel. Det har alltid varit så i moderat politik, även här hemma, att man gärna vill se tillväxten som ett mål. Jag har väldigt svårt att förstå det.

Anf. 37 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! I går var det ett seminarium i Konserthuset om Globaliseringen och demokratin. Bl.a. var det en professor, Erik Allardt från Finland, som skilde på röstningsdemokrati och medborgardemokrati. Han menade att röstningsdemokrati har ökat men att medborgardemo-

krati har minskat. Jag tar upp det här därför att det är intressant att Världsbanksrapporten också hävdar att bistånd fungerar bara i rätt miljö.

Nu kommer jag till det som Berndt Ekholm attackerar oss för, nämligen demokratimålet som ett övergripande mål. Biståndet är naturligtvis till för att lyfta människor och deras ekonomiska situation. Det är vi alla överens om. Men sedan har vi sex biståndsmål som vi skall uppnå. Det är där vårt resonemang från Folkpartiet kommer in. Vi menar att de andra fem målen – om resurstillväxt, social utjämning, ekonomisk-politisk självständighet, miljömålet och jämställdhetsmålet – inte fungerar om det inte finns demokrati och mänskliga rättigheter. Om det inte finns kastar man ut pengar. Därför är det viktigast.

Det är intressant att vi nu får en biståndsutredning. Nu kan vi få diskutera och djupborra i detta och se om det kanske ligger någonting i vad Folkpartiet har sagt under alla år: satsa på demokrati och mänskliga rättigheter i biståndssammanhang, så faller mycket annat på plats. Det är vårt resonemang. Det är det vi har reserverat oss för och fört fram i betänkande efter betänkande, och även i dagens betänkande. Det är mitt svar på Berndt Ekholms avslagsyrkande på vår reservation.

Anf. 38 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Folkpartiet vill slopa fattigdomsmålet som övergripande mål. Man säger att man vill ha demokratimålet som övergripande mål. Så har man skrivit, och så säger man. Jag tycker att det skulle vara väldigt konstigt att göra på det sättet. Också demokratin är i någon mening underordnad det som har med människors väl och ve att göra, vilken välfärd vi har, hur vi kan leva, hur fattiga vi är, osv. Det grundläggande för oss politiker måste vara att se till att människor får lika möjligheter på det här området. Då vet vi som kommer härifrån att demokratin är en oerhört viktig väg för att kunna nå de målen.

Det är klart att man i någon mening kan säga att demokrati har ett värde i sig, även om vi är urfattiga och har ett mycket dåligt liv på alla sätt. Det kan jag i och för sig förstå. Jämfört med en del andra mål, som tillväxt, har det en högre nivå. Men trots allt måste det grundläggande vara att vi skall göra någonting åt orättvisorna och fattigdomen i världen. Då använder vi oss av demokratin som ett medel. Men jag kan gärna hålla med Biörsmark om att om man jämför demokratimålet med en del av de andra, underliggande målen, som i mångt och mycket är medel, har det en lite tyngre ställning. Men att ersätta det övergripande målet med detta är helt feltänkt.

Anf. 39 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Det råder något missförstånd här. Vi vill naturligtvis inte alls ersätta målet om att vi skall lyfta de fattiga människorna till en högre levnadsnivå. Det har vi aldrig ifrågasatt. Det är ju det som biståndet går ut på. Vi har alltid sagt detta. Men vi har vänt oss mot resonemanget att fattiga människor inte skulle ha råd med demokrati, eller att demokrati skulle vara någon sorts lyx för fattiga människor. Det resonemanget har jag aldrig förstått. Det finns ingen koppling däremellan, men det hävdas ofta.

Vad vi säger är – jag upprepar mig nu – att bland de sex biståndsmålen skall demokratimålet vara paraply, övergripande. Om det inte är det

faller de andra målen, dvs. jämställdheten, miljön, ekonomisk utveckling och social rättvisa. Vi får mer och mer belägg för det; rapport efter rapport pekar på detta. Världsbankens senaste rapport pekar på det. Demokratiutredningen som sitter pekar på det. I Globaliseringen och demokratin pekar man på det. Det skall därför bli intressant när en utredning nu skall titta på det här. Det är möjligt att vi kommer ur detta i den riktning som vi vill – jag hoppas det. Jag är övertygad om att utan demokrati faller det andra, och man får ingen uthållig utveckling som håller för flera generationer framöver.

Anf. 40 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Jag har inte uppfattat Folkpartiets förslag på det här sättet tidigare. Det är i så fall en innovation. Folkpartiet vill ha två paraplyer, inte ett paraply. Jag har uppfattat att vårt övergripande mål är fattigdomsmålet, paraplyet, och att vi sedan har sex delmål därunder. Att Folkpartiet inte litar på det första paraplyet utan vill ha ett till har jag inte uppfattat.

Vi kan gärna fortsätta den diskussionen. Det kommer att ges möjligheter till det, genom att biståndsministern vill träffa oss för en sådan diskussion. Vi får då diskutera om demokratimålet skall ha en särställning jämfört med de andra sex målen, trots att vi har kvar den övergripande målsättningen att göra någonting åt fattigdomen. Det är kanske inte särskilt meningsfullt att vi strider så mycket om det här, utan det är bättre att vi går till verket.

Anf. 41 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Fru talman! Jag vill först ta upp enprocentsmålet. Där säger Berndt Ekholm att diskussionen om att komma åt fattigdomssituationen i världen gäller hur mycket av vår kaka som vi är beredda att avsätta eller avstå från. Men tydligen är Socialdemokraterna inte beredda att avsätta eller avstå mer än 0,7 %. De förbehåll som Berndt Ekholm anför i fråga om när man skall komma upp till 1 % – om man över huvud taget skall göra upp någon plan för det, vilket han inte vill – är att man inte är beredd att göra upp en plan för det därför att man vet inte hur den ekonomiska situationen kommer att se ut. Då har man ju helt gått bort från vad enprocentsmålet innebär som princip. Principen är att det skall vara 1 % oavsett hur ekonomin ser ut. Det är klart att det kan vara mycket att svälja, men det är det enprocentsmålet handlar om. Socialdemokraterna är inte beredda att ställa upp på det längre. Det fick vi reda på nyss.

Anf. 42 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte om jag är den bäste att försöka skola Ingrid Näslund ekonomiskt – det finns nog bättre resurser för det. Men man måste skilja på bruttonationalinkomsten och statens budget. Eftersom vi nu, på grund av en misskött ekonomi – det skall erkännas att vi alla har bidragit till den – har hamnat i en situation med enormt stora budgetunderskott, kan vi inte bara bortse från hur statens budget ser ut i relation till hela den samlade produktionen. Om vi gjorde det skulle det få väldiga effekter på räntorna och på den svenska ekonomin som direkt skulle slå sönder biståndet långsiktigt.

Det har varit helt nödvändigt att göra en insats. Det kan alltid diskuteras hur mycket man skall göra på biståndsområdet, men *att* vi skulle göra någonting har varit alldeles uppenbart. Det innebär naturligtvis i denna akuta situation ett avsteg från den princip som Ingrid Näslund talar om – att biståndet skall vara 1 % av BNI – även om hon använder andra ord. Hon talar om den ekonomiska situationen. Jag tycker att det är lite oegentligt att säga så.

Det innebär ett avsteg. Det är just det jag syftar på när jag talar om hur ekonomin fortsätter. De marknadsaktörer osv. som påverkar hela vår ekonomi och därmed indirekt också våra möjligheter att ge bistånd måste veta att vi tar oss ur den ekonomiska situationen och står på fast mark. När vi står på fast mark bör tiden vara mogen för att trappa upp. Det skall naturligtvis ske i en snabbare takt än nu. Det är väl ingen som vill vänta i 30 år. Vi behöver inte utgå från att det tar så lång tid, utan det måste gå snabbare. Då har vi de möjligheterna.

Men vi är inte riktigt där än. Det är därför regeringen har föreslagit en försiktigare upptrappning, som ändå innebär ganska mycket pengar.

Anf. 43 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Fru talman! Jo, jag kan skilja på BNI och budget. Det är därför vi inom Kristdemokraterna, när vi har föreslagit anslag till biståndet, har varit väldigt noga med att balansera det mot andra anslag. Vi håller oss alltså inom budgetens ram, och vi har faktiskt t.o.m. varit stramare än Socialdemokraterna. Det betyder att vi har tagit hänsyn till den ekonomiska situationen.

Jag vill ändå hävda att man har svikit en princip när man frångår enprocentsprincipen, som Socialdemokraterna har gjort. Man går in för någonting annat. Man går in för att man i budgeten även måste ta andra hänsyn. Man står helt enkelt inte längre för denna princip. Det kan man inte komma ifrån.

Vi har alla ansvar för att balansera budgeten. Vi har bidragit lika mycket som Socialdemokraterna till att sanera i vår budget.

Anf. 44 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Ingrid Näslunds resonemang innebär att vi har svikit enprocentsprincipen genom att vi nu inte ger 1 % i bistånd. Det är bara att notera att det var precis vad den borgerliga regeringen, som Kristdemokraterna satt i, gjorde. Den svek alltså enprocentsprincipen.

Jag tycker inte att man kan använda sådana ord. Man måste skilja på principer och mål och vad man de facto kan åstadkomma i en viss given situation. Vi är alla – med undantag för moderaterna, såvitt jag förstår – överens om enprocentsmålet. Vi sviker inte principen om att vi skall avsätta 1 % av bruttonationalinkomsten.

Vi har problem nu. Vi vill tillbaks dit. Vi har olika åsikter om hur vi i budgeten kan fördela möjligheterna och komma tillbaka dit. Det är en jättestor diskussion att ta upp. Vi ser olika på olika budgetposter. Men vi sviker inte principen, Ingrid Näslund.

(forts. 8 §)

Kammaren beslutade kl. 13.53 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

7 § Frågestund

Frågestund

Anf. 45 TREDJE VICE TALMANNEN:

Då följer frågestund. Jag får be regeringens företrädare att ta plats här framme.

Följande statsråd kommer att delta: Justitieminister Laila Freivalds, statsrådet Mona Sahlin, försvarsminister Björn von Sydow, utbildningsminister Thomas Östros, statsrådet Ulrica Messing, socialminister Lars Engqvist och miljöminister Kjell Larsson. Justitieministern besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt eget ansvarsområde inom regeringen. Frågorna till övriga statsråd förutsätts beröra deras ansvarsområden inom regeringen.

Frågor och svar skall vara korta och i princip inte överstiga en minut.

Kunskapslyftet

Anf. 46 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till statsrådet Östros.

Kunskapslyftet är nu på väg mot halvtid. Inför nästa termin, vårterminen 1999, finns det 50 000 elevansökningar. Lite drygt hälften av dessa elever är beviljade det bidrag de behöver för att kunna fullfölja eller påbörja sina studier. Många måste nu avbryta sina studier på grund av att de inte får de studiebidrag som tidigare utlovats. Kommunerna satsar alltså pengar på utbildningen, men många elever kommer att utebli. Oron är stor i leden.

Min fråga till statsrådet är följande: Är regeringen medveten om de här problemen, och har ni i så fall en plan för hur de skall lösas?

Anf. 47 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Lars Hjertén tar upp en av de stora utbildningsreformer som har genomförts under senare år, nämligen kunskapslyftet. Drygt 100 000 människor får chansen till en vuxenutbildning, människor som tidigare inte har gymnasieexamen och kanske har en lång period av arbetslöshet bakom sig.

Den här satsningen fortsätter under kommande år. Nästa år ökar antalet platser i kunskapslyftet med 10 000. Antalet särskilda utbildningsbidrag ökas också nästa år jämfört med detta år. Det är alltså en reform som fortsätter och förstärks under nästa år.

Samtidigt har det här varit en stor succé bland människor. Många har sökt sig till kunskapslyftet för att få denna grundläggande utbildning, och platsantalet är stort men begränsat. Det gäller också det särskilda studiestödet, dvs. att man i princip studerar med a-kassa. Utrymmet är stort men också begränsat, och när fler söker än vad som får plats är det naturligtvis en del som får nej när det gäller studiestödet.

Nu finns det också en annan möjlighet än det särskilda utbildningsbidraget, nämligen särskilt vuxenstudiestöd och det s.k. svuxa. Dem kan man också söka. De ger en möjlighet till försörjning under studietiden.

Anf. 48 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Det är kända faktum som statsrådet nämner. Frågan är dock vad som skall hända med de 23 000 som har sökt för vårterminen. En del av dem, jag vet inte hur många tusen, har redan påbörjat studierna och kan alltså inte fortsätta dem om det här studiebidraget eller svuxa inte betalas ut.

Finns det inte någon plan för vad dessa personer skall göra för att kunna fullfölja sina studier, framför allt de som har påbörjat studier och som tyvärr måste avbryta dem om de inte kan få studiemedel för verksamheten?

Anf. 49 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jo, Lars Hjertén, planen är klar. Det här är en lång satsning som vi har under en stor följd av år med över 100 000 människor som får möjlighet att ta sin gymnasieexamen.

Det är ju så att detta har blivit en sådan stor succé att vi nu har fler som söker än vad det finns särskilt utbildningsbidrag för. Det finns också möjlighet att söka svux och svuxa.

Det som är intressant med frågan är naturligtvis att Lars Hjertén presenterar ett parti som har varit emot den här satsningen ända från första stund. Man har kallat den att förvara människor, att gömma undan människor och att tricksa med statistik. Jag är väldigt glad om Lars Hjertén med det här visar att Moderata samlingspartiet har ändrat uppfattning när det gäller synen på möjligheterna för vanligt folk att få sin utbildning. Då kanske vi kan få ett brett stöd i riksdagen för fortsatta reformer av den här typen.

Anf. 50 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Jag diskuterade inte vuxenutbildningen. Det skall vi göra på tisdag i riksdagen, och då kanske statsrådet är här. Jag diskuterade bara vad man skall svara dessa elever. Jag har haft kontakt med flera av dem, eftersom det tillhör mitt civila arbete, och de har bett mig ställa den här frågan: Hur skall de göra när de nu inte får något bidrag så att de kan fullfölja studierna efter nyår?

Anf. 51 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Satsningen avslutas inte, Lars Hjertén. Men det är en satsning som har vissa belopp avsatta för detta. Som i många fall när det gäller denna typ av verksamhet kan det vara så att alla inte får möjlighet-

en, på grund av att vi helt enkelt inte har haft så stora resurser att alla har kunnat få det.

Samtidigt utökas satsningen nästa år – både när det gäller antal platser, dvs. möjligheter att studera, och när det gäller antal utbildningsbidrag, dvs. möjligheter att finansiera sina studier. Då finns inte bara särskilt utbildningsbidrag, utan då finns också svux och svuxa som möjlighet för människor att få en försörjning under sin studietid.

Jag är glad om Lars Hjertén och Moderata samlingspartiet fortsätter att driva den här frågan. Det är en kovändning av mycket stor omfattning när det gäller synen på utbildning. Moderaterna är nu alltså intresserade av att satsa på detta. Det välkomnar jag.

Spelmarknaden

Anf. 52 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v):

Fru talman! Jag vill ställa min fråga till Ulrica Messing.

Återigen har debatten om kasinon kommit upp. Detta ororar mig ur många aspekter – bl.a. de sociala konsekvenser en ändrad spelkultur för med sig, vår uppgörelse om utgiftstaken, klass- och könsperspektivet, samt det jag hade tänkt fråga ministern om, nämligen andelen av spelmarknaden.

Svenskarna satsade sammanlagt 27 miljarder kronor på spel 1996, varav de tre spelbolagen omsatte ungefär 20 miljarder kronor och Bingo-lotto 3 miljarder. Resterande 4 miljarder satsades alltså på övriga små, folkrörelsebaserade spel som föreningslotterier, bingoallianser, ideella föreningar osv.

Spelmarknadens andel är också konstant i Sverige. Det innebär att de små, ideella föreningarna kommer att förlora på att staten ökar sina intäkter på spel. Enligt de beräkningar som regeringen har gjort handlar det om att statens intäkter kommer att öka med 300 miljoner kronor.

Jag undrar om man i sina överväganden har tagit in de här delarna och hur, i så fall, de små, ideella föreningarna kommer att kompenseras.

Anf. 53 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag måste erkänna att jag inte riktigt är glasklar över vad Charlotta Bjälkebring vill med frågan. Vi delar ansvaret för spelfrågorna inom regeringen. Kasinon, spelbolag m.m. ligger på finansministern. Jag är med i diskussionen om hur vi skall fördela en del av överskottet till folkrörelser och till idrotten.

Vi diskuterar också konsekvenserna av spel – dels hur man kan styra en del av vinsterna till ideella föreningar och folkrörelser, dels konsekvenserna för oss som spelar, för dem som är spelberoende och mycket annat. Det är ständigt aktuella frågor.

Hur man eventuellt kan kompensera små föreningar vet inte jag, eftersom vi nu tittar på spelmarknaden och spelbolagen i stort.

Det som är svårt att beräkna är också den stora svarta marknad som finns runt spel och runt kasinon.

Jag tror att vi alla är överens om att många av dagens spelformer är bra och fyller ett viktigt syfte. Charlotta Bjälkebring nämnde Bingolotto, som i dag är en av de stora möjligheterna för idrottsrörelsen att få in pengar.

Man kan naturligtvis kritiskt granska en del av de sätt på vilka vi bedriver spel, och också hur vi fördelar det överskott som spelen ger. Detta är dock en fråga som vi får bereda tillsammans inom Regeringskansliet, och huvudansvaret för det ligger på finansministern.

Anf. 54 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v):

Fru talman! Det här är ett stort problem. Vi har också, våra partier emellan, en överenskommelse om utgiftstaken. Det gläder mig ändå att ministern kan tänka sig att man skall kompensera de små, ideella föreningarna. Man gör också ett övervägande av de sociala konsekvenserna.

Men det här ställer också till problem. Om man skall kompensera de små föreningarna kommer det att bli en belastning inom utgiftsramen. Antingen måste vi, de samverkande partierna emellan, diskutera att höja ramen, eller också skall det någonstans ske neddragningar.

Jag vill alltså skicka med Ulrica Messing att vi gärna vill vara med i de här samtalen, så att varken några småföreningar eller människor socialt kommer att förlora på förslaget och så att inte heller uppgörelsen kommer att gå i stöpet på grund av detta.

Anf. 55 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Det vore väl ironiskt om uppgörelsen står på spel i och med spelfrågor. Det får vi naturligtvis med gemensamma krafter försöka motverka.

Frågorna bereds. Det är delat ansvar inom Regeringskansliet kring hur vi skall styra upp spelmarknaden, hur vi skall fördela de rättigheter till spel som finns, hur vi skall fördela det överskott som uppkommer, hur vi skall ta ett gemensamt ansvar för de konsekvenser som följer av spel och spelberoende och även hur vi kan försöka styra den svarta marknad som finns. Självklart är det många som vill vara med och diskutera frågorna kring detta. Jag välkomnar Vänsterpartiet i en sådan diskussion.

Etnisk diskriminering

Anf. 56 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! I dag är det 50 år sedan FN:s deklaration om mänskliga rättigheter tillkom. En färsk rapport i Malmö visar att Malmö kommun ratar invandrarungdomar som söker sommarjobb. Rapporten visar att det räcker med ett utländskt namn för att man på arbetsplatserna hellre skall välja svenska ungdomar. Jag undrar vad integrationsministern tänker göra åt det.

Anf. 57 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag var i Malmö kommun i går och diskuterade precis denna fråga med två av kommunens kommunalråd.

Jag är mycket oroad över den situation som råder i Malmö kommun, men också i resten av landet. De signaler som vi kunde läsa om i tidningen speglar också arbetsmarknaden i stort, dvs. att en del av oss faktiskt utestängs på grund av namn eller på grund av hudfärg, alltså på grund av annan etnicitet. Jag accepterar inte det.

När det gäller arbetsmarknaden har vi nu, för att komma till rätta med detta, skärpt lagen mot etnisk diskriminering. Det ligger ett sådant förslag här i riksdagen som ni skall ta ställning till efter jul. Det är ett sätt.

Vi har också gett Diskrimineringsombudsmannen större resurser för att man skall kunna arbeta effektivt för alla de människor som misstänker att de har blivit diskriminerade. Det är ett annat sätt.

Ett tredje sätt är de råd som vi nu jobbar på tillsammans med Diskrimineringsombudsmannen. Vi skall lägga fram förslaget för arbetsmarknadens parter, så att fack och arbetsgivare mycket effektivare kan driva frågorna om diskriminering. Det vilar ett stort ansvar på arbetsmarknaden att faktiskt komma ett steg på vägen för att öka integrationen och för att minska segregeringen.

Självklart ligger det ansvaret också på kommunerna. Jag är djupt oroad om man i politisk ledning sorterar människor på samma sätt som man ibland gör i det privata näringslivet. Det accepterar jag inte.

Anf. 58 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Jag tycker att det är väldigt bra att integrationsministern har varit i Malmö. Listan på åtgärder tycker jag rymmer mycket av konsekvens.

Men kan statsrådet avslöja lite av vad de kommunala förtroendevalda i Malmö svarade i det här samtalet och tala om vad de till äventyrs har tänkt sig att göra för att råda bot på just den konkreta situationen i Malmö, så att man möjligen kan växla det till något positivt exempel. Kort sagt: Hade de något konstruktivt att berätta som Ulrica Messing kan avslöja här?

Anf. 59 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Som så många andra gånger visade det sig att integrationsfrågor också är kunskapsfrågor. Det var alldeles klart i går, när vi tog upp den här frågan och diskuterade oss politiker emellan, att man inte medvetet har försökt att diskriminera. Ändå blir det så när man har satt upp vissa regler och linjer för hur man t.ex. skall erbjuda sommarjobb. Det är samma sätt att argumentera som man möter i det privata näringslivet ibland eller på andra områden i samhället. Omedvetet, på grund av okunskap, diskriminerar man ibland människor.

Man sitter i dag och funderar över hur man skall kunna ändra på det. Jag utgår från att vi om några dagar kan läsa lite mer positiva texter om Malmö kommun och även om andra arbetsplatser, där man berättar hur man skall hantera de här frågorna. Jag tycker att vi hade en ganska bra diskussion i går.

Kanske fler av oss som sitter här i riksdagen i dag också kan hjälpas åt att få våra hemkommuner att påskynda integreringen och se till att också statliga myndigheter, verk och kommuner kan bli förebilder i integrationsarbetet för att också så öka trycket på det privata näringslivet. Jag utgår från att det kommer att bli en förändring.

Anf. 60 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! Jag har en fråga till försvarsministern.

Vi har en budgetöverenskommelse mellan tre partier, Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Vi är säkert överens om att den överenskommelsen inte enbart handlar om ramarna, utan också om hur pengarna fördelas inom ramarna. Vi kommer snart att fatta beslut här i kammaren om försvarsbudgeten.

Vi är säkert också överens om att vi vill att försvarsindustrins omställning till civil produktion skall ske i ordnade former.

Nu går överbefälhavaren ut i ett brev till försvarsanställda och talar om att den beslutsprocess som vi har haft kring budgeten inte är seriös. Då skulle jag vilja fråga försvarsministern, för det första: Vem har ansvaret för den uppkomna mycket svåra situationen i försvarsindustrin? För det andra: Är försvarsministerns förtroende för överbefälhavaren, som har undertecknat detta brev, obrutet?

Anf. 61 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Johan Lönnroth gick lite långt när han talade om att vi har en överenskommelse som gäller innehållet i försvarspolitik. Svaret är nej.

Johan Lönnroth tog vidare upp försvarsindustrins situation. Även det kommer att behandlas på ett sätt som, såvitt jag förstår, Vänsterpartiet har avvisat när det behandlades i försvarsutskottets betänkande. Vi får väl se vad eftermiddagens debatt kan ge vid handen för ökad klarhet om Vänsterpartiets position därvidlag.

Överbefälhavaren har tydligen kommunicerat med sina anställda genom ett meddelande. Jag har personligen inte läst det. Och jag betraktar det som en kommunikation inom Försvarsmakten. Jag avser inte att göra några kommentarer om överbefälhavarens dialog med de anställda inom Försvarsmakten.

Jag kan tillfoga, fru talman, att regeringen har förtroende för överbefälhavaren. Överbefälhavaren är förordnad till år 2000 och skall fortsätta i sin tjänst så länge förordnandet varar, enligt regeringens mening.

Anf. 62 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! Jag sade att det handlade om ramarna och hur pengarna fördelas inom ramarna. Det gäller alltså samtliga utgiftsområden. Det har vi haft långa och mycket svåra diskussioner med finansministern om. Vi hade ett antal uppfattningar också om omfördelning inom ramarna.

Det vi har kommit överens om är helheten. Det handlar alltså också om hur pengarna fördelas inom ramarna. Att vi sedan har olika uppfattningar i vissa frågor som handlar om investeringar på lång sikt är en annan sak.

Återigen tror jag inte att det bara är jag som tycker att det är oerhört anmärkningsvärt att landets överbefälhavare och ett antal ledande företrädare för Försvarsmakten går ut och säger att den politiska beslutsprocess som vi har här i riksdagen inte är seriös. Jag har den bestämda uppfattningen att huvudansvaret för den svåra situationen beror på att man

har överbeställt material. Det är Försvarsmakten själv som har en mycket stor del av ansvaret.

Jag tycker att det är dags för en seriös debatt om förtroendet för överbefälhavaren efter det som har hänt.

Prot. 1998/99:33
10 december

Frågestund

Anf. 63 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Ja, då har vi hört Johan Lönnroths åsikt om det försvars-ekonomiska läget. Vi lever ju i ett fritt land, så det är väl fint att man hör olika inlägg om komplicerade samhällsfrågor.

Svårigheter att rekrytera personal

Anf. 64 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Mona Sahlin.

I tider av så hög arbetslöshet som vi har nu tycker jag att det är anmärkningsvärt att sju av tio företag uppger att de har rekryteringsproblem. Så är det inte bara i Gnosjö, som jag kommer från.

En del i den här problematiken är att rörligheten på arbetsmarknaden är ganska liten. Den sker endast i en riktning, från landsbygd och glesbygd till storstäderna. Det får stora konsekvenser för tillväxten i vårt land. Det leder till att företag inte alltid lyckas hitta lämpliga personer att anställa, vilket i sin tur leder till att man får säga nej till order. Man får en minskad produktion, minskad service till kunden och på lång sikt en minskad ekonomisk tillväxt i vårt land.

Min fråga till näringsministern lyder som följer: Vad avser näringsministern att vidta för åtgärder för att skapa incitament för en ökad rörlighet på arbetsmarknaden i vårt land?

Anf. 65 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Maria Larsson pekar på ett väldigt stort och viktigt problem, men hon riktar in frågeställningen på det som inte är det stora problemet.

Vi har verkligen problem i Sverige i dag. Vi har en hög öppen arbetslöshet samtidigt som svårigheten att rekrytera personal till olika yrken är stor – detta kallas flaskhalsproblem. Detta är någonting som det nya Näringsdepartementet har väldigt högt uppsatt på dagordningen. Vi arbetar nu med frågan hur man skall inrikta arbetsmarknadspolitiken på att förmedla arbetslösa till de platser som uppstår och hur man skall se till att de arbetslösa har den kompetens, den utbildningsnivå och det yrkeskunnande som krävs för de lediga jobben. Det är en stor och viktig inriktning för arbetsmarknadspolitiken som nu kommer att krävas.

När det gäller de regionala villkoren ser jag framför allt inom det område som jag ansvarar för inom Näringsdepartementet på hur tillväxtavtalen och hur villkoren för småföretagen kan förändras, så att det blir lättare att starta och driva små företag ute i regionerna samt att tillväxtavtalen skall göra det möjligt att få de resurser ute i länen som gör att tillväxtpolitiken kan anpassas till de egna förutsättningarna. Därmed möjliggör man för fler att stanna kvar och leva på den ort där de bor.

Utifrån dessa två utgångspunkter arbetar vi nu på tillväxtdepartementet.

Anf. 66 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Det skapar förväntningar på att vi kommer att få många bra förslag framöver.

Det är riktigt att det handlar om rörlighet och att det också handlar mycket om utbildningspolitiken. Jag vill konkretisera detta med ett exempel från verkligheten som kanske kan skapa öppenhet för ett annat synsätt också på arbetsmarknadspolitik.

Det kan handla om att det råder brist på verktygsmakare. Den arbetsmarknadsutbildning som krävs för att någon skall bli färdig verktygsmakare tar mellan ett halvår och upp till ett år. Det finns människor som är intresserade, som har lämplighet och fallenhet, men de har redan en anställning.

Kan man i ett läge, då det är omöjligt att rekrytera personal utifrån, flytta en som redan har ett befintligt jobb till den här typen av utbildning? På den lämnade positionen finns det då möjlighet att sätta in en arbetslös.

Det här kräver ett betydligt flexiblere regelverk. Är detta en möjlig utvecklingstendens?

Anf. 67 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag vill peka på att en del av det som Maria Larsson tar upp måste företagen själva skaffa sig en annan framförhållning för och system för hur man utnyttjar kompetensutveckling för de anställda inom företaget. Vid sämre konjunkturer kan man då utbilda människor så att de har den kompetens som krävs när konjunkturen vänder.

Så man skall inte enbart sitta och vänta på förslag från staten. Det handlar också om ansvar, hur man planerar och organiserar sin verksamhet. För de små företagen behövs det dock ett system för stöd och hjälp.

Maria Larsson sade att hon väntade på förslag. Ja, det gör jag också. Tillväxtavtalen bygger nämligen på att man skall komma igen ute i regionerna och visa vilka resurser och förändringar av regelverken som behövs för att man skall kunna vara med och ta ett större eget ansvar. Dessa förslag skall regionerna komma med till staten, så att staten kan vara behjälplig i den processen.

Så ingen är hjälpt av att man sitter och väntar med förslag. Nej, fram med tankarna ute i regionerna, så skall vi hjälpas åt att genomföra de regelförändringar som behövs.

Tillgänglighet för handikappade

Anf. 68 SONJA FRANSSON (s):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till justitieminister Laila Freivalds.

Häromdagen fick jag ett brev från min son. Han skrev: ”Jag kan inte gå till Minuten. Jag kan inte gå till mitt fik. Jag kan med lite tur handla mat ibland, om det finns en parkeringsplats nära entrén.” Han är rörelsehindrad.

Särskilt i dag när det är snö ute är det stora svårigheter när det gäller tillgängligheten. Detta var ett exempel, men det är väldigt många människor i vårt land som har svårt att ta sig fram och få tillgänglighet till affärer, bussar, kulturupplevelser, ja, till allt i vårt samhälle.

I dag när vi högtidlighåller 50-årsminnet av FN:s generalförsamlings antagande av de mänskliga rättigheterna är det viktigt att peka på att många människor blir diskriminerade i vårt samhälle.

Jag vill höra om ministern är villig att ta ett initiativ till att införa en generell diskrimineringslagstiftning liknande den som finns i USA, i Sydafrika, i England och i många andra länder.

Anf. 69 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Frågan om tillgänglighet för handikappade är en mycket angelägen och ganska aktuell fråga mot bakgrund av att flera departement just nu är upptagna med att överväga förbättringar av regelverk och stödformer av olika slag för att säkerställa en bättre tillgänglighet. Det handlar om att undanröja fysiska hinder och att anpassa kollektivtrafik till de handikappades behov.

Det är helt tydligt att det behövs ett bättre regelverk för att vi skall komma längre. Jag trodde länge att vi låg i framkant på detta område, men jag är inte säker på att vi gör det längre.

Däremot är jag inte säker på att sådana regelverk – vare sig de är specifika eller generella – kan vara till hjälp när Sverige varje år överraskas av snöfall. Detta har nog mer att göra med de resurser som kommunerna har för snöröjning. Det har blivit sämre på sina håll, vilket verkligen är att beklaga. Det drabbar naturligtvis handikappade, småbarnsföräldrar och äldre, eftersom det blir svårare att ta sig fram.

Vi överväger alltså hur vi skall skapa ett bättre regelverk för att sätta press på dem som råder över de förhållanden som betyder så mycket för de handikappade.

Anf. 70 SONJA FRANSSON (s):

Fru talman! Självfallet är det inte så. Detta var ett exempel, men det handlar om så många andra sammanhang. Det är naturligtvis ännu svårare för den som har ett funktionshinder på vintern, när man inte heller då tar hänsyn till att de människor som har svårt att gå, sitter i rullstol eller på andra sätt är funktionshindrade skall kunna ta sig fram.

Det gläder mig att justitieministern säger att detta är en mycket angelägen fråga. Jag är medveten om att det nu ligger en diskrimineringslagstiftning på riksdagens bord när det gäller arbetsmarknaden, och det är positivt. Det gläder mig oerhört. Dessutom verkar det vara en mycket bra lagstiftning. Men jag hoppas att denna kan utvecklas så att den gäller tillgängligheten till det som finns i hela samhället. Det är detta initiativ som det vore fint att höra att det kommer.

Anf. 71 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Som jag sade pågår det ett arbete i Regeringskansliet med en översyn av det befintliga regelverket. I detta ligger att man skall överväga vilken typ av regelverk och lagstiftning som behövs i det här sammanhanget.

Vi kan säkerligen ta lärdom av andra länder och se om vi på något sätt kan översätta deras regler till svenska förhållanden, men jag är inte övertygad om att vi skall kopiera precis det som man har gjort i andra länder. Men med en anpassning till svenska förhållanden kan vi skapa en

situation där vi återigen kan vara stolta över hur vi hanterar de handikappade i vårt samhälle.

Riksväg 50 mellan Tåkern och Omberg

Anf. 72 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Jag har en fråga till miljöminister Kjell Larsson angående utbyggnaden av riksväg 50 mellan Tåkern och Omberg. Detta sammanhängande område är förklarat som riksintresse för natur, kultur och friluftsliv.

I mars månad inkom Vägverket till regeringen med ett förslag till en nationell väghållningsplan, ett förslag som regeringen inte ville godkänna. Man tillbakavisade förslaget med ett uppdrag till Vägverket att konsekvensbeskriva alternativet att styra bort tung trafik.

Om miljöministern haft möjlighet att sätta sig in i denna heta fråga, undrar jag hur det går.

Anf. 73 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag måste erkänna att om detta kan jag ingenting. Jag är inte bekant med ärendet och vet inte ens om det kommit tillbaka till Regeringskansliet som ett regeringsärende för närvarande.

Annat än att uttrycka det angelägna i att vid vägsträckningar av olika slag spara olika typer av skyddsvärd natur, tror jag inte att jag kan ge något svar på frågan.

Anf. 74 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Som upplysning till miljöministern kan jag säga att området som sådant är uppsatt på världslistan över internationellt skyddsvärda våtmarker. Tåkerns västra strandängar hör till en av Europas finaste fågellokaler, vilket inte kan vara obekant.

Jag kan också tala om att Riksantikvarieämbetet har avvisat detta förslag och för första gången lagt sig i den här typen av fråga.

Har miljöministern någon tanke om att Naturvårdsverket skulle kunna komma med något liknande? Det är nämligen det andra benet som man står på här. Det är ett natur- och kulturintressant område.

Anf. 75 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag känner till Tåkern och de värden som finns i den sjön. De argument som har anförts här kommer säkert att spela en stor roll när regeringen avgör denna fråga, om den nu kommer till avgörande i regeringen.

Jag skall egentligen inte ha några uppfattningar om vad Naturvårdsverket skall göra. Det vore nog lite farligt för mig att ha.

Nationalstadsparker

Anf. 76 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! Jag vill också ställa en fråga till miljöministern.

Nationalstadspark finns i Stockholm och numera också i Trollhättan. Till det kommer att Uppsala kommun har erbjudits att i ett område längs

Fyrisån tillskapa detta starka skydd som en nationalstadspark innebär. Det är bara Folkpartiet som har svarat positivt på erbjudandet. Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet vill ha en uppluckring av den lagstiftning som styr nationalstadspark.

Jag vill fråga miljöministern: Pågår något arbete för att se över gällande lagstiftning i syfte att lätta upp densamma?

Anf. 77 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag är väldigt stolt över den nationalstadspark som vi har i Stockholm. Jag tycker att det är väldigt viktigt att bevara den naturmiljö och också den kulturmiljö som är värd att bevara i städer genom detta instrument.

Trollhättan har väl inte någon nationalstadspark ännu, men jag vet att det finns tankar på att åstadkomma en sådan.

Vi är positivt intresserade av att se om vi kan förverkliga detta även i Uppsala och Trollhättan och till äventyrs i andra kommuner som kan vara intresserade av det här instrumentet. Däremot vet jag inte hur frågan bereds för närvarande. Jag skall inte heller lägga mig i diskussionerna i de två städerna om det önskvärda i detta.

Det pågår i dag inget aktivt arbete med att arbeta om nationalstadsparkslagen, men det kan hända att ett resultat av de diskussioner som nu förs blir att vi ser över lagen från den utgångspunkten.

Anf. 78 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! Om en begäran inkommer från kommunen i fråga, är miljöministern då beredd att pröva en översyn av lagstiftningen? Det är min ena frågan.

Den andra frågan, som jag fick ett halvt svar på, är om miljöministern är beredd att t.ex. skicka med uppsalabon och utbildningsministern att som en utbildningsuppgift påverka politikerna i Uppsala kommun, eftersom detta är av riksintresse.

Anf. 79 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag är självfallet beredd att pröva en sådan framställan. Jag är i stort sett beredd att pröva vad som helst egentligen, fast man kan ju inte veta hur resultatet blir.

Däremot är jag inte beredd att påverka uppsalaborna och trollhätterna. Jag tror att de kan fatta sina beslut själva, och jag vet att så är fallet också när det gäller Thomas Östros och andra i regeringen från Uppsala.

Patients integritet

Anf. 80 CHRIS HEISTER (m):

Fru talman! Jag har en fråga till socialministern om människors förtroende för sjukvården.

Bakgrunden till min fråga är de uppgifter som vi har fått på senare tid om att sjukvårdspersonal olovligen går in och läser journaler. Vi har fallet med Leif Blomberg på Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg, och vi har fallet med Carl Bildt på Danderyds sjukhus i Stockholm.

Det förekommer också att personal bryter mot sekretessen. Jag tänker på det som vi fick veta i förra veckan, att en ung tonårsflicka hade genomgått en abort i Ängelholm och det kom sedan ut på stan att detta hade skett, trots att hon på ungdomsmottagningen hade blivit försäkrad att detta skulle falla inom ramen för sekretess.

Det här är allvarligt, och jag tror att bara det som vi har fått veta nu är toppen på ett isberg och att det finns stora mörkertal. Jag skulle därför vilja fråga socialministern vilka åtgärder han är beredd att vidta för att se till att patienternas integritet respekteras.

Anf. 81 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag är i likhet med Chris Heister upprörd över de uppgifter som förekommer om att personal bryter mot sekretessreglerna, att man tillgodogör sig information som man inte är behörig att ta del av. De uppgifter som har förekommit om att man också sprider information till människor som inte är behöriga att ta del av dem är allvarliga.

De åtgärder som kan vidtas är naturligtvis rättsliga. Det är inte min sak att pröva frågan rättsligt. Men det finns möjligheter att ställa de ansvariga inför rätta, och det är rimligt att så sker.

Det som jag kan bidra med är att se till att ansvariga huvudmän för sjukvården och övrig vård bedriver utbildning, information och upplysning, som personalen uppenbart här och var kan behöva för att rätt motvara det förtroende som medborgarna har rätt att känna för sjukvården.

Anf. 82 CHRIS HEISTER (m):

Fru talman! Jag vill tacka socialministern för svaret. Jag tycker att detta är en otroligt viktig fråga, för det handlar om människors förtroende för sjukvården.

Man kan ju också tänka sig att Socialstyrelsen får ett särskilt uppdrag att i sitt tillsynsansvar se över detta. Därför vill jag ställa en följdfråga till socialministern om han ser också det som en möjlighet att just inskräpa att man följer de regler och den lagstiftning som finns på sjukvårdens område. Det är få områden som är så känsliga som just detta.

Anf. 83 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag hoppas att Socialstyrelsen följer detta. Socialstyrelsen har enligt sitt uppdrag möjlighet att vidta åtgärder.

Jag skall gärna informera mig om vad Socialstyrelsen gör. I den mån det skulle behövas skall jag gärna ge Socialstyrelsen i uppdrag att vidta åtgärder.

Tillgängligheten för personer med funktionshinder

Anf. 84 HANS KARLSSON (s):

Fru talman! Jag har en fråga till socialminister Lars Engqvist. Det är lite grann en fortsättning på det som Sonja Fransson tog upp tidigare. Det handlar alltså om tillgänglighet för personer med funktionshinder.

Det som jag tänker ta upp handlar om situationen i skolan, såsom den beskrevs i Kommun Aktuellt i förra veckan. Det visar sig att var tredje

skola har för smala dörrar för att man skall kunna ta sig in om man sitter i rullstol.

Med anledning av denna beskrivning och den omöjliga situationen för föräldrar som är funktionshindrade att delta i barnens verksamhet i skolan vill jag fråga vad socialministern skulle vilja göra för att råda bot på situationen.

Anf. 85 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Frågan om tillgänglighet för de funktionshindrade handlar egentligen om just det som vi har talat om tidigare, nämligen mänskliga rättigheter. Det handlar om rätt för alla medborgare att få tillgång till den utbildning, information, vård och omsorg som alla medborgare har rätt till.

Förra året tillsattes på Margot Wallströms initiativ en särskild utredning som handlar om bemötande av funktionshindrade. Det handlar inte direkt om den fysiska tillgängligheten utan om bemötandet. Utredningen leds av Bengt Lindqvist, och den kommer att redovisas i början av nästa år.

Med denna utredning som utgångspunkt finns det anledning för regeringen att i arbetet för en nationell handlingsplan för handikappolitiken föra in såväl bemötandefrågorna som tillgänglighetsfrågorna – detta för att se till att vi bryter de hinder som finns för funktionshindrade att få samma upplevelser och samma rättigheter som övriga medborgare. Jag tycker att det är viktigt och menar att det skall ligga i den handlingsplan som vi skall redovisa för riksdagen.

Anf. 86 HANS KARLSSON (s):

Fru talman! Jag vill tacka så mycket för svaret. Jag vill ändå gå vidare lite grann och säga att jag tror att det är viktigt att sätta rejäl press på alla de aktörer som kan påverka utvecklingen här, både inom den offentliga verksamheten och inom det privata näringslivet.

Jag vill ställa ytterligare en fråga. Kan socialministern och regeringen tänka sig att fastställa en tidsplan för när olika förbättringar av tillgängligheten skall vara genomförda?

Anf. 87 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Exakt hur man skall lägga upp ett mer offensivt arbete för att öka tillgängligheten är jag inte beredd att gå in på – eller vi har inte diskuterat så långt. Men jag tycker att det som Hans Karlsson talar om är tilltalande, alltså att man fastställer en tidsplan inom vilken offentliga myndigheter, statliga såväl som kommunala, skall ha en skyldighet att göra alla sina lokaler tillgängliga.

Det handlar ju inte bara om rörelsehindrade. Det handlar också om andra funktionshinder. Uppgifter om att det inte finns hörselslingor i offentliga lokaler, att man inte har punktskrift vid toaletter osv. är ganska upprörande. Detta innebär att många medborgare faktiskt inte får möjlighet att fungera som medborgare.

Jag är alltså mycket intresserad av att arbeta med detta som utgångspunkt; att fastställa en sådan tidsplan och att därmed från regeringens och riksdagens sida pressa offentliga myndigheter och det offentliga sam-

Samhall

Anf. 88 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! Jag skulle också vilja ställa en fråga till socialminister Lars Engqvist. Den tenderar att komma in på samma område, den handlar om funktionshindrade människor. Men det är kanske inte mer än på sin plats en sådan här dag då vi firar 50-årsjubileet av konventionen om mänskliga rättigheter där alla människors lika värde alldeles specifikt lyfts fram.

Samhall har lönsamhetskrav på sin verksamhet. Samtidigt skall man vara det företag som på olika sätt tar vara på människors möjligheter att få träning för arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Funktionshindrade har här också möjligheter till träning och rehabilitering. Men deras möjligheter att slussas vidare är många gånger begränsade.

Det som oroar mig, fru talman, är de signaler som kommer från olika kommuner i landet om att funktionshindrade får sluta då de inte passar in eller platsar. Det finns en regel om att minst 40 % av dem som arbetar i Samhalls verksamhet skall tillhöra den s.k. prioriterade gruppen. Den gränsen underskrids i flera fall.

Därför skulle jag, fru talman, vilja ställa en fråga till socialministern. Vad vill socialministern göra för att det skall bli möjligt att uppnå denna nivå på minst 40 % människor med funktionshinder som skall få sysselsättning inom Samhall? Och vad vill socialministern göra för att inte lönsamhetskraven på Samhall skall leda till att människor som inte platsar blir mer eller mindre utkastade från de här meningsfulla sysselsättningarna?

Anf. 89 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag blir mycket överraskad av den beskrivning av Samhalls verksamhet som jag nu har fått. Jag vill verkligen ifrågasätta om den är korrekt. Men jag lovar att omedelbart sätta mig in i det här och kontrollera i vilken mån uppgifterna verkligen stämmer. Stämmer de så finns det verkligen anledning att vidta åtgärder. Men jag tror att man skall vara lite försiktig när man påstår att någon blir utkastad från Samhall. Det hoppas jag faktiskt inte stämmer.

Anf. 90 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! Jag kan garantera socialministern att jag har tagit reda på fakta i den här frågeställningen. Senast i går var det ett sammanträde i mitt län som allvarligt behandlade frågan om hur man skulle hantera det här.

Följdfrågan blir ju då: Vad har kommunerna för beredskap att ta sig an de här människorna för att skapa en meningsfull aktivitet och sysselsättning om inte Samhall kan ta sig an dem?

Anf. 91 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag betvivlar inte att frågeställaren har skaffat sig kunskap. Däremot kan man beskriva problem på olika sätt. Jag är inte övertygad om att ansvariga på Samhall, eller ens de som faktiskt i dag är engagerade i Samhalls verksamhet, skulle beskriva situationen likadant. Men jag skall som sagt var kontrollera de här uppgifterna.

Det intressanta är ju sedan vad vi har för möjligheter att se till att kommunerna tar sitt ansvar. Det finns två saker. Den ena är att kommunerna faktiskt har resurser för att leva upp till de krav som allmänt ställs när det gäller deras sociala omsorg och deras socialpolitik. Den andra är att kommunerna skall fungera som arbetsgivare enligt den nya lagstiftning som gäller. Det är inte möjligt för *någon* arbetsgivare – privat, kommunal eller statlig – att diskriminera beroende på handikapp.

Försvarsmakten

Anf. 92 BJÖRN LEIVIK (m):

Fru talman! Jag vill rikta mig till försvarsministern. Min fråga anknyter lite grann till Lönnroths fråga, men från en helt annan vinkel.

Jag har här en artikel där Björn von Sydow skriver. Den är publicerad i dag på Brännpunkt, Svenska Dagbladet. Försvarsministern tar i artikeln starkt avstånd från samarbete med Vänstern och Miljöpartiet i försvarsfrågorna. Min fråga är då: Varför kom denna insikt inte till uttryck i förslaget om anslag till försvaret redan i den tidigare behandlingen? Där fanns det faktiskt utrymme för en bred majoritet för att ge försvaret råderum för anpassning till en lägre ram. Men Socialdemokraterna valde ändå att gå med Vänstern och Miljöpartiet.

Anf. 93 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag går gärna in i en diskussion om den saken. Kammaren kommer ungefär vid 16.30-tiden att ha sin stora debatt om försvarsutskottets betänkande. Jag gör gärna kommentarer kring dessa frågeställningar då. Men det kanske finns anledning just nu, när det är många andra frågor som är aktuella samma dag, att skjuta på det tills dess.

Anf. 94 BJÖRN LEIVIK (m):

Fru talman! Jag tackar försvarsministern för detta och välkomnar en debatt senare. Men jag tolkar ändå artikeln på det sättet att ett samarbete med de här två partierna inte kommer att ske i fortsättningen. Det kanske kan lugna alla dem som jobbar inom försvarsindustrin vid de orter i Sverige som nu är hotade.

Rikskvinnocentrum

Anf. 95 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Min fråga riktar sig till justitieminister Laila Freivalds. Den gäller Rikskvinnocentrum i Uppsala, som ju tar hand om kvinnor som har utsatts för våld. Jag hade tidigare en debatt med utbildningsministern i denna fråga i närvaro av socialministern. Det är väldigt bra att alla tre nu är här på en gång, för det här gäller alla tre.

Detta rikskvinnocentrum ger ju, utöver sina landstingsuppgifter, utbildning till personer som arbetar inom åklagarväsende, domstolsväsende och polis. Det har också en del forskningsprojekt på gång. För att det här skall fortsätta fordras en långsiktig finansiering som landstinget inte kan ta på sig. Min fråga till justitieministern är: Vilka lösningar ser hon på detta med att få att en långsiktig finansiering till stånd?

Anf. 96 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Rikskvinnocentrum är oerhört väsentligt, inte minst för rättsväsendet och för att utveckla även rättsväsendets metoder när det gäller att hjälpa kvinnor som är utsatta för exempelvis misshandel, våld av annat slag och våldtäkter. Dessutom är Rikskvinnocentrum väldigt väsentligt för hälso- och sjukvården och för att utveckla dess metoder när det gäller att möta och behandla kvinnor som kommer till sjukvården. Det är ofta den första instansen. Därför är det viktigt att säkerställa finansieringen.

Det här är en fråga som, när det gäller grundfinansieringen, Socialdepartementet ansvarar för. Sedan gäller det de särskilda insatser som vi förväntade oss av Rikskvinnocentrum med anledning av den proposition om kvinnovåld som vi antog. I den propositionen anslogs det särskilda medel till Rikskvinnocentrum. I övrigt är detta en fråga som hanteras inom ramen för den vanliga socialbudgeten.

Anf. 97 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Det är ju väldigt viktigt, fru talman, att den här finansieringen blir långsiktig. Det gäller att få medel till forskningsprojekt. Jag tänker t.ex. på det här med rättsintygens betydelse för utfallen i domstol och på vad som händer med kvinnorna under den här rättsprocessen. Det är ju ingenting som man får klart inom ett år. Och skall man få forskningsmedel måste man söka dem utifrån en plattform där det finns en garanti för att de som arbetar där också kommer att finnas kvar under en längre tid.

Min förhoppning är ju nu att ni tre ministrar som sitter här, var och en med ett ansvar för detta område, kan komma samman för att lösa denna finansieringsfråga som landstinget i Uppsala inte kan ta på sig. Det klarar landstingsdelen, vården, men resten handlar om Utbildningsdepartementets ansvar, Justitiedepartementets ansvar och Socialdepartementets ansvar.

Anf. 98 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag delar helt Barbro Westerholms uppfattning att vi har ett ganska spritt ansvar. Det är många intressenter i denna fråga, och det får inte leda till att frågan faller mellan stolarna. Det var också därför som frågan togs upp i kvinnopropositionen och blev behandlad där. Jag kan göra mig till talesman för de statsråd som finns här och som alla har intresse i denna fråga och säga att vi givetvis kommer att samordna våra synpunkter och säkerställa att denna fråga blir omhändertagen.

Anf. 99 MONICA GREEN (s):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Mona Sahlin. Jag vill fråga om tillväxt och nya jobb.

Språnget in i det nya samhället gör ju att gamla jobb försvinner och nya kommer till. Vi talar om IT-branschen och om kommunikationer. En annan spännande framtidsbransch och som också har en av de största tillväxtpotentialerna är faktiskt turismen. Den ger nya jobb för både män och kvinnor i hela landet, på hotell, på restauranger, på campinganläggningar, i affärer, inom kultur och i transportbranschen.

Sverige har enorma möjligheter att växa ytterligare som turistland, i städerna men också i fjällen och i västra Götaland, varifrån jag kommer, med Göta kanal och Tivedsskogarna osv., och vi kan utveckla ekoturismen. Upplevelseområden och paketlösningar behöver tillkomma för att vi skall kunna ordna så att turismen blir denna stora framtidsbransch som vi faktiskt märker att den kan bli.

Min fråga är alltså: Hur skall vi göra det möjligt att lansera Sverige ytterligare som ett ypperligt turistland?

Anf. 100 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag vill helt och hållet instämma i den beskrivning som Monica Green gör av turistbranschens möjligheter. Turismen är ju en av de snabbast växande branscherna i världen. Därmed är den också en av de framtidsområden som det nya Näringsdepartementet tittar mycket extra på när det gäller var de nya jobben kommer att kunna växa fram. Den här branschen är viktig både allmänt och ur tillväxtsynpunkt men också förstås med tanke på den regionala tillväxten. Potentialen är alltså stor.

Regeringen har också gjort väldigt stora insatser under de senaste åren med att forma t.ex. Sveriges Rese- och Turistråd och Turistdelegationen. Och nu i veckan har jag inlett ett samtal med Turistrådet för att se vad vi ytterligare kan göra, vilken roll staten kan ta på sig och hur vi kan förmå också näringen att ta på sig den ekonomiska del som man har lovat att göra för att vara med och marknadsföra Sverige. Jag kommer att återkomma under våren med förslag när det handlar om turismen i framtiden.

Försvarsmakten

Anf. 101 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Fru talman! Jag har en fråga till försvarsministern. Jag fann en tidigare fråga intressant, och det sista svaret sade mig väldigt mycket.

Enligt en PM från Regeringskansliet går det i dag inte att se om den nya anslagsförordningen har orsakat några negativa konsekvenser på Försvarsmaktens ekonomi. Men i det brev som överbefälhavaren har skickat ut till samtliga anställda i sin organisation hävdar han en rakt motsatt uppfattning, nämligen att man har reducerat hans anslag med över 9 miljarder kronor.

Det är ganska anmärkningsvärt att överbefälhavaren går ut och hävdar rakt motsatt uppfattning mot den som regeringen företräder.

Min fråga till försvarsministern, som inte har läst det brev som jag råkar ha en kopia av här i min hand, är:

Hur kommer försvarsministern att agera för att de försvarsanställda skall få korrekt information, till skillnad från den desinformation som överbefälhavaren har gått ut med?

Anf. 102 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag tyckte inte att jag såg Lars Ångström i kammaren när Johan Lönnroth tidigare ställde samma fråga till mig. Kanske missuppfattade Lars Ångström mitt svar, att jag tycker att det är bra att det förs en diskussion om komplicerade samhällsfrågor.

Anf. 103 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Fru talman! Det är en sak att tycka att det är bra med en diskussion. Det tycker vi alla. Men det är en helt annan sak att gå ut till samtliga anställda och förfäktat en ståndpunkt som är den rakt motsatta mot den som regeringen har.

Anf. 104 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Det är just så i en demokrati, att man sätter värde på att meningar bryts. Nu handlar det om en kommunikation inom Försvarsmakten, och jag kommenterar inte en dialog mellan Försvarsmaktens anställda.

Studiemedelssystemet

Anf. 105 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Jag har en fråga till utbildningsministern.

Jämställdhet har varit ett hedersmärke i svensk utbildningspolitik. Själv har jag dragit nytta av det genom t.ex. möjligheten att få studiemedel med barntillägg. Det var en förutsättning för mig att kunna gå vidare. Mina egna döttrar har inte den möjligheten. Den är borttagen. Är det utbildningsministerns tanke att unga människor inte skall kunna utbilda sig på grund av att de faktiskt har hunnit få barn?

Anf. 106 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Låt mig försäkra att jag tycker att det är oerhört viktigt att människor oavsett familjesituation har en reell möjlighet att utbilda sig om de känner att de har den lusten och den möjligheten att gå vidare. Det är klart att det har legat bakom många av de satsningar som vi har gjort under senare år på utbildningspolitiken – satsningen på vuxenutbildning med en bra försörjning i botten via det särskilda utbildningsbidraget som vi har talat om tidigare och utbyggnaden av högskolan över hela landet, så att det också är praktiskt möjligt att i närheten av den ort där man lever kunna genomföra en högre utbildning. Det är många saker som är viktiga för att få detta att fungera i praktiken.

För ganska länge sedan togs det särskilda barntillägget bort ur studiestödssystemet. Det är inte aktuellt att återinföra den typen av stöd till barnfamiljer via just studiemedelssystemet. Barnfamiljsstödet är mycket bredare än så. Det handlar om barnbidragen, det handlar om att se till att

vi har en förskola med rimliga avgifter, och det handlar om många andra åtgärder i samhället. Jag vill helst se att vi använder dessa instrument.

Prot. 1998/99:33
10 december

Anf. 107 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Jag tackar för det svaret. Jag tycker ändå att våra idéer omkring utbildningspolitiken i dag är väldigt förmånliga och bra på många sätt. Men om människor på grund av sin livssituation inte i realiteten kan studera blir det ändå fel. Därför vill jag fråga: Kommer ni att se över hur unga människor uppfattar sina möjligheter att studera utifrån sin reella livssituation?

Frågestund

Anf. 108 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jag uppskattar Yvonne Anderssons engagemang i frågan. Det är klart att det är en fråga som vi kommer att arbeta med under kommande år också: Hur ser vi till att bedriva en utbildningspolitik som gör det reellt möjligt för människor med vitt skilda livssituationer att faktiskt genomgå den utbildning som krävs för att klara sig på den nya arbetsmarknad som växer fram, vilket vi också har diskuterat här i dag?

Jag tror inte att det särskilda barntillägget i studiestödet är en avgörande fråga i detta sammanhang. Det handlar om ett bredare perspektiv. Vi måste se till att det finns ett jämställdhetsperspektiv i utbildningspolitiken, att vi lockar båda könen att gå in på varandras områden när det gäller utbildningar och att vi ser till att vi har ett stöd till barnfamiljerna generellt sett i socialpolitiken som gör att detta är praktiskt möjligt.

Kommunernas ansvar för hemlösa

Anf. 109 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till socialminister Lars Engqvist.

I en kommun har det gjorts så kraftiga nedskärningar även inom polisen att det har medfört problem att ta hand om personer med sociala problem under sena kvällar och nattetid.

Under förra veckan lämnade två poliser i stället över två omhändertagna män till ett hotell. Den ene mannen var alkoholpåverkad, och den andre mannen var kriminell, och båda hade blivit hemlösa. Efter en förfrågan till kommunen klagade kommunen för polisen att den inte har möjligheter att ta hand om hemlösa under sena kvällar. Kommunen har alltså inte resurser att ta hand om oplanerade händelser. Till saken hör även att dessa personer uppträder mycket störande och att personalen på hotellen har protesterat mot detta.

Med anledning av denna händelse, och eftersom man inte tänker vidta några åtgärder inom kommunen, vill jag fråga socialministern:

Detta kan väl ändå inte vara förenligt med den socialtjänstlag som vi har?

Anf. 110 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Eftersom vi är i slutet av timmen skall jag svara mycket kort. Nej, det kan inte vara meningen.

Anf. 111 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Då vill jag ställa en följdfråga. Jag vill att man ser över det här och klargör ansvarstagandet. Vem är det som har det yttersta ansvaret, eftersom kommunen ändå inte har för avsikt att göra något?

Anf. 112 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Det är kommunen som har ansvaret. Enligt socialtjänstlagen är det kommunen som skall ansvara för detta.

Man kan möjligtvis hänvisa till bristande resurser i enskilda fall, och man kan misslyckas. Men ansvaret ligger hos kommunen. Det är viktigt att vi gemensamt hävdar detta.

Det är kommunen som skall se till att sådana här situationer inte uppstår, och det är kommunen som skall se till att det fungerar så att människor inte råkar ut för den här typen av missöden.

Anf. 113 TREDJE VICE TALMANNEN:

Tiden för frågestunden är nu förbrukad. Jag vill tacka regeringens statsråd för deras medverkan här i dag.

8 § (forts. från 6 §) Internationellt bistånd (forts. UU2)

Anf. 114 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Tack fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Berndt Ekholm. Vi har ju haft ett replikskifte och diskussion om nivån på biståndsanslaget.

När man lyssnar på diskussionen låter det som om det varit en ökning i budgeten i år. Vi som var överens med socialdemokraterna i våras om en nivå, noterar att det är en minskning trots att man gått ut med att man lägger på 100 miljoner. Det har med teknikaliteter att göra.

Både Miljöpartiet och Vänsterpartiet har tydligen fått intrycket att man bidragit till att öka biståndsnivån något från det som vi kom överens om i våras. I själva verket är det 102 miljoner mindre.

Det är ganska smart av socialdemokraterna att i dessa båda partier lyckas ingjuta intrycket att man åstadkommit detta. Men så är det inte.

Jag skulle vilja ha en kommentar till hur man kan hantera frågor så, att man säger att det är en ökning när det i själva verket är en minskning.

Vi har faktiskt mer pengar i vår budget än vad alla de här tre partierna har.

Vi hade också en diskussion om vår reservation om mer problemorienterat bistånd. Berndt Ekholm säger att han tror att det går att arbeta problemorienterat även med den konstruktion vi har i dag.

Jag skulle vilja att socialdemokraterna tittar lite på den lösning som vi har presenterat i vår reservation, där vi faktiskt drar ned 10 % på landramarna och för över det till motsvarande regionalt anslag, för att man skall kunna göra en kombination av landramar och mer problemorienterat bistånd. Man skulle kunna komma en bit på väg på det sättet. Skulle inte det kunna vara en tilltalande modell för socialdemokraterna?

Anf. 115 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! När det gäller den sista frågan kan jag svara att det redan är så. Det finns särskilda anslag till miljö, demokrati, mänskliga rättigheter och en massa andra områden. De är införda sedan flera år tillbaka, både i form av regionala anslag och i form av särskilda anslag. Det är redan fullt möjligt att komplettera landramarna med den typen av insatser utan att man skall behöva dra ned anslag på landramarna.

När det gäller ökningen av biståndet avsatte vi redan i förra budgeten 0,7 % av bruttonationalinkomsten till biståndet. Det gäller biståndsramen, vill jag tillägga. Det räknas ju av en del åt olika håll sedan.

Vi sade att vi bibehåller den ramen 1999, och vi ökar, om jag minns rätt, till 0,72 % år 2000 och till 0,73 % år 2001.

Det var en klart uttalad inriktning. Så skall det vara i budgeten. Vi har aldrig sagt att det är kronor och ören som är ramen för biståndet. Vi har varit överens om att det är procenttalet som skall gälla. Då kommer det att fluktuera i kronor och ören beroende på hur bra det går för Sverige. Går det riktigt bra ökar bruttonationalprodukten och vi får mer pengar till biståndet. Går det sämre blir det något mindre. Andelen – den moraliska kakan – blir lika stor beroende på vad vi sätter den till.

Det som Marianne Andersson säger är något som jag inte känner igen. Jag har inte hört talas om att vi har bestämt på det sättet. Jag känner alltså inte igen mig i den beskrivningen över vad vi kommit överens om.

Anf. 116 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag känner självklart också till den modell som används. Men det känns lite märkligt när man påstår att man ökar biståndet när man i själva verket sänker det. För de fattiga människorna är det naturligtvis kronorna som räknas.

Vi kan inte diskutera modellen, men att man säger att man ökar måste väl ändå sägas vara lite knepigt.

Jag fick inte svar på frågan om det problemorienterade biståndet. Vi vet också att det finns en del sådana anslag till olika områden. Men det är fråga om hur mycket. För att man skall kunna åstadkomma resultat för de stora miljöproblemen, såsom vattenproblem som t.ex. finns i Afrika, behövs det mer än de pengar som finns i de anslag som Berndt Ekholm redovisade. Därför vill vi ha det andra angreppssättet och anslå mer pengar till det som hjälper människor i de fattiga länderna. Det är det vi har landramar till.

Jag vill också ställa en fråga angående Guinea-Bissau. Där har regeringen dragit ned biståndet till endast humanitärt bistånd. Det har hänt ganska mycket där sedan propositionen lades fram och sedan vi skrev betänkandet. Jag skulle vilja fråga hur Berndt Ekholm och socialdemokraterna ser på att upprätthålla biståndet till Guinea-Bissau. Där finns det stora möjligheter till en fredlig utveckling. Det är viktigt att ta vara på allt det som Sverige tidigare har investerat, både i form av biståndsinsatser och i form av förtjänstfullt arbete som vi vet att ambassadtjänstemän där har utfört.

Det vore synd att låta det förstöras och inte hjälpa till i det här kritiska läget. Hur ser Berndt Ekholm på den frågan?

Anf. 117 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Den sista frågan lämnar jag med varm hand till Carina Hägg. Eftersom jag redan har sagt att vi gjort den arbetsfördelningen, så får hon svara på den när hon kommer till talarstolen.

Så till frågan om landramarna. Det finns pengar till miljösatningar och vattensatningar i landramarna. Det är fråga om synsätt huruvida regionala ramar eller särskilda program är en bättre metod än landramar. Vi har från vår sida valt en kombination och avstämt beloppen i denna kombination på det sätt som vi föreslår i budgeten. Det tycker vi är en rimlig avvägning.

Det är inte så att det inte finns pengar inom landramarna till att göra de här miljösatningarna, men jag kan ju inte förneka att ett problemorienterat synsätt också har sin plats, och när man jobbar med landramarna måste man naturligtvis också ha med sig det därför att exempelvis miljöfrågor går över gränserna.

Då går vi över till frågan om ökning i budgeten. Ja, detta sammanhänger ju med det synsätt som vi har: Nu anslår vi en andel av bruttonationalinkomsten till bistånd, och nu har det i förhandlingar – om jag uppfattat det rätt – mellan regeringspartiet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet resulterat i en förändring från 0,70 till 0,705. Detta tycker vissa är lite, och Marianne Andersson angrep det ganska kraftigt i sitt huvudanförande och sade att Centern är beredd att lägga på 100 miljoner kronor själv. Det var ju det som, vad jag förstår, Miljöpartiet och Vänsterpartiet lade på budgeten. Marianne Andersson klagade också på att det tar 30 år att återgå osv. Men Centerpartiet jobbar ju på precis samma sätt som vi, så det är verkligen att kasta sten i glashus att uttala sig på det sätt som Marianne Andersson gör.

Anf. 118 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Berndt Ekholm tog i sitt anförande upp vikten av miljön och lite om att vår reservation egentligen var alldeles onödig därför att man vidtog alla de miljöåtgärder som krävdes i dag. Bl.a. gjordes det noggranna miljökonsekvensbeskrivningar vid alla projekt.

Då skulle jag vilja fråga om ett alldeles konkret projekt, nämligen Bio-Bio-projektet i Chile, som är ett dammbygge i Bio-Bio-floden. Vi vet att dammbygget innebär att man förstör en av världens värdefullaste flodbiotoper för all framtid och att man dessutom förorsakar ursprungsbefolkningen som bor i och har levt i det här området i alla tider en omöjlighet att leva kvar där och en omöjlighet att idka sin kultur och sitt sätt att leva. Jag skulle bara vilja veta hur en miljökonsekvensanalys i det här fallet kunde ge till resultat att man ändå gick in för att satsa på det här bygget.

Anf. 119 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Det är alltså så här att man numera genomför miljökonsekvensbeskrivningar om det är uppenbart att miljön spelar någon roll i ett projekt, och det är precis samma tillvägagångssätt som vi har i övrigt när det gäller miljökonsekvensbeskrivningar här hemma i Sverige.

Det här Bio-Bio-projektet är jag inte så insatt i. Jag vet vad det gäller – jag har snubblat över det eller kommit i kontakt med det. Om jag minns rätt har det tillkommit innan miljömålet kom till i biståndet. Det är möj-

ligt att man inte har gjort någon miljökonsekvensbeskrivning av det projektet på det sätt som vi nu vill se. Det känner jag inte till. Skulle man ha gjort det på det sätt som är tänkt i det här projektet och kommit fram till att projektet tål det här har jag ingen kommentar till det av det enkla skälet att jag känner till projektet för lite.

Anf. 120 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Projektet är ju lite aktuellt eftersom aktionsgruppen i ursprungsbefolkningen fick det alternativa nobelpriset i går, och därför har det ju varit en viss uppmärksamhet kring själva projektet just nu här hemma. Men det är naturligtvis så att det här har pågått ett tag. Såvitt jag minns har det tillkommit efter 1988, när beslutet fattades om miljökonsekvensbeskrivningar.

Just ett dammbygge är ju väldigt konkret när det gäller miljöpåverkan. Vi vet ju alla att det påverkar miljön, så om något projekt borde miljökonsekvensbeskrivas är det just ett dammbygge. Det är ju tragiskt om det inte har fått någon effekt om man nu har gjort en miljökonsekvensanalys. Man måste ju dra ut konsekvenserna av en miljöanalys och sedan bestämma sig för om det verkligen är så här man skall göra. Som jag ser det är det här ett vansinnesprojekt ur flera synvinklar, både när det gäller ursprungsbefolkningens möjligheter att få leva i området och ur miljösynpunkt.

En annan fråga som jag också tänkte ta upp handlar om miljön och Murmansk. I betänkandet har vi tagit upp en del kring satsningarna på kärnkraften i öst och åtgärder för miljön där. Men Murmanskområdet och den förskräckliga situation som råder där, med avfall i containrar som håller på att rosta sönder och där det alltså finns akuta behov av åtgärder, tycker jag att det i utskottets betänkande är ganska lite skrivet om. Det borde vara så att vi från svenskt håll gick in och var väldigt aktiva eftersom vi vet att det här kommer att drabba vår miljö. Jag skulle vilja veta vad regeringen ämnar göra.

Anf. 121 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Ja, jag får säga som jag sade alldeles nyss; jag får vända mig till min ärade kollega Urban Ahlin, som jag hoppas sitter och tittar på mig i TV-burken, och vädja till honom att han tar chansen att svara på den fråga som kom fram nu. Han har nämligen lovat att ta hand om Östeuropastödet, så jag skall inte ta ordet från honom.

Men jag vill gå tillbaka till frågan om Bío-Bío. Nu nämnde Marianne Samuelsson 1988. Ja, det kan nog stämma att vi införde miljökonsekvensbeskrivningar i Sverige då, men det gjorde vi inte när det gällde biståndet, och det vågar jag vara tvärsäker på, därför att det kommer från Riokonferensen som hölls 1992, och sedan följde vi upp den och introducerade miljömålet i biståndet. Jag är lite osäker, men jag tror att det kom in såpass sent som 1996, möjligen något år tidigare. Det kan alltså vara så att det här projektet har börjat rulla tidigare i sin planeringsfas och därmed inte har gått igenom den här processen med en miljökonsekvensbeskrivning, på samma sätt som vi har vissa problem i Sverige för en del projekt – kanske inte nu längre, men det var så tidigare. Det kan vara förklaringen till eventuella brister i det här projektet. Men i övrigt

vill jag inte kommentera ett projekt som jag inte är tillräckligt insatt i. Det vore fel att göra det, tycker jag.

Anf. 122 LISELOTTE WÄGÖ (m):

Fru talman! Tillåt mig att göra en liten reflexion innan jag går in på mitt egentliga anförande.

Den 10 december förra året, på 49-årsdagen av den allmänna förklaringen av de mänskliga rättigheterna, valde vi här i kammaren att ha en annan struktur på den här debatten. Man hade en s.k. MR-runda. På 50-årsdagen, alltså ett år senare, har man valt en annan uppläggning, vilket jag beklagar. Jag tycker också att debatten hitintills, både till struktur och till innehåll och inte minst med tanke på tidsaspekten, också visar att vi kanske skall tänka på detta till nästa år när vi skall ha en liknande debatt.

Nu förhåller det sig som det gör, och jag tänker ändå inte avstå från att hålla ett anförande om de mänskliga rättigheterna.

När FN:s generalförsamling 1948 ställde sig bakom den allmänna förklaringen av de mänskliga rättigheterna skedde det efter ett mycket idogt arbete av ett antal mycket dugliga personer som kom från olika delar av världen. Arbetet i kommissionen leddes av Eleanor Roosevelt. Hon hade en vision. Hon ville se ett magna charta för alla människor i världen. Och det var nog inte så märkligt med det synsättet. Vi måste ha i åtanke i vilken tidsanda detta skedde. Vi hade lämnat en av världshistoriens mest skändliga tider bakom oss.

Begreppet ”mänskliga rättigheter” finns före 1948. I FN:s stadgar nämns mänskliga rättigheter inte mindre än sju gånger. Franska revolutionen 1789 och dess *Declaration des droits de l'homme*, en mänsklig-rättighetsförklaring, var kanske en förebild för en person som ingick i den här kommissionen, nämligen René Cassin, som sedermera blev mottagare av Nobels fredspris.

René Cassin är en intressant person att nämna en sådan här dag eftersom han hade ett avgörande inflytande över att artikel 22 kom till stånd, en artikel som talar om de sociala rättigheterna. Den franska deklARATIONEN går i sin tur tillbaka på de amerikanska frihetsförklaringarna. Det var kanske inte så märkligt, fru talman, med Eleanor Roosevelts vision om ett magna charta för alla människor i världen.

Efter 1948 dröjde det nästan 20 år innan förklaringen kunde utvecklas till konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter samt konventionen om sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter. Därefter dröjde det sju år innan Sveriges riksdag fattade beslut om inkorporering av konventionen genom lag vilken trädde i kraft den 1 januari 1995. Det var ett trendbrott. För första gången blev en människorättskonvention införd i sin helhet i den svenska rättsordningen.

Fru talman! I dag är det också ett trendbrott. Utskottet har biträtt vårt yrkande att en utförlig rapport om samarbetsländernas respekt för mänskliga rättigheter och demokrati skall utarbetas. Det är mycket glädjande. Vi har i flera år begärt det. Nu har utskottet ställt sig bakom detta i form av ett tillkännagivande för regeringen. Jag tycker att det var hög tid.

Visserligen har utskottet tidigare uttalat sig positivt till detta förslag. Senast i utrikesutskottets betänkande 1996/97:UU12 förutsattes det att en samlad bild av läget beträffande respekten för mänskliga rättigheter och

demokrati i samarbetsländerna skulle komma att ges, lämpligen, som det då uttrycktes, som en bilaga till budgetförslaget.

Regeringen har tyvärr visat ett påtagligt ointresse av att ge riksdagen en utförlig redovisning av läget för MR i Sveriges samarbetsländer. Den redovisning som hitintills skett i riksdagen har inte hållit måttet. Snarare har den försämrats i jämförelse med redovisningen för ett par år sedan.

Fru talman! I de länder som mottar ett betydande svenskt bistånd har Sverige ett särskilt ansvar för att respekten för mänskliga rättigheter stärks och för att regler och principer efterlevs. Detta är vår uppfattning, och den har vi också tidigare påtalat. Sveriges agerande har varit för svagt.

Jag vill inte påstå att det har varit en regel att bistånd har betalats ut utan några direkta krav på att utvecklingen skall gå i rätt riktning mot demokrati och ökad respekt för mänskliga rättigheter. Men det har hänt, och det händer dessvärre fortfarande.

Vi måste därför nu på ett mycket aktivare och tydligare sätt ställa krav och driva på. Bara den vetskapen att den svenska riksdagen årligen inför beslut om biståndssatsningar följer och värderar utvecklingen av mänskliga rättigheter och demokrati skulle vara en viktig signal till samarbetsländerna.

När Världsbankens forskningschef David Dollar besökte utskottet och redovisade sina synpunkter från ett forskningsprojekt om bistånd framkom det med all önskvärd tydlighet att bistånd som riktar sig till länder som kränker mänskliga rättigheter snarare stjälper än hjälper medborgare. Den nu begärda rapporten kommer att utgöra ett viktigt underlag för en utförlig debatt inför beslut om framtida svenska biståndsinsatser.

Det är också vår uppfattning att Sverige inte skall betala ut bistånd till statsmakter som grovt och systematiskt kränker mänskliga rättigheter och som utövar förtryck mot sina medborgare. Allvarlig korruption skall också utesluta bistånd. Att från svensk sida ge bistånd till statsmakten i sådana länder även när det gäller demokrati- och MR-bistånd bör endast tillåtas ske i mycket speciella undantagsfall när alla andra möjligheter uttömts.

Fria och frivilliga organisationer gör och kan göra goda insatser. Sådant bistånd har genom personligt engagemang, egna arbetsinsatser och lokal erfarenhet ett betydligt större värde än den nominella ekonomiska volymen. Via dessa organisationer når svenska insatser direkt ut till den behövande befolkningen utan omvägar via statsapparaten.

Fru talman! Att utveckla internationella normer är komplicerade och tidskrävande processer. Inte förrän 1989 antogs konventionen om barnets rättigheter. Sverige ratificerade konventionen 1990. Barnkonventionen är en internationell förpliktelse som Sverige har åtagit sig gentemot andra stater som också har anslutit sig till konventionen.

Barns och ungdomars situation runtom i världen är i många fall mycket svår. De sociala skyddsnäten har trasats sönder på grund av konflikter. Social lagstiftning till skydd och hjälp saknas. Senast i denna vecka har vi återigen fått rapporter om hur barns och ungdomars villkor ser ut.

Barn dör, barn svälter, andelen gatubarn ökar, antalet barn som inte får sin utbildning tillgodosedd ökar, våld och övergrepp på barn ökar och antalet barn på institutioner ökar. Listan kan göras lång. Det mesta har

sin grund i djup fattigdom men också i länders förhållningssätt till barns mänskliga rättigheter. Kränkning av barns rättigheter sker även i de länder som ratificerat konventionen.

Detta är en mycket farlig utveckling. För att säkra den demokratiska utvecklingen, för att säkra att mänskliga rättigheter respekteras av nästa generation runtom i världen är det av stor vikt att vi från svensk sida på olika sätt bistår dessa barn och ungdomar. För det behövs ett batteri av åtgärder. Därtill kommer att vi behöver utarbeta metoder för att arbetet för ekonomiska och sociala rättigheter skall bli effektivt.

Fru talman! FN:s barnkonvention innehåller en särskild sorts rättigheter som kan sägas vara en utveckling de traditionella mänskliga rättigheterna. Konventionens olika rättigheter är lika viktiga, och den skall också ses som en helhet. Rättigheterna är emellertid lite olika till sin natur.

De medborgerliga och politiska rättigheterna är absoluta till sin karaktär och måste respekteras av alla stater oavsett utvecklingsnivå. De ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna är mer av målsättningskaraktär. Hur de förverkligas är beroende av ett lands resurser.

Fru talman! Låt oss tänka på det när vi i nästa budgetprocess med hjälp av en utförlig och genomarbetad rapport från regeringen om samarbetsländernas respekt för mänskliga rättigheter och demokratisering skall inrikta vårt bistånd. Jag har inga ytterligare yrkanden vad avser våra reservationer, men jag står självfallet bakom samtliga våra reservationer.

Anf. 123 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Det var ett värdefullt anförande som Liselotte Wågö höll. Det är bra att vi fokuserar MR-frågorna. Jag kan hålla med Liselotte Wågö i hennes reflexion att det inte hade varit så dumt om vi ordnat en MR-debatt en dag som denna. Men dessa frågor har varit så centrala och så ofta varit uppe i utrikesutskottet att vi inte kunde hålla oss.

Om jag minns rätt höll vi den debatten förra året. Det råkade då bli 49 år efter i stället för 50 år efter det att rättigheterna deklarerades. Det kanske inte hade skadat om vi haft en liten omgång om det i dag också. Man kan vara vis i efterhand, men nu är det som det är med det.

Det innebär inte på något sätt att vi inte tycker att dessa frågor är viktiga. Det tycker vi alla i utskottet. Jag är helt övertygad om det. Men jag gillar inte fullt ut all den kritik som regeringen får utstå för MR-skrivelsen mot bakgrund av att det som den borgerliga regeringen presterade inte var så väldigt mycket det heller.

Det är möjligt att den kritik som nu kommer från Moderaterna också riktar sig mot den egna regeringen, fastän man inte säger det i klartext. Det man presterade var inte någon särskild MR-redovisning. Det var ett inslag i en biståndsredovisning som innehöll MR-avsnitt. Om vi jämför det med hur det har varit därefter är skillnaden inte stor. Det fanns lite mer rubriker i den borgerliga redovisningen än vad det har funnits i den socialdemokratiska redovisningen. Det är i stort sett skillnaden.

Till det kan vi lägga att socialdemokraterna faktiskt har levererat en skrivelse om demokrati och mänskliga rättigheter. Jag tycker nog att vi har ansträngt oss lika mycket som den borgerliga regeringen har gjort. Till det kan vi också lägga det jag tidigare sade om den gula bok som vi i utrikesutskottet har tillgång till.

Det är mycket möjligt att MR-bistånd till diktaturer skulle kunna stjälpas mer än hjälpa. Men vi har också exempel där vi inte har många alternativ. Det gäller t.ex. Kina. Jag är av den bestämda uppfattningen att det Raoul Wallenberg-institutet har gjort där har varit positivt för att stötta MR-frågorna.

Anf. 124 LISELOTTE WÅGÖ (m) replik:

Fru talman! Det finns ingenting som är så bra att det inte kan bli bättre. Jag tror att det är viktigt att det är ett enigt utskott som står bakom det här tillkännagivandet om att vi vill ha en utförlig rapport så att vi blir säkrare när vi skall rikta vårt bistånd. Jag tror att det är oerhört viktigt. Jag tror att den debatten kanske är viktigare än den debatt som varit hittills om storleken på biståndet och vem som skall överträffa vem.

Jag är ju ny i utskottet, som Berndt Ekholm vet, och har kanske inte hela historieskrivningen klar för mig. Jag skall inte stå här och förhäva mig och påstå att den rapport som lämnades under den borgerliga tiden skulle vara den allra bästa. Jag tror att det vore bra om vi kunde enas om att det är viktigt att vi får tillgång till det här dokumentet. Jag kommer att noga bevaka att den här beställningen som utskottet har lagt till regeringen kommer i god tid före nästa års budgetprocess.

Anf. 125 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Visst är vi eniga. Det är ett enigt utskott som just denna dag, 50 år efter tillkomsten av de här deklARATIONERNA, ger ett tillkännagivande till regeringen att vi vill se en ännu tydligare redovisning.

Den redovisningen kommer att basera sig på, om jag minns rätt, tre olika motionskrav som vi hänvisar till i vår hemställanspunkt. Det som står i motionerna om detta blir basen för vad regeringen skall åstadkomma. Vi får hoppas att vi blir nöjda när vi får se den redovisningen sedan.

Anf. 126 LISELOTTE WÅGÖ (m) replik:

Fru talman! Jag har bara en liten kort kommentar beträffande våra insatser i Kina och Raoul Wallenberg-institutet. Det är ju de facto så att Raoul Wallenberg-institutet är en enskild organisation.

Anf. 127 MURAD ARTIN (v):

Fru talman! Många ledamöter har i dag pratat om att det är 50 år sedan FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna antogs. Detta jubileum har uppmärksammats över hela världen, och inte minst här i kammaren av talmannen Birgitta Dahl.

Sedan FN:s generalförsamling 1948 antog förklaringen har denna varit hörnstenen i arbetet för de mänskliga rättigheterna och lett till utarbetandet av många internationella och regionala konventioner och fördrag som har ratificerats av en stor del av FN:s medlemsländer, som många också har påpekat här.

Trots detta är brotten mot de mänskliga rättigheterna vitt utbredda. Många länders regeringar uppvisar dubbla ansikten i sin attityd till mänskliga rättigheter. Jag vill instämma i Lars Ohlys anförande, där han

tog upp de länder som dagligen begår brott mot de mänskliga rättigheterna.

Jag vill också nämna ett land. I går satt vi och följde situationen för författaren Mohammad Moukthari. Det var jag, Lars Ohly och Eva Zetterberg. I går eftermiddag visste vi att han satt inspärrad. Några timmar senare fick vi beskedet att han hade blivit torterad och avrättad. Detta är skrämmande. Nu har över 500 författare gått under jorden i Iran.

Fru talman! De globala skillnaderna i människors levnadsvillkor ökar. Fattigdomen i världen har totalt sett minskat, men den ökar drastiskt i vissa delar av världen, t.ex. i många länder söder om Sahara.

Skillnaderna i konsumtionen är enorma. Enligt UNDP står den rikaste femtedelen av världens befolkning för 86 % av världens konsumtion.

Den rikaste femtedelen av världens befolkning konsumerar 45 % av allt kött och all fisk medan den fattigaste femtedelen endast förbrukar 5 %.

Den rikaste femtedelen av världens befolkning förbrukar 58 % av all energi medan den fattigaste femtedelen förbrukar mindre än 4 %.

Den rikaste femtedelen av världens befolkning äger 87 % av världens fordonspark medan den fattigaste femtedelen äger mindre än 1 %.

Kampen mot fattigdomen är den mest övergripande och viktigaste frågan inom biståndspolitik. En översyn av biståndsmålen bör ske för att få en väl sammanhållen politik. Nu har regeringen aviserat en översyn av de biståndspolitiska målen. Regeringen kommer att bjuda in alla riksdagspartier till detta arbete. Vi i vårt parti välkomnar detta med stor glädje. Jag vill hålla med Karl-Göran Biörsmark om att vi har haft den debatten i utskottet också.

Jag tycker att det är mycket viktigt att man tar upp detta. Vi har också en motion om detta. Det togs upp i en interpellation av ordföranden. Jag tycker att det är bra att biståndsministern har aviserat den här översynen. Precis som Karl-Göran Biörsmark är jag mycket tacksam för detta.

Fru talman! Sverige är motståndare till kärnvapenrustningar. Sverige är motståndare till produktion av olika typer av massförstörelsevapen. Vänsterpartiet är anhängare av den kamp som förs mot dessa och andra vapentyper.

Ett sätt att hantera förhållandet till länder som producerar kärnvapen och andra massförstörelsevapen är att tillgripa sanktioner för att få slut på vapenproduktionen. Historiska erfarenheter visar att sanktioner, och framför allt ekonomiska sådana, kan vara ett tveeggat vapen. I några fall har de haft effekt, och i andra fall har sanktionerna varit tveeggade.

I fallet Sydafrika var sanktionerna ett effektivt vapen. Där hade man stöd av sydafrikanska folkrörelser som ANC, fackföreningsrörelsen och flera andra djupt förankrade folkliga organisationer.

I några fall har sanktionerna varit riktade mot biståndet. Ett sådant fall har varit Indien efter kärnsprängningarna i våras. Regeringens allmänna reaktion på dessa var att dra in biståndet till Indien utan att först kontrollera vilken effekt det skulle få. Vi har tagit upp frågan i utrikesutskottet några gånger och diskuterat Sidas projekt i Rajasthan i Indien. Det blev en ganska segdragen historia.

Detta projekt gick ut på att bibringa unga pojkar och framför allt flickor elementära kunskaper i att läsa och skriva. Projektet har, som sagt, varit osedvanligt framgångsrikt också för Sida. Det ekonomiska

biståndet gick visserligen via regeringen i Rajasthan. Men den lokala regeringen var i stort sett endast en förmedlare av biståndsmedel.

Trots att projektet inte innebar stöd till den indiska staten tvekade den svenska regeringen länge innan det blev klart att man skulle fortsätta med biståndet till Rajasthanprojektet. Det tog flera månader, närmare bestämt ett halvt år, innan det blev klart att biståndet till Rajasthanprojektet skulle fortsätta. Då blir min fråga: Varför så lång tid? Varför denna oklarhet?

De som arbetade lokalt med projektet i Indien fick inte ut sina löner men fortsatte att arbeta ändå. Detta är inte vad jag kallar effektivitet i bistånd. Inte heller är det en välriktad sanktionspolitik.

När det gäller sanktioner och deras tillämpning har jag ett annat exempel på hur sanktioner slår fel. Det är inte de makthavande, de som driver politiken, som upprustar och tillverkar massförstörelsevapen, som drabbas. Det är befolkningen, de av regimen förtryckta, som utsätts för ett förstärkt lidande utöver de lidanden de utsätts för genom regimen brott.

Fru talman! Det svenska biståndet är tänkt att vara kopplat till arbetet för mänskliga rättigheter. Det är uppenbart att förverkligandet av dessa rättigheter intimt hör samman med kampen för jämlika sociala förhållanden, ett jämlikt fördelat ekonomiskt välstånd och nationella och kulturella rättigheter. Vi vet att allt detta har uppnåtts i få länder. Likafullt måste vi understödja kampen för dessa olika sidor av samhällsutvecklingen för att uppnå något resultat när det gäller mänskliga rättigheter.

I ett fall, när det gäller Turkiet, har representanter för Human Rights Foundation i Turkiet vid flera tillfällen pekat på hur ofta tortyr tillämpas i Turkiet. Man har bl.a. förklarat att tortyr är en av de vanligast förekommande folksjukdomarna i Turkiet. Alla är på ett eller annat sätt rädda för myndigheter och poliser.

Utskottets svar är vi nöjda med. Jag vill dock gärna fråga om Sida. Man skulle jobba med det här och komma med ett svar till oss i slutet av 1998. Vi får hoppas att vi får ett svar på hur biståndet används och vilka riktlinjer som man skall ha just när det gäller biståndet till Turkiet.

Till sist vill jag bara säga en viktig sak när det gäller Västsahara. Vi vill att den svenska regeringen skall vara aktiv i den frågan och att stödet till Polisario skall fortsätta.

Fru talman! Med de orden vill jag yrka bifall till reservation nr 5 och reservation nr 20.

Anf. 128 JAN ERIK ÅGREN (kd):

Fru talman! Det har fallit på min lott att i den här debatten lyfta fram den syn vi kristdemokrater har på behovet av skuldavskrivning och frågan om varför vi har ökat det belopp vi menar att Sverige måste avsätta för skuldavskrivning till en nivå som är avsevärt högre än vad regeringen har valt att göra.

I vårt förslag satsar vi 1 000 miljoner till ekonomiska reformer och skuldavskrivning. Det är 530 miljoner mer än regeringen, som föreslår en i det här sammanhanget blygsam höjning med 60 miljoner, till totalt 470 miljoner

Detta gör man trots att man i budgetpropositionen säger att Sverige aktivt kommer att verka för en hållbar lösning på de fattigaste ländernas

skuldproblem, inklusive ett beslut eller en plan år 2000 som erbjuder tillräcklig skuldreduktion för varje land.

Det låter rätt bra, fru talman, men det måste ju också innebära att man är beredd att ta fram pengar till detta. I den mycket blygsamma ökning av utvecklingssamarbetet som man från regeringens sida beskriver fram till år 2001 finns inte något större ekonomiskt utrymme för att man skall kunna leva upp till en sådan målsättning. Jag får det i alla fall inte att gå ihop.

Vi kristdemokrater menar att det är angeläget att vi från svensk sida visar att vi inte bara i ord utan även i handling är beredda att stödja kampanjen Jubel 2000 för en radikal skuldavskrivning av de fattigaste ländernas skulder.

Kyrkor och samfund, olika fackföreningsrörelser m.fl. och oerhört många aktiva enskilda, i vårt land och i andra länder, måste få känna stöd från oss politiker i denna fråga. Jag kan konstatera att vi kristdemokrater ligger i täten av de politiska partierna när det gäller skuldavskrivningsfrågan och Jubel 2000.

En annan av de många viktiga frågor som vi skall fatta beslut om i dag rör stödet till de enskilda organisationerna. De utgör en ytterst viktig del av det bilaterala biståndet. Deras arbete på lokal nivå ger dem en unik position som måste tas till vara i biståndsarbetet. Deras kunskaper, erfarenheter och kompetens kan med fördel användas i planeringen och genomförandet av nationella såväl som internationella biståndsinsatser.

Det är också väl känt att biståndsinsatser på lokal nivå ofta kan vara betydligt effektivare än de som görs på riksnivå, framför allt beroende på att förutsättningarna för projekt och insatser är tydligare på lokal nivå.

När det gäller stödet till enskilda organisationer har vi kristdemokrater jämfört med regeringen föreslagit en ökning med 150 miljoner, till sammanlagt 1 000 miljoner. Regeringen höjer visserligen stödet till de enskilda organisationerna med 20 miljoner, men samtidigt sänks Sidas anslag till Svenska Missionsrådet. En organisation som servar flera kyrkor och samfund förlorar alltså lika mycket som de enskilda organisationerna som helhet vinner. Det vittnar inte om något större förtroende för enskilda organisationer.

Vi kristdemokrater menar att dessa organisationers folkliga förankring och effektivitet är av stor betydelse. För att möjliggöra en återgång till en högre bistånds nivå – att alltså komma upp till enprocentsnivån igen – är det viktigt att tilltron till att biståndet används effektivt har ett brett folkligt stöd. Utan engagerade människor, eldsjälar som bärs av ett engagemang som också andra påverkas och berörs av, kommer vi inte framöver att kunna ha ett bistånd från Sverige som vi kan vara stolta över.

Det ansvar vi här har inför alla berörda kräver en snar återgång till enprocentsmålet. Vi kristdemokrater har visat att vi är beredda att göra det även när det gäller ökade anslag till biståndet. Det går inte att bara säga i ord att man vill att vi skall återgå till enprocentsmålet. Det gäller också att visa att man är beredd att prioritera för att få fram pengarna. Vi från Kristdemokraterna föreslår 1,7 miljarder mer än regeringen för 1999, 2,4 miljarder mer för år 2000 och sedan ytterligare 2,6 miljarder för år 2001.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att jag naturligtvis står bakom samtliga reservationer som vi har lagt fram, men jag nöjer mig med att instämma i Ingrid Näslunds yrkande om bifall till reservationerna 6, 23 och 27.

Prot. 1998/99:33
10 december

Internationellt bistånd

Anf. 129 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Jag skall bara göra en kort kommentar till det som sades om enskilda organisationer. Jag vill för att det inte skall råda något missförstånd säga att vi har ökat anslaget. Att sedan Sida gör omfördelningar bland de anslag som Sida redan har kan vi inte lägga oss i. Det vore inte rimligt att vi här i riksdagen lade oss i varje organisations anslag. Vi har inte kompetens för det, utan det får Sida bedöma.

Jag känner inte till den sänkning som Svenska Missionsrådet har fått från Sida och vad den beror på, men vi ökar alltså vårt anslag med 20 miljoner till 850 miljoner. Man kan naturligtvis diskutera om det skall ökas ännu mer, som Kristdemokraterna och några andra partier vill, men som jag sade tidigare är 850 miljoner en ganska vettig summa. Man skall också kunna ha kontroll över alla de pengar som skall gå ut. Man skall komma ihåg att detta inte är det enda anslaget. Jag repeterar att man också kan få pengar från demokratianslaget och från katastrofanslaget.

Jag tycker alltså att även vi från regeringssidan visar en uppskattning av de enskilda organisationerna.

Anf. 130 JAN ERIK ÅGREN (kd) replik:

Fru talman! 20 miljoner är visserligen en ökning, men en ganska blygsam ökning för den som anser att det som de enskilda organisationerna står för i biståndsarbetet är viktigt. Detsamma gäller för den som anser att det är viktigt med en folklig förankring, den opinion som vi politiker är beroende av för att kunna fatta beslut om ett bistånd som inom en snar framtid återgår till det enprocentsmål som vi har talat om i kammaren i dag. Vi kristdemokrater har väldigt tydligt visat att vi är beredda att nå upp till det målet betydligt snarare än regeringen.

Anf. 131 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Jag tycker trots allt att 850 miljoner är väldigt mycket pengar i relation till den summa som Sida totalt har att fördela. Man kan alltid fråga sig när vi har en optimal fördelning av de biståndspengar som går till enskilda organisationer. Det måste någonstans finnas ett tak där vi tappat kontrollen över att pengarna används effektivt. Jag talar här om relationen till enskilda organisationer. Samma sak kan naturligtvis gälla andra anslagsposter.

Jag vill hävda att vi är där någonstans. Jag säger inte att 850 miljoner är den alldeles optimala summan men att det är ett rejält tilltaget anslag, för vilket de enskilda organisationerna kan göra väldigt mycket.

Anf. 132 JAN ERIK ÅGREN (kd) replik:

Fru talman! Vi är överens om att det är viktigt att biståndspengarna satsas där de används effektivt. Det är just därför att vi menar att enskilda organisationer använder pengarna effektivt som vi menar att det är befogat med en höjning. Vi vet att enskilda har ett stort förtroende för hur

man här använder pengarna så att de verkligen ger ett maximalt resultat. Det är därför som vi har velat göra den här höjningen.

Det är ändå anmärkningsvärt att Sida drar ned på det som Svenska Missionsrådet får, med ett belopp som motsvarar det som regeringen har höjt de här anslagen med. Vad som ligger bakom det vet jag inte, men det är inte den typ av signaler som vi behöver för biståndet och de resurser som Svenska Missionsrådet är med om att ta ansvar för.

Anf. 133 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Berndt Ekholm har för majoriteten väl utvecklat utskottets synpunkter. Jag skall inte upprepa dem utan övergå till att beröra den del i utrikesutskottets betänkande 1998/99:UU2 *Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd* som berör Europabiståndet och det multilaterala biståndet. Jag kommer även att beröra ekonomiska reformer och försöka hinna med lite av regions- och länderbeskrivningar.

Det multilaterala utvecklingssamarbetet omfattar FN:s ekonomiska och sociala verksamhet, de internationella finansieringsinstitutionerna, övrigt multilateralt bistånd och samarbete respektive Europeiska utvecklingsfonden. Anslagsposten A1.1 Multiutvecklingssamarbete för budgetåret 1999 beräknas till 3 362 miljoner kronor. Detta innebär en ökning av ramen med hela 351 miljoner kronor. Merparten av denna ökning hänförs till Europeiska utvecklingsfonden. Den ökning som vi här ser välkomnas av utskottet.

Ca 85 % av det svenska multilaterala biståndet kanaliseras genom FN:s organ för ekonomisk och social utveckling inklusive Bretton Woods-institutionerna. Härtill kommer stödet till de regionala utvecklingsbankerna i Afrika, Asien och Latinamerika samt Internationella jordbruksfonden och Nordiska utvecklingsfonden.

Sverige har nu även ansökt om medlemskap i det åtta år gamla Interamerikanska investeringsbolaget. Enligt preliminära siffror sker det till en kostnad av ca 10 miljoner kronor per år.

Fru talman! Världsbanken har under senare år utsatts för mycken kritik, men vi vet samtidigt att en omorientering skett inom banken. Genom den nordisk-baltiska gruppens arbete sker också ett arbete med att ta fram olika positioner. Där lyssnar man in relevanta departement och institutioner men också enskilda organisationer. Också formerna för parlamentarikernas inflytande har stått i fokus. Vi vet att det härvidlag är en diskussion på gång. Vi får se hur vi kan utveckla detta samarbete i världsbanksfrågorna.

Frågan om reformer i form av skuldlättnader har kommit upp i debatten genom jämförelser gjorda i diskussioner om det internationella samfundets hantering av Asienkrisen och av orkanen Mitchs härjningar i Mellanamerika samt genom kampanjen Jubel 2000.

Det är helt klart att frågan om skuldlättnader bör lyftas fram. Så har vi också gjort i HIPC-initiativet, där Sverige har varit en mycket drivande part. Skuldbördor kan utgöra ett konkret utvecklingshinder i många fattiga länder. Uttrycket "den som är satt i skuld är inte fri" gäller i hög grad för utvecklingsländernas möjligheter till egna vägval och utveckling.

Fru talman! UNDP får nu en samordnande roll som koordinator av biståndet i mottagarländerna. UNDP är också det organ där mycket av vårt miljöarbete har kommit att fokuseras, även om vi inte alltid har

lyckats fullt ut med att få genomslag för våra uppfattningar på miljöområdet när vi har vänt oss till UNDP. Det har ändå i mycket varit där som detta arbete har skett.

Det gäller också mycket av vattenarbetet. Man har tidigare från Miljöpartiets sida lyft fram detta arbete i debatten här.

Fru talman! Jag vill innan det faller ur minnet passa på att yrka till förmån för utskottets hemställan och avslag på övriga förslag. Jag är väl medveten om att tiden för denna angelägna debatt är kort. Även om jag har ambitionen att kommentera alla de motioner som behandlas i detta betänkande men som inte vunnit majoritetens öra, medger tiden inte detta. Vi kommer ändå endast att kunna nudda vid de svåra och ofta svårgripbara frågor som ryms inom biståndets ram. Men ledamöterna har också möjlighet att återkomma i repliker.

Jag vill något beröra Un aids, som är en förhållandevis ny medlem i FN-familjen. Som en ung organisation har den större förutsättningar att arbeta på ett flexibelt och nytänkande sätt. Och nytänkande är något som verkligen behövs på detta svåra område. Som nyligen hemkommen från Zimbabwe kan jag inte förbigå den fruktansvärda sjukdomen aids.

Zimbabwe är ett av de länder som hittills har drabbats hårt av smittspridning. I dag förkortas begravningarna av tidsbrist i och med att antalet avlidna har blivit så stort. Släkten orkar inte längre ta sitt traditionella ansvar, och detta bidrar till att gatubarnens antal ökar. Barn och gamla lämnas kvar på ett sätt som vi inte finner paralleller till när vi ser bakåt i historien. I Afrika är slaveriets utarmande inverkan den enda jämförbara företeelse som jag har kunnat finna.

Hiv är att betrakta både som ett hälsoproblem och som ett utvecklingshinder. 30 miljoner människor lever i dag med hiv, varav 80 % i utvecklingsländerna.

Det är också viktigt att här nämna Gro Harlem Brundtland. Hon har stötts av Sverige när hon som ny tillträd chef för WHO deklarerat att hiv/aids är och förblir ett prioriterat område för organisationen. Sida har också nu presenterat en strategi om hur vi kan bidra till att bemöta hiv. Här kommer att krävas mer av omprövning och nytänkande såväl nationellt som globalt.

I går delades det ut ett välförtjänt pris i riksdagens andrakammarsal. Det var 1998 års Right Livelihood Award, som också kallas för det alternativa nobelpriset. Priset gick bl.a. till den Sidastödda organisationen International Baby Food Action Network. Det är en organisation som förtjänstfullt kämpar för amning och mot oetisk marknadsföring i fattiga länder med WHO:s barnmatskod som grund. Även inom EU pågår ett arbete på området som vi bör följa noga.

Måste vi ändå inte sätta oss ned och fundera över frågan en gång till, om det i dag inte krävs en annorlunda och mer flexibel metod? I dessa områden, och där man vet att mödrarna är hivsmittade, är amning, utan att andra åtgärder vidtas, det lika självklara valet för alla. Jag ställer frågan här och nu, och jag har ställt den tidigare i andra sammanhang. Men vi lär få återkomma till svaret vid ett senare tillfälle.

Vi kan känna en osäkerhet inför statistiken när det gäller hiv, men det råder inget tvivel om att hotet och sorgen är påtagliga för många människor i deras vardag. Framtiden för många människor har blivit till ett

kanske, och det får mig att tänka på en diktstrof av Maria Wine som jag läste i skriften Perspektiv på AIDS.

I ordet *kanske* finns en
önskedröm men också
en krypande varning
eller ett förhoppningens glädjorus
som släcktes snabbt av ett lurande mörker.
Kanske är ordet *kanske* livets gåta?

Kanske har blivit en verklighet för många av de människor som har smittats av hiv runt om i världen.

Fru talman! Vår målsättning är att den fattige själv – som ofta är en kvinna – skall ha makten över sin framtid, ha rätt till utveckling och ha rätt till demokrati. Fattigdom är inte bara brist på ekonomiska resurser utan också brist på rättigheter och inflytande. Skall vi uppnå målen är samarbete nödvändigt.

EU:s bistånd är i dag en viktig del av vår utvecklingspolitik. EU-medlemskapet har gett Sverige möjlighet och ansvar för att utforma en stor del av världens utvecklingssamarbete. Närmare bestämt omfattar det drygt 50 miljarder kronor per år – inklusive östsamarbetet.

Det är välkomna steg om vi samtidigt successivt kan förbättra koordineringen mellan bistånd, handel, jordbruk, migration och säkerhetspolitik. Det skulle gynna resultatet för biståndet mycket. Men bristande kapacitet och kompetens på vissa områden i kommissionen har varit ett hinder mer än en bristande policy, som det inte har varit så mycket att anmärka på. Den bristande kompetensen och kapaciteten har varit uppenbar i den allmänna debatten under senare tid.

Kvalitets- och effektivitetsaspekter samt arbetet för att höja biståndets profil i fattigdomsbekämpningen är viktiga frågor. I arbetet med post-Loméförhandlingarna kan vi lätt fastna och tappa de långsiktiga målen ur sikte. Men vi kan också med utgångspunkt i den dialogen påverka hela EU:s biståndskaka. Det är just den ansatsen vi skall ta, och vi har haft den ansatsen för att påverka biståndet i rätt riktning.

Jag berörde tidigare i mitt anförande aidsfrågan. När man ser på regionen Afrika önskar man ett krig, men inte ett konventionellt krig med vapen i hand, utan ett informationskrig mot smittspridningen. Nu har vi i stället fått se en militär konflikt segla upp i Stora sjö-regionen. Nio länder är nu inblandade, men än fler är påverkade av konflikten med säte i Kongo. I ett av de länderna har Sverige via biståndsanslagen svarat för civilpolisinsatser. Det är en insats som även omfattar Guatemala, Västsahara och östra Slavonien.

Men låt oss hålla oss kvar lite till i Afrika. Den interna krisen i Guinea-Bissau har berörts av flera tidigare talare. Krisen i sig har nu klingat av, och vi hoppas att utvecklingen skall gå i positiv riktning. Vi har flera gånger tagit upp frågan om Guinea-Bissau i utskottet, både vid utvärderingen av biståndet och sedan på grund av det händelseförlopp som har spelats upp i landet. Under tiden har det skett insatser som behövs, inte minst medlarinsatser. Under behandlingen av betänkandet har vi sagt att det under ett skeende behövs en öppen attityd – det går inte att låsa sig till hundra procent när man inte vet slutresultatet. Vi skall noga följa upp

biståndet till Guinea-Bissau. Vi skall ta del av den utvärdering som håller på att göras av Sida och UD.

Fru talman! Asienkrisen har avslöjat bristerna i demokratin men också Världsbankens kapacitet och aktualiserat behovet av att samarbetsrutinerna med Internationella valutafonden ses över. Men det finns länder som krisar till det på egen hand.

Indien är ett sådant land. En ny avstämning kommer att göras längre fram. Men i dag gäller att Sida får ta 40 miljoner kronor i anspråk till det undervisningsprojekt som drivs av delstatsregeringen i Rajasthan och som några ledamöter har egna minnesbilder av. Men vi har samtidigt ett gemensamt ansvar och kvar på näthinnan en bild av Indiens och Pakistans kärnvapensprängningar som i ett slag gjorde världen osäkrare att leva i för oss alla.

Jag blev lite förvånad när jag hörde Murad Artin från Vänsterpartiets sida hävda att vi inte skulle ha reagerat över vad Indien gjorde. Jag tycker att det var självklart att vi stannade upp och funderade över våra relationer till Indien när dessa fruktansvärda kärnvapenprovsprängningar skedde. Det var ett stort bakslag för säkerheten i världen. Jag kan inte riktigt förstå Vänsterns ståndpunkt i den frågan.

Fru talman! De ristningar som skakar Indonesien har tänt förhoppningar även på Östtimor, men mer än förhoppningar har inte infriats än utan snarare har nya skuggor kastats över krisen på Östtimor. Men befolkningen får humanitär hjälp från Sverige, och vi har tillsammans med EU stött en ökad FN-närvaro på Östtimor.

Sverige kan vara berett att ge budgetstöd till Kambodja. Men dessförinnan krävs det en bättre offentlig förvaltning. Något som är glädjande för stödet i Kambodja är det ökade kvinnliga deltagandet i biståndsaktiviteterna. Här har vi kunnat se hur ett målmedvetet arbete på jämställdhetsområdet också slår igenom ute i verksamheten.

Anf. 134 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till Carina Hägg. Hon uppehöll sig vid skuldskrisen och de fattiga ländernas skuldbörda. Detta är en gammal fråga som har diskuterats mycket, och äntligen har HIPC-initiativet kommit.

Jag var på en konferens om skuldbördor i helgen i Moçambique. Där var man mycket missnöjd med HIPC-initiativet. Man tyckte att där var alldeles för många regler. Reformprogrammen var omgärdade av alldeles för många regler. Det är ett av världens fattigaste länder.

Regeringen säger sig stödja Jubilee 2000, och det framgår i betänkandet. Inriktningen är att HIPC inte räcker till. Vi skall gå snabbare fram. Det behöver hända någonting mer. Naturligtvis borde det hända någonting inför millennieskiftet. Det står bara lite vad regeringen egentligen tänker göra.

Finns det någon strategi eller är man beredd att utforma en strategi för att trycka på för att genomföra Jubilee 2000? Det skulle vara någonting för att verkligen minska biståndsbehovet och göra de fattiga länderna mer självständiga än vad de är i dag. Det går att hosta upp pengar när det gäller länder som har stor betydelse för den internationella ekonomin, t.ex. Singapore och Brasilien. När de är i kris ställer världssamfundet

upp. När det gäller de fattigaste länderna ställer man inte upp på samma sätt.

Anf. 135 CARINA HÄGG (s) replik:

Fru talman! Det är viktigt, som Marianne Andersson tar upp, att dra parallellen till hur världssamfundet har reagerat när det gäller Asienkrisen. Det är viktigt att vi varje gång som frågan kommer upp försöker dra den parallellen och försöker lyfta fram situationen i de allra fattigaste länderna i världen. Jag tycker att en del av oss här i kammaren har försökt koppla ihop de här synsätten.

När det gäller kampanjen Jubelår 2000 är det inte i första hand ett instrument för regeringarna i världen, men däremot är det ett instrument för att påverka dem. Mot den bakgrunden tycker jag att det är utmärkt att vår regering har uttalat sig, på samma sätt som vi här i kammaren ställer oss positiva till kampanjen. Inte minst har den en stor möjlighet att påverka det som vi tidigare under dagen här i kammaren har talat om, nämligen biståndsviljan, att tydliggöra de här frågorna genom att skapa ett engagemang och en opinionsbildning ute bland den svenska allmänheten.

Marianne Andersson tog också upp den konkreta frågan om skuldavskrivningen i Moçambique. I ett tidigare skede har vi fått väldigt positiva reaktioner från Moçambique. Om det har upplevts som att reglerna runt omkring är för krångliga tycker jag att vi skall följa detta noga och ta till oss det. Det är bara början på en process som vi hoppas skall rulla fortare framöver.

Anf. 136 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag är medveten om att Jubilee 2000 är en NGO-rörelse som trycker på regeringarna. Det är mycket bra. Samtidigt är det bra om man låter sig tryckas på och bidrar till det, som regering och som parlamentariker, och hjälper till då det handlar om ett stort internationellt åtagande.

När det gäller de här reglerna fick jag veta i Moçambique att alla givarna får information om villkor och allt möjligt som parlamentarikerna i landet över huvud taget inte får veta, i varje fall inte förrän långt efteråt. Det är lite grann den situationen som man reagerar starkt mot. Det kan jag säga som information – vi behöver inte ta en stor diskussion om det nu. Så ligger det till.

Jag hade tidigare en fråga om Guinea-Bissau som Berndt Ekholm hänvisade till Carina Hägg. Jag kanske kan få svar på den frågan nu.

Anf. 137 CARINA HÄGG (s) replik:

Fru talman! När det gäller Jubelår 2000 kan jag upplysa om att det inte alltid är så lätt att få genomslag för den typen av viktiga debatter i den allmänna opinionsbildningen. Jag erinrar mig från en tidigare interpellationsdebatt här i kammaren att finansminister Erik Åsbrink och biståndsminister Pierre Schori hade meddelat att de skrivit en debattartikel tillsammans för att visa hur viktigt det är att de olika departementen samarbetar och att det är en angelägenhet för mer än biståndsenheten och biståndsministern. Men det har inte funnits något intresse, och man har inte fått in sådana artiklar. Det är intressant, därför att vi känner alla ibland att den typen av frågor inte står överst på nyhetsdagordningen.

När det gäller Guinea-Bissau tog jag upp lite av det i mitt anförande och ville kanske göra frågan lite mer komplex, som jag tycker att den är. Sedan Sida gjorde utvärderingen av biståndet till Guinea-Bissau, som låg till grund för det seminarium som i sin tur låg till grund för den förändrade strategin för bistånd till Guinea-Bissau, har det hänt oerhört mycket där. Det mesta har inte varit positivt, men det har ändå förändrat ramarna för hur biståndet ger möjligheter och vad det skall göra i Guinea-Bissau.

När vi skrev det här betänkandet var det mitt under ett händelseskede nere i Guinea-Bissau som vi försökte följa, men det var inte möjligt att just då skriva in våra slutliga ställningstaganden då vi inte hade dem för handen. Jag hoppas att vi före jul skall ha mer information om hur Sida och UD ställer sig till de rapporter som de fick med sig hem från den person som hade varit med och medlat i situationen där nere.

Anf. 138 MURAD ARTIN (v) replik:

Fru talman! När det gäller sanktioner utvecklade jag i mitt anförande hur just ekonomiska sanktioner kan drabba befolkningen. Jag kan läsa upp för Carina Hägg vad jag sade i mitt anförande: Regeringens allmänna reaktion på dessa kärnsprängningar var självfallet sund och riktig. Jag har inte sagt något annat.

Vi menar att det är väldigt många pojkar och flickor i det här projektet som skulle få kunskaper i att läsa och skriva som har drabbats. Vi tycker att sex månader är lång tid för att avbryta biståndet. Det har också drabbat väldigt många av dem som jobbar där, som inte har fått sina löner. Det är det som vi kritiserar, inte sanktioner som har drabbat regeringen.

Anf. 139 CARINA HÄGG (s) replik:

Fru talman! Jag hoppas att jag uppfattade det rätt nu, att Vänsterpartiet inte är kritiskt mot att den svenska regeringen och många av oss här i kammaren reagerade väldigt starkt på det som hände i Indien och senare i Pakistan. Jag upplever att det är helt nödvändigt att visa en klar reaktion efter en sådan händelse, som vi visserligen borde ha kunnat ana oss till men som ändå kom som en total överraskning för världen runt om. Jag hoppas att vi i den delen har klarat ut frågan.

Det är subjektivt vad vi tycker är kort eller lång tid. Man klippte ju inte av biståndet på en gång, utan under en liten tid rullade pengarna vidare till de enskilda organisationernas verksamhet. Men visst blev det bekymmer för dem som fanns ute i verksamheten – vi har aldrig försökt säga någonting annat. Men vi kan inte frånta den indiska regeringen sitt ansvar för den egna politiken, som den dessutom gick till val på, och vad den innebär för befolkningen. Det som har hänt i Indien är inte bara den svenska regeringens ansvar, utan det grundar sig i allra högsta grad på de kärnvapenprovsprängningar som väckte sådan avsky runt om i världen.

Anf. 140 MURAD ARTIN (v) replik:

Fru talman! Jag sade också i mitt anförande att Vänsterpartiet är anhängare av den kamp som förs mot dessa och andra vapentyper och att vi tar avstånd från dem. Vänsterpartiet står för detta.

När det sedan gäller att avbryta biståndet i sex månader skall vi ha respekt för just dem som jobbar på fältet. Vi har fått informationen från

dem. Jag vet också att andra partier har fått information om att väldigt många i projektet har drabbats, både pojkar och flickor men också de som jobbar med projektet.

Vi är överens. Jag tycker att det är jättebra att man nu har anslagit 40 miljoner just till det här projektet. Vi är nöjda med det och tycker att det är bra. Men när det gäller sanktionerna har biståndsminister Pierre Schori sagt att sanktioner inte skall drabba vanligt folk. Det har han sagt i sina inlägg förut.

Anf. 141 CARINA HÄGG (s) replik:

Fru talman! Jag skulle inte vilja kalla det som hände sanktioner, när det gällde vårt samarbete med Indien efter deras kärnvapenprovsprängningar. Att det påverkade våra relationer är en sak, men jag kan inte kalla det sanktioner – det är inte mitt ordval.

Däremot kan sanktioner i stort vara ett trubbigt vapen, men det är ett av de få vapen vi har när det händer saker i vår omvärld som vi känner att vi måste reagera mot. Jag är den första att understryka att enskilda människor ofta har drabbats hårt.

Vi har ofta här i kammaren funderat kring de här frågorna och försökt ha ett öppet resonemang om huruvida det finns möjlighet att söka nya vägar och om det är läge att lyfta sanktioner som finns mot olika länder. Jag har själv varit mycket tveksam till sanktionen gentemot Burundi från de omgivande länderna, inte mot att de omkringliggande länderna en gång reagerade och vidtog åtgärden men mot att man sedan inte släpper den och inte har gjort det till dags dato.

Frågan om sanktioner är en komplicerad materia, som vi nog får återkomma till under många diskussioner framöver. Vi måste ju veta vad sanktion är och vad andra förhållningssätt är.

Anf. 142 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Fru talman! Först skall jag i anslutning till vad som har sagts om det innehållna biståndet till Indien säga att vi hörde till de partier som reagerade emot detta. Det vi har ifrågasatt är om det i ett sådant här fall inte hade varit en mer adekvat reaktion att inställa alla typer av vapenleveranser till Indien, även följdleveranser. Det är ju ett så extremt fall, när man så flagrant sätter världsfreden i fara.

Sedan vill jag säga att jag tycker att det är bra att Sida nu tar upp aidssituationen i u-världen, inte minst i Afrika. Det jag skulle vilja fråga Carina Hägg om i det sammanhanget är vilka särskilda insatser man tänker göra för att nå de föräldralösa barnen och i vilken utsträckning Sverige kan bidra till detta. Afrika är drabbat på många sätt genom katastrofer, krig och konflikter, som Carina Hägg också nämnde. Detta gör läget för barnen ännu mer utsatt. Vi vet att det påverkar framtiden när det gäller utveckling väldigt mycket.

Carina Hägg nämnde situationen i Stora sjö-området. Vad gör Sverige för att bidra till att situationen i Kongo stabiliseras? De afrikanska staterna verkar ha ganska lätt att ingripa även med vapenmakt. Vi har ingått i något slags vänskapsorganisation, där det har varit ett tiotal länder organiserade. Vad gör Sverige för att bidra till att situationen lugnar ned sig och att det inte görs fler och fler ingrepp utifrån, som kanske förvärrar situationen snarare än förbättrar den?

Anf. 143 CARINA HÄGG (s) replik:

Fru talman! När det gäller EU:s relation till Indien efter kärnvapenprovsprängningarna var det så, att Sverige försökte driva linjen att man gemensamt skulle fatta sanktionsbeslut. Det var de besluten som vi inte kunde få någon enighet om. När det gäller hur vi skulle hantera de inhemska frågorna om vapenexporten kan jag säga att man skall följa svensk lagstiftning. Varje leverans skall prövas för sig. Det känner vi väl till också från tidigare debatter. Sverige har följt lagstiftningen. Vi har försökt driva frågorna i gemensamma forum – i första hand i EU – men inte lyckats. Vi har försökt att vara så aktiva som vi har kunnat därför att frågan av oss har bedömts som så oerhört viktig. Jag beklagar att vi inte kom längre i den delen.

Jag hörde inte hela Ingrid Näslunds inlägg när det gäller aids. Jag tror att hon talade om barnen. Var det så kan jag bara hålla med. Det känns än mer angeläget när vi så nyligen har kommit hem från Afrika och mötts av de vittnesmål som vi fick ta del av där nere. Det är ingen nyhet, men det känns ändå mer påtagligt när man är i närheten geografiskt.

Det finns många olika delar. Föräldralösa barn har svårare att betala skolavgiften och ställs utanför utbildningen. På så sätt blir aids ett utvecklingshinder inte bara för de själva utan för hela landet.

Det berättades att en skola hade ungefär 1 200 elever, varav något över 300 var föräldralösa. Det är en situation man kan relatera till aidsfrågan. Man inser att det blir oerhörda problem om dessa barn skulle ställas utan utbildning och utan vård och omsorg. De instrument vi har haft tidigare – satsningar på barnbyar och enskilda barnhem – räcker inte riktigt till. Om katastrofen skall fortsätta att rullas upp på det sätt som vi ser i dag fordras ett nytänkande. Jag tycker att vi får vara väldigt prövande framöver och försöka hjälpas åt för att hitta lösningar och stötta med biståndet.

Anf. 144 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt att Sverige kan bidra på olika sätt när det gäller barnens utveckling i Afrika till följd av aidsituationen. Jag håller med Carina Hägg om att det är viktigt att vi alla försöker bidra till konstruktiva lösningar på detta område.

Jag vill bara säga ytterligare något ord när det gäller Indien och sanktionerna. Jag vet att Sverige har försökt att driva frågan i EU, och det är bra. Vi är nu i det läget att tolkningen av reglerna vad gäller följdleveranser ses över. Jag tycker att vi skulle hålla inne även med dessa, om det skulle bli aktuellt.

Anf. 145 CARINA HÄGG (s) replik:

Fru talman! När vi skrev kring det faktum att det skall göras en utredning av följdleveranserna gick vi inte in på retroaktiviteten. Man kan i efterhand fundera över om det var rätt och bra, men det var den bedömningen vi gjorde då. Jag kan inte minnas att det var någon större opposition mot skrivningarna vid det tillfället.

Den av Ingrid Näslunds frågor som jag inte hann besvara tidigare gällde vad vi gör i Kongokonflikten, som har en stor spridning. Det är klart att det är väldigt många olika saker. Vi försöker hålla en dialog med dem som är inblandade. Vi försöker på olika sätt stötta. Vi har t.ex. också

givit pengar till den panel som har upprättats i Rwanda, där bl.a. svenskar finns med. Det är ett sätt att försöka lösa de knutar som finns efter tidigare händelser i Rwanda. Vi vet att Rwanda är en väldigt aktiv part i Kongokonflikten.

Det finns många olika små saker som Sverige gör, och som vi gör via de internationella organisationerna. Andra länder försöker naturligtvis också att arbeta med detta.

Anf. 146 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Östersjöregionen är den region i världen som växer snabbast ekonomiskt. Polen har fem år i rad av tillväxt överstigande 5 %. I de baltiska staterna var tillväxten i fjol mellan 6 och 11 %, och den överstiger i år 5 % i alla de tre länderna. Potentialen för fortsatt ekonomisk utveckling är mycket god i Östersjöregionens östra delar. Utbildningsnivån är högre än i Ostasien. Läskunnigheten är närmast på västerländsk nivå. Det tekniska kunnandet är gott. Detta sammantaget gör att den bild som finns i dag av att produktionen i t.ex. Baltikum måste vara av lågteknologisk karaktär måste revideras. Möjligheten till tillverkning av mellan- och högteknologiska produkter är i växande.

För de nordiska länderna innebär den ekonomiska utvecklingen i våra grannländer att våra företag möter en ökande konkurrens. Samtidigt erbjuder de snabbväxande länderna stora marknader för tjänster och produkter. Bara i Polens, Rysslands, Estlands, Lettlands och Litauens Östersjöregioner bor 20 miljoner människor, och marknaden för konsumentprodukter fördubblas i och med integrationen av Öst- och Centraleuropa i stort.

Handeln i Östersjöregionen har mångdubblats de senaste åren, men har alla förutsättningar att mångdubblas återigen över de kommande decennierna. Uppskattningar om allt mellan en fördubbling och en tiodubbling av handeln förekommer.

De skillnader som finns mellan ländernas ekonomiska strukturer innebär en stor möjlighet. För internationella företag som överväger att investera i Östersjöregionen kan det vara rationellt att placera forskning och utveckling på den västra sidan av Östersjön och produktionen på den östra, där lönerna i dag endast är 10–20 % av de svenska. Lönerelationerna kommer dock naturligtvis att ändras i takt med den ekonomiska utvecklingen.

Den ekonomiska tillväxten i Östersjöområdet som helhet dämpas något det kommande året, inte minst beroende på krisen i Ryssland. Den lägre tillväxttakten är i huvuddelen av länderna dock inte anmärkningsvärd. I ett längre perspektiv framstår tvärtom fortfarande möjligheterna till tillväxt och ökad handel som utomordentligt betydande, detta beroende på framgångsrik reformprocess i länderna och en mycket framgångsrik handelsutveckling och nya handelsmönster.

Det som drar ned den ekonomiska prognosen för regionen är den djupa ekonomiska krisen i Ryssland. BNP föll ca 10 % bara mellan september 1997 och september 1998. Landets utveckling hämmas av att de marknadsekonomiska strukturerna är svaga. Rättssäkerheten brister. Det råder inte konkurrens på lika villkor. Det finansiella systemet är i obalans, och skattesystemet är närmast icke fungerande.

Nästa år – 1999 – beräknas BNP falla ytterligare 10 % och inflationen nå tresiffriga tal när sedelpressarna används för att fylla hålen i de mycket svaga statsfinanserna. Den internationella kapitalmarknaden är mer eller mindre stängd för Ryssland. IMF:s förtroende för ledningens politik är minst sagt bristande. Det finns en betydande risk – det ser man – för en ond spiral, där statens inkomster minskar och sedelpressarna därför måste gå på högvarv. Man kanske t.o.m. kan säga att Ryssland knappt längre är en penningekonomi, utan ett land där byteshandel mellan företag beräknas motsvara halva produktionen och i vissa branscher än mer.

Det befaras livsmedelsbrist i delar av landet, inte minst beroende på bristande distributionsmöjligheter. Jordbruksproduktionen var i september i år 15 % lägre än vid samma tid 1997, och på vissa ställen 50 % lägre än normalt. Bara Röda korsets insatser beräknas hjälpa 1,4 miljoner människor att överleva vintern i Ryssland.

De baltiska staterna känner av den ryska krisen inte minst genom att efterfrågan på jordbruksprodukter och livsmedel minskar. Litauen byter i allt större utsträckning rysk olja mot litauiska livsmedel.

Skall Norden och EU stödja Ryssland med livsmedel är en rimlig väg att utnyttja de redan existerande baltiska kanalerna för livsmedelsexport i stället för att etablera nya, eller i stället för att skicka överskott av EU:s livsmedel till Ryssland. Ett annat alternativ är att göra som Röda korset, dvs. att köpa förnödenheterna på den lokala marknaden.

Litauen är det av våra grannländer som är mest exponerat för den ryska krisen. Över en femtedel av exporten går till Ryssland. Räknar man in Vitryssland och Ukraina kommer man upp i siffror överstigande 40 % för den del av exporten som går till gamla sovjetstater.

Estlands och Lettlands ryska exporthandel blir däremot allt mindre. Den är nu 17 % av exporten i båda fallen.

Handelsmönstren för våra baltiska grannar domineras alltmer av exporten till EU-området. Över hälften av deras export går dit i dag. Det gör att ländernas exponering mot Ryssland och den ryska krisen minskar.

Trots krisen i Ryssland växer de tre baltiska staternas ekonomier starkt, även om tillväxtprognoserna har måst justeras ned. Litauens finansdepartement räknar optimistiskt med en 6-procentig tillväxt nästa år, med fortsatt låg inflation och balans i statsfinanserna. Den nya WTO-medlemmen Lettland beräknas ha en tillväxt om ca 4 % år 1999 med lägre inflation än sina grannländer. Också Estland beräknas få en tillväxt på 4 % år 1999 med en inflation kring 8 %. Polen lär nästa år landa i närheten av 5 %.

Fru talman! Den gemensamma valutan lär på sikt förbättra handelsmöjligheterna i regionen, inte minst för småföretagen, när handeln förenklas och valutariskerna minimeras. Tyskland och Finland går med från starten. Förhoppningsvis – och förmodligen, som det verkar nu – kommer Sverige inte att komma långt efter. Härordagen kom signaler om att Danmark kan tänkas folkomrösta om euron redan år 2001. Vi ser alltså att den gemensamma valutan kommer att få effekter för handeln i vårt närområde.

Valutorna i Polen och de baltiska staterna knyts till euron och i några fall också till dollarn. Så småningom kommer vi att se ett deltagande också i den gemensamma valutan, även om det i dag är svårt att uppskatta tiden för detta. Därmed kan kanske de svenska småföretagens

relativt avvaktande hållning gällande bl.a. Polen förändras. Handel och investeringar kommer att förenklas och risker minskas på grund av den gemensamma valutan.

Det är centralt att Sverige verkar för att den utvidgning av EU vi nu kan se framför oss för det första verkligen realiserar utan fördröjning, för det andra följs av ytterligare utvidgningsomgångar längre fram i tiden.

Ett avgörande prov för oss i Sverige blir förhandlingarna om EU:s institutioner och beslutsregler i samband med den första utvidgningen. I det alldeles omedelbara perspektivet måste den nya "rödgröna" eller socialdemokratiska regeringen i Tyskland intresseras för Östersjöområdet och för EU:s utvidgning.

Fru talman! I dagens betänkande behandlas den s.k. Östersjömiljarden, som vi moderater varit starkt kritiska mot sedan tillkomsten. Östersjömiljarden har hanterats vid sidan av det övriga östbiståndet, först i Statsrådsberedningen och sedan i Näringsdepartementet. Regeringen fattar beslut om varje enskilt projekt.

I dagens betänkande medger utskottsmajoriteten att riktlinjerna för Östersjömiljardens användande inte överensstämmer med riktlinjerna för det reguljära östsamarbetet. Känslan av att formerna för Östersjömiljarden var ett sätt att ställa medel till statsministerns förfogande för internationella utspel kan inte undvikas.

Grundproblemet är dock att utgångspunkten är att stödja projekt i andra länder för att öka sysselsättningen i Sverige. Detta leder fel. Bidrag utgår endast till svenska företag. Det skapar konkurrensnedvridningar och motverkar strävan att åstadkomma en rationell resursanvändning.

Vi moderater har valt en annan väg. Vi har löpande, i ordinarie budget, anvisat en högre anslagsnivå än regeringen för stödet till närområdet. Vi menar att det är en betydligt bättre åtgärd, ett bättre sätt att stödja utvecklingen kring Östersjön.

Stödet bör inriktas på suveränitetsuppbyggnad och på uppbyggnad av rättsstatens och marknadsekonomins institutioner, miljöförbättringar och kunskapsöverföring. Detta måste dock ske i perspektiv av ländernas strävan efter EU-medlemskap och i samordning med EU:s s.k. förmedlemskapsstrategier.

Som framgår av motion U802 förekommer bland Östersjömiljardens projekt ett antal större infrastrukturella projekt som tar en stor del av miljarden i anspråk. Man kan, tycker jag, ifrågasätta om en del av de här projekten verkligen borde komma i fråga för skattefinansiering. Större infrastrukturella projekt bör i stället finansieras via den internationella kapitalmarknaden.

Stödet till Öst- och Centraleuropa är, såsom beskrivs i motion U806, väsentligen av en annan karaktär än det stöd till utvecklingsländer som Sida annars hanterar. De aktuella länderna i Öst- och Centraleuropa integreras fortlöpande i det europeiska samarbetet. De svenska insatserna bör inriktas på hjälp till kandidatländerna att möta de krav som EU-medlemskap ställer, varför stödet till Öst- och Centraleuropa naturligen bör överföras till UD.

Under kommande år finns, som sagt, starka skäl att stötta de baltiska staterna i uppbyggnad av rättsstatens funktioner, förvaltning, marknadsekonomins institutioner liksom på miljöområdet – allt inom ramen för samverkan med EU:s förmedlemskapsstrategier.

På sikt finns det dock all anledning att utgå från att våra baltiska grannar måste behandlas precis på samma sätt som våra nordiska grannländer i övrigt. Om allt går som vi hoppas kommer de inom några få år att vara EU-medlemmar, precis som Sverige, och kanske också – samtidigt som eller före Sverige – medlemmar i Nato. Länderna kommer förmodligen att på en generation nå eller närma sig västeuropeisk levnadsstandard.

För våra barn kommer det att vara lika naturligt att åka på skolresa till Riga som till Oslo. Det kommer inte att upplevas som annorlunda att besöka Vilnius än Helsingfors.

Jag tycker att det är viktigt att ha detta perspektiv: Bistånd är inte det långsiktigt naturliga tillståndet vad gäller relationen till våra baltiska grannstater. Handel, samverkan och utbyte på alla områden av samhället och politiken är det långsiktigt naturliga.

För att leka med tanken: Den nordiska samordningsministern måste bildligt och bokstavligen vara den som känner ansvar för kontakterna med våra grannländer Estland, Lettland och Litauen i framtiden – precis som för våra övriga grannar i vårt närområde.

Anf. 147 URBAN AHLIN (s):

Fru talman! För endast tio år sedan var Östersjön en vallgrav i det kalla krigets onaturliga uppdelning i ett kommunistiskt Europa i öst och ett demokratiskt Europa i väst – en vallgrav som förhindrade människor att mötas och hindrade ungdomar att bryta nya vägar, en vallgrav som hindrade ett fritt flöde av information, tankar och idéer.

I dag är Östersjön inte längre en vallgrav utan en bro mellan demokratiska länder i en av världens snabbast växande tillväxtregioner. För första gången på ett halvsekel har människorna runt Östersjön möjlighet att mötas i fredlig handel och samlevnad. För de 50 miljoner människor som bor i regionen öppnar sig nu vidsträckta perspektiv för framtiden. Det finns all anledning att tro att området för lång tid framåt kommer att vara ett av Europas mest ekonomiskt och politiskt dynamiska områden.

Ökningen 1997 i den svenska handeln med de baltiska länderna är enastående. Till Lettland ökade exporten med 40 %. Till Litauen ökade den likaså med 40 %. Till Estland ökade exporten med ofantliga 76 %. De svenska investeringarna i länderna har också ökat markant de senaste åren. Sverige är den största investeraren i Litauen och den näst största i Estland. Redan i dag exporterar vi mer till Östersjöns stater än till exempelvis Japan. Det finns sålunda en betydande marknad som växer snabbt.

När man i dag ser på all den verksamhet som bedrivs över denna gång så förhatliga vallgrav är det svårt att förstå att allt som skett har skett på mindre än tio år. Många tusen svenskar är i dag involverade i samarbetet med våra östliga grannländer. Det är oerhört glädjande att så många berörs av detta som i dag har blivit ett naturligt inslag i föreningsars, kommuners, landstings och politiska partiers verksamhet. Detta om något är ett bevis på att samarbetet har brett folkligt stöd och engagemang.

Fru talman! Utvidgningen av EU är motorn i skapandet av ett Europa med gemensam säkerhet, ett Europa med respekt för minoriteter, demokrati och mänskliga rättigheter, ett Europa där välbefindandet delas av alla, inte bara några få.

Med detta som utgångspunkt föreslår regeringen att det svenska utvecklingsarbetet med Central- och Östeuropa, som nästa år uppgår till 750 miljoner kronor, inriktas på att:

- underlätta Estlands, Lettlands, Litauens och Polens medlemskap i EU,
- vidare integrera Ryssland och Ukraina i europeiska samarbetsstrukturer,
- utöka samarbetet på det sociala området.

Utöver anslaget på 750 miljoner kronor har regeringen tidigare anslagit medel till ytterligare en Östersjömiljard. Denna miljard, som skall användas under en femårsperiod, skall inriktas på stöd till näringslivs-satsningar och omfattar såväl företagsetableringar som projektexport och marknadssatsningar.

Regeringen strävar efter att små och medelstora företag skall kunna öka sitt deltagande än mer i Östersjöhandeln. Regionen har stor tillväxtpotential, och den har alla möjligheter att utvecklas till en viktig marknad för svensk industri. Tanken är att det ordinarie östsamarbetet och Östersjömiljarden skall komplettera varandra och underlätta en mångsidig utveckling av kontakterna mellan staterna i Sveriges grannområde.

Östersjömiljarden kan användas från Öresundsregionen till Barentsområdet. Barentsrådet, som bildades i januari 1993, knyter samman en region där olika länder delar samma förhållanden vad gäller natur, klimat och miljö. Rådet diskuterar gemensamma problem som handelshinder, miljöproblem, kärnavfall osv. Barentsområdet rymmer stora möjligheter att bli en dynamisk och expansiv region.

Låt mig också ta tillfället i akt att lämna lite information, eftersom Marianne Samuelsson tidigare i debatten har efterfrågat en del olika insatser i Murmanskområdet, och Berndt Ekholm hänvisade till mitt tal. Jag ger Marianne Samuelsson rätt. Det är tråkigt att det inte står mer om vad som görs i Murmanskområdet, dels i propositionen, dels i vårt betänkande. Men det görs en hel del.

Sedan 1995 har man haft olika managementkurser för företagsledare. Sedan 1995 har också Sida-öst drivit stora projekt för energibesparing. Man har haft ett socialt utvecklingsprogram sedan 1996. Man har speciella kurser för kvinnligt företagande. Man har ett projekt med prefabricerade trähus från en svensk tillverkare. Lantmäteriet och skattemyndigheten är där för att få ordentlig verksamhet att fungera. Kärnsäkerhet och kärnavfall är ett annat område. Sist men inte minst har man ett projekt som går ut på att inrätta två stycken kvinnokriscentrum i Murmanskområdet för kvinnor som har hamnat i kris. Arbete bedrivs ur ett vitt och brett perspektiv även i Murmanskområdet.

Fru talman! I den nödvändiga omvandlingen från kommunistisk planekonomi till marknadsekonomi har främst äldre, handikappade och barn drabbats. Vi ser med oro på att t.ex. antalet gatubarn ökar i de baltiska länderna. Enligt UNDP finns åtminstone 200 gatubarn i Riga, men lokala myndigheter tror att det kan vara ända upp till 700 gatubarn. Förekomsten av gatubarn är ett bevis på att barn far illa. Och där det finns gatubarn uppkommer det snart en kommersiell sexuell exploatering av barn. På

svenskt och norskt initiativ har en konferens nyligen hållits i Tallinn mot kommersiell sexuell exploatering av barn. Det var en uppföljning av den världskongress mot sexuell exploatering som ägde rum i denna kammare. Så sent som i tisdags avhölls en konferens här i Stockholm som hette Barnforum. Den samlade 300 deltagare, som diskuterade fram ett antal åtgärder för att förbättra barnens situation. Nordiska rådets ministerråd har också i september antagit en handlingsplan för barnen. Det händer alltså oerhört mycket för att förbättra barnens uppväxtvillkor kring Östersjön.

Sverige bidrar också med stöd till upprättandet av fungerande socialförsäkringssystem och hälsovård i flera av länderna. Stöd har också givits till projekt för handikappade barn genom att alternativ till institutionsvård i Litauen och Ryssland har utvecklats. För att förbättra barnens situation i Ryssland planeras t.ex. ett omfattande samarbetsprojekt med 1 000 ryska socialarbetare. Allt detta samarbete måste intensifieras ytterligare.

Fru talman! I dag kan vi med facit i hand hävda – och det gäller för alla våra samarbetsländer – att ekonomisk tillväxt är viktig för att höja befolkningens levnadsnivå. Men det är inte allt. T.o.m. partier som tidigare med emfas hävdade chockterapiens välgörande kraft har nu insett de sociala konsekvenserna. Ekonomisk utveckling måste kompletteras med en politik som syftar till en rättvis fördelning av välfärden. I Sverige har vi goda erfarenheter av fördelningspolitik; erfarenheter som vi naturligtvis gärna delar med oss av.

Vårt samarbete med Östersjöregionen kan medverka till att skapa världens mest spännande tillväxtregion, där människors initiativkraft och uppfinningsrikedom kommer till sin fulla rätt – en tillväxtregion med socialt ansvar. Låt oss ta den chansen!

Anf. 148 STEN TOLGFORS (m) replik:

Fru talman! Den sista slängen tycker jag att Urban Ahlin kunde ha avstått från, att chockterapi och de som har förespråkat den på något sätt skulle bära ansvar för de sociala problem som finns. Det är tvärtom så, Urban Ahlin, att de länder som har genomfört en snabb omvandling har fått tidig tillväxt och en bättre samhällsutveckling. De länder som har gjort motsatsen står kvar och stampar. De har sett en kraftfullt försämrad utveckling. Placera nu skulden där den hör hemma. Ansvaret för de sociala problemen bär den havererade diktaturen, den havererade kommunismen, inte marknadsekonomin, reformen och omvandlingen.

Det jag egentligen begärde ordet för var att få byta några ord med Urban Ahlin om Östersjömiljarden. Man kan sammanfatta budgetalternativen så här: Socialdemokraterna har ett mindre ambitiöst stöd till Baltikum, men ett mer ambitiöst stöd till svenska företag och till en snedvridning av konkurrensen i Baltikum.

Östersjömiljarden är inte ett baltstöd. Det är ett stöd för att öka den svenska sysselsättningen. Jag tycker att det vore klädsamt om Urban Ahlin kunde erkänna detta.

Det förekommer ingen samordning mellan Östersjömiljarden och det reguljära stödet. När man sätter sig vid telefonen och ringer UD och den avdelning som ansvarar för Östeuropafrågor upptäcker man att de inte vet vad som sker inom Östersjömiljarden. Man blir närmast upprörd över

att få frågan om den. Det finns uppenbarligen spänningar mellan UD och, som det tidigare var, Statsrådsberedningen i frågan.

Den som ställer frågor om vilka projekt Östersjömiljarden stöder får reflexmässigt ett svar om att det inte går att beräkna hur många jobb det ger. Men det var inte frågan. Det visar att regeringen är pressad att med Östersjömiljarden skapa jobb, inte att hjälpa Baltikum. Det är ingen vidare solidaritet, Urban Ahlin.

Om nu, som ni skriver i betänkandet, Sida är så lämpligt att hantera östbiståndet, varför menar ni att Statsrådsberedningen skall hantera Östersjömiljarden? Sanningen är uppenbar – därför att Östersjömiljarden inte är till för att hjälpa de baltiska staterna. Den är till för att regeringen Persson skall försöka klara svenska sysselsättningsmål. Det är i och för sig en intressant uppgift, men knappast för baltstödet.

Anf. 149 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag brukar i de här debatterna göra en del ornitologiska utsvävningar. Jag trodde att jag skulle slippa det den här gången, men när jag hör Sten Tolgfors måste jag ändå göra en sådan, eftersom Sten Tolgfors med en papegojas envishet fortsätter att hävda de stora fasor över Östersjön som Östersjömiljarden innebär.

Är det inte så, Sten Tolgfors, att den första Östersjömiljarden har bidragit till ett enormt uppsving i handeln mellan de olika länderna vid Östersjön. Är det inte just det som är marknadsekonomins drivkraft och den dynamiska kraft som Sten Tolgfors själv efterlyste? Är det inte just det det handlar om, att handel och bistånd hand i hand faktiskt hjälper till att öka befolkningens levnadsstandard? Det är det Östersjömiljarden är till för. Lägg märke till att näringslivet tycker att denna Östersjömiljard är oerhört positiv. Det är också näringslivet som har krävt att vi skall ha ytterligare Östersjömiljarder.

Vad det egentligen handlar om från moderat sida är naturligtvis att man är lite modstulen och lite dysterkvist, för det går ju bra för Sverige. Handeln med öst har ju ökat. Det stämmer naturligtvis inte med Sten Tolgfors verklighet. Det är jobbigt när en socialdemokratisk regering placerar Sverige främst i Östersjöregionens arbete. Naturligtvis är det det som är problemet. Enklast bevisas detta med att han kritiserar att östsamarbetet ligger på Sida-öst. Det borde överföras till UD för att skötas av regeringen. Men östmiljarden får absolut inte ligga på regeringen, den skall någon annanstans.

Varför är det helt okej att det är regeringen som sköter det i det ena fallet och inte i det andra?

Det är en paradox i den moderata argumentationen. Det handlar om att man är avundsjuk för att regeringen har gjort ett bra arbete i Östersjöregionen.

Anf. 150 STEN TOLGFORS (m) replik:

Fru talman! Jag föreslår att Urban Ahlin pratar fåglar i någon annan debatt, där det är mer relevant.

Urban Ahlin hävdar att Östersjömiljarden har bidragit till att öka handeln. Jag har projektlistan framför mig. Jag är starkt tveksam till att de projekt som finns där på något sätt har påverkat handelsutvecklingen. Det handlar t.ex. om större infrastrukturella projekt. Det handlar om att stödja

svenska företag som tar över företag i Baltikum. Var ligger solidariteten i detta? Ett svenskt livsmedelsföretag tar över ett livsmedelsföretag i Baltikum, och får hjälp av svenska staten att omstrukturera. Det snedvrider konkurrensen. Det är knappast vad jag menar är det stöd vi skulle ägna oss åt för att stödja Baltikum.

Ett grundproblem är att det inte förekommer någon samordning mellan det reguljära öststödet och Östersjömiljarden. Där ligger en del av kritiken för hur man hanterat detta.

Den andra delen av kritiken gäller syftet. Östersjömiljarden har inte till syfte att hjälpa Baltikum. Den har till syfte att skapa sysselsättning i Sverige. Det står att läsa i propositionen, och det blir alldeles uppenbart när man ser projektlistan.

Det blir också alldeles uppenbart när man talar med Anders Ahlén, som ansvarar för verksamheten, och som omedelbart börjar svara på frågor om hur många jobb som har eller inte har skapats och hur och när man kan beräkna dem.

Man använder alltså utrikespolitik för inrikespolitik.

Man kan sammanfatta skillnaderna så här: Vi har ett betydligt större reguljärt stöd till Östeuropa, en kvarts miljard större, än vad regeringen har. Ni har mer subventioner till svenska företag att konkurrera i andra länder. Det är knappast tecken på solidaritet.

Prata mindre fåglar i nästa inlägg och svara på mina frågor i stället.

Anf. 151 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! När vi började den förra mandatperioden 1994, då den borgerliga regeringen hade fått lämna över makten till en socialdemokratisk, var kritiken i denna kammare: Gör mer. Gör mer i Östersjösamarbetet. Den svenska socialdemokratiska regeringen är för passiv.

Nu säger Sten Tolgfors: Ni gör för mycket. Det borde inriktas enbart på östsamarbetet.

Sanningen är ju att vi anslår 750 miljoner i år till utvecklingssamarbete. Det är 200 miljoner gånger fem som är Östersjömiljarden. Självklart går solidariteten främst. Men det är väl inte fel att vi gynnar en företagsutveckling i Östersjöregionen och tar vara på den tillväxtkraft som finns i regionen och att det också leder till sysselsättning i Sverige? Det är väl inte fel, ens ur ett moderat perspektiv?

Någon gång kan ni väl gå i takt med näringslivet.

Är det inte egentligen så att hela samarbetet och den fantastiska Östersjöpolitik som den socialdemokratiska regeringen har byggt upp, för moderaterna är ett enda stort surt rönnbär?

Anf. 152 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Fru talman! Jag har med stort intresse tagit del av både Sten Tolgfors och Urban Ahlins inlägg om Östersjöområdet och staterna österut och den utveckling som där förekommer. Vi kan inte annat än glädjas åt att det är en positiv utveckling på många sätt.

Jag vill också instämma i vikten av att vi alla gemensamt fortsätter att arbeta för att dessa länder skall komma in i EU så snabbt som möjligt. Det är vi överens om. Det hörs oroväckande tendenser från andra håll i Europa, där man vill förhindra att den utvecklingen sker snabbt. Det tycker jag skulle vara stor skada.

Jag vill speciellt ta upp den motion om insatser för barn inom östsamarbetet som vi har upprepat i år. Vi hade en liknande motion förra året. Jag tycker att det har utvecklats en del under resans gång, men fortfarande har vi mycket stora sociala missförhållanden och ett försämrat hälsotillstånd.

Det finns många gatubarn. Jag hörde en skrämmande siffra för ett par år sedan, då man talade om 10 000 i Vilnius. Jag vill inte stå för den siffran, men den var oerhört mycket högre än den man nämnde för Riga. Jag läste den i en tidning. Jag fick liknande uppgifter från folk i kommunstyrelsen. Jag vill låta vara osagt om den siffran håller, men det är alltså mycket stora behov.

Från Kristdemokraternas sida har vi tyckt att det man gör inte riktigt räcker.

Jag ser att min talartid är slut, så jag får återkomma i nästa replik.

Anf. 153 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! Vi är glada över det engagemang för barnen som Ingrid Näslund visar. I mitt inlägg försökte jag ge exempel på vilket vitt spektrum vi arbetar i för att stödja en social utveckling på andra sidan Östersjön.

Sten Tolgfors tog åt sig av det jag diskuterade om chockterapi. Egentligen var det en liten pik också åt kristdemokraterna. Ni deltog och hävdade med stor emfas chockterapiens välgörande kraft. I dag låter det annorlunda. Jag är glad åt det.

Ni är välkomna ombord till det projekt och samarbete som vi har. Vi vill ha ekonomiskt välstånd, men vi vill också se till att det finns en tillväxt med socialt ansvar.

Vi gör mycket. Det finns säkert mycket vi kan göra annorlunda och bättre. Men jag tror att vi båda är överens om att mer insatser helt enkelt behöver göras i den sociala sektorn. Det är också vad regeringen skriver i sin proposition.

Anf. 154 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Fru talman! Jag känner inte igen att vi skulle ha hört till dem som ropade på chockterapi.

Vi har begärt konkreta åtgärder. Det görs en del, men när man ser på de insatser som är riktade mot barn finner man en del projekt som gick upp till ungefär 12 miljoner, och något som rörde sig om 14 miljoner. Det är alltså ganska blygsamma insatser med tanke på de oerhört stora behoven.

Vad vi hade föreslagit i vår motion var att man skulle kunna använda en del reservationer som uppstått. Vi vet att det inte går att ändra på årets budget, men det finns reservationsanslag. Vi skulle vilja att omedelbara insatser görs.

För att det skulle kunna ske, menar vi att Sida skulle använda sig av det reservationsanslag som man har fått budgeterat, för att ytterligare sprida upplysning om vad som behöver göras.

Jag har talat med Kommunförbundet. Där säger man att de kommuner som redan har vänorter och som redan har projekt på gång kommer tillbaka om och om igen därför att man har sett behoven. Men det kommer väldigt få nya kommuner. Därför behövs det upplysning.

Vi tycker att man skulle kunna ha gått med på de här kraven, även om de kommer från ett oppositionsparti. Jag tycker att vi egentligen skulle kunna vara överens om att vi vill se ytterligare insatser och att de skulle kunna göras inom de ramar vi har. Därför har vi reserverat oss på den här punkten.

Jag vill säga ytterligare en sak. Vi tycker att vi borde göra större insatser – gärna inom Östersjörådet och inom EU – för att våra tobaks- och alkoholbolag inte skall göra reklam, sådan reklam som är förbjuden i våra länder i Europa och som förvärrar situationen bland barn och ungdomar på tobaks- och alkoholområdet. Det är skamligt!

Anf. 155 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! I det sistnämnda håller jag med Ingrid Näslund.

Vad gäller vänorterna säger Ingrid Näslund att det blir allt färre nya kommuner som söker sig till det här samarbetet. Det finns en mycket enkel förklaring till det. I dag är över 200 av landets 288 kommuner involverade i samarbetet med Östersjön. Det ger också en bild av vilket folkligt stöd detta arbete har. Det kanske inte är så konstigt om det trappar av på nyanlända, när över 200 kommuner redan deltar i detta.

I sak vill Ingrid Näslund använda reservationsanslaget till akuta panikåtgärder för att åstadkomma lösningar för barnen. Jag tror inte att det är rätt metod. Vi behöver naturligtvis mer insatser på det sociala området. Men låt oss göra det i god takt och med god planering för att få bästa resultat.

Anf. 156 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag vill tacka Urban Ahlin för att han redogjorde för att det pågår mer än vad vi fått med i vårt betänkande när det gäller samarbetet kring Östersjön.

Jag har också sett och erfarit mycket av det folkliga samarbetet runt Östersjön sedan muren föll, som jag tycker är oerhört intressant.

Det jag konkret frågade om, och som jag inte tycker framgår om det kommit i gång eller inte, gäller det saneringsarbete som behöver göras i Murmansk. I betänkandet står det att utskottet har erfarit att en central målsättning är att initiera åtgärder för att minska riskerna från använt kärnbränsle och radioaktivt nedfall som förvaras där uppe.

Det är inte tillräckligt att det finns en målsättning att initiera när läget faktiskt är väldigt krisartat och det behöver göras någonting. Vi var ju där och besökte området med Nordiska rådets närområdesutskott. Det vi då fick erfara var att den satsning som man ville göra innebar att man också skulle få nationella pengar till detta projekt. Det var väldigt svårt i det ekonomiska läge man hade. Man hade t.ex. inte betalat ut lönerna sedan i april månad, och vi var där i augusti. Ändå krävdes att det också skulle ingå nationella pengar.

Jag är mycket orolig för att det här kommer att bara initieras och att inget kommer att bli gjort. Det är där oron finns. Börjar de miljöfarliga ämnena läcka ut är det omöjligt att vidta några åtgärder för att samla upp dem igen. Då har vi dem i våra hav runt omkring. Skall det göras någonting är det väldigt bråttom att få det gjort, och det är därför jag vill höra om regeringen har tagit några konkreta initiativ för att det inte bara skall vara en målsättning utan också verkligen en handling.

Anf. 157 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte om man har gått från ord till handling just när det gäller Murmanskområdet. Det man hänvisar till är att man naturligtvis måste göra en förstudie och se vad som kan göras konkret för att komma till rätta med situationen. Det vet jag att man har gjort. Om man sedan har kommit till den aktiva fasen har jag ingen information om i dag, men jag skall genast försöka ta reda på det och leverera den uppgiften till Marianne Samuelsson senare.

Däremot gör vi mycket på kärnsäkerhetsområdet. Under denna samarbetsperiod, från 1992 till nu, har vi satsat mer än 300 miljoner kronor i kärnsäkerhetsprogram, och det gäller ju både Ignalina och Ryssland och både kärnavfall och kärnsäkerhet.

Att vi har gjort mycket på området stämmer alltså, men jag vet inte om vi har gått in i en aktiv fas i Murmanskområdet. Jag ber att få återkomma med det.

Anf. 158 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Vi är nog överens om att det behövs en aktiv fas när det gäller Murmansk, och det ganska snabbt, på samma sätt som det behövs aktivitet när det gäller att se till att det inte händer några ytterligare olyckor i våra kärnkraftverk. Det här bevisar bara att kärnkraften inte ryms i ett ekologiskt hållbart samhälle. Vi måste också se till att börja avveckla våra egna kärnkraftverk så att vi får en ekologiskt hållbar utveckling på energisidan.

Anf. 159 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Urban Ahlin bjöd nästan in till en kommentar liknande den jag gjorde förra året apropå att han har pippi på fågelskåderi. Men gökursgöken Urban är väl snarast något som är snidat i trä och inte något ornitologiskt fenomen.

Egentligen begärde jag ordet för att jag skulle ge en liten kommentar kring hanteringen av motion 608, som har med Mongoliet att göra. Så här skriver utskottet: "Utskottet har inhämtat att det svenska bistånd som utgår till Mongoliet bl.a. omfattar stöd till effektivisering av den offentliga sektorn, utbildning av statstjänstemän – – ." Man fortsätter längre fram med att: "Insatserna har utvecklats för att stärka den demokratiska processen i Mongoliet." Nu är det väl inte så säkert att man får en särskilt mycket bättre demokrati i och för sig om man effektiviserar den offentliga sektorn.

Det hade varit bättre om utskottet hade inhämtat information om nuläget för den bräckliga mongoliska demokratin, som faktiskt närmar sig en kollaps.

Bertil Persson och jag var de två första svenska politiker som besökte Mongoliet efter regimskiftet 1996, då landet efter exakt 75 år, tre kvarts sekel, av kommunism inträdde i den demokratiska gemenskapen. Maktövertagningen hade gått smidigt, och det mongoliska demokratiinstitutet arbetade mycket ambitiöst. Framtiden såg hoppfull ut.

År 1998 ser det dessvärre annorlunda ut. Presidenten, den relativt nyvalde, som är kommunist utnyttjar nu sin konstitutionella makt och blockerar en nödvändig ombildning av regeringen som består av Mongoliets moderater och socialdemokrater.

Den oro och de spänningar som uppstår när man går från ett system till ett annat, som också Urban Ahlin påpekade här förut när det gällde de östeuropeiska staterna, utnyttjas av de gamla makthavarna som blåser under missnöjet hos vissa grupper. Nu är förekomsten av politiskt våld ganska omfattande. En av de ledande företrädarna för demokratialliansen slogs i höstas ihjäl på tröskeln till sitt hem av politiska motståndare i ett rått yxmord.

Detta lilla land, inklämt mellan det s.k. stabila Kina, världens största diktatur, och det mot demokrati strävande men oroliga Ryssland, behöver allt stöd och kunde få hjälp att bli ett föredöme. Det är detta, fru talman, jag menar att utskottet borde ha markerat på ett tydligt sätt.

Ett yrkande om bifall på detta sena stadium är utsiktslöst, och jag nöjer mig med att ställa mig bakom de moderata yrkanden som gjorts tidigare i debatten.

Anf. 160 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Mina kristdemokratiska kolleger i utrikesutskottet har bl.a. talat om Kristdemokraternas syn på biståndspolitikens innehåll och ekonomiska förutsättningar. Jag tänker inte gå in i den debatten utan lyfta fram en motion som egentligen hade kunnat behandlas i betänkandet om mänskliga rättigheter. Det gäller motion 1998/99:U620. Den handlar bl.a. om att frågan om prenatal könsdiskriminering, dvs. könsdiskriminering före födelsen, lyfts fram inom det bilaterala utvecklingsarbetets ram.

Det är inte första gången som prenatal könsdiskriminering behandlas här i riksdagens kammare. Men resultatet från de diskussionerna har hitintills varit ganska harmlösa, om de över huvud taget givit något resultat. Prenatal könsdiskriminering innebär i ordets verkliga innebörd en livsavgörande diskriminering. Det handlar framför allt om utsortering och urgallring av dem som var ämnade att bli flickebarn.

Det saknas ungefär 100 miljoner kvinnor i världen på grund av denna könsdiskriminering före födelsen. Ca 60 miljoner saknas i Asien.

Fru talman! Könsdiskriminering förekommer på många håll och på många olika sätt. Men frågan är om ändå inte den prenatala könsdiskrimineringen tar alla pris inom det området. På fosterstadiet har man ju ingen chans att föra sin egen talan vare sig det gäller diskriminering eller annat. Därför, fru talman, är det så viktigt att vi som kan tala och agera verkligen för dessa prenatalt könsdiskriminerade flickebarns talan.

Jag vill påstå att den syn på människovärde och flickor och kvinnor som kommer till tals vid prenatal könsdiskriminering är ett av alla de symtom av olika grader som totalt finns på diskriminering av flickor och kvinnor. Jag tror inte heller, fru talman, även om det inte är vetenskapligt bevisat, att vi kan svära oss fria från denna form av könsdiskriminering ens här i Sverige.

Min undran är, oavsett var i världen denna diskriminering äger rum, vilka signaler vuxenvärlden genom den sänder till sina söner och döttrar. Om t.ex. en flicka i Sverige får höra att flickor, var det än sker i världen, nekas att födas därför att de är flickor, vilka signaler sänder det till henne, eller till pojkarna?

Fru talman! Vår gemensamma värld är kanske inte så stor som vi ibland tror. Olika länders gränser kommer också allt närmare. Men människovärdet är ändå detsamma var människan än befinner sig på jordens

yta. Det anser jag måste vara en grundbult, inte bara i ord utan också i handling, för framför allt FN:s arbete och ställningstaganden.

Jag instämmer i utskottets mening att befolkningsfrågor har samband med t.ex. utbildning, hälsovård och kvinnors roll, områden som är centrala i det svenska biståndsarbetet. Utifrån det påståendet är det märkligt att utskottsmajoriteten ändå inte har kunnat ställa upp på den angivna motionens förslag om att Sverige som ett föregångsland i arbete för demokrati och mänskliga rättigheter kunde ta initiativ till att frågan om prenatal könsdiskriminering lyfts upp på FN:s dagordning. Det handlar om jämställdhet, demokrati och mänskliga rättigheter.

Det handlar också indirekt om att ge de flickor som i dag redan är födda ett fullt människovärde. Även ganska unga flickebarn är inte så okänsliga och ointelligenta att de inte förstår att de inte har samma värde som sina bröder. De lyssnar, lägger ihop och gör sig en bild av sitt eget värde.

Den människosyn som visar sig i den prenatala könsdiskrimineringen strider mot Kristdemokraternas syn på mänskliga rättigheter och ett likvärdigt människovärde. Jag förutsätter att denna syn delas av övriga i riksdagen representerade partier.

Jag anser således att Sverige bör ta initiativ till att frågan om prenatal könsdiskriminering förs upp på dagordningen för FN:s generalförsamling, att frågan om prenatal könsdiskriminering lyfts fram inom det bilaterala utvecklingsarbetets ram och att stöd ges till allmän utbildning och upplysningskampanjer för att ändra attityder till flickors och kvinnors människovärde och mänskliga rättigheter.

Fru talman! Jag vill inte ta kammarens tid i anspråk med att begära en omröstning i frågan. Men jag lovar att vi kristdemokrater kommer tillbaka till den här viktiga frågan om mänskliga rättigheter, människosyn och människovärde. Det är en fråga som jag anser är nog så viktig att ta upp i dag på femtioårsdagen av FN:s deklaration om mänskliga rättigheter.

För övrigt instämmer jag i de reservationer som kristdemokraterna avgivit och yrkar bifall till reservationerna 6, 23 och 27 liksom mina kolleger har gjort.

Anf. 161 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! När man lyssnar på Margareta Viklund här i kammaren kan man få uppfattningen att vi inte på något sätt har berört frågan och att vi inte tar den oro som hon lyfter fram i sitt anförande på allvar även i utskottet och i kammaren.

Jag vill citera ett par rader som vi har skrivit i det betänkande som nu ligger på våra bänkar: "Åtgärder som leder till en snedvriden könsfördelning, och som kan förmärkas på olika håll i världen är däremot ägnade att inge oro." Med den skrivningen uttrycker vi verkligen vad vi tycker och vad vi känner och att vi är oroliga för utvecklingen och är beredda att ta den på allvar.

Anf. 162 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Tack för det inlägget och den reaktionen. Men jag tycker ändå att det är märkligt att fastän man säger att man ställer upp på innehållet och det budskap jag framfört inte kunde ha uttryckt det med ett ja

och ett yrkande om bifall till motionen eller på något sätt sagt att man tänker och ämnar att föra den här frågan vidare inför FN:s generalförsamling. Det hade jag i så fall väntat mig som en aktiv handling.

Prot. 1998/99:33
10 december

Internationellt bistånd

Anf. 163 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Margareta Viklund förväntar sig aktiva handlingar från Sveriges riksdag och regering när det gäller jämställdheten på olika områden. På den punkten kan jag å det bestämdaste lugna henne. Vi har varit oerhört aktiva när det gäller jämställdheten.

Jag kan lova att vi fortsättningsvis kommer att vara minst lika aktiva och vara beredda att gripa in på de olika områden där vi ser att det kommer att krävas extra engagemang från vår sida.

Anf. 164 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Jag kan ändå inte riktigt förstå det inlägg som Carina Hägg här gör om hon verkligen menar att detta är en så viktig fråga som jag anser att den är.

Den handlar ändå om de mänskliga rättigheterna. Det handlar om människovärde, och det handlar om demokrati. Det är en grundläggande bult i FN:s deklaration om just mänskliga rättigheter. Varför då inte ta tag i frågan och föra den vidare inför FN:s generalförsamling?

Visst är det en jämställdhetsfråga, och visst har man talat om jämställdhet här i kammaren både en och flera gånger. Men det här är ändå en mycket djup fråga som handlar om människors lika värde och mänskliga rättigheter. Det är ett litet snäpp högre och tyngre än enbart jämställdhet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

UU2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Mom. 1 (de övergripande målen och en biståndspolitisk utredning)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp)

Votering:

208 för utskottet

83 för res. 1

10 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 37 v, 37 kd, 14 c, 5 mp

För res. 1: 70 m, 13 fp

Avstod: 1 v, 9 mp

Frånvarande: 16 s, 12 m, 5 v, 5 kd, 4 c, 4 fp, 2 mp

Per Lager (mp) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 3 (de biståndspolitiska målen)

1. utskottet

2. res. 4 (fp)

Votering:

219 för utskottet

13 för res. 4

70 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 39 v, 37 kd, 14 c, 14 mp

För res. 4: 13 fp

Avstod: 70 m

Frånvarande: 16 s, 12 m, 4 v, 5 kd, 4 c, 4 fp, 2 mp

Mom. 4 (biståndsramen och enprocentsmålet)

1. utskottet

2. res. 5 (v)

3. res. 6 (kd)

4. res. 7 (c)

Förberedande votering 1:

38 för res. 6

14 för res. 7

250 avstod

47 frånvarande

Kammaren biträdde res. 6.

Förberedande votering 2:

39 för res. 5

38 för res. 6

224 avstod

48 frånvarande

Kammaren biträdde res. 5.

Huvudvotering:

115 för utskottet

40 för res. 5

147 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 1 m

För res. 5: 39 v, 1 kd

Avstod: 1 s, 69 m, 36 kd, 14 c, 13 fp, 14 mp

Frånvarande: 16 s, 12 m, 4 v, 5 kd, 4 c, 4 fp, 2 mp

Mom. 11 (en probleminriktad anslagsstruktur)

1. utskottet

2. res. 12 (m, c)

Votering:

216 för utskottet

84 för res. 12

1 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 39 v, 37 kd, 12 fp, 13 mp

För res. 12: 70 m, 14 c

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 16 s, 12 m, 4 v, 5 kd, 4 c, 4 fp, 3 mp

Mom. 21 (världens vattenförsörjning m.m.)

1. utskottet

2. res. 15 (mp)

Votering:

285 för utskottet

16 för res. 15

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 69 m, 38 v, 37 kd, 14 c, 13 fp

För res. 15: 1 v, 15 mp

Frånvarande: 17 s, 13 m, 4 v, 5 kd, 4 c, 4 fp, 1 mp

Mom. 35 (bistånd till Östtimor)

1. utskottet

2. res. 20 (v, kd, fp, mp)

Votering:

198 för utskottet

104 för res. 20

1 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 69 m, 14 c

För res. 20: 39 v, 37 kd, 13 fp, 15 mp

Avstod: 1 m

Frånvarande: 16 s, 12 m, 4 v, 5 kd, 4 c, 4 fp, 1 mp

Mom. 42 (utvärdering och uppföljning)

1. utskottet

2. res. 23 (m, kd)

Votering:

196 för utskottet

107 för res. 23

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 115 s, 39 v, 14 c, 13 fp, 15 mp
För res. 23: 70 m, 37 kd
Frånvarande: 16 s, 12 m, 4 v, 5 kd, 4 c, 4 fp, 1 mp

Mom. 53 (insatser för barn inom östsamarbetet)

1. utskottet
2. res. 27 (kd, fp)

Votering:

253 för utskottet

50 för res. 17

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 70 m, 39 v, 14 c, 15 mp

För res. 17: 37 kd, 13 fp

Frånvarande: 16 s, 12 m, 4 v, 5 kd, 4 c, 4 fp, 1 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att återstående ärende på dagens föredragningslista fick avgöras vid arbetsplenium fredagen den 11 december.

*Totalförsvarets budget
för 1999*

9 § Totalförsvarets budget för 1999

Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande 1998/99:FöU1

Totalförsvarets budget för 1999 (prop. 1998/99:1 delvis)

Anf. 165 HENRIK LANDERHOLM (m):

Fru talman! Det är med ovanligt tungt hjärta jag ställer mig i denna talarstol i dag. De senaste veckornas tumult har inte bidragit till respekten för det demokratiska systemet. Vart tog det sunda förnuftet vägen? Var finns det rationella i den politiska beslutsprocessen? Varför utsätts svensk försvarsförmåga för detta narrspel på allra högsta nivå? Och varför sprids lögner och halvsanningar kring vad frågan egentligen handlar om på ett helt okontrollerbart sätt?

Svaren står tyvärr att finna på andra sidan vattnet – dvs. i Regeringskansliet och dess olika delar. I år blev de en myndighet, men aldrig tidigare har väl en strid mellan delarna skett inför så öppen ridå. Aldrig har väl motsättningarna mellan två ministrar framstått som så tydliga och handlingskraften så sällan så begränsad.

Det är lätt att förstå finansministerns trängda läge. Men det är ousäktligt att dennes rigiditet tillåts få så stora konsekvenser på statsbudge-

tens enskilt största verksamhetsområde. De närmaste tre åren kommer över 9 miljarder att fattas för att man skall kunna göra det som avsågs i försvarsbeslutet och som denna kammare har fattat beslut om. Och det är inte ÖB:s fel. Felet står helt – fullt och fast – inte att finna på Lidingövägen utan på Jakobsgatan. Fyra dagar efter valet lade departementet fast planeringsförutsättningarna för de närmaste åren, och det skedde i ett handbrev från en tjänsteman.

Minskade resurser går att hantera i försvaret liksom i all annan verksamhet, men det går inte med 14 dagars framförhållning. Försvarets kostnader är med så kort varsel till över 90 % fasta. De anställda kan inte sägas upp och bör inte heller sägas upp, eftersom den långsiktiga inriktningen saknas. Mark, anläggningar och lokaler kostar vad de kostar, och de bör inte säljas utan samlade överväganden.

Och leveranserna av den materiel som redan är beställd tickar på. Nästa års beräkningar är att anslaget A3 inte ens räcker till för det som redan är beställt. Bara där fattas 750 miljoner. Till det kommer allt det smörjmedel som behövs för att över huvud taget bedriva någon verksamhet i Försvarsmakten. Och det här, fru talman, går inte ihop.

Försvaret *kan* inte svänga snabbt, och det är riksdagen som har beslutat att försvarsplaneringen skall vara långsiktig. Den *bör* inte heller tvingas att svänga snabbt på grund av budgettekniska omläggningar. Jag vill påminna kammarens ledamöter om att alla partier enhälligt – gång på gång – uttalat att övergången till det nya sättet att finansiera förskott till försvarsindustrin skall vara verksamhetsneutral. Varför står ni andra inte fast? Varför lägger ni i praktiken om förutsättningarna på ett sätt som får omvärlden att skratta åt oss och Försvarsmakten att stanna? Och varför så fullständigt strunta i de tidigare fattade eniga riksdagsbesluten?

Det är klart att vän av ordning eller mer eller mindre tillkämpad vän av regeringens budgetproposition kanske svarar: Javisst skall vi göra det, men det här går inte att utvärdera förrän efter försvarsbeslutsperioden.

Det kanske är sant, men i så fall fall går systemet egentligen inte att utvärdera förrän solen slocknar eller åtminstone när Försvarsmakten eventuellt läggs ned och det sista bokslutet görs. Problemet här är att varje sådan läpparnas bekännelse till verksamhetsneutralitet blir helt meningslös, eftersom den verksamhet som kompensationen skall möjliggöra inte kommer att kunna genomföras.

Försvarsmateriel för kanske 9 miljarder kommer inte att kunna köpas under de närmaste tre åren. Beställningar på framtidsprojekt som skulle ha gjorts får läggas på hyllan, eftersom ÖB inte – mot riksdagsbeslutet 1996 – längre kan planera med teknikfaktorn efter 2001. Det gör ytterligare 7–8 miljarder som inte kan satsas på framtidens kvalificerade försvarsmateriel.

Den – och det finns många sådana i dag – som hävdar att den här kompensationen skall beräknas först år 2002 använder samma argument som den som hävdar att en sjukdom inte till fullo kan diagnostiseras innan patienten obducerats. Det är möjligt att operationen rent tekniskt lyckas då, men patienten – i den här bemärkelsen den förmåga omläggningen skulle vara verksamhetsneutral mot – kommer inte att ha överlevt. Principen som skall gälla är tydligen kompensation först efter obduktion. Jag avslöjar ingen hemlighet om jag säger att det då inte spelar någon roll. Då har nya försvarsbeslut fattats, ny verksamhet planerats och alla

ansvariga befattningshavare – inklusive de flitiga medarbetarna på Finansdepartementet – slutat.

Jag vill påminna kammaren om att när riksdagen 1996 fattade beslut om oförändrad köpkraft för Försvarsmakten var det aldrig tal om att utvärdera först efteråt. Tvärtom ligger det i compensationens natur att den måste ske efter hand, annars drabbas ju den pågående verksamheten.

När omläggningen gjordes fick Försvarsmakten 14,6 miljarder i kompensation för att man tvingades stå som betalningsansvarig för ett lån i riksgälden på samma summa. Varför ersattes man med de här pengarna? Jo, Försvarsmakten hade ju redan en gång tidigare över sina anslag, beviljade av denna kammare, betalat ut just 14,6 miljarder i förskott till industrin. När anslagsfinansiering i enlighet med anslagsförordningens 16 § skulle ersättas med lånefinansiering förvandlades Försvarsmaktens tillgångar – de uteliggande förskotten – i stället till skulder.

Allt hade väl varit väl om de pengar som man fick t.ex. satts in på Försvarsmaktens checkräkning i riksgälden. Men så blev det inte. Försvaret behövde ju inte pengarna just då. Man blev i stället offer för en s.k. likviditetsindragning under förespeglning att man skulle få tillbaka pengarna när de behövdes för att bedriva verksamheten just på det sätt som bestämdes i 1996 års försvarsbeslut.

Den här indragningen ledde ju till att statens finanser förbättrades, åtminstone på papperet. De lånade pengarna uppfördes av dåvarande finansministern Göran Persson på inkomstsidan i statsbudgeten. Utan jämförelser i övrigt framstår lord Moyne som en småhandlare i sammanhanget, och Trustorhärvan bleknar i den bemärkelse som det gäller. Här handlar det om lånade 14,6 miljarder som bokfördes som en inkomst. Det är helt i enlighet med statens regler – ingen har gjort något formellt fel – men Försvarsmakten blev sittande kvar med springnotan bestående av materielleveranser för samma summa som man nu skall betala en gång till, fast den här gången i form av amortering på lånet.

Jag förstår fullt ut att de som bär ansvaret för detta vill flytta domens dag så långt fram som möjligt i tiden. På det sättet kanske vi andra kan fås att glömma och ansvaret kan suddas ut. De som mot alla överenskommelser försett sig vill naturligtvis inte bli tagna på bar gärning med fingrarna i syltburken. Bättre då att låta tiden läka sårerna och den lyckosamma men djupt oetiska operationen falla i glömska. Låt alla hinna byta ansvarsområde så att spåren kallnar och nya beslut om försvaret gör det omöjligt att bevisa vem som var förövaren – det är tyvärr den princip som regeringen följt.

Fru talman! Den gångna höstens hantering av frågan om försvarets ekonomi är ovärdig. De akuta problemen går inte att lösa genom att man försöker dölja det. Inte heller döljs ansvaret av provkartan av skenargument som ”överplanering och räntekompensation” eller häftiga men felaktiga utfall om ”ständiga fördyranden och överskridanden” och ”oförmåga att hålla sig inom de ekonomiska ramarna”. Jag citerade i allt detta finansministerns väl avvägda ord.

Det akuta problemet, att det finns en brist på drygt 9 miljarder mellan den verksamhet regeringen har föreslagit och de anslag och utgiftsramar som föreslagits, kan inte heller döljas av den skenmanöver som presenterats som lösning på problemet. Om ens en 10-procentig anslagskredit vore möjlig att utnyttja nästa år, så innebär det inte annat än att kostna-

derna skjuts över till år 2000. Då skall Försvarsmakten betala tillbaka. Eftersom närheten till utgiftstaket är skrämmande liten, kan ingen tro att ens detta lilla teoretiska andningshål skulle vara möjligt att utnyttja. Utskottsmajoritetens förslag till lösning på detta stora och grundläggande problem är alltså ett icke-förslag. En ökning av anslagskrediten är ett slag i luften i syfte att markera politisk handlingskraft. Det behövs förvisso. Jag menar att regeringen bör ges en tydlig signal att det inte är på det sättet problemet kan lösas. Därför bör riksdagen avvisa förslaget.

Hantering av försvarsekonomin är särskilt allvarlig, eftersom de genomgripande och oförberedda konsekvenserna är så stora. Försvarsplaneringen blir som den blir, eller som en enig militärledning påpekar i ett brev till samtliga 35 000 försvarsanställda – ett resultat av budgettekniska förändringar i stället för ett beslut efter öppen och seriös debatt. Menar någon ledamot av denna kammare – vid närmare eftertanke ens bland de mest extrema nedrustarna – att det är så beslut om försvarets framtida styrka egentligen skall fattas?

Hur kan en regering fungera på ett sådant sätt att svansen tillåts vifta på hunden, oavsett om man definierar Miljöpartiet eller Finansdepartementet såsom varande just detta organ?

Nu sätts kortsiktigheten helt i förarsätet. Viktig kunskap i en livskraftig industrigren går förlorad när i stort sett varje nyutvecklingsprojekt måste ifrågasättas. Det internationella samarbete som försvarsministern så förtjänstfullt drivit riskerar att i det närmaste helt gå om intet. Hur skall gemensamma projekt drivas när det som skall utvecklas riskerar att utplånas i ett svep? Hur skall den omstrukturering och internationalisering som är oundviklig och nödvändig kunna ske i de ”ordnade former” som försvarsministern och näringsministern, förmodligen utan att se ironin i sina egna ord, skrev på DN Debatt i går? ”Ordnade former”? Hur skall detta kunna ske när riksdagens majoritet i dag tycks vara beredd att rycka undan mattan för allt vad långsiktig materielplanering heter?

Dagens debatt är slutpunkten på den stora oredans år i försvarspolitik. De flesta av oss minns hur intensiv debatten om försvarets ekonomi och verksamhet var vid den här tiden förra året. Då som nu låg ett betänkande på riksdagens bord. Då, som nu, är vi på det klara med att riksdagsmajoriteten fattar ett beslut som är omöjligt att genomföra. Då, som nu, döljer inte retoriken mer än vad kejsarens nya kläder gjorde i H C Andersens saga. Då, som nu, framstår behovet av ett nytt försvarsbeslut som helt klart och tydligt. Det är omöjligt att hanka sig fram längre. Varför kan inte regeringssidan medge det? Varför inte göra upp med fiktionen av en säkerhetspolitisk kontrollstation nästa år och få fart på en reell beslutsprocess i stället för att fortsätta med den nuvarande?

Vad som nu behövs är en fullständig översyn, en *bottom up review* på svenska, där vi konfronterar oss själva med verkligheten. I stället för att fokusera all kraft till medlen – värnpliktssystemet, industrin och fredsförbanden – bör regeringen, och vi övriga, ta oss i kragen och göra vårens beslut om försvaret till det första steget i ett nytt försvarsbeslut. Läget är så allvarligt att försvaret snarare är i behov av en haverikommission för att reda ut problemen än en beredning. Det krävs en tydlig process där vi börjar med att reda ut vilka nationella intressen som skall

värnas för militära medel. En ny process med ett nytt mandat, ny ledning och nya direktiv är vad som behövs.

Det är glädjande att försvarsministern – extra tydligt i dagens frågestund – så tydligt valt sida i försvarspolitiken. Självfallet skall inte Sveriges säkerhets- och försvarspolitik drivas tillsammans med partier som i grunden har extrema uppfattningar i frågan. Men hur skall detta gå till, försvarsministern? Hur skall detta långa farväl till Vänstern och Miljöpartiet – och kanske också till finansministern – ske? Att försvarsministern valt sida räcker ju inte så länge regeringen som helhet inte kommit ur det grepp som Miljöpartiet och Vänstern kopplat på alla ärenden som har ekonomiska implikationer.

Det är ju eld och vatten som skall förenas om Miljöpartiet och borgerliga partier skall bli överens om pengar. Jag dristar mig till att säga att det är omöjligt. Det är bra att försvarsministern bränt alla broar till extrempartierna i försvars- och säkerhetspolitiken – i teorin. Men hur skall det gå till i praktiken? Hur skall regeringen få Miljöpartiet, som fått blodad tand av segern i förra veckan, att nöja sig med åskådarplats i en av hjärtefrågorna – militär nedrustning?

Alla måste vara öppna för diskussion om de stora och viktiga frågorna. Men någon ordning måste det finnas i processen. Någon grad av ärlighet, ordhållighet och struktur måste skapas. Sveriges framtida försvars- och säkerhetspolitik är för viktig för att göras beroende av svansviftningar. Frågan är om regeringen också i praktiken är beredd att ta konsekvenserna av försvarsministerns övertygelse.

Fru talman! Riksdagen är på väg att fatta helt orimliga beslut. Att skjuta på kompensationen är orimligt i sak. Att fatta beslut om anslag och innehåll som föga eller inget har med varandra att göra är konstitutionellt orimligt.

Det finns fortfarande god tid för Socialdemokraterna att dra tillbaka sitt stöd till den goddag-yxskaft-politik som propositionen präglas av. Det finns också tid att byta fot i frågan om att kompensera Försvarsmakten och skapa verklig verksamhetsneutralitet.

Därför yrkar jag bifall till reservation 1, som är den praktiskt framkomliga vägen för den som vill reda ut detta problem. Den socialdemokrat som är lite osäkrare på sin sak, men ändå ser det barocka i att låta budgetpropositionen gå igenom ograverad, kan jag rekommendera att stödja reservation 2, som åtminstone skapar rådrum för den rådville.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.56 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

Anf. 166 BERIT JÓHANNESSEN (v):

Fru talman! Ärade riksdagsledamöter! Ni är inte många, men ni är naggande goda.

Jag kommer i min plädering att hålla mig till försvarets ekonomi och de värnpliktigas situation.

Min kära kollega Stig Sandström kommer senare att ta upp inriktningen av försvaret med sikte på framtiden.

Under de senaste veckorna har medierna varit fyllda av diskussioner kring försvarets ekonomi. Var och varannan dag har vi fått läsa om det i tidningen. Orsaken är den s.k. anslagsförordningen och effekterna av den på försvarets köpkraft. Argumenten har haglat, åsikterna har gått isär och påståendena har korsat varandra! Och vem som har ljugit eller ej, Henrik Landerholm, återstår nog att reda ut.

Det låter som om kassan är tom, men det är den inte. Det finns 20 miljarder för 1999 till investeringar, dvs. materiel i första hand, och det finns nästan 40 miljarder till det militära försvaret.

Man har i debatten kunnat tolka in att problemen med ekonomin kommit som en fullständig överraskning. Men det framgår klart i budgetpropositionen att problemen med ekonomin och uppföljningen av ekonomin har kunnat konstaterats både 1997 och 1998. Regeringen säger vidare att den nya organisationen av högkvarteret kommer att ge förutsättningar för ett bättre ekonomiskt underlag och större säkerhet i planeringen. Regeringen har tillskrivit Försvarsmakten att den skall vara mycket restriktiv med kostnadsdrivande åtgärder och reducera sin verksamhet inom bl.a. materielanskaffning. Det är klart att kunskapen om brister i ekonomin har varit en realitet. Vi har i utskottet tagit initiativ till uppföljnings- och utvärderingsprojekt, som jag tycker är väldigt viktigt. Jag anser att det är mycket viktigt att ha ett bra ekonomisystem som ger möjlighet till kontroll och uppföljning. Efter mina år i det politiska livet vet jag att det är A och O.

Utskottet har arbetat hårt och seriöst med problemen kring anslagsförordningen – den anslagsförordning som nu skall gälla såväl Försvarsmakten som alla andra statliga funktioner. Man skall alltså betala materiel via anslaget vid leverans, mot att man tidigare betalade i förskott till försvarsindustrin via sina anslag. Nu är det i stället Försvarets materielverk som tar lån och gör dessa förskottsinbetalningar om man anser att det är ekonomiskt försvarsbart när man beställer materiel.

I början när vi diskuterade det här i utskottet fick man uppfattningen att det bara handlade om att materiel som redan var betald via anslaget i förskott när det levererats skulle betalas en gång till. Men frågan är inte så enkel, även om detta problem var av det mer komplicerade slaget. Det handlar om överbeställningar. Det handlar om att Försvarsmakten av erfarenhet har märkt att leveranserna från försvarsindustrin varit förse- nade och att man tog till i överkant när man beställde varor. När försvarsindustrin nu skärpt sina villkor och leveranserna kommer i tid kostar det naturligtvis mer. Det finns också en diskussion om räntor, som kan vara till fördel för försvaret, som man inte heller vet hur de påverkar.

*Totalförsvarets budget
för 1999*

Vi har arbetat med frågan. Flera förslag har kommit fram, diskuterats och förkastats. Det som varit inriktningen är att man skall hålla lösningen på problemet inom budgettak. Det är viktigt.

Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet inledde ju sina förhandlingar efter valet. Inom vissa områden skall vi utveckla politiken tillsammans. Vi enades om ett budgettak och en avbetalningsplan för statsskulden. I denna överenskommelse inkluderades inte innehållet för 1999 – märk väl! – i försvarsbudgeten, men taket var helt klart. Vänsterpartiet kan aldrig acceptera mer pengar till försvaret. Det finns många viktiga områden som handlar om människors liv och livsvillkor som är mycket angelägna att satsa på när ekonomin tillåter det.

När jag säger vad innehållet i försvarets budget var för 1999 kommer vi naturligtvis att med kontrollstationer få möjlighet att diskutera innehållet framgent.

Henrik Landerholm säger att det är 9 miljarder som fattas. Men i den budget som ligger för Moderaterna är det ungefär 2 miljarder för 1999.

Den lösning som våra tre partier Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet har blivit överens om innebär att försvaret vid behov får låna upp till 10 % i en anslagskredit. Denna kredit innebär ca 2 miljarder kronor som man vid behov får disponera. Men innan dess skall försvaret se över vad som är viktigast för att behålla kompetensen som erfordras för det militära försvaret, aktuella försvarsprojekt och materiel.

I samband med överenskommelsen lade Socialdemokraterna in ett extra yrkande i texten. Det står på s. 69 i handlingen:

”I en situation med en vikande internationell försvarsindustrimarknad och skärpt konkurrenssituation, främst från Förenta staterna, anser utskottet det angeläget att regeringen vidtar ytterligare åtgärder i syfte att skapa bättre förutsättningar för angelägna exportframgångar för våra viktigaste materielprojekt, däribland JAS 39 Gripen.”

Denna uppfattning delas inte av oss. Vi har tillsammans med Miljöpartiet reserverat oss mot detta. I reservationen säger vi: Vi anser inte att försvaret förutsätter ett europeiskt vapenindustrisamarbete som därmed hamnar utanför den svenska vapenexportlagstiftningens kontroll. Vi anser inte heller att regeringen aktivt skall främja svensk vapenexport.

Både i vår motion om krav på ett nytt försvarsbeslut och i denna reservation ger vi uttryck för vår åsikt. Det nuvarande försvaret är alltför materieltyngt och mycket uppknutet till försvarsindustrins intressen. Vi tar i vår motion speciellt fram JAS 39 Gripen. Detta flygplan kostar 7–8 miljarder kronor per år.

De här kostnaderna har blivit som en gökunge i materielanskaffandet, och vi från Vänsterpartiet reagerade t.o.m. när ägget lades i boet. Vi har sett att gökungen är ett stort problem framgent.

Med en minskad värnplikt och en annan omvärldsanalys som grund för försvarspolitik kommer dessa plan att flygas minimalt eller sättas in i hangarer. Det hävdas ju från militärt håll att materiel har en begränsad livslängd och att den tekniska utvecklingen går framåt oerhört fort. Jag undrar vad som händer med de här planen om tio år.

Björn Rosengren och Björn von Sydow säger i en artikel den 9 december i DN:

”Vårt totalförsvaret är fortfarande till stora delar utformat utifrån kalla krigets hot om en storskalig invasion från före detta Sovjetunionen och Warszawapakten. Vi måste ändra på det!”

De orden håller jag fullständigt med Björn von Sydow om.

Att då binda upp sig för långa serier och tung och dyr materiel är o-taktiskt. Det begränsar vår handlingsförmåga och anpassningsförmåga. Vi ser oerhört mycket större och bättre användning för dessa pengar, naturligtvis. Därför måste Försvarsmakten, som vi säger i vår motion, gå in och omförhandla när det gäller planen.

Trots att omvärlden ser så annorlunda ut i dag finns det alltså tendenser på olika håll att hålla fast vid det gamla sättet att se vårt försvar.

Det förslag som vi är överens om och som vi lagt fram för att kunna lösa det jag vill kalla puckelproblemet anser jag vara en strategisk reträtt i ordnade former. Något idiotstopp som skulle slå mot de anställda, som med omedelbar verkan skulle få springa från sina arbeten, tror vi inte är lösningen. Vi tror att detta ger möjlighet till en vettig avveckling.

Nu har man fått rådrummet. Nu får man prioritera. Bollen ligger hos regeringen och Försvarsmakten.

En annan fråga av ekonomisk art är frågan om teknikfaktorn. Det hävdas från försvaret att försvarsmateriel är väldigt speciellt och att uppräkningen därmed borde vara större än vanligt när man diskuterar penningmängden. Vi ställer oss väldigt skeptiska till detta.

Nu skall jag ta upp en annan fråga. Den handlar om de värnpliktiga. Utvecklingen under de senaste åren har gått från allmän värnplikt till ”selektiv värnplikt”. Förut gjorde i princip alla unga män värnplikt. Undantagna var de som av olika anledningar fick anstånd eller befrielse eller sådana som vägrade att göra värnplikten. Att göra lumpen var någonting allmänt accepterat. I dag, 1998, är det bara 20 % av en årskull unga män som gör värnplikten. Dessutom har kvinnorna kommit in, och deras andel ökar successivt.

Vi i Vänsterpartiet anser att det är viktigt med allmän värnplikt, även om den får bli selektiv på det sätt som den är i dag. Det är behoven som skall styra. Vi vill verkligen inte ha någon yrkesarmé. När ett begränsat antal unga män och kvinnor gör värnplikten betyder det samtidigt att det blir en väldigt stor skillnad mellan villkoren för dessa och villkoren för dem som fortsätter att studera eller jobba.

Anledningen till att det är vettigt att faktiskt ha en begränsad värnplikt är att alla har rätt att ha meningsfulla arbetsuppgifter och känna att de gör nytta och får en bra utbildning. Det betyder också att man måste ha andra villkor och andra ersättningar och kompensationer när värnplikten inte omfattar alla. De värnpliktiga har själva rest krav på detta. De har också tyckt att man måste kunna anpassa villkoren för de värnpliktiga till den allmänna situationen och de allmänna normer och regler som finns i samhället. Det handlar om permissionsrätt, civila förtroendeuppdrag och skyddsfrågor.

Det pågår en pliktutredning, och den kommer delvis att ta upp dessa frågor. Vi återkommer med fler och fördjupade diskussioner kring det när den tas upp.

I vår motion har vi tagit upp två saker som vi tycker är så uppenbart felaktiga i dag. En av dem är matersättningen.

Det utgår olika matersättning beroende på hur man rubricerar, men det är samma personer och samma hunger som skall tillfredsställas. Vi tycker att detta är orimligt och vill att man skall ha 95 kr per dag i matersättning oavsett rubricering.

När kvinnorna har kommit in i det militära har de också blivit orättvist behandlade. Eftersom de inte kan använda försvarets kalsonger och annat måste de naturligtvis inskaffa andra underkläder och annat som kvinnor, till skillnad från män, har behov av. Jag behöver inte gå in på detaljer. Vi vet alla vad det är. Den ersättning som utgår visar att försvaret inte har en aning om vad sådana saker kostar.

Dessa uppenbara fel och brister hoppas vi få åtgärda snarast. Om det inte kan ordnas på annat sätt återkommer vi i budgeten år 2000. Då ämnar vi specificera hur dessa viktiga saker skall finansieras.

Anf. 167 HENRIK LANDERHOLM (m) replik:

Fru talman! Det mesta av vad Berit Jóhannesson sade står alldeles utmärkt väl för sig självt i riksdagens protokoll, så det skall jag inte närmare kommentera. Jag har däremot två frågor.

Den första handlar om Vänsterpartiets ställningstagande till den verksamhetsneutralitet och oförändrade köpkraft som ert parti vid två tidigare tillfällen, närmare bestämt våren 1996 och våren 1998, varit bergfast övertygad om. Det finns redovisat i riksdagens protokoll. Då var ni för det. Nu är ni emot. Ni ifrågasätter dessutom beskrivningen att det finns en diskrepans mellan den planerade verksamheten, som grundar sig på försvarsbeslutet 1996, och de anslag som faktiskt har givits.

Min fråga är om Vänsterpartiet har övergivit sin uppfattning om övergången från ett system att finansiera förskotten till försvarsindustrin till ett annat. Min andra fråga gäller om Vänsterpartiet menar att det inte föreligger någon diskrepans mellan planeringsförutsättningarna och anslagen och att försvarsverksamheten alltså inte behöver minskas med de 9 miljarder som ÖB har redovisat för de närmaste tre åren.

Anf. 168 BERIT JÓHANNESSEN (v) replik:

Fru talman! Jag måste erkänna att vi är väldigt tveksamma när det gäller köpkraften. Vi har haft flera år av nedskärningar här i samhället. Beslut har fattats här i riksdagen på grund av att man har varit tvungen att sanera ekonomin. I det läget har man inte tagit hänsyn till att bevara köpkraften både för enskilda människor och för olika institutioner i detta samhälle som är beroende av statliga anslag. Där är vi tveksamma.

Men vi anser samtidigt att man måste ha ett nytt försvarsbeslut. Vi har en motion i den frågan. Omvärlden har förändrats. Vi kan inte köra med samma vagnar längre. Vi måste stuva om. Vi måste ha ett annat innehåll när vi går in i framtiden. Just därför tycker vi att ett nytt försvarsbeslut är så viktigt och riktigt.

Vi i de tre partierna har däremot i vårt förslag faktiskt redovisat hur man skall klara av puckeln. Moderaterna har inte mer pengar för 1999 än vad den överenskommelsen ger.

Anf. 169 HENRIK LANDERHOLM (m) replik:

Fru talman! I ett avseende var Berit Jóhannessons replik ytterligt klargörande. Det står alltså klart att Vänsterpartiet är mycket tveksamt

och egentligen inte ser några starka motiv för att Försvarsmakten skall kompenseras för den minskade köpkraft som hittills har blivit resultatet av övergången från ett system till ett annat. Det ger mig en helt annan bakgrund till Vänsterpartiets ställningstagande och stöd till den majoritetsuppfattning som finns redovisad i utskottsbetänkandet.

Vad det gäller min andra fråga – om det finns en diskrepans mellan verksamhet och anslag – noterar jag bara att Berit Jóhannesson väljer att inte svara. Även det får jag acceptera.

Anf. 170 BERIT JÓHANNESSEN (v) replik:

Fru talman! Som jag sade är det naturligtvis viktigt att titta över verksamheten, Henrik Landerholm. När kartan och verkligheten inte stämmer överens kan man inte gå efter kartan, utan då måste man se till att gå efter verkligheten. Det är det vi anser att vi gör med trepartiöverenskommelsen.

Vi löser det akuta problemet. Vi ger rådrum för att man skall kunna lösa det. Sedan måste vi sätta oss ned och diskutera en ny inriktning för försvaret.

Eftersom även vår käre försvarsminister anser att det faktiskt finns grund för en annan inriktning tycker jag att den inriktningen får ganska stor tyngd.

Anf. 171 ÅKE CARNERÖ (kd):

Fru talman! I Försvarsbeslut 96 lades det fast att Sveriges militära alliansfrihet förutsätter en betryggande försvarsförmåga. Genom att vidmakthålla en trovärdig grund för totalförsvarets långsiktiga styrka och anpassningsbarhet ger vi vårt bidrag till säkerhetspolitisk stabilitet i det nordeuropeiska området. Vi kristdemokrater vill upprätthålla ett effektivt totalförsvär som skyddar vårt territorium från kränkningar i fredstid och som förhindrar väpnat angrepp eller frihetskränkande påtryckningar från främmande makt.

I Försvarsberedningens säkerhetspolitiska delrapport från februari i år anges ”att det är nödvändigt att ha beredskap också för att dagens gynnsamma säkerhetspolitiska läge i framtiden kan komma att försämrats”. Vi måste därför fortsatt ha en stabil försvarsgrund för att kunna möta närtida hot mot vårt land men också för att kunna bygga ut det vid omvärldsförändringar. Även om den positiva bedömning av det säkerhetspolitiska läget som gjordes inför försvarsbeslutet fortfarande gäller, kvarstår en grundläggande osäkerhet och svårförutsägbarhet om utvecklingen på längre sikt.

Efter det kalla krigets slut har vi en annorlunda hotbild. Flera olika säkerhetsstrukturer har tillkommit i Europa med inriktning på ökat samarbete. Vi måste därför finna de bästa lösningarna för att behålla vår fred och frihet och för att kunna möta morgondagens utmaningar utan gårdagens låsningar.

Det militära försvarets verksamhet, planering och utveckling måste även i fortsättningen präglas av att uppgiften att försvara landet mot väpnade angrepp är det yttersta motivet för det militära försvarets existens. Denna uppgift har en dominerande påverkan på totalförsvarets utformning och verksamhet.

Nuvarande försvarspolitik har skapat en obalans mellan säkerhetspolitikens mål och totalförsvarets uppgifter och resurser som på sikt inte ger långsiktig styrka i en svåröversäglig framtid.

Fru talman! Säkerhetspolitik, i vilken försvarspolitiken ingår som ett fundament, är en allvarlig sak. Det måste vara balans mellan uppgifter och ekonomi och en stabil grund som kan växlas upp i händelse av kriser. Försvarsbeslut 96 är kanske ett praktexempel på en inbyggd obalans mellan mål och medel. I våras saknades pengar, vilket ledde till reduktioner i förbandsverksamheten samt minskad och senarelagd materielanskaffning. I höst har det visat sig att det enligt Försvarsmakten utifrån budgetpropositionen saknas ytterligare ca 7 miljarder kronor för återstoden av försvarsbeslutsperioden. Det är således ett ansenligt glapp mellan uppgifter och anslag.

Det är närmast genant att bedriva en försvarspolitik på detta sätt. Kristdemokraterna varnade redan i våras för att anpassnings- och återtagning doktrinen från Försvarsbeslut 96 sattes ur spel och att ett nytt försvarsbeslut snarast borde utarbetas i stället för att lappa och laga. När regeringen nu ger Försvarsmakten nya ekonomiska spelregler konstaterar jag att Försvarsbeslut 96 har kraschlandat. ÖB:s konsekvensförslag utifrån budgetpropositionen som kom den 13 november förpassade Försvarsbeslut 96 i gravens djup. De största förlorarna är Försvarsmaktens förmåga och dess personal samt försvarsindustrins personal. Detta leder till att den förda försvarspolitikens trovärdighet allvarligt skadas, liksom tilltron till vår förmåga att spela en aktiv roll för säkerheten i framför allt vår del av världen.

Dagens beslut är djupt olyckligt och i strid med rådande försvarsbeslut. Regeringens sätt att sköta den här frågan har varit ett sorgligt spel. Ett enigt försvarsutskott betonade 1996 att övergången till det nya ekonomisystemet skulle vara verksamhetsneutralt och ske "på ett sådant sätt att Försvarsmaktens köpkraft förblir oförändrad". Jag har inte uppfattat att något parti har ifrågasatt kravet på verksamhetsneutralitet. Dagens beslut går stick i stäv mot denna inriktning och strider mot villkoret i omlägningsbeslutet om bibehållen verksamhet i Försvarsmakten.

Jag beklagar att det nu är de försvarsfientliga partierna som har veto rätt när det gäller Sveriges försvarspolitik. Socialdemokraterna har under hösten visat ett vankelmod som överträffat det mesta. Det har varit svårt för försvarsutskottet att få besked om vilken politik som varit regeringens. Försvarspolitiken är för viktig för att hanteras på ett sådant sätt.

Fru talman! Svensk säkerhetspolitik bygger på en hög materiell försörjningsgrad, och riksdagen betonade i Försvarsbeslut 96 att säkerställandet av Försvarsmaktens långsiktiga materieförsörjning utgör en viktig del av försvarspolitiken. Den svenska försvarsindustrins unika förmåga att leverera kvalificerade högteknologiska system har ett stort försvars- och säkerhetspolitiskt värde.

Konsekvenserna för den svenska försvarsindustrin kommer att bli förödande. Det kommer att innebära stora problem för det internationella samarbetet på det försvarsindustriella området. Hur har regeringen kunnat sända dessa signaler till utländska samarbetspartner? Svensk försvarsindustri och försvarspolitik har inte råd med dessa ständiga ekonomiska kast, vilka skadar pågående utvecklingsverksamhet och produktion.

I arbetet med att omstrukturera försvarsindustrin måste vår försvarsindustri förbli internationellt attraktiv som samarbetspartner. Försvarsindustrin får även ökad betydelse för det civila samhället, eftersom dess spetsteknologier ger spridningseffekter vid utveckling av civila produkter. Kristdemokraterna är inte beredda att på detta sätt medverka till den kapitalförstöring som dagens beslut innebär.

Fru talman! Kristdemokraterna har i en reservation utvecklat synen på hur övergången till det nya ekonomisystemet bör lösas. Ansvaret vilar tungt på regeringen att visa att den menar allvar med verksamhetsneutraliteten. Sju partier har tidigare varit överens om denna lösning, som innebär att regeringen skyndsamt granskar och gör avstämning av anslagsförordningens effekter.

De åtgärder som vi förordat innebär att vissa leveransförpliktelser som försvarsindustrin fullgör – tidigare betalda och avräknade mot statsbudgetens anslag – inte på nytt behöver avräknas mot statsbudgeten. Någon anslagshöjning erfordras inte för att kompensera för den köpkraftsreduktion som annars skulle kunna uppstå. Åtgärderna skulle skapa rådrum för att under år 1999 stämma av de köpkraftsförändringar som uppstår vid övergången till full tillämpning av anslagsförordningen.

Vi avvisar ökade krediter som metod för att hantera den nu aktuella situationen. Dels kommer en stor skuld att rullas ett antal år framåt i tiden, dels föreligger en risk att statsbudgetens utgiftstak kommer att överskridas. Anslagskrediter är enligt vår mening till för att klara tillfälliga variationer i medelsbehovet mellan budgetår. Finns det obalanser mellan verksamhet och ekonomi bör dessa i stället rättas till.

Med regeringens synsätt kommer det att dröja sex år från reformens införande till avstämningen av hur övergången till full tillämpning av anslagsförordningen påverkat Försvarsmaktens köpkraft. Därmed dras slutsatser först år 2002 om huruvida denna budgettekniska omläggning varit verksamhetsmässigt neutral, dvs. enligt de förutsättningar som riksdagen uppställde som villkor. Vi ifrågasätter om det är praktiskt möjligt att följa upp och rätt värdera allt som skett under de sex åren. Varför vill regeringen vänta till år 2002?

Vi anser sålunda att man inte kan vänta till år 2002 med att göra denna granskning och avstämning av omläggningens effekter på Försvarsmaktens köpkraft. Majoritetens förslag innebär ingen lösning på det verkliga problemet utan är enbart ett sätt att skjuta det framför sig. Jag yrkar bifall till reservation 1.

Fru talman! Arbetet inför ett nytt försvarsbeslut måste nu stramas upp, konkretiseras och ske med hög prioritet. Våren 1999 skall riksdagen bereda den säkerhetspolitiska kontrollstationen. Försvarsmaktens uppgifter och verksamhetsinriktning skall då övervägas i ett flerårigt perspektiv. Att vid detta tillfälle ha stora osäkerheter om de ekonomiska förutsättningarna är inte tillfredsställande. I stället måste då läggas en stabil ekonomisk grund för Försvarsmaktens utveckling. Arbetet inför ett nytt försvarsbeslut måste vila på fast mark, annars går det inte att planera långsiktigt!

De ryckigheter som kännetecknar den förda försvarspolitiken kan allvarligt skada vår säkerhetspolitiska trovärdighet. Den säkerhetspolitiska kontrollstationen 1999 måste därför bli ett avstamp för ett nytt försvarsbeslut innebärande en modern försvarsmakt med största möjliga hand-

lingsfrihet inför framtida hot, satsning på förbandsverksamhet och hög personell och materiell kvalitet.

Fru talman! En viktig förutsättning för kontinuerlig förnyelse av den materiel som krävs för att upprätthålla en hög försvarsförmåga är att anslagen anpassas till de verkliga kostnadsförändringarna. Teknikfaktorn som ingick i 1992 års försvarsbeslut är av avgörande betydelse för att kunna fortsätta utvecklingen mot ett modernt och allsidigt försvar. Vi menar att teknikfaktorn alltjämt i enlighet med 1996 års försvarsbeslut skall utgöra den planeringsgrund som ska gälla för Försvarsmaktens materielanskaffning.

Regeringen har enligt vår mening undanhållit riksdagen information om att man i samband med vårpropositionen 1998 räknat om förslagen till ramar för utgiftsområde 6, Totalförsvaret, och tagit bort den s.k. teknikfaktorn. Sålunda har regeringen i ytterligare ett avseende vad gäller försvarets planeringsförutsättningar ändrat på de grundläggande spelreglerna. Det är enligt vår mening inte acceptabelt.

Den omprövning av teknikfaktorn som i enlighet med riksdagsbeslut skall ske 1999 borde inte ha föregripits genom ett borttagande av denna kompensation. Om teknikfaktorn skall behållas, tas bort, förstärkas eller minskas bör beslutas av riksdagen.

Fru talman! Försvarets förmåga till anpassning är en avgörande och central fråga för svensk försvarspolitik. Grundorganisationen skall utgöra en bas för tillväxt. Försvarsbeslut 96 betonade att anpassningsdoktrinen kommer att vara i behov av ständig utveckling, där regelbunden uppföljning och utvärdering är viktiga ingångsvärden, samt att riksdagen årligen bör följa upp beredskapsläget och överväga behovet av förändrad inriktning.

De minskningar som genomförts av förbandsverksamheten har lett till brister när det gäller förmågan till långsiktig anpassning till ett förändrat omvärldsläge. Kristdemokraterna anser inte att den redovisning av vår anpassningsförmåga som finns i propositionen svarar mot de krav som riksdagen ställt. Fortfarande saknas betydelsefull information, t.ex. beträffande krigsorganisationens utveckling och anpassningsdoktrinen utformning och tillämpning. Eftersom anpassningsdoktrinen är en av hörnstenarna i försvarspolitiken, menar utskottet att det är ett högst berättigat krav att regeringen informerar riksdagen såväl om dess utformning och utveckling som om dess tillämpning under det genomförda verksamhetsåret.

I programredovisningen anges åtskilliga brister vad gäller krigsduglighet, brist på personal samt att alltför få samövningstillfällen gör att personalens kompetens sjunker. Detta är kanske Försvarsmaktens enskilt största problem i dag. Varje år görs stora investeringar i utbildning av all personal. Eftersom vår anpassningsförmåga i hög grad bygger på välutbildade förband bör inte genomförd grundutbildning eller den anställda personalens kompetens malas sönder genom inställda övningar. Det är allvarligt om personer med spetskompetenser och de som varit dyrast att utbilda flyr försvaret. Regeringen bör därför återkomma med en redovisning till riksdagen av vilka åtgärder som kommer att vidtas såväl kort- som långsiktigt.

Fru talman! För att möjliggöra effektiva och snabba svenska fredsfrämjande insatser krävs anpassning till internationell standard vad gäller

metoder och materiel. Genom internationell samverkan inom utbildning, övningar och materiell utrustning, s.k. interoperabilitet, förbättras våra möjligheter till säkert deltagande för våra civila och militära styrkor.

Vi får insyn i och möjligheter att påverka olika säkerhetspolitiska forum samtidigt som svenska armé-, flyg- och marinstridskrafter erhåller viktiga internationella erfarenheter.

Arbetet med att åtgärda de brister som redovisas om interoperabiliteten måste intensifieras. Det framstår som ett klart svenskt intresse att förmågan till samverkan kan utvecklas såväl genom teknisk anpassning och samövningar som utbildningsmässigt.

Fru talman! När det gäller ekonomin har vi kristdemokrater redovisat våra förslag för utgiftsområdet. Vi har föreslagit en höjning av dagersättningen för pliktpersonalen med 5 kr per dag. För detta ändamål har vi i vårt budgetalternativ föreslagit att ramen för Förbandsverksamhet och beredskap m.m. skall utökas med 50 miljoner kronor för år 1999.

För att kunna möta ökade krav på gränskontroller och uthålligt bedriva miljöskydd till sjöss anser vi att Kustbevakningens resurser bör förstärkas. I vårt budgetförslag har vi utökat ramen för Kustbevakningen med 45 miljoner kronor för år 1999.

Sammantaget innebär detta att Kristdemokraterna i sitt budgetförslag har utökat ramen för utgiftsområde 6 med 95 miljoner kronor för år 1999. Vårt förslag har röstats ned av riksdagen, varför vi nöjer oss med ett särskilt yttrande.

Fru talman! Jag står bakom samtliga de reservationer i vilka Kristdemokraterna ingår, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 1.

Anf. 172 BERIT JÓHANNESSEN (v) replik:

Fru talman! Åke Carnerö beskriver så livfullt alla hemspheter som skall hända när det förslag för att lösa puckeleffekten som våra tre partier står bakom skall gå igenom. Men då skulle jag vilja fråga varför inte Kristdemokraterna har mer pengar i budgeten till att lösa de här problemen. Det enda parti som faktiskt har anvisat pengar i budgeten är Moderaterna, men inte Kristdemokraterna. Det tycker jag är lite viktigt att komma ihåg.

Det förslag som Åke Carnerö tar upp påverkar alltså budgettaket på ett negativt sätt.

Anf. 173 ÅKE CARNERÖ (kd) replik:

Fru talman! Åren 1996 och 1998 har sju partier enhälligt sagt här i riksdagen att den nya budgettekniken skall vara verksamhetsneutral. Vår hållning är att följa upp besluten och se till att det verkligen blir på det sättet.

Vårt förslag innebär att vi så snart som möjligt kan få fram sanningen: Är det köpkraftsförändringar uppåt eller nedåt? Jag menar att det är viktigt att vi följer upp detta. Vi kan alltså inte hantera Försvarsmakten eller för övrigt någon annan myndighet på det här sättet. Det måste finnas stabila spelregler.

Vi har i vår budget inte avsatt några medel. Sju partier har också varit överens tidigare, som jag sade i mitt anförande, om att detta inte innebär ytterligare pengar till Försvarsmakten.

Anf. 174 BERIT JÓHANNESSON (v) replik:

Fru talman! Om man tittar närmare på utvecklingen av försvarsbudgeten kan man se att beloppet 1997 var 40,3 miljarder, 1998 är det 41,2 miljarder och för 1999 blir det 44,1 miljarder. Jag tycker att det är en ganska rejäl summa pengar som går till försvaret på det här sättet. Det är t.o.m. så att andelen av den totala budgeten från 1998 till 1999 har ökat från 6 % till 6,5 %. Nu beror detta naturligtvis i realiteten på vilken grundsumma man har, men jag tycker inte att försvaret har haft någon svältföda.

Anf. 175 ÅKE CARNERÖ (kd) replik:

Fru talman! År 1996 fattades ett försvarsbeslut. Då är det naturligtvis väldigt viktigt att Försvarsmakten har stabila regler för att kunna fullfölja det. Detta har vi varit eniga om i kammaren.

De siffror som Berit Jóhannesson hänvisar till förändras ju av olika orsaker. Man kan inte strikt följa dem och se att det blir precis den här summan det här året. Det kan hända olika saker. Teknikfaktorn är en faktor som naturligtvis kan påverka.

Är Försvarsmakten svältfödd eller inte? Försvarsmakten gör precis det som vi beslutar att den skall göra. Men den kräver stabila spelregler, och det tycker jag att vi skall ge den.

Anf. 176 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c):

Fru talman! Kvällens debatt handlar som bekant om försvarsbudgeten för 1999. År 1998/99 är också mittenåret i det femåriga försvarsbeslutet. Egentligen borde det vara en transportsträcka på vägen mot vårens säkerhetspolitiska kontrollstation. Försvarsbudgeten för 1999 borde ha varit okontroversiell för riksdagen. Så blev det nu inte.

Genom en uppgörelse i försvarsutskottet med Vänsterpartiet och Miljöpartiet tycks Socialdemokraterna nu ensidigt frånträda viktiga delar av den gemensamma uppgörelsen med Centerpartiet om försvarspolitik. Jag beklagar det.

Uppgårelsen om anslagsförordningens tillämpning för Försvarsmakten riskerar att leda till helt oacceptabla konsekvenser för det militära försvaret. Facit får vi väl i regeringens regleringsbrev till Försvarsmakten, där följderna för anställda i svensk försvarsindustri, för Försvarsmaktens anseende och dess folkliga förankring kommer att framgå.

Om regeringen inte finner alternativa besparingar står Försvarsmakten inför hotet av vad jag ändå vill kalla för ett idiotstopp för övnings- och utbildningsverksamheterna under de närmaste åren, även om Berit Jóhannesson kallar detta för en ordnad reträtt. I så fall är det snarast en oordnad reträtt.

På försvarsmateriel finns under det kommande budgetåret mycket små möjligheter till några reella besparingar. Otryggheten om Sveriges långsiktiga försvarsbeställningar försvårar naturligtvis också för svensk försvarsindustri att utifrån en styrkeposition delta i det nödvändiga europeiska försvarsindustrisamarbetet.

Jag har inga illusioner om att Vänsterpartiet och Miljöpartiet skulle bry sig om detta. Socialdemokraterna inser emellertid sakernas tillstånd, och de har därför lagt till en text i betänkandet som pekar på behovet av att stödja svensk försvarsindustri. Gårdagens debattartikel från närings-

ministern och försvarsministern har budskapet att de jobb som försvinner skall ersättas. Så ser tragiken ut, för att använda ministrarnas egna ord. Så ser konsekvenserna ut på grund av uppgörelsen med Vänsterpartiet och Miljöpartiet, skulle man kunna säga.

Jag uppskattar Socialdemokraternas ärliga uppsåt, men hade det inte varit bättre att finna en balanserad lösning, en lösning som skulle ge rådtrum och ett minimum av betänketid för riksdagen, försvarsmakten och försvarsindustrin?

Ett sådant förslag fanns nämligen på utskottets bord och återfinns nu som reservation 2 under mom. 1. En reservation från Centerpartiet som också Folkpartiet anslutit sig till. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Centerpartiets förslag innebär amorteringsfrihet under 1998 och 1999 för Försvarsmakten på lånen hos Riksgäldskontoret. Genom amorteringsfrihet skulle det skapas utrymme för ett anslagssparande inom Försvarsmakten som lättar på statens utgiftstak. Eftersom lånet kvarstår påverkas inte heller statsskulden.

Centerpartiets modell innebär inte några höjda anslag till Försvarsmakten. Med vår modell klarar riksdagen att följa sina utfästelser, dels respekten för utgiftstaket, dels respekten för utfästelsen till försvaret om att den tekniska omläggningen av budgeterings- och redovisningsrutiner inte skulle försämra Försvarsmaktens köpkraft.

Jag vill i detta sammanhang också påminna om vad som står i finansplanen om att samarbetet med Vänsterpartiet och Miljöpartiet inte skulle omfatta säkerhetspolitiken och att tidigare gjorda uppgörelser, däribland om försvarspolitik, ligger fast.

Det är utomordentligt frustrerande att vi står här och debatterar frågan om anslagsförordningen utan att vi har ett underlag som visar hur stora summor som egentligen står på spel. Vi vet att det skedde en engångsindragning från Försvarsmakten på 14,6 miljarder hösten 1996. Vi vet att överbefälhavaren anser att en utebliven kompensation innebär att försvaret förlorar ca 7,8 miljarder kronor i övergången till denna nya anslagsförordning. Denna siffra är baserad på att man bortser från den s.k. teknikfaktorn.

Osäkerheten skapar dålig grund för riksdagens beslut med anledning av kontrollstationen 1999. Det är otillfredsställande att riksdagsmajoriteten vill skjuta fram den slutliga bedömningen av utfallet när det gäller anslagsförordningen ända till år 2001.

I vår reservation kräver vi att Försvarsberedningen ges i uppdrag att skyndsamt granska anslagsförordningens köpkraftseffekter så att en samlad avstämning kan redovisas i samband med den säkerhetspolitiska kontrollstationen eller i varje fall senast i samband med vårpropositionen.

Fru talman! Läget är allvarligt. Det är tid för ansvarstagande av partier som förmår att ta ansvar. Sverige behöver fortsättningsvis en bred och långsiktig uppgörelse om försvars- och säkerhetspolitiken. Vårens beslut med anledning av kontrollstationen bör bli ett första inriktningsbeslut på denna grund. Om detta beslut bildar ett i ett nytt försvarsbeslut eller inte, är en närmast semantisk fråga.

Centerpartiet har givetvis ambitionen att konstruktivt medverka till att nå samsyn. Vi kommer att fortsätta arbetet i försvarsberedningen i den riktningen.

1996 års försvarsbeslut lade fast kursen för ett modernt svenskt totalförsvar anpassat till de delvis nya utmaningar som vårt samhälle kan komma att ställas inför. Till grund för beslutet låg en mycket väl genomarbetad säkerhetspolitisk analys. Beslutet präglades av insikten om att ett vidgat säkerhetsbegrepp måste vara styrande för totalförsvaret. En helhetssyn skall prägla samhällets hantering av hot och risker både i fred och i krig.

Gällande försvarsbeslut bildar, enligt Centerpartiets syn, den enda rimliga utgångspunkten för ett nytt inriktningsbeslut våren 1999.

Fru talman! Militär alliansfrihet är den ram som med nu kända förutsättningar bäst förmår tillgodose de svenska säkerhetspolitiska intressena. Rätt utnyttjad är den svenska militära alliansfriheten en stor tillgång i byggandet av en gemensam europeisk fredsordning.

Sveriges militära alliansfrihet förutsätter, som tidigare talare sagt, att vi har en betryggande egen försvarsförmåga. Hela Sverige skall kunna försvaras, och den folkliga förankringen och delaktigheten skall tryggas.

Det svenska försvaret skall vidareutveckla förmågan till anpassning. Det är i första hand den säkerhetspolitiska utvecklingen i vår omvärld som skall styra storleken av vårt militära försvar. Om den positiva säkerhetspolitiska utvecklingen fortsätter kan naturligtvis omfattningen av det militära försvaret diskuteras och måhända reduceras.

Inriktningen mot ökad rörlighet, ökat skydd och bättre samverkansförmåga bör fortsätta. Den begränsade inhemska marknaden, svårigheten att bibehålla kompetens nationellt och behovet av kostnadseffektiv materielförsörjning kräver att det europeiska samarbetet på försvarsmaterielområdet utvecklas.

Ytterligare åtgärder för att skapa en sammanhållen svensk försvarsmakt bör också uppmuntras, och Försvarsmaktens internationella huvuduppgift skall förstärkas. Behovet att se det civila och militära försvaret som en enhet – det s.k. totalförsvaret – blir än mer angeläget i framtiden.

Det finns problem med gällande försvarsbeslut. Alltför mycket verksamhet och materiel har, med goda föresatser, stoppats in i den givna ekonomiska ramen. Detta bör erkännas. Riksdagen förmådde inte genomskåda att de uppgifter som Försvarsmakten presenterade till en del kanske var glädjekalkyler. Jag vill dock betona att det inte är de förändringar som riksdagen gjorde i förhållande till ÖB:s förslag som givit detta resultat. Tvärtom är det så att de förändringar som gjordes i riksdagen av försvarsbeslutet gjorde det något mindre överlastat.

Fru talman! Nu gäller det att se framåt. Regeringen har deklarerat att samarbetet med Vänsterpartiet och Miljöpartiet inte skall omfatta försvarspolitik.

Jag behöver väl inte förklara varför jag rekommenderar Socialdemokraterna att stå fast vid denna deklARATION.

Avslutningsvis vill jag säga att jag står bakom de reservationer där Centern finns med, men att jag yrkar bifall enbart till reservation 2.

Anf. 177 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Fru talman! Ärade ledamöter i kammaren och framtida protokollsare!

När man lyssnar på den här debatten och jämför med andra debatter under de senaste 20 åren är det egentligen inte några större skillnader. Av

det man har hört i kväll skulle man kunna tro att omvärlden inte har förändrats på 20 år. Både de stora frågorna och de små låter ungefär likadana i dag som under de senaste 20 åren. Men den faktiska situationen är ju att världen har förändrats dramatiskt, inte minst under de senaste tio åren.

Från en situation där världen präglades av mellanstatliga krig har vi i dag en värld där det bara finns ett enda mellanstatligt krig kvar, nämligen det mellan Indien och Pakistan.

Vi har också under de gångna tio åren sett hur militärutgifterna i världen har minskat dramatiskt. De har minskat med 35 % internationellt. De har halverats i Europa. De har minskat med 80 % i Ryssland.

Vi kan också konstatera hur det militära invasionshotet har minskat. Miljöpartiet har under 1990-talet gång på gång pekat på hur invasionshotet blivit allt mindre för att till sist helt upphöra.

Det är med en viss tillfredsställelse vi kan konstatera att Miljöpartiets uppfattning i dag delas av såväl regeringen som överbefälhavaren, jag tror av en majoritet av partierna i Sveriges riksdag.

Det här är dock en situation som inte innebär att kriget har upphört i vår värld. Däremot är de i dag lokala och regionala. Det är framför allt i tredje världen som kriget förs. Men inte heller vår världsdel är undantagen, vilket kriget i det forna Jugoslavien och Kosovo påminner oss om.

Det är ett högt pris, i form av mänskligt lidande, som vi får betala för de krig som fortsätter. Men det är också ett högt pris för omvärlden, som man kan räkna i kronor och ören, genom behovet av katastrofinsatser, fredsbevarande operationer, livsmedelsförsörjning, flyktingströmmar, sjukvårdsinsatser, medlingsinsatser och återuppbyggnadsarbete under många år. Det är ett oerhört högt pris.

Därför måste det viktigaste målet för vårt lands säkerhetspolitik och för andra länders säkerhetspolitik vara att aktivt förebygga och föregripa väpnade konflikter.

Vi kan också se hur alltfler konflikter i dag har sitt ursprung i bristen på demokrati, i extrem fattigdom eller i miljöförstöring.

Därför bör säkerhetspolitiken i ett längre perspektiv inrikta sig på just dessa tre områden. Det är oerhört viktigt att öka stödet till de länder som sakta men säkert bygger upp sin demokrati och att stödja demokratiska strukturer och institutionsbyggande. Det är viktigt med ekonomisk hjälp till självhjälp för att försöka förebygga extrem fattigdom, och det är viktigt att fokusera på att identifiera och aktivt föregripa och bekämpa potentiell miljöförstöring.

I ett kortare perspektiv bör försvars- och säkerhetsansträngningarna för vår del inriktas på internationell krishantering och medverkan i fredsfrämjande operationer i FN-regi. Det är också här jag med tillfredsställelse konstaterar att Miljöpartiets politik för att öka våra internationella ansträngningar också delas av vår försvarsminister, som så sent som i dag i en debattartikel skrev: "Jag tycker också att försvaret bör satsa mer på de internationella uppdragen."

Vi kan, fru talman, konstatera att vi har en ny situation som innebär att hotbilden i dag är helt annorlunda. Det är också någonting som Miljöpartiet har pekat på under 90-talet, dvs. hur hotbilden har förändrats bort från de militära hoten till helt andra hot som är icke-militära. Vi ser i dag hur hoten snarare tar sig uttryck i allt från sönderrostade atomubåtar i

Murmansk via rysk maffiaverksamhet, ekonomisk brottslighet, narkotikasmuggling och IT-sabotage till miljöförstöring. Detta är de reella hoten, och de kan inte mötas med JAS-flygplan, ubåtar eller robotsystemet BAMSE. Det krävs en helt annan inriktning på försvarspolitikerna för att försvara oss mot de hoten. Också här kan jag med tillfredsställelse konstatera hur försvarsministern ger stöd för Miljöpartiets uppfattning i dagens debattartikel. ”— — nya och annorlunda hot mot Sverige”.

Den medvetenhet som finns i allt större kretsar och tar sig uttryck i ett och annat tal och en och annan debattartikel måste också rimligtvis leda till slutsatser, slutsatser som innebär stora förändringar av Sveriges försvarspolitik. När vi kan konstatera hur invasionshotet helt har upphört att existera innebär det att den försvarsstruktur som vi i dag har måste förändras, eftersom den helt och hållet bygger på just det militära invasionshot som enligt militären inte längre finns.

Det är viktigt att se över sådant som krigsmaterielbeställningarna. Vi har i dag beställningar som motsvarar 90 miljarder kronor de närmaste åren. Det gäller JAS-flygplanet Gripen, artillerigranaten Bonus, robotsystemet BAMSE, stridsvagnen Leopard, Stridsfordon 90, kustkorvetter, torpeder, radarsystem och stridsledningscentraler för 90 miljarder kronor, som alla har motiverats av ett hot som inte längre finns. Det är orimligt att hantera skattebetalarnas pengar på ett sådant sätt att man fullföljer de här vapenbeställningarna.

Det är också viktigt att se över den allmänna värnplikten, som också den bygger på en förlegad och otidsenlig hotbild som låser fast militärutgifterna på en extremt hög nivå. Vi har sett hur land efter land i vår omgivning avvecklat den allmänna värnplikten just därför att den är ett hinder för förnyelse av försvarspolitikens inriktning. Det är viktigt att inte utbilda vare sig militär eller civilpliktiga mer än vad som behövs, därför att den främsta tillgången för militär personal eller civilpliktig personal är deras motivation. Den är långt viktigare än kanske vapnet eller brandsprutan. Motivationen kommer just ur att vara behövd. Utbildar man alldeles för många känner de sig inte behövd, och därmed har man berövat dessa personer den främsta motivationen. Den allmänna värnplikten utgör ett av de främsta hindren för en omorientering av den svenska försvarspolitikerna, och därför måste den avvecklas. Den är otidsenlig och orättvis, och den är inte funktionsenlig.

Det är också viktigt att se över regementesstrukturen. Vi har en militär utbildningsstruktur som bygger på både invasionshotet och den allmänna värnplikten, och den är naturligtvis alldeles för överdimensionerad för de behov som vi ser framöver när det gäller att utbilda personal för internationella insatser i FN-regi.

Fru talman! De här förslagen till åtgärder och den nya syn som vi ofta hör i tal och ser i debattartiklar menar vi i Miljöpartiet också måste ta sig uttryck i slutsatser och konkreta förändringar av försvarspolitikerna. Vi måste också i Sverige se att vi har möjligheter att genom dessa förändringar minska militärutgifterna. De ligger till skillnad mot vad som är fallet i vår omvärld kvar på samma nivå under 90-talet som de låg på under 80-talet. De är fortfarande uppe i över 100 miljarder kronor varje dag. Det är också här som jag med tillfredsställelse ser hur försvarsministern delar Miljöpartiets syn, och jag vill återigen citera försvarsministern från dagens debattartikel i Svenska Dagbladet, där han säger:

”Därför är jag övertygad om att vi måste göra stora förändringar i försvaret, som också kan innebära att vi satsar mindre pengar.”

Dagens debatt handlar mycket om det ekonomiska, och både Moderaternas företrädare och Kristdemokraternas företrädare talar om Miljöpartiet som försvarsfientligt. Och jag får inte riktigt det där att gå ihop. Vi talar om att skapa ett förvar mot de hot som finns, men moderater och kristdemokrater talar om att satsa mer pengar på vapen för ett försvar mot ett hot som inte finns, och det kan inte betraktas som försvarsvänligt. Det är ju vi som står för det försvarsvänliga, dvs. de förändringar som leder till ett försvar mot de hot som finns. Det här knyter an till det jag sade inledningsvis om att debatten inte har förändrats så mycket. Moderaterna och Kristdemokraterna ger mig ett intryck av att vara fångade i en svunnen epoks retorik, som i dag blir helt obegriplig.

Vi hörde Moderaternas företrädare säga att om man nu inte tillför försvaret de här 6,3 miljarderna så kommer man inte att kunna genomföra vapenköp för 9 miljarder de närmaste åren. Det här beskrivs och utmålas som en fullständig katastrof. Det är en nattsvart domedagsprofetia som kommer att haverera allt i det här landet. Det är inte trovärdigt att bara för att man eventuellt måste minska vapenbeställningarna från 90 miljarder till 81 miljarder rasar korthuset samman. Jag tycker att Moderaterna framför allt har visat ett ekonomiskt lättsinne i den här debatten, när de har varit beredda att tillföra försvaret 6 miljarder av pengar som inte finns med tanke på den nya, mer stringenta budgetprocess vi har och vikten av trovärdigheten för budgetprocessen. Vi vet vad som händer när trovärdigheten sviktar med i förlängningen höjda räntor som slår stenhårt mot hushållen och mot industrin. Detta är Moderaterna uppenbarligen beredda att göra: spräcka trovärdigheten, spräcka ramarna, tillföra mer pengar i elfte timmen och riskera hela den ekonomiska politikens trovärdighet. Det är ett ekonomiskt lättsinne som övergår åtminstone mitt förstånd.

Problemet i dag är att vi har en överbefälhavare och en försvarsmakt som inte förmår att hålla i pengarna och som har skaffat mer vapen än man har haft anslag för med en överplanering på mellan 15 och 20 % som naturligtvis har lett till ekonomiska problem. Dessa försöker Försvarsmakten skylla på politikerna och kräver att vi i elfte timmen skall tillföra 6 miljarder. Ta dem var som helst ifrån, men ge oss mer pengar! Där är det självklart att vi i försvarsutskottet säger nej. Det blir inte en krona mer utöver den budget som Sveriges riksdag och regering har beslutat om.

Fru talman! Jag vill också kommentera det mycket ovanliga tilltag som vi i dag blev medvetna om där Sveriges överbefälhavare för skattebetalarnas pengar skickar ut brev till 35 000 försvarsanställda och hävdar att politikerna har berövat honom ett antal miljarder kronor, tvärtmot tidigare beslut. Det är ett mycket ovanligt förfarande, och framför allt är det anmärkningsvärt att påstå något som är rakt motsatt den uppfattning som regeringen står för och som har diskuterats.

Försvarsministerns tidigare obenägenhet i riksdagens frågestund i dag att ge ett fullödigt svar på hur han ser på ÖB:s påståenden kan ge ett intryck av att han som försvarsminister har abdikerat och att det är ÖB som formulerar vad som är rätt eller inte rätt i verklighetsbeskrivningen och inte regeringen.

Därför skulle jag uppskatta om försvarsministern här i kväll i kammaren tydligt klargjorde att det inte är överbefälhavarens verklighetsbeskrivning utan regeringens uppfattning som han företräder.

Fru talman! Jag yrkar slutligen bifall till utskottets hemställan i betänkandet med reservation för att jag också yrkar bifall till reservation nr 6 under mom. 4.

Anf. 178 HENRIK LANDERHOLM (m) replik:

Fru talman! Låt mig först av allt konstatera att det gläder mig att Lars Ångström har lämnat den radikalpacifistiska retorik som tidigare präglat såväl hans parti som honom själv.

Självklart skall Sverige ha en modern militärmakt och moderna militära medel för att möta dagens och morgondagens utmaningar. Att det omedelbara existentiella invasionshotet falnat innebär inte annat än att försvaret måste anpassas till de nyare utmaningar, det bredare hotspektrumet men också den gråzon mellan krig och fred där vi behöver militära medel för att värna våra säkerhetsintressen. Det kräver omtänkan, om än inte i den riktning som Lars Ångström pekar mot.

För det andra måste jag verkligen ställa en fråga. Miljöpartiet har ju varit anhängare av den verksamhetsneutralitet som slogs fast av riksdagen såväl 1996 som 1998. Nu förstår jag att det i linje med Miljöpartiets allmänna logik är fullständigt naturligt att rasera militärmakten så fort som det någonsin är möjligt. En okontrollerad process av den karaktär som riskerar att blir resultatet av det beslut som riksdagen fattar i dag, eller rättare sagt i morgon bitti, är självklart något som Miljöpartiet kommer att stödja.

Min fråga är ändå: Vad är motivet till att ni frångår de enhälliga riksdagsbeslut som fattades våren 1996 respektive våren 1998? Är det för glädjen att få förstöra, eller för att ni har ändrat uppfattning?

Anf. 179 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Nej, Henrik Landerholm, det är en felaktig beskrivning. Miljöpartiet står kvar vid det beslut som Sveriges riksdag tidigare har fattat om verksamhetsneutralitet.

Det förvånar mig att Henrik Landerholm med sådan självsäkerhet kan påstå att beslutet att inte tillföra 6 miljarder ytterligare till försvaret skulle innebära att övergången till den nya anslagsförordningen inte skulle vara verksamhetsneutral.

Där delar Miljöpartiet regeringens uppfattning att det i dag inte går att utvärdera huruvida det har varit verksamhetsneutralt eller inte.

Det enda man i dag med säkerhet kan konstatera är att ersättningen för räntor ligger flera hundra miljoner över det som överbefälhavaren egentligen skulle ha fått. Där kan det bli tal om att betala tillbaka pengar.

Vi delar uppfattningen som regeringen har framfört att det är först år 2002 som vi kan göra en ordentlig översyn, analys och utvärdering.

Anf. 180 HENRIK LANDERHOLM (m) replik:

Fru talman! Jag har lätt att förstå att Lars Ångström tar lätt på all den verksamhet som kommer att försvinna och inte vara möjlig att genomföra under de närmaste åren när man väljer ett alternativ som innebär att eventuellt kompensera i efterhand.

Det spelar inte någon roll i Miljöpartiets värld, eller det kanske t.o.m. är positivt, att destruktionen av de nödvändiga militära medel som Sverige kommer att behöva även i framtiden går så fort som möjligt.

Likväl är det anmärkningsvärt att Miljöpartiet inte ser problemen. Till skillnad från vad vi i Moderaterna menar i det förslag som vi har lagt fram och fortfarande stöder är Miljöpartiet tvärsäkert på att denna kompensation inte skall utgå under resans gång.

Verksamhetsneutralitet i efterhand är fullständigt meningslöst om det de facto inte längre är möjligt att genomföra den verksamhet som förändringen skulle vara neutral emot. Det framhöll jag i mitt eget anförande. Jag vill gärna att Lars Ångström kommenterar det, även om han inte bryr sig om det.

Anf. 181 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Henrik Landerholm har inte lyckats förklara på vilket sätt det inte skulle ha varit verksamhetsneutralt. Det finns olika uppfattningar om huruvida överbefälhavaren har lidit ekonomiskt på grund av detta eller inte. Jag har inte sett någon tillfredsställande beskrivning av hur det skulle ha varit negativt. Vi kan tvärtom konstatera att räntorna ligger på en för hög nivå.

Jag är också förvånad över det lättsinne som jag tycker att Henrik Landerholm ger uttryck för när han är beredd att mer eller mindre rasera förtroendet för den budgetprocess vi har för den ekonomiska politiken. Henrik Landerholm är säkert väl medveten om vad det skulle innebära och vilka konsekvenserna skulle bli.

De skulle drabba inte bara de svenska hushållen utan också svensk industri. Jag har svårt att se vad Moderaterna har för intresse av sådana reaktioner på grund av det lättsinne som jag tycker att han har givit uttryck för.

Anf. 182 ÅKE CARNERÖ (kd) replik:

Fru talman! Miljöpartiet står nu bakom de skrivningar som finns i betänkandet om att anslagsförordningen varit föremål för noggrann beredning i budgetarbetet och att det aktuella anslaget kommer att vara föremål för riksdagens ställningstagande i kommande budgetpropositioner.

Är det i linje med Miljöpartiets hantering av försvaret att det skall råda osäkerhet, ingen långsiktighet och oro bland personalen både i försvarsindustrin och i Försvarsmakten?

Anf. 183 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Åke Carnerö försöker liksom också överbefälhavaren att lägga ansvaret för Försvarsmaktens bristfälliga planering på politikerna. Självklart måste överbefälhavaren och Försvarsmakten anpassa sin verksamhet till de ramar som riksdag och regering har beslutat om. Misslyckas man med det får man självfallet ta konsekvenserna.

Anf. 184 ÅKE CARNERÖ (kd) replik:

Fru talman! Lars Ångström talade om trovärdighet. Vad finns det för trovärdighet i det här agerandet?

Försvarsmakten har de spelregler som beslutas. Både mitt parti och de övriga sex partierna, och även Lars Ångströms parti, har två gånger här i kammaren talat om att det skall vara verksamhetsneutralt, precis som Henrik Landerholm sade här för en stund sedan. Då agerar naturligtvis Försvarsmakten utifrån det.

Ordet köpkraftsförändringar talades det också om i samma dokument vid två tillfällen. Hur kan då Lars Ångström förklara att Försvarsmakten skulle ha gjort något fel eller att det är Försvarsmaktens ansvar i detta fall? Att delta i en match och plötsligt få ändrade spelregler är väldigt svårt.

Anf. 185 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Åke Carnerö vet precis lika väl som jag att en stor del av överbefälhavarens ekonomiska problem beror på den överplanering han hållit sig med. Överplaneringen ligger på 15–20 %. Han har anskaffat mer materiel än han haft anslag till.

När försvarsindustrin börjar leverera i tid, vilket den inte gjort tidigare, innebär detta problem. Man kan likna det vid när SAS överbokar sina flygplan eftersom man vet att oftast kommer inte 20 personer, och då bokar man 20 personer extra. Det fungerar utmärkt ända till den dagen alla kommer. Då brakar det samman.

På samma sätt har ÖB hanterat försvarsmaterielbeställningarna. Det är självklart att när materielen väl kommer har han ekonomiska problem. Det kan han inte skylla på politikerna. Han måste ta ansvar för detta själv.

Anf. 186 TONE TINGSGÅRD (s):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till hemställan i försvarsutskottets betänkande nr 1 *Totalförsvarets budget för 1999* och avslag på samtliga reservationer.

Det betänkande som läggs fram har givetvis föregåtts av en diskussion i utskottet. Den diskussionen har väckt ett visst intresse även utanför denna mindre krets.

Låg mig inleda med några ord om anslagsförordningen, som varit ett ledmotiv i diskussionen. Det finns inte så mycket att tillägga efter det som redan har sagts i dag, men låt mig ändå säga något helt kort. Den innebär att förskott betalas med lån. Lånet belastar anslaget när materiel levereras och inte som tidigare när förskottet betalades ut.

När riksdagen beslutade om att anslagsförordningen fr.o.m. 1996 skall gälla även försvaret, sade man också att övergången till detta nya sätt och denna nya tidpunkt att betala materiel skulle vara verksamhetsneutral. Själva omläggningen, budgettekniken, de ekonomiska administrativa reglerna skulle inte få styra verksamhetens innehåll. Så måste det också vara. Ett nytt innehåll skall vara resultat av riksdagens beslut.

Regeringen konstaterar också i propositionen att verksamhetsneutralitet är utgångspunkten för omläggningen, men menar att en så komplicerad och i tiden utdragen procedur som materielinköp till försvaret inte kan stämmas av förrän om ytterligare några år. För egen del finner jag en sådan slutsats rimlig.

Så långt anslagsförordningen. Vare sig man tar den till utgångspunkt för resonemanget eller inte, kvarstår att det föreligger en brist på pengar i

försvarets budget. Ett problem har varit att bestämma hur stor bristen är och hur den skall avhjälpas. Det är viktigt att notera att inget parti har varit berett att öka på utskottets utgiftsram.

Många ansträngningar har gjorts för att finna lösningar på Försvarsmaktens ekonomiska problem som inte skall kosta pengar. Det går inte. Vare sig man skjuter upp besluten, avskriver lån eller ger krediter så kostar det. Det vet alla som någon gång har haft skulder att hantera.

Det sätt att lösa de akuta problemen som regeringen har presenterat i budgetpropositionen, och som en majoritet av utskottet ställt sig bakom, är att medge anslagskrediter upp till högst 10 % av anslaget. Det kostar som mest 2 miljarder. Det lämnar också en hel del problem att lösa i en nära framtid. Men detta stämmer å andra sidan väl med att där, i den nära framtiden, ligger också den säkerhetspolitiska kontrollstation som skall lägga grunden för lösningen.

Moderater och kristdemokrater föreslår i stället att man skriver av försvarets skulder för 1998 och 1999. Det kostar också i motsvarande grad i minskad avbetalning på statsskulden under kommande år. Det torde ha en stark påverkan på trovärdigheten för svensk ekonomi att återigen slå in på den vägen. Vi vet alla vad det betyder.

Centerpartiet och Folkpartiet vill skjuta upp det definitiva ställningstagandet fram till kontrollstationen. Det är en hållning man kan känna sympati för, men jag vill påstå att man vinner både tid och säkerhet på att de ekonomiska ramarna för 1999 läggs fast nu. Jag vill upprepa och understryka att inget parti förklarar sig villigt att öka utgiftsramen.

Det är självfallet otillfredsställande att ingen med säkerhet kan säga exakt hur stor försvarets brist på pengar är och exakt vad den beror på. Men låt oss medge att vi alla just i det avseendet befinner oss i samma situation. Om vi då är i gott sällskap, vill jag låta vara osagt. Låt oss tillstå att det finns en lång historia bakom dagens situation. Låt oss se att det beslutsunderlag som riksdagen i dag presenteras i många avseenden är bättre än tidigare, även om det finns god grund för kritik fortfarande.

I en av de moderata reservationerna omnämns 1996 års försvarsbeslut i ordalag som får stå för reservanternas. Meningen som följer är det däremot lättare att skriva under på, nämligen: "De ekonomiska och säkerhetspolitiska förutsättningar som gällde vid beslutet saknar i dag i stor utsträckning relevans."

Vad beträffar de ekonomiska förutsättningarna var det ju så att efter 1996 års försvarsbeslut följde upptäckten av de svarta hålen i försvarsökonomi. De ledde i sin tur till ett antal utskottsbetänkanden om verksamhetsförändringar, ambitionssänkningar och ändringar när det gällde Försvarsmaktens styrning. Det är kanske riktigare att se försvarsbeslutet 1996 som startpunkten för konstruktiva steg mot en bättre balans mellan ekonomi och verksamhet.

Vad gäller de säkerhetspolitiska förutsättningarna kan man väl, utan att föregripa kontrollstationen alltför mycket, säga att de åtminstone inte blivit sämre.

Är inte allt detta sammantaget åtminstone en del av förklaringen till dagens ekonomiska svårigheter?

Mot denna bakgrund tycker jag att utskottet har valt kloka skrivningar när man avvisar de olika motionskraven på ett nytt försvarsbeslut. I betänkandet står: "Genom etappindelningen av det nu gällande försvarsbe-

slutet och systemet med kontrollstationer har redan steg tagits mot en flexiblare rytm i försvarsplaneringen än tidigare. Olika försvarspolitiska beslut får konsekvenser i olika tidsmässiga perspektiv. Enligt utskottets bedömning kommer ett antal försvarspolitiskt viktiga beslut att – vid sidan av den årliga budgetregleringen – fattas successivt under de kommande åren. Försvarsplaneringen utvecklas enligt utskottets mening mot att vara mindre bunden till femårsperioder.”

Det beslut som riksdagen inbjuds att fatta innebär ett anslag på 44,1 miljarder kronor till utgiftsområde 6, totalförsvaret. 39,8 miljarder går till det militära försvaret, och av dessa lite drygt 20 miljarder till materielanslaget. Det är mycket pengar som motiveras av vår militära alliansfrihet och av en grundmurad uppfattning att vårt land skall kunna försvaras.

För att vi även framöver skall kunna få en stark folklig uppslutning kring ett starkt och modernt försvar är jag övertygad om att vi måste kunna visa på kloka ekonomiska avvägningar gentemot andra politikområden, ett ansvarsfullt hanterande av totalförsvarets plikten och en vilja och förmåga till omställning och omstrukturering vad gäller både försvaret och försvarsindustrin.

Därför är det så viktigt att alla parter tar de möjligheter till fortsatt samarbete och samråd som ges, trots att lösningarna på dagens ekonomiska problem ser olika ut. I det arbetet får man nog tåla en och annan hård debatt, men omdömen som kraschlandning och totalhaveri hör kanske inte hemma där. Det gör definitivt inte heller det motstånd mot militärt försvar och mot försvarsindustriellt samarbete med andra länder som återfinns i reservation nr 14 från Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Fru talman! Med detta vill jag än en gång yrka bifall till hemställan i betänkandet.

Låt mig för egen del tillägga att dessa två första månader i det nya utskottet har varit intressanta och lärorika långt utöver förväntan.

Jag vill också passa på tillfället att få uttrycka ett varmt tack till utskottets kansli för arbetet med höstens betänkande. Om vi – och då tänker jag på den socialdemokratiska gruppen – satt er på hårda prov när det gäller arbetsinsatser beror det inte så lite på det intryck ni förmedlar av att ingenting är omöjligt.

Anf. 187 HENRIK LANDERHOLM (m) replik:

Fru talman! Först vill jag gratulera Tone Tingsgård till ett klokt och balanserat inlägg i en svår pedagogisk situation, om jag får uttrycka det så, och dessutom instämma i hennes tack till utskottskansliet.

Det finns dock många problem kvar, trots detta balanserade inlägg. Det förslag som utskottsmajoriteten lägger fram för att lösa problemet är, som jag tidigare redovisat, ingen lösning. Det har en mängd brasklappar, t.ex. om behov uppstår, övergångsvis pröva och beroende av utrymnet under utgiftstaket.

Jag skulle vilja fråga Tone Tingsgård om hon anser att det finns någon som helst praktisk möjlighet att utnyttja det här förslaget om anslagskredit.

Alldeles avsett om detta går eller inte är problemet som helhet att grunderna för den långsiktiga materieförsörjningen helt röjs undan genom dagens eller morgondagens riksdagsbeslut.

Det är alldeles riktigt som Tone Tingsgård påpekar: Någon gång skall det betalas. Den grundläggande anledningen till det är att Försvarsmakten en gång betalat 14,6 miljarder till statskassan och att de bokfördes som ett plus där.

Självklart är att varje lösning som innebär en kompensation innebär pengar tillbaka på något sätt. Med det förslag om skuldavskrivning som vi tillsammans med kristdemokraterna står bakom hade detta hanterats på det enklaste och bästa sättet.

Min andra fråga till Tone Tingsgård är: Anser hon att det är konstitutionellt acceptabelt att riksdagen med öppna ögon här i dag fattar beslut om en inriktning av verksamheten inom försvaret och en investeringsplan för 1999 till 2001 som uppenbarligen inte kommer att kunna genomföras? Är det acceptabelt att regeringen är tvungen att komma tillbaka till riksdagen med ändringar om det inte skall strida mot riksdagsbeslutet?

Anf. 188 TONE TINGSGÅRD (s) replik:

Fru talman! På den första frågan vill jag säga till Henrik Landerholm att jag självfallet utgår från att den skrivning som finns i betänkandet om att man skall kunna utnyttja anslagskrediten upp till 2 miljarder gäller.

På den andra frågan tror jag att mycket hänger på hur vi hanterar frågorna framöver. Vi har framför oss ett antal beslut som skall fattas. Det vi närmast väntar på är kontrollstationen.

Jag tror att vi är inne i en lite flexiblare planering, som kan ge riksdagen lite trygghet.

Anf. 189 HENRIK LANDERHOLM (m) replik:

Fru talman! Tove Tingsgårds sista inlägg tolkar jag som att det de facto inte kommer att vara möjligt för regeringen att med myndigheten, Försvarsmakten, som verktyg genomföra den verksamhet som riksdagen fattar beslut om i dag eller snarare i morgon.

Jag tycker att det är djupt otillfredsställande när vi som sitter här i kammaren och våra kamrater i morgon vet att verksamheten inte kan bedrivas på de anslagsnivåer, inom de utgiftsramar, som finns inom de närmaste åren.

Därför rekommenderar jag också den socialdemokratiska gruppen att stödja reservationerna 3, 13 och 15.

När det gäller den första frågan konstaterar jag bara att en anslagskredit på 2 miljarder skall jämföras med den i budgetpropositionen redovisade budgetmarginalen på 3 miljarder. Det finns inte heller här någon praktisk möjlighet, som jag ser det, att kunna utnyttja anslagskrediten. Även om förslaget präglas av en god vilja, och inte alls av onda avsikter, kommer möjligheterna att faktiskt hantera de problem som uppstår under 1999 i praktiken inte att föreligga.

Anf. 190 TONE TINGSGÅRD (s) replik:

Fru talman! Vad gäller konsekvenserna av dagens beslut förutsätter jag att regeringen har minst lika gott omdöme som Henrik Landerholm när det gäller behovet av att återkomma till riksdagen.

Anf. 191 ÅKE CARNERÖ (kd) replik:

Fru talman! Enligt kristdemokraterna har Försvarsbeslut 96 kraschlandat. Det finns ju inte någon balans mellan verksamhet och ekonomi, och det sade vi redan i våras. Det var redan då så att man inte kunde höja krigsdugligheten inom ett år på alla förband. Det är ett exempel när det gäller anpassningsrutiner.

Men jag vill ta upp en annan sak. Menar inte Tone Tingsgård att det behövs en noggrann säkerhetspolitisk analys innan man företar en förändrad försvarsstruktur? Som det nu är kan vi se oss omkring, och utifrån det skall vi, utan att ha fattat beslut, genom budgettekniska åtgärder plötsligt skapa en osäker framtid för Försvarsmakten och dess personal.

Anf. 192 TONE TINGSGÅRD (s) replik:

Fru talman! Självfallet anser jag att det skall vara en noggrann säkerhetspolitisk bedömning. Den skall utföras av Försvarsberedningen i den kontrollstation som har aviserats innan man fattar beslut om en förändrad inriktning.

Jag upprepar bara att jag förutsätter att det beslut som vi fattar i dag inte innebär någon ändrad inriktning.

Anf. 193 ÅKE CARNERÖ (kd) replik:

Fru talman! Majoriteten har i det beslut som vi kommer att fatta om en stund sagt att man vill ha en utvärdering efter sex år av den förändrade budgettekniken, alltså anslagsförordningen.

Jag skulle vilja fråga Tone Tingsgård: Är det rimligt att i dag medvetet besluta att binda upp en svensk regering för en utvärdering år 2002 inför det som infördes 1996?

Vi kristdemokrater menar mycket tydligt i vår reservation att sanningen måste fram snarast möjligt, alltså nästa år. Men vilken regering vill ställas inför detta år 2002?

Vi vet naturligtvis inte vilken regering som kommer att sitta då. Vi vet inte under vilken tid år 2002 som det här kommer att ske.

Man säger medvetet att man år 2002 gör den här utvärderingen. Men då kanske det visar sig att det skall vara plus 2 miljarder eller minus 2 miljarder, eller vad det nu är.

Anf. 194 TONE TINGSGÅRD (s) replik:

Fru talman! Det handlar kanske inte så mycket om att binda upp en regering eller inte som om intresset att verkligen följa upp vad det är som händer. Problemet, tror jag, är inte så mycket själva anslagsförordningen i sig, som vi har pratat så mycket om, utan helt enkelt de långa tiderna i materielplaneringen. De har faktiskt varit en orsak till problem även tidigare.

Anf. 195 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Utskottet har i sitt betänkande givit regeringen både ris och ros. Och det är ju positivt med rosor.

Jag är dock medveten om att redovisningarna i flera avseenden är bristfälliga när det gäller t.ex. förbandsverksamheten, hur en lägre krigsduglighet påverkar försvarets förmåga, m.m.

Vi anser emellertid att vi har gått i rätt riktning och att det har givits ökad insikt för oss själva och även för riksdagen i dessa frågeställningar med årets budgetproposition.

Jag har för avsikt att fortsätta dialogen med utskottet i alla de här frågorna, och jag hoppas att vi skall hitta former för att rätta till bristerna. Jag kommer att arbeta med det.

Debatten om försvaret förs numera kanske mer intensivt än på länge. Jag vill därför i mitt anförande i dag ta upp och visa på att det är förändringens tid vi befinner oss i. Det är att slå an en ton.

Jag vill också redovisa arbetet som är i full gång med den stora omstruktureringen och ominriktningen av totalförsvaret.

Dessutom vill jag än en gång ange bevekelsegrunderna för det internationella samarbetet och regeringens bestämda nej till att forma framtidens försvar med Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Fru talman! Efter kalla krigets slut och Berlinmurens fall har två försvarsbeslut fattats i vår riksdag, 1992 och 1996.

Båda dessa beslut har utgått från det radikalt förändrade säkerhetspolitiska läget i vår omvärld. I båda besluten har man också tagit hänsyn till och intecknat de s.k. vinsterna av den dramatiska avspänningen – men bara delvis.

Det militära försvarets organisation har dragits ned och materielbeställningarna inriktats mot ett mer anpassningsbart och flexibelt försvar. Det försvar vi har kvar är mindre och vassare men bygger trots detta på uppgiften att kunna avvisa och bekämpa ett storskaligt invasionshot.

Ett sådant invasionshot föreligger inte mot vårt land under överskådlig framtid. Detta leder oundgängligen till omstruktureringar och förändringar. Det har den parlamentariska Försvarsberedningen, som ju har till uppgift att följa och analysera den säkerhetspolitiska utvecklingen och lämna underlag till regeringens bedömning, kommit fram till i sitt delbetänkande i våras.

Därför är jag övertygad om att vi måste göra stora förändringar i försvaret, som också kan innebära att vi satsar mindre pengar.

Det euroatlantiska samarbetet utvecklas och fördjupas och omfattar i allt högre grad alla länder i Europa, även Ryssland. Därmed skapas förbättrade förutsättningar att hantera många av de lokala och regionala konflikter som likväl kvarstår i delar av Europa och vår närhet.

De gemensamma insatserna på Balkan fortsätter och omfattar nu även Kosovo, men några snara lösningar på problemen i regionen står inte att skönja. Säkerhetssamarbetet främjar säkerheten i Europa och därmed också Sverige. Det ställer anspråk på Sverige att ta sin del av ansvaret och aktivt delta på olika sätt.

Hotet från hela eller delar av nationer kvarstår dock. Nationer, enskilda aktörer eller grupper kan tillfoga vårt land skada och förödelse. De kan utöva nya och annorlunda hot mot Sverige. Risken för krig mellan länder i Europa minskar, men komplicerade hotbilder kan på nytt leda till att det militära säkerhetstänkandet ställs i främsta rummet.

Jag har sagt det tidigare, men det tål att upprepas: De som sätter sin tilltro till att den eviga freden infunnit sig riskerar att begå ett oförlåtligt och oreparabelt misstag, för trots gynnsammare säkerhetspolitisk utveckling behöver vi ett starkt totalförsvar. Vi skall även i framtiden kunna hävda vår territoriella integritet. Vi skall kunna fortsätta att bygga

på en kollektiv säkerhet och därmed skapa förutsättningar för vår alliansfria hållning.

Vi skall genom att öka vår förmåga att medverka i internationella fredsfrämjande insatser bidra till den säkerhet som vårt eget land är beroende av. Svenskt försvar kan dock inte enbart bygga på viktiga internationella insatser. För att kunna utföra dessa uppgifter krävs god militär utbildning, högteknologisk materiel, moderna ledningsstrukturer som måste ha sin grund i ett starkt och modernt nationellt försvar.

Fru talman! Totalförsvarsbeslutet 1996 är i dag ett beslut som i avgörande delar är inaktuellt. Vad anledningen är kan givetvis diskuteras i all oändlighet. Jag har inte för avsikt att fördjupa mig i detta utan kan endast konstatera att 1996 års beslut inte fullt ut kunnat inteckna vinsterna av det gynnsamma säkerhetspolitiska läget.

Försvarsmaktens inplanerade verksamhet har inte rymts inom de ekonomiska ramarna. Därför kommer den förestående kontrollstationen att bli långt vidare än vad som förutsågs i 1996 års beslut. Vad vi sedan kallar beslutet är av mindre betydelse.

Vi har nu framför oss ett svårt men nödvändigt arbete för att forma det svenska försvaret som vi vill att det skall se ut när vi äntrar ett nytt årtusende. Det arbetet pågår i Försvarsberedningen med alla riksdagspartier representerade.

Kontrollstationen är ett avgörande steg i arbetet. Besluten vi fattar i den kommer att ligga till grund för ett fortsatt energiskt utredningsarbete. Jag ser framför mig att processen kommer att ske stegvis för att i slutändan resultera i en ny inriktning av det svenska försvaret. Låt oss kalla det för ett nytt försvarsbeslut.

Vi har sedan decennier tillbaka fattat femåriga försvarsbeslut, men i en värld som ständigt är i förändring politiskt och ekonomiskt verkar det rimligt med en kortare beslutsperiod, som kompletteras med alternativa målbilder på cirka tio års sikt.

Det är dags att fullt ut inteckna det kalla krigets slut och det faktum att vi inte längre har ett invasionshot hängande över oss. Men vi skall också ta hänsyn till det faktum att ett väpnat angrepp kan uppstå i andra former. Jag kan i dag se framför mig att vi inom det militära försvaret måste utgå från en kärna av förband, som utgör basen för att lösa de försvarsuppgifter som vi anser vara prioriterade med hänsyn till det säkerhetspolitiska läget. Det måste innehålla kvalificerade förband, där vi kan upprätthålla vår territoriella integritet och klara våra internationella åtaganden.

Därutöver krävs det en organisation som i takt med en militär utveckling i närområdet kan utvecklas i ett medellångt perspektiv, cirka fem år.

Fru talman! Ett viktigt element i tillskapandet av en ny ordning i hela försvaret är hur vi skall tillämpa totalförsvarsplikten. Som kammaren är väl medveten om arbetar nu en parlamentarisk pliktutredning med ett stort antal frågeställningar på agendan. Min bestämda uppfattning är att vi i kontrollstationen måste ta ställning till en principiell inriktning av bl.a. pliktens omfattning. Jag uppfattar att den inriktningen delas av samtliga partier i Försvarsberedningen, om än från olika utgångspunkter.

Det är viktigt att förtroendet för plikten stärks och att en stabil grund skapas. För det krävs en långsiktig inriktning och en bred parlamentarisk majoritet.

Fru talman! I den senaste tidens debatt kring anslagsförordningen är min uppfattning att övergången skall vara verksamhetsmässigt och finansiellt neutral för Försvarsmakten. Det är också inriktningen i regeringens budgetproposition. Regeringens avsikt i propositionen var att hantera de kommande årens effekter av anslagsförordningen med hjälp av det ekonomiska systemet. År 2002 skulle en utvärdering som slutligt kan hantera omläggningen göras.

Att denna metod inte accepterades av vår samarbetspartner Centerpartiet och ett flertal andra hyser jag respekt för. Jag står bakom regeringens budgetproposition och det samarbete som regeringen har med Vänsterpartiet och Miljöpartiet kring fem klart deklarerade områden: ekonomi, sysselsättning, rättvisa, jämställdhet och miljö.

Nu har försvarsutskottet lagt fram sitt betänkande, och riksdagens beslut kommer. När det gäller den närmaste tiden framöver har regeringen för avsikt att införa ett tillfälligt beställningsstopp för anslaget A3, detta utan att äventyra samarbetsprojekt m.m. Regeringen kommer vidare, helt i enlighet med utskottets intentioner, att ge Försvarsmakten i uppdrag att inom den angivna ramen för anslaget A3 för 1999 prioritera de mest angelägna kompetenser som erfordras för det militära försvaret, aktuella samarbetsprojekt och materielprojekt.

Vi har en ekonomiskt kärv situation, som kräver en hårdhänt process och som måste leda fram till en lista med materielprojekt som skall betraktas som meningsfulla att fortsätta med. Den bedömningen skall göras med inriktning på att vi skall släppa taget om invasionsförsvaret. Att vi släpper det måste återspeglas i vilken sorts materiel vi anskaffar samt volymen av den.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag beröra det parlamentariska läge som råder efter höstens val.

Valresultatet lade grund för en socialdemokratisk minoritetsregering, som skall kunna arbeta med stöd från såväl vänster som höger. Jag står till hundra procent bakom regeringens samarbete med Vänsterpartiet och Miljöpartiet inom de fem områden som handlar om ekonomi och rättvisa. Försvars- och säkerhetspolitiken omfattas inte av regeringens uppgörelse med Vänsterpartiet och Miljöpartiet. På detta område kvarstår regeringens avsikt att finna majoritet med de icke-socialistiska partierna och att träffa och upprätthålla blocköverskridande överenskommelser.

Ett samarbete med Vänsterpartiet och Miljöpartiet på detta område skulle, som jag befarar, komma att innebära en minskad realistisk och förnuftig förändringsvilja.

Jag har fört flera fruktgivande samtal med representanter för de icke-socialistiska partierna i Försvarsberedningen. Det är min avsikt och vilja att dessa samtal skall fortsätta.

Med dessa ord, fru talman, vill jag tacka utskottet för dess noggranna och viktiga arbete och framföra min förhoppning att den fortsatta försvarsdebatten, både i riksdagens kammare och utskott och utanför riksdagen, även fortsatt blir konstruktiv.

Anf. 196 HENRIK LANDERHOLM (m) replik:

Fru talman! Låt mig till försvarsministerns anförande göra en bemärkning och en mera allvarlig invändning.

Bemärkningen handlar om invasionsförsvaret. För att komplettera verklighetsbilden började denna inteckning redan i slutet av 80-talet, då vi avskaffade kustinvasionen som s.k. styrande angreppsfall. I 1992 års försvarsbeslut skulle vi inte längre kunna försvara oss i mer än en invasionsriktning. Sedan var det den mer än ettåriga förberedelseperioden 1993 och den mer i framtiden avlägsna avsikten att kunna försvara oss mot en gammaldags storskalig invasion i försvarsbesluten 1995 och 1996. Så gräsligt mycket kvar att inteckna finns inte i det hänseendet.

Däremot tror jag inte att det finns något parti i denna kammare som är motståndare till att skapa ett modernt och allsidigt försvar med moderna och allsidiga militära medel som kan klara en mängd olika utmaningar. Även invasionsförsvaret skall i en mer avlägsen framtid långsiktigt vara dimensionerat för det vi bestämmer oss för i dag.

Min mer allvarliga invändning gäller anslagsförordningen. Jag tolkar försvarsministerns redovisning i dag – tack för den – som ett konstaterande att materieförsörjningen i Försvarsmakten de facto har kraschlandat. Ett beställningsstopp kombinerat med en total omprioritering av redan beställd materiel under 1999 skulle kunna vara välavvägt om det hade skett i avsevärt bättre tid, då möjligheten att avbeställa en del materiel som vi inte ser något behov av i framtiden de facto fanns. I dag ifrågasätter jag mycket kraftigt om det finns några ekonomiska möjligheter att de facto avbeställa materiel 14 dagar före det år under vilket leveranserna skall ske. Jag anser att det här är oerhört allvarligt och innebär stora risker för det internationella samarbete som försvarsministern själv har gått i bräschen för, men också – och det är särskilt viktigt att poängtera – för vår långsiktiga försvarsindustriella kompetens.

Jag är rädd för – och det har diskussionen i dag visat mig – att den kortsiktiga anslagskredit som försvarsutskottets majoritets förslag innebär inte alls räcker för att hantera problemen. Även det skulle jag vilja ha försvarsministerns kommentar till.

Anf. 197 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra ledamöterna om att taletiden för replik är två minuter. Jag är tacksam om det respekteras framöver.

Anf. 198 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag tror att det är riktigt att det har varit en politisk vilja att dimensionera ned invasionsförsvaret under lång tid. Men nog finner vi att för framför allt materieförsörjningen har invasionsförvarscenariot dominerat. Jag anser därför att det är riktigt både löpande och i samband med Försvarsberedningens kommande betänkande att ta ett betydligt tydligare tag i tillförseln av materiel. Vi står ändå i den säregna situationen – som överbefälhavaren med rätta pekade på – att vi i dag har sannolikt ett av Europas modernaste försvar teknologiskt sett. Men nog är det i betydande utsträckning riktat till ett antiinvasionsförsvar.

Den andra punkten gällde anslagsförordningen. Jag avser att till det yttersta anstränga min förmåga för att genomföra den prioriteringsordning som riksdagens utskott har angivit i sitt betänkande, så att vi kan

göra precis den prioritering som i dagens läge är den riktiga. Jag anstränger mig.

Prot. 1998/99:33
10 december

Anf. 199 HENRIK LANDERHOLM (m) replik:

Fru talman! Jag vill anknyta till den fråga försvarsministern svarade på vid dagens frågestund. Jag tolkade försvarsministerns tydliga stöd för överbefälhavaren som en stark markering av en stor förståelse för den argumentation som militärledningen har framfört i sitt brev till de anställda. Det är gott och väl, och ingen tvivlar på försvarsministerns goda avsikter. Vad vi däremot tvivlar på, också efter denna höst, är möjligheterna att de facto leverera allt det goda som försvarsministern talar väl om.

Hur menar försvarsministern att verksamhetsneutralitet, som har varit det centrala i riksdagsbesluten såväl 1996 som 1998, skall kunna bli en realitet om de medel som skall bekosta denna neutralitet inte tillförs förrän i efterhand? En mängd av de internationella samarbetsprojekt som försvarsministern talat sig varm för, en mängd av de försvarsindustriella kompetenser som är de centrala för oss att behålla även i framtiden, försvinner de facto under denna tid som Försvarsmakten väntar på efterhandskompensationen. Jag vill gärna veta hur försvarsministern har för avsikt att lösa detta.

Anf. 200 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! En intressant bemärkning är att i det budgetår som strax går mot sitt slut ser vi åtminstone icke ännu att Försvarsmakten skulle ha träffats av en otillräcklig kompensation för övergången till full användning av anslagsförordningen.

Jag vill ändå fästa uppmärksamheten vid att vi har diskuterat den problemställning som bygger på hypoteser framåt. Det är därför jag har pekat på att det finns många debattinlägg som antar vad som skall hända. Jag kommer att göra vad jag kan för att se till att vi med de handlingsmarginaler vi har träffar rätt på materielsidan.

Det pågår ett intensivt arbete, och jag tror att det går att få en ganska stor förståelse för att det är viktigt att prioritera Försvarsmaktens verksamhet i dag. Inom den sektor som har att göra med materiel gäller det att så noggrant som möjligt ta vara på varje frihetsutrymme för att följa den prioritetsordning som utskottet värdefullt anger till regeringens vägledning.

Anf. 201 ÅKE CARNERÖ (kd) replik:

Fru talman! Jag lyssnade i dag på riksdagens frågestund kl. 14. Jag blev lite betänksam. Jag skulle gärna vilja att försvarsministern förtydligade vilka överenskommelser som regeringen har med Vänstern och Miljöpartiet. Jag skulle vilja att ministern är mycket tydlig.

Finns det några garantier för att eventuella överenskommelser inte kullkastas av att olika statsråd har blivit uppmuntrade av försvarsskrotarpartierna Vänstern och Miljöpartiet?

Jag sade i mitt anförande att vi står inför en process med nytt försvarsbeslut. Det gäller att ha fast mark under fötterna, statsrådet.

*Totalförsvarets budget
för 1999*

Anf. 202 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag kan läsa ur det pressmeddelande som gick ut den 5 oktober, undertecknat av Göran Persson, Gudrun Schyman och Birger Schlaug. I den har de skrivit under följande paragraf: Partierna är medvetna om att tidigare ingångna långsiktiga överenskommelser mellan regeringen och andra partier – såsom pensionsreformen, energiöverenskommelsen, försvarsöverenskommelsen och beslutet om Riksbankens ställning – ligger fast och inte berörs av detta samarbete. En snarlik formulering finns införd i finansplanen. Det är utgångspunkterna för regeringens arbete på t.ex. det området.

Jag ser att vi inom Försvarsberedningen skall kunna gå vidare med det samarbete som har funnits mellan socialdemokratiska regeringen förra mandatperioden och Centerpartiet och andra icke-socialistiska partier. Går man igenom förloppet kring försvarsbeslutet 1996 ser man att det fanns vissa skillnader, men de var inte jättestora. Jag har också noterat vad försvarsutskottets nye ordförande Henrik Landerholm successivt har sagt under det gångna året kring vad 1996 års försvarsbeslut handlade om. Han har gett en hel del kritiska, men kanske även självkritiska, iakttagelser. Jag anser att här finns en grund för ett politiskt arbete i Försvarsberedningen.

Anf. 203 ÅKE CARNERÖ (kd) replik:

Fru talman! Det har varit ytterst pinsamt att följa den här diskussionen, om manöverkrig, undanmanöverkrig m.m. Vi kristdemokrater vill få fram sanningen, och därför har vi markerat i vår reservation att det bör avsättas tillräckliga resurser snarast möjligt för att granska, utvärdera och stämna av köpkraftseffekterna. Försvarsmakten planerar naturligtvis utifrån de beslut som riksdag och regering fattar.

Min enkla fråga till statsrådet är: Varför vill inte regeringen lösa ut de här effekterna förrän år 2002? Om t.ex. Försvarsmakten är överkompenserad, som det görs gällande här och där, borde väl regeringen vara mycket angelägen om att få reda på det. Vad har försvarsministern för försvar för att inte reda ut den frågan?

Anf. 204 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Det är klart att det är två ekonomiska beslutssystem som har kommit i kollision med varandra. Det är ett försvarsekonomiskt beslutssystem, som är femårigt, dessutom med vissa mycket speciella inflationskompensationssystem, osv. Det är också det ekonomiska system som vi har gått in i genom att vi följer och tillämpar Europeiska unionens stabilitets- och tillväxtpakt, som också har sin grund i konvergensprogrammet. Där är det fundamentala syftet att åstadkomma långvarigt låg inflation genom att dra ned på budgetunderskotten och inflationsförväntningarna.

Det är klart att här finns en konflikt. I något av inläggen tidigare tog man upp budgeteringsmarginalen, riksdagens utgiftstak osv. Det är inte någonting att glida undan, att här har vi en genuin ekonomisk-politisk konflikt.

Jag anser att de prognoser som vi har presenterat, i finansplanen och andra dokument, som också Konjunkturinstitutet står för, visar att det budgetärt sett finns realistiska möjligheter att lösa ut eventuella plus och

minus just efter det att år 2001, dvs. sista året av den femåriga försvarsperioden, har gått till ända.

Prot. 1998/99:33
10 december

Anf. 205 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Jag vill uttrycka min uppskattning över det klargörande som jag tolkar försvarsministerns inlägg som, dvs. att han står fast vid regeringens verklighetsbeskrivning och inte överbefälhavarens verklig-hetsbeskrivning.

Jag vill också uttrycka uppskattning över det försvarsministern sade om att söka en uppgörelse med icke-socialistiska partier, för en förnuftig och nödvändig förnyelse av försvarspolitiken. Men det gäller att gå var-ligt fram där. Söker man en uppgörelse med icke-socialistiska Modera-terna är det svårare att få en förnyelse än om man söker en uppgörelse med icke-socialistiska Miljöpartiet, där jag ser en större samsyn med den politik som uttryckts av försvarsministern.

Jag noterade också att försvarsministern anser att vi har Europas mo-dernaste försvar. Vad avser krigsmateriel är det nog sant. Det understry-ker det orealistiska i att fullfölja vapenbeställningar för 90 miljarder, och det understryker den förnuftiga slutsats som regeringen tycks ha dragit, nämligen att införa ett omedelbart beställningsstopp för materiel.

Anf. 206 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Det är klart att Miljöpartiet kanske kan klassificera sig som icke-socialistiskt. När det gäller försvars- och säkerhetspolitiken är det emellertid en annan konfliktdimension som gör sig gällande. Det är det som Miljöpartiet tydligt fastlägger i sitt program:

”Vi förespråkar en gradvis övergång från militära till civila delar i samhället för att minska det ekonomiska beroendet, värna om människor och miljö, minska sårbarheten och öka självtilliten. Vi strävar efter total militär avrustning och att försvaret på sikt ska bli helt civilt.”

Det är en idéståndpunkt som Miljöpartiet har. Det är den som gör att det icke är möjligt att ha ett samarbete av den art som föresvävar företrä-dare för Miljöpartiet.

Det finns också i Miljöpartiets hållning ett förkastande inte bara av vårt medlemskap i Europeiska unionen utan också av samarbetsmönstren i Europa kring försvarsmateriel – ja, t.o.m. att vi över huvud varken skall importera eller exportera försvarsmateriel. Den grundvalen är syftet med Miljöpartiets politik. Det är på den grundvalen icke möjligt att ha ett samarbete.

Jag kan säga att det finns all anledning att ha förtroendefulla diskuss-ioner i Försvarsberedningen. Det finns anledning att i riksdagens utskott och här i kammaren kunna möta varandra i diskussioner om framtiden – javisst! – och om det totala försvarets inriktning osv. Men det går icke att gå under det som är den långsiktiga strävan i Miljöpartiets politik, och som på den här punkten, säkerhetspolitik och försvarspolitik, för oss är en omöjlig utgångspunkt.

Anf. 207 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Det är viktigt att få klargöra för försvarsministern att Miljöpartiets långsiktiga mål är identiskt med det socialdemokratiska partiets långsiktiga mål.

*Totalförsvarets budget
för 1999*

Målet om en allmän och total militär avrustning är faktiskt FN:s mål, som Sverige ställt sig bakom och som samtliga sju partier i Sveriges riksdag står bakom. Därvidlag råder det ingen skillnad.

Vårt mål att avveckla den svenska vapenexporten är också någonting som står i samklang både med den av riksdagen antagna lagen om förbud mot vapenexport och med de restriktiva riktlinjer som möjliggör att bevilja undantag från den förbudslagen. Den står också det socialdemokratiska partiet bakom.

Tittar man på delar av det socialdemokratiska partiet hittar man identiska formuleringar med dem som finns i Miljöpartiets program. Målet för SSU:s försvarspolitik är att helt nedrusta det militära försvaret. I det socialdemokratiska kvinnoförbundets program står det: Vi arbetar för omvandling av militära resurser till civila.

Jag har svårt att se hur man kan ta målen för Miljöpartiets långsiktiga försvarspolitik till intäkt för att samarbete skulle vara svårt, när det socialdemokratiska partiet i stor utsträckning delar dessa långsiktiga mål och har ställt sig bakom dem i riksdagen, och när vissa delar av partiet har dem inskrivna i sina program.

Anf. 208 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Det finns två skänklar i säkerhetspolitiken. En skänkel är strävan efter avspänning. Den bejakar vi – det gör många. Den leder till att vi ständigt strävar efter att minska krigsriskerna och minska närheten att använda militära resurser i konflikter.

Men världsordningen är icke sådan. Hur är det i Jugoslavien? Hur är det vid gränserna kring f.d. Sovjetunionen, dagens Ryssland? Vad händer om stormakter dras in i lokala eller regionala konflikter?

Då finns det en annan skänkel, och det är avskräckning. Den har ett militärt element och ett civilt element. Den ser inte ni. Ni ser bara den första skänkeln.

Det gör att samarbetsmöjligheterna inte finns på ett övergripande sätt.

Anf. 209 BERIT JÓHANNESSEN (v) replik:

Fru talman! Försvarsministern gick in på många saker i sitt anförande som jag tycker var utomordentligt bra. Jag tycker också att det andas en insikt om att vi måste ha ett nytt försvarsbeslut. Där delar vi uppfattning. Vi delar också uppfattningen att detta försvarsbeslut måste innehålla andra element än det nuvarande. Det är bra.

När så försvarsministern citerade ur den uppgörelse som vi tre partier har, var det detta att försvarsbeslutet är det beslut från 1996 som Socialdemokraterna har med Centern. Den nya inriktningen på ett nytt försvarsbeslut kommer att innebära att vi får börja på en ny diskussion. Där tycker jag faktiskt att det är viktigt att t.ex. Vänsterpartiet är med.

Jag kan alltså i princip ställa mig bakom det som Björn von Sydow sade från talarstolen. Vi ingår i Försvarsberedningen. Vi ingår i Pliktutredningen. Jag tror inte att det har varit några stora vare sig slagsmål eller kontroverser i dessa diskussioner. Jag tror att det är väldigt viktigt att vi har en bred diskussion om försvarspolitik. Det kan hända att vi inte blir överens i alla stycken, men jag tror att det är väldigt viktigt att vi är med och diskuterar både säkerhetspolitik och försvarspolitik framgent.

Jag kände att det fanns ett jättegap mellan vad Henrik Landerholm sade och vad försvarsministern sade. Där känner jag verkligen att det är en klyfta. Den känner jag inte mellan Vänsterpartiets inställning och det försvarsministern anförde för en stund sedan.

Anf. 210 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag vill säga att jag själv har varit i Försvarsberedningen och diskuterat och att jag mycket gärna gör det. Jag sätter värde på att alla riksdagens partier deltar där. Mina inlägg syftar icke till att förhindra en diskussion. Man tar intryck av varandra, man får höra föredragningar om den militärpolitiska utvecklingen och sedan diskuterar man. Det är inte frågan om någon sådan inställning.

Jag vill nämna två ting. Det ena är att försvarsuppgörelsen med Centerpartiet och Socialdemokraterna står fast, ehuru vi icke har majoritet nog i Sveriges riksdag efter det att väljarna har sagt sitt.

Jag vill också citera ur finansplanens inledning. Det är några inledande ord, ungefär som dem som jag läste när det gällde partiledaruppgörelsen. Det finns också en annan formulering: "Samarbetet berör fem områden – ekonomi, sysselsättning, rättvisa, jämställdhet och miljö – och innefattar både konkreta förslag och åtaganden för framtiden. Andra områden som t.ex. Europapolitiken och säkerhetspolitiken omfattas däremot inte av överenskommelsen". Sedan noteras ånyo att respekt skall visas för beslut som har fattats av andra partikonstellationer under föregående mandatperiod.

Jag vill alltså säga att vi i högsta grad skall ha en fri diskussion och en modern försvarsdebatt. Men inriktningen är att det måste finnas ett samband mellan avspänningssträvanden i vår säkerhetspolitik, integrationssträvanden t.ex. i vår Europapolitik och avskräckning för att stötta vår alliansfria linje.

Anf. 211 BERIT JÓHANNESSEN (v) replik:

Fru talman! Det enda vi kan vara överens om är naturligtvis att världen förändras. Det vi ser i dag är att den förändras i positivt avseende när det gäller det militära hotet – när det gäller invasionshotet. Jag tror att det är oerhört viktigt att det blir en djup diskussion om detta och att vi penetrerar risker – att vi verkligen går på djupet i diskussionen om vilket försvar Sverige behöver, vilken inriktning det skall ha osv. Jag ser fram emot diskussioner kring detta. Jag upplever i denna debatt att det är andra tongångar i dag, som jag tycker är väldigt positiva.

Anf. 212 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Det är positiva utvecklingsförlopp. Det är det verkligen. Det är demokratins framväxande i de tidigare kommunistiska diktaturerna och det dominerande Sovjetväldet. Det är det som är grundvalen. Demokratins och den konstitutionella rättsordningens framväxt leder också till minskade sociala, ekonomiska och militära hot och konflikter. Ja, det är mycket positivt.

Men vi är inte framme vid den stabilitet som t.ex. de nordiska länderna har, som gör att vi lever i förutsägbara relationer med varandra. Vi vet inte Rysslands väg. Vi vet inte andra länders väg, plågade som de har

varit av årtionden av förtryck. Kommer människorna att klara att bära upp den demokratiska formen under de oerhörda utmaningarna?

Låt oss inte gå förbi det militära elementet när det gäller våra insatser på det internationella planet. Allt det andra är utmärkt, men vad är det som har stabiliserat Bosnien? Än så länge är Kosovo icke stabiliserat. Vi har icke kunnat finna en politisk överenskommelse som gör det möjligt att förhindra militära eller paramilitära aktiviteter i dagens Kosovo.

Då behöver vi kunna vara på plats med förband. Hur skall de utbildas? Hur skall officerarna kunna få sådan erfarenhet att de förmår leda förband? Då behövs det ett genomtänkt svenskt militärväsende, även om invasionsförsvaret, modell Å, är överståndet. Vi måste tänka att vi är i teknologisk och ledningsmässig framkant. Vår lilla befolkning, med sin säkerhetspolitiska linje, behöver den framförhållningen.

Anf. 213 OLLE LINDSTRÖM (m):

Fru talman! Försvarsministern talade om en föränderlig värld. Många andra har också nämnt förnyelse och förändring inom försvars- och säkerhetspolitiken. Det är alldeles självklart att så skall ske, men den skall naturligtvis vara kontrollerad.

Dagens försvarsbeslut innebär, om det fullföljs, en okontrollerad avveckling av både försvar och försvarsindustri. För första gången har ett regeringsbärande parti i Sverige tillåtit extrema vänsterpartier få avgörande inflytande på det försvars- och säkerhetspolitiska området.

Socialdemokraterna har trots tidigare försäkringar att samarbetet med Vänstern och Miljöpartiet endast rör budgeten och inte t.ex. försvars- och säkerhetspolitik visat att man givit just dessa partier möjlighet att utöva sin försvarsfientliga politik.

Socialdemokraterna bär därmed ett stort ansvar för de allvarliga konsekvenser som blir följden av att inte kompensera Försvarsmakten enligt tidigare riksdagsbeslut.

I utskottsbehandlingen ansträngde sig ett antal partier – inte minst socialdemokratiska ledamöter – för att finna en rimlig lösning. Den preliminära majoritetsöverenskommelsen om en avskrivning av lån i riksgälden fick stöd av Försvarsdepartementet, men som alla vet föll förslaget inte i god jord hos finansminister Åsbrink. Att det går så långt att finansministern tillåts ha vetorätt i försvarsutskottet och över riksdagen är i högsta grad anmärkningsvärt.

Innan jag går vidare i vad som skett beträffande senare års försvarspolitik och konsekvenser av det beslut som skall fattas i dag vill jag klargöra att vi moderater är övertygade om att ett nytt försvarsbeslut måste till där förändringar och förnyelse av försvars- och säkerhetspolitiken är nödvändigt.

1996 års försvarsbeslut innebar en sänkning av anslagsramen med 4 miljarder. Efter enbart några månader insåg Försvarsmakten att det inte fanns balans mellan ekonomi och verksamhet. Verksamhetsförändringar blev nödvändiga, och i dag har vi inte det försvar som vi beslutade om 1996.

Anslagsförordningen ändrades, och staten drog in 14,6 miljarder av Försvarsmaktens pengar. Den compensation som riksdagen förutsatte och beslutade om i två beslut har finansministern glömt. När man talar om att det inte går att kalkylera eller räkna fram förrän år 2002 måste

man fundera på hur detta är möjligt. Det är klart att det är viljan som saknas. Man vill rulla det framför sig. Finns inte kompetensen i Finansdepartementet borde det vara möjligt att anlita någon annan för att klara av det.

Det gjordes ytterligare en förändring som ökade försvarets fasta kostnader, även det för att förbättra statens finanser och klara konvergenskraven inför en eventuell EMU-anslutning. Värdet på mark, anläggningar och fastigheter skrevs upp och överfördes till Fortifikationsverket. Försvaret fick då betala hyror baserade på de nya, uppskrivna värdena.

Anslagsminskningen, ytterligare besparingar 1997, ökade fasta kostnader och utebliven kompensation för förändringen av anslagsförordningen får dramatiska konsekvenser för Försvarsmakten och försvarsindustrin, eftersom den påverkbara delen av den totala anslagsramen endast är 30 %.

Fru talman! I betänkandet tas också ställning till verksamhetens omfattning och mål, styrning och uppföljning, inriktningen av Försvarsmaktens förmågor samt utveckling och investeringar. Det är viktiga ställningstaganden; problemet är att ekvationen mellan å ena sidan ekonomin och å andra sidan verksamheten inte går ihop. Den är orealistisk.

Konsekvenserna har Försvarsmakten redovisat: totalstopp för försvarsmaterielbeställningar och ytterligare kraftiga neddragningar av antalet värnpliktiga.

Detta leder i sin tur till andra negativa följd effekter. Många anställda inom försvaret och industrin förlorar sina jobb. Krigsmaterielexporten kan påverkas, kanske t.o.m. exporten av JAS till Sydafrika. Samarbetsprojektet med andra europeiska nationer äventyras. Forskning och utveckling får inte möjlighet att fortsätta på samma sätt som tidigare. Rekryteringsbasen för de internationella insatserna räcker inte till med en halvering, och kanske mer än det, av markstridskrafterna. Det är destruktivt för alla anställda inom försvaret. Rekrytering av ny personal blir också väsentligt svårare med den instabilitet som präglar försvarspolitik.

Det är heller inte förtroendeingivande när försvarsministern ena dagen tvingas fatta beslut tillsammans med avvecklingspartier för att dagen efter deklarerar att dessa är diskvalificerade för kommande beslut som gäller försvars- och säkerhetspolitik.

Vidare måste det återskapas ett förtroende mellan riksdag och regering och Försvarsmakten. De senaste veckornas turbulens i försvarsfrågan måste av både initierade och utomstående betraktas som en ovärdig handläggning av en viktig fråga i vår svenska riksdag.

Fru talman! Jag står givetvis bakom alla de moderata reservationerna, men liksom Henrik Landerholm yrkar jag bifall endast till reservation 1.

Anf. 214 STIG SANDSTRÖM (v):

Fru talman! Liksom Tone Tingsgård tycker jag att det har varit en mycket intressant upplevelse att komma till försvarsutskottet. Att komma från ett 20-årigt politiskt arbete inom den sociala infrastrukturen till dagens försvarsdebatt känns som ett jättelikt språng från verkligheten till de abstrakta höjdernas överklighet. Det finns dock vissa likheter mellan försvaret och den sociala infrastrukturen, främst då sjukvården, som jag

mest har jobbat med. Jag vill något beröra dessa likheter eftersom man kanske kan dra lärdomar av dem.

Bägge sektorerna tar sikte på människors överlevnad och hälsa. De skall skydda oss mot farsoter och den vanmakt som vi kan känna inför katastrofer och död. I bägge fallen kan hoten vara svåra att identifiera. Nya, oväntade katastrofer kan plötsligt uppträda som kullkastar tidigare antaganden. Ett sådant exempel kan vara hiv/aidsepidemin, som oväntat och plötsligt utsatte vårt smittskyddsförsvaret för utomordentligt svåra påfrestningar.

Jag vill inte hårdra likheterna, men till viss del kan man se på försvaret som en del av den sociala infrastrukturen. Jag tror också omvänt att en stark social infrastruktur är en av de viktigaste beståndsdelarna i ett framgångsrikt totalförsvaret. Vi kan se exempel på nära håll i t.ex. nuvarande Ryssland, som har nämnts flera gånger. Där håller den sociala infrastrukturen på att kollapsa. Människor får inte ut löner eller pensioner, och man orkar inte ens ta in skatter. Då ser vi vad som händer.

Därmed vill jag övergå till olikheterna. Jag tänker i första hand på den ekonomiska behandlingen av de här olika sektorerna, som knappast kan sägas vara rättvis. Under de senaste 15–20 åren har den sociala infrastrukturen, främst sjukvård och äldreomsorg, utsatts för stenhårda besparingskrav och tvingats genomföra hårdhänta strukturrationaliseringar. I kronor räknat har man tvingats spara in ett helt försvar – runt 40 miljarder kronor i nivåsenkning. Samtidigt har försvarsutgifterna i stort sett legat stilla de senaste 25 åren.

Ser man till den personal som har tvingats lämna vården och omsorgen blir skillnaden i behandling än mer anmärkningsvärd. Medan tiotusentals anställda har fått lämna sina arbeten inom sjukvård och hemtjänst har vi nästan oförändrat antal anställda inom försvaret.

I det perspektivet är det mycket märkligt att det skall vara så svårt att göra omstruktureringar och minska kostnaderna för försvaret. Varje gång ett besparingsförslag läggs fram utbryter ett ramaskri, och kriget tycks nära.

Med den erfarenhet jag har efter att på nära håll ha genomlidit flera års besparingar och nedskärningar inom vård och omsorg tycks det mig uppenbart att det finns utomordentligt goda möjligheter att göra rejäla och långsiktiga besparingar inom försvaret.

Var och en kan se att materielsidan är överdimensionerad.

Var och en kan se att vi har alltför många yrkesofficerare i anställning.

Var och en kan se att den ekonomiska hushållningen kan förbättras.

Nu är utgiftsramen fastlagd för kommande år, och kostnaderna kan endast marginellt påverkas åt ena eller andra hållet. Men inför den kommande debatten i vår om försvarets framtida inriktning är det absolut nödvändigt att se över formerna för hur en omstrukturering kan ske och hur en mindre kostym skall se ut.

Fru talman! Med detta vill jag komma in på de frågor vi har att debattera den närmaste tiden.

En utomordentligt intressant debattinledning gjordes i gårdagens DN av ministrarna von Sydow och Rosengren. Artikelnen innehåller både utropstecken och frågetecken, som jag här kort vill kommentera. Jag tycker

dock att den var en utomordentligt bra början på den debatt som vi ändå är tvungna att ha.

Jag skall först bara kort peka på tolv utropstecken som jag vill instämna i.

- Den pågående bantningen av försvaret leder med nödvändighet till att den svenska försvarsindustrin måste bli mindre. – Ja. Bra. Alldeles utmärkt.
- Svenskt totalförsvaret står inför den största omstruktureringen och ominriktningen i modern tid. – Ja, det tror jag också är riktigt. Kris och kaos kan skapa möjligheten.
- Det storskaliga invasionsförsvaret är inte aktuellt. Vi måste ändra på det! – Ja, självfallet.
- Man måste släppa det gamla beprövade, ofta trygga, och ge sig in i något nytt, modernt och okänt. – Ja, det är detta det handlar om, såsom vi också har hört tidigare från andra talare.
- Vi värnar den svenska säkerhetspolitiska hållningen – alliansfriheten – och värnar ett starkt och modernt försvaret. – Ja, det kan vi stryka under också från vår sida.
- Genom att öka vår förmåga att medverka i internationella fredsfrämjande insatser bidrar vi till den säkerhet som vårt eget land är beroende av. – Ja, den tanken har vi också. Vi tror att det är en riktig analys.
- Vi måste och skall kunna förlita oss på vår egen förmåga och kompetens. – Ja, det är också en viktig slutsats.
- Försvarsmaktens behov av materiel kommer att inriktas mot mer tekniskt avancerad materiel och bort från stora kvantiteter och utdragna serieproduktioner. – Ja, självfallet. Det har varit en stor brist tidigare. Det systemet måste ändras.
- Vi skall därför i ökad utsträckning hos industrin och andra köpa utveckling och forskning, med det uttalade beskedet att allt inte når produktion. – Ja, det är ett bra exempel på nytänkande. Det kan också gå att ta fram prototyper. Framför allt med dagens teknik kan vi snabbt ställa om till nya versioner.
- Bantningen av det militära försvarets storlek leder med nödvändighet till att färre människor kommer att arbeta inom den svenska försvarsindustrin. – Ja, det är också riktigt. Jag tror att vi måste inse det. Vi kan inte i fortsättningen lova att alla skall få samma säkra, trygga jobb som de tidigare haft genom alla tider.
- Där riksdag och regering är direkt ansvariga för att sysselsättningen minskar och där det är regionalpolitiskt motiverat, där skall staten också genomföra särskilt stora kraftansträngningar för att stödja en positiv regional utveckling och en övergång till nya näringar. – Det tycker jag också är riktigt.

Prot. 1998/99:33
10 december

---

*Totalförsvarets budget
för 1999*

- Med en kraftsamling av lokala, regionala och nationella insatser är förutsättningarna goda att lyckas. – Ja, vi tror det också från Vänsterpartiets sida.

Vi tycker att detta är ett alldeles utmärkt diskussionsunderlag. För vår del ser vi inga svårigheter att ställa upp och samarbeta kring det. Det ligger i linje med våra intentioner. Däremot kanske vissa av de här punkterna kan vara svåra att smälta för andra. Men för vår del är det inga problem. Vi ser fram emot den debatt vi har framför oss inför kontrollstationen.

Tack!

Anf. 215 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Diskussionen har gått fram och tillbaka när det gäller hur vårt försvar skall utformas och hur mycket det får ta av våra gemensamma resurser nu och inför framtiden.

Vem som har rätt eller fel i påståenden om medel som tagits i beslag eller redan förbrukats i anslutning till det år 1996 ändrade sättet för Försvarsmakten att anslagsavräkna utgifterna för försvarsmateriel samt för finansiering av förskottsbetalningar till försvarsindustrin har inte i alla svängar varit enkelt att följa. Beskyllningar har gått åt alla håll när det gäller miljarder hit eller dit. Men en sak står i alla fall fast: I samband med att riksdagen 1996 behandlade förslaget till nyordning för anslagsavräkning och förskottsfinansiering, förutsatte riksdagen att systemomläggningen skulle vara verksamhetsneutral och inte leda till förändrad köpkraft för Försvarsmakten.

Fru talman! Detta är ett fastställt och gällande riksdagsbeslut och såvitt jag vet inte formellt uppbrutet.

För den som är ny i försvarsutskottet har det varit en förvånande, svår och näst intill oåtkomlig debatt om vad som varit sant eller osant i beskyllningar och påståenden. Till slut har jag ändå fått en bild som jag tror stämmer med verkligheten.

Fru talman! Hela försvarsutskottet var vid det sammanträde som skulle föregå den slutliga justeringen av det betänkande vi diskuterar i dag helt enigt om vad som skulle stå i betänkandet, vad som skulle bli utskottets slutliga skrivningar. I alla fall var det ingen som protesterade. Vi tyckte alla, såvitt jag kan förstå, att vi hade fått mycket bra och politiskt/diplomatiskt goda skrivningar. Representanterna från Försvarsdepartementet som besökt utskottet hade vid ett tidigare sammanträde helt accepterat utskottets förslag till dessa skrivningar. Men sedan hände något.

Helt plötsligt började debatten, som grundade sig på utskottets ställningstaganden, att föras utanför utskottet av personer som inte finns med i utskottet. Min förundran var stor och ställde tidigare begrepp om försiktighet med ännu ej beslutat material helt åt sidan.

Vad jag kan förstå begär inte ÖB, fru talman, mer medel till försvaret. Men, enkelt uttryckt, det han begär är att de medel som staten i och med budgetomläggningen i en för stor pott, 7,1 miljarder, överfört till sig själv skall föras tillbaka till Försvarsmakten, så att ÖB kan betala de räkningar på beställda varor som riksdagen varit med om att fatta beslut om skall

införskaffas. För mig handlar det om vanlig hederlighet att betala för det man köpt eller beställt och att ord och löften skall gälla.

Sedan kan man naturligtvis diskutera hur försvaret skall se ut inför morgondagen och med tanke på den situation som vår omvärld och vi själva befinner oss i i dag. Som många andra tror jag att det behövs ett helt nytt tänkande när det gäller försvarsfrågan.

Utvecklingen går ju oerhört snabbt på t.ex. teknikens område. Det som är modernt i dag är helt omodernt i morgon. Personligen tror jag att vi står inför en försvarsrevolution, med ett helt nytt tänkande.

Morgondagens krig, som vi naturligtvis hoppas att vi skall slippa, kommer förmodligen att drabba civilbefolkningen mer än de försvarande soldaterna. Balkan är ju det skrämmande exemplet. Som jag ser det är det därför oerhört viktigt att landets försvar riktas in mot försvar av människors liv och rättigheter. Då handlar det inte bara om skyddsrum, utan om en organisation med redskap och materiel som kanske är ännu mer terränggående, minröjande, direkt beskyddande än vad jag kan förstå att dagens försvar är inriktat mot.

Fru talman! Jag har besökt Bosnien många gånger. Första gången var vid den tidpunkt, december 1995, då Daytonöverenskommelsen undertecknades. Jag har mött och diskuterat med representanter för olika civila grupper som bildades i Bosnien under kriget. De hade ett samlande mål, överlevnad för sin familj, samhället och sig själva. Det handlade om att hjälpa till då sjukhusen översvämmades av skadade, att ordna nätverk för att hjälpa ensamstående gamla och sjuka, att ordna nätverk för att skydda varandra vid vattenhämtning, vid begravandet av döda, att ordna roande och avledande aktiviteter för barnen, att ta hand om barn som blivit föräldralösa, att ordna skollektioner för skolbarn, att ordna transporter, att utbilda sig till gerillasoldat för att försvara det gemensamma området osv. Jag har många exempel och många vittnesmål.

För precis en vecka sedan besökte jag ett flyktingläger i Sarajevo för kosovoalbaner. De 800 människor som levde i detta läger under fruktansvärda förhållanden var alla en del av den civilbefolkning som fått ta emot ett krigs konsekvenser direkt på plats. Det är svårt att säga om de är offer för en krigsform som vi kan frukta att ett eventuellt kommande krig kan utsätta civilbefolkningen för, eller om de är offer för en form av krig som är medeltida eller ännu äldre.

Vårt samhälle är skört, mycket skört, speciellt med tanke på att vi gjort oss så beroende av all elektronik och elektricitet. Vi vet inte var ett eventuellt framtida krig kommer att föras. Om det kommer att föras utanför eller innanför vårt lands gränser, det vet vi inte. Gränser mellan länder suddas ut, och länderna kommer närmare varandra. Det är därför inte säkert att vi i framtiden behöver all den materiella utrustning som vi har, utan vi måste kanske ha ett försvar som är uppbyggt, inte för att föra krig i bestämda arméformationer eller vad det kan vara vid fastställda tillkämpade frontlinjer, utan ett mer direkt försvar av det civila samhällets funktioner och individuella medborgare.

Fru talman! Jag är av den uppfattningen att man måste försvara sitt land, att man måste ha ett försvar. Men jag är inte övertygad om att det försvaret skall se ut som det försvar vi i dag här försvarar. Jag anser att den kontrollstation som aviseras 1999 har en stor betydelse för och också

måste ge vissa uppfattningar om hur försvarets resurser skall tas till vara på bästa sätt.

Försvarsmakten måste ha en stabil ekonomisk grund för sin långsiktiga verksamhetsplanering. Och i den planeringen måste civilförsvaret ha en mycket central roll.

Fru talman! Sammanfattningsvis ändras snabbt situation och hotbild i omvärlden. Internationella anfallskrig byts ut och/eller kompletteras med sabotage och strider mellan grupper i det egna landet.

Vi kristdemokrater anser att flexibiliteten i totalförsvarets organisation och beredskap måste öka så att behövliga insatser kan sättas in så snabbt som möjligt.

Totalförsvaret genomgår och måste genomgå en fortlöpande omorganisation och ändrad inriktning av sin verksamhet. Kristdemokraterna anser att detta även måste inkludera civilförsvaret och dess uppgifter. Satsningar måste göras på det civila försvarsområdet för att motverka samhällets sårbarhet i både freds- och krigstid.

Vi kristdemokrater förutsätter att det civila försvaret och dess integrerade roll och status får en central belysning i det nya försvarsbeslut som behöver komma snarast.

Fru talman! När det gäller den internationella samverkan och de fredsbevarande insatserna anser vi kristdemokrater att det är av klart svenskt intresse att förmågan till internationell samverkan utvecklas såväl genom teknisk anpassning och samövningar som utbildningsmässigt.

Genom att delta i fredsfrämjande och humanitära insatser ökar svensk utrikes- och säkerhetspolitikens trovärdighet. Det väcker respekt för det svenska försvarets förmåga och Sveriges fredsvilja.

Fru talman! Det finns en hel del att göra på försvarsområdet. Det har jag förstått under de två månader som jag har fått vara med i försvarsutskottet. Och det finns en hel del att göra under denna mandatperiod och säkert också när den är slut.

Jag ställer mig bakom de reservationer som bär kristdemokraternas partibeteckning, men jag yrkar bifall till reservation 1. Tack.

Anf. 216 ROLF GUNNARSSON (m):

Fru talman! Jag har som ny ordinarie ledamot av försvarsutskottet självklart inte deltagit i de inre förhandlingar och de turer som pågått kring det beslut som vi i morgon bitti skall fatta om det svenska försvaret. Jag menar spelet bakom de s.k. kulisserna.

Men jag måste säga att det var en spännande thriller, för att tala i termer av en bok med mord och annat elände som ingredienser. Det har varit svårt att hänga med i vem som varit och är boven i detta drama, även om en viss minister och ett visst departement måste känna sig oroligt utpekade i dag.

Det fanns en insändare i Expressen i måndags som hade följande inledning: Komedi eller tragedi. Det är inte lätt att hitta rätt namn på det som händer inom försvarspolitik, även om jag själv lutar åt det senaste alternativet.

Sedan tyckte insändarskribenten att vi i beslutande ställning – han vände sig säkert till oss här i riksdagen – borde skaffa oss historisk skolning, med blickar mot 1930-talets Sverige.

Jag har därmed redovisat en blick på vad som hänt och vad som håller på att hända med det svenska försvaret. Självklart har jag som ledamot av försvarsutskottet haft en större inblick än vissa andra, men alla tycks förvånas av detta politiska spel av högsta klass och, kanske, sämsta märke.

Det har varit många snirklingar och kroker innan man förstår vem eller vilka som är boven eller bovarna i detta drama.

Det fanns, som alla vet, möjligheter till en bra uppgörelse. Ett tag såg det också ut som om dessa möjligheter skulle kunna tas till vara. Det var då dramatiken började. In på arenan, in i handlingen, klev de två partier som socialdemokraterna rent ekonomiskt allierat sig med. Här inleds just starten på en av de frågor som – sett i försvarssammanhang – kan få ett tragiskt slut i morgon.

Att i en försvarsfråga samarbeta med exempelvis Miljöpartiet är ju något som ter sig helt omöjligt. Jag tror inte att det var väljarnas vilja att låta ett i försvarssammanhang extremistiskt 4-procentsparti ha ett så avgörande inflytande på försvarspolitikerna.

Vem vill det? Vem ville egentligen det? Knappast socialdemokraterna. Knappast heller väljarna – utan att jag för den skull gör en alltför djärv tolkning av valresultatet.

Jag citerar också vad försvarsminister Björn von Sydow sade direkt under de hektiska dagarna då en socialdemokratisk minister sade så, medan en annan timmarna efter sade så.

Försvarsministern sade: Miljöpartiet har visat att de inte trots på nytan eller behovet av ett svenskt försvar. Därför går det inte att samarbeta med dem.

Orden kom alltså från försvarsministern. Det är klartext. Ingen kan missförstå detta klara besked. Det kan inte sägas tydligare.

Jag är glad att i kväll få ännu ett klart besked från försvarsministern. Man skulle kunna kalla det ett ordentligt avskedstäck. Det är ett riktigt tack till Miljöpartiet och Vänstern: Hit, men inte ett steg längre, tolkade jag det besked som försvarsministern gav.

Det gläder i alla fall mig som moderat och försvarsvän en kväll när så mycket går i moll.

Jag förstod av replikskiftet senare att Miljöpartiet uppfattade avskedet. Det var mera oklart om Vänstern uppfattade avskedet, men protokollet i morgon lär ge klara besked.

Jag tackar försvarsministern för detta klara besked. Jag kan instämma i att han brukar ge klara raka besked.

Miljöpartiet är alltså, enligt försvarsministern inte något parti att samarbeta med i försvarsfrågor. Det är ju ord som säger sitt inför beslutet i morgon.

Statsministern hakade ett tag på, och allt såg ljust ut då. Statsministern betonade även han att det var omöjligt att långsiktigt grunda försvars- och säkerhetspolitiska frågor på ett samarbete med Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

Fru talman! Det är det läge vi befinner oss i i dag. Molnen hopar sig över det svenska försvaret och över svensk försvarsindustri.

Socialdemokraterna har nu försökt att med sin s.k. brasklapp – just innan tryckpressarna startade för att få betänkandet till kammaren – rädda situationen, och de har försökt att rädda sitt försvarsansikte genom

att på något sätt beskriva allt som både svart och vitt. Detta är ju inte möjligt.

Det går inte att på detta enkla sätt dra sig ur den rödgröna försvarsröra som Socialdemokraterna nu tyvärr hamnat i genom detta, i försvarssammanhang, dåliga sällskap.

Nu finns inte finansministern i salen, men nog blev man orolig, ledsen och aningen förargad då man i helgen läste en artikel i en rikstidning där finansministern helt enkelt påstod att det inte alls tagits några pengar från försvaret.

Reaktionen från försvaret, med det brev till alla försvarsanställda som diskuteras i dag, är väl en ganska naturlig reaktion. På vems bekostnad det gått ut, kan man diskutera. På vems bekostnad står vi och för vår politik om vad vi tycker om svensk politik och försvarspolitik?

De 9 miljarder som alla vet försvann från försvaret togs från försvaret, för att så att säga göra större nytta i en slutredovisning av rikets affärer. Detta tycks finansministern ha glömt bort. Det är rent sorgligt att en minister agerar så.

Fru talman! Det är tyvärr bara att konstatera, som Henrik Landerholm sade i sitt inledningsanförande, att försvarsbeslutet 1996 har havererat. Det handlar om ett rejält haveri.

Vi konstaterade i vår reservation nr 5 att de säkerhetspolitiska och ekonomiska förutsättningar som fanns 1996 i dag saknar relevans. Vi vet att de tankar, förslag och åtgärder som ÖB Owe Wiktorin presenterat, inte ryms inom någon kontrollstation. Nu handlar det om ett nytt försvarsbeslut.

Det skall bli både spännande och intressant att se hur regeringen, dvs. socialdemokraterna, tar fram underlag för en sådan inriktning.

En annan sak som berörs i ett särskilt yttrande gäller skjutfältsverksamheten. Jag har tidigare i kammaren tagit upp frågan om Älvdalens skjutfält med försvarsministern. Den frågan tangeras alltså i detta särskilda yttrande. Det är viktigt att vi får till en stabil grund för Älvdalens skjutfält, för att skjutfältet där skall överleva och för att rivningar av hus och annat där uppe skall upphöra.

Vi kan bl.a. låta norrmännen få använda vårt skjutfält. Det har jag föreslagit tidigare, men hittills fått kalla handen av försvarsministern.

Vi har ett fungerande, ur miljösynpunkt accepterat skjutfält i Älvdalen. Låt oss nyttja detta i stället för att ta strid om skjutfält på andra platser.

Fru talman! Jag läste i förrgår en debattartikel från en socialdemokratisk minister som var ute för att nu försöka övertyga folket på platser som drabbas av morgondagens klubbslag i försvarsbeslutet att det inte fanns några problem; allt skulle ordna sig. Det var andra jobb på gång.

Jag kan berätta hur detta går till i socialdemokratisk tappning. Jag har nämligen erfarenhet från min hemstad, Falun.

Då regeringen, med dåvarande stödparti, lade ned flygflottiljen F 15, Hälsinge flygflottilj, i Söderhamn lovades också nya jobb till Söderhamn. Men det går så till, fortfarande i socialdemokratisk tappning, att man flyttar jobb från en ort till en annan. Det kallas att skapa nya jobb. Bl.a. tog man Skogsvårdsstyrelsens regionkontor och tvångsflyttade dessa människor från Falun till just Söderhamn. Så kan man också skapa jobb, men det är knappast nya jobb och det tillför inte arbetsmarknaden någon-

ting. Regeringen lyckades i alla fall med den flyttningen att hjälpa till i den meningen att också Dalarnas residensstad Falun uppvisade minus i befolkningshänseende, och det är knappast bra att en residensstad blöder.

Det är den typen av löften som nu också ges inför detta beslut. Frågan är vilken landsortskommun som det skall plockas bort arbetstillfällen från denna gång.

Fru talman! Nu här i dag skall socialdemokraterna och regeringen lägga fast vilken nivå det svenska försvaret skall ha. Men egentligen läggs en ekonomisk nivå fast, vilket flera varit inne på här, som inte följer vad som skall göras rent verksamhetsmässigt. Det här går ju självklart inte ihop.

Nu gäller det för regeringen att också i fortsättningen hålla i skaftet på yxan då omfattande nedläggningar måste till. Allt med tanken att i samma yxa håller två partier som gärna gör stora hugg i det svenska försvaret. Men ansvaret för yxans hugg har ändock Socialdemokraterna, även om ljusningen kom kl. 20.40, då försvarsministern hade sin tack- och avskedsföreläsning, om jag får uttrycka mig så, för de två partier som har varit med i det här.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vår reservation 1. Jag står självklart bakom samtliga reservationer som vi moderater har, men för tids vinande yrkar jag enligt ovan.

Anf. 217 AMANDA GRÖNLUND (kd):

Fru talman! Varje år gör mellan 20 000 och 30 000 unga män sin totalförsvarsplikt. Den största delen av dem gör en militär grundutbildning, och ungefär 3 000 gör en civilpliktsutbildning. De här unga männen gör en väldigt förtjänstfull insats för vårt land, och det är viktigt att uppmärksamma dem och ge dem ett erkännande. Det är självklart också viktigt att uppmärksamma de tjejer som gör sin frivilliga plikt. De är också en väldigt värdefull resurs för totalförsvaret.

De som gör sin plikttjänstgöring är en av totalförsvarets viktigaste resurser. Motiverade soldater är bland det viktigaste i fredsorganisationen men även i en eventuell krissituation. Det är viktigt att de som antas till en utbildning är motiverade redan från början. Det är viktigt att det är de bästa tjejerna och killarna vi får som utbildas i den värdefulla uppgiften att försvara vårt land i en krigssituation men även att vara behjälpliga vid svåra påfrestningar i fredstid. Därför, fru talman, är det väldigt konstigt att inte detta premieras bättre.

På den tiden då alla gjorde plikttjänstgöring fanns det nästan ingen debatt om hur förhållandena för de totalförsvarspliktiga såg ut. Alla hade det lika dåligt. Nu är det inte riktigt så, och nu ställs det också högre krav.

Grundutbildningen måste få ett högre civilt meritvärde. Det skall vara en utbildning med kvalitet och som är attraktiv. Dagersättningen måste höjas. Vi kristdemokrater vill se en höjning från 40 kr till 45 kr, för det har inte skett någon höjning av ersättningen de senaste tre åren. Jag är medveten om att det här beslutet är delegerat till regeringen, men vi kristdemokrater vill att riksdagen återtar denna delegation i väntan på den översyn som pågår av pliktssystemet. Men det går inte att vänta med alla meriteringar tills Pliktutredningen är klar, om vi nu har ambitionen att behålla den folkliga förankringen av försvaret. Tillfredsställda värn-

pliktiga som har fått en bra, kvalitativ utbildning är de bästa ambassadörerna vi har för totalförsvaret.

Fru talman! Om vi skall fortsätta kalla in unga människor med hjälp av en pliktlag har vi ansvar för deras förhållanden. Det skall vara en förmån att få göra sin pliktjänstgöring, att få göra denna förtjänstfulla insats för vårt land.

Fru talman! Det har sagts många ord i den här debatten om anslagsförordningen. Jag tänker inte ytterligare fördjupa mig i en massa tekniska lösningar, men jag vill ställa mig i raden av dem som inte tycker att regeringen riktigt tagit sitt ansvar i den här frågan, och jag vill därför yrka bifall till reservation 1.

Till sist, fru talman, är det viktigt att vi får ett nytt försvarsbeslut. Omvärlden har förändrats. Därför är det viktigt att vi sätter oss ned och gör en djupanalys av hur hotbilden mot vårt land ser ut. Därefter kan vi börja en diskussion om hur försvaret skall vara organiserat.

Anf. 218 BJÖRN LEIVIK (m):

Fru talman! Så här sent i debatten är det svårt att hitta nya infallsvinklar, och därför är det kanske lika bra att hålla sig till det som är förbättrat, om än i förkortad version.

Lars Ångströms beskyllningar nu här i kammaren och tidigare i dag är oförsänkta, tycker jag, och delvis osanna. Försvarsledningen har vid upprepade tillfällen deklarerat att man lojalt anpassar försvaret till den ekonomiska ram riksdag och regering fastställer, och det är en självklarhet. Men en förutsättning för att så skall ske är att försvaret ges tidsmässigt utrymme för att göra nödvändiga avvägningar. Enligt försvarsledningen tvingas man nu ”göra reduceringar där så är möjligt snarare än vad som är rätt och rimligt”.

Ansvar för denna halsbrytande behandling av försvarsanslaget vilar naturligtvis på regeringen och endast på regeringen. Vi är alla medvetna om att det säkerhetspolitiska läget snabbt har förändrats och att 70- och 80-talens försvarsdoktriner är förlegade. T.o.m. försvarsbeslutet 1996 som många har vittnat om är i vissa väsentliga delar passé. Men detta till trots är det helt ofattbart och oförsvarbart att från dag till annan förändra spelreglerna på det sätt regeringen nu gör. I det här sammanhanget får man inte heller glömma att försvaret redan inför 1999 års budgetbehandling faktiskt genomfört reduceringar på 7 ½ miljarder kronor.

Fru talman! Miljöpartiets och Vänsterpartiets ställningstagande kan man egentligen inte kritisera. De har ju ofta deklarerat att försvaret bör avvecklas, och således är ju deras beslut helt i konsekvens med avgivna löften. Däremot kan man och måste man kritisera regeringen för att den går armkrok med två försvarsfientliga partier i denna för landet så väsentliga fråga.

Det här hade man faktiskt inte behövt göra, och det har också beskrivits tidigare i dag, därför att det fanns ett godtagbart förslag som stöddes av en majoritet i utskottet. Det skulle ha gett försvaret det rådrum det så väl behöver för anpassningen till lägre anslag. Hade försvarsministerns tydliga distansering till Vänsterpartiet och Miljöpartiet kommit tidigare, så hade mycket varit vunnit.

Vilka blir då konsekvenserna av det beslut riksdagen nu förväntas fatta? Ja, för försvaret innebär beslutet att 3 miljarder måste bort under

1999. För att på så kort tid genomföra drastiska besparingar krävs att *möjliga* åtgärder vidtas, inte de mest lämpliga. Det som är möjligt, det är att stoppa planerade leveranser av materiel. Det är också möjligt att återkalla inkallningen av en eller flera kullar värnpliktiga, och det gäller värnpliktiga som redan blivit uttagna och planerat sina liv – studier och vad det nu är – efter dessa givna förutsättningar. Det är också möjligt att ställa in planerade övningar.

Vilka ytterligare effekter får dessa framtvingade åtgärder? Ja, besparingen klarar man förmodligen av, bl.a. tack vare utnyttjande av krediter.

Men det blir konsekvenser för det internationella samarbetet inom försvarsindustrin som gör att det kan komma att äventyras. Förutom personalneddragningar på grund av inställda beställningar riskerar den svenska försvarsindustrin på sikt att utarmas.

Drastiskt minskat antal värnpliktiga och övningstillfällen medför utebliven kompetensförstärkning till krigsförbanden och en sämre handlingsberedskap. Men den ur försvarets synvinkel mest svårbedömda effekten är den uppgivenhet som sprider sig och det misstroende som ökar mot politiskt fattade beslut.

Ett mycket påtagligt bevis för detta är den skrivelse som flera av oss har fått från ett mycket bittert befäl i Flygvapnet. Han är inte på något sätt unik i det här sammanhanget. Under de veckor som utskottsbehandlingen pågått har vi fått mängder av bevis på ett utbrett missnöje. Det är ett missnöje som tar sig uttryck i att kompetent personal söker sig bort från försvaret och därmed orsakar nya problem.

Det är på sätt och vis hedrande att Socialdemokraterna har insett sitt felaktiga handlande och i elfte minuten bifogat till utskottets betänkande några formuleringar om vikten av en stark och väl fungerande försvarsindustri. Men det fråntar på intet sätt regeringen från ansvaret för att försvaret försatts i en omöjlig situation.

Det bör också klart framgå att regeringen medvetet föreslår en anslagsnivå som gör det omöjligt för försvaret att nå av samma regering godkända och uppsatta mål både då det gäller materielanskaffning och utbildningsinsatser.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservation 1.

Anf. 219 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Jag skall inte förlänga den här debatten mer än nödvändigt. När Björn Leivik hävdar att jag har kommit med oförsämda påståenden vill jag endast säga att jag ödmjukt konstaterade ett faktum när jag sade att överbefälhavaren hade bedrivit överplanering, dvs. beställt mer materiel än han hade anslag för.

Jag kan citera ur det PM från Regeringskansliet som också Björn Leivik har haft tillgång till. Där står: "Försvarsmakten har beställt materiel utöver anvisade anslag motsvarande ca 25–30 procent". Det är inte något fritt påhitt från min eller Miljöpartiets sida, utan det är ett faktum hur ÖB har hanterat ekonomin.

Jag konstaterar att Björn Leivik bekräftar det jag tidigare sade om att vara fast i en svunnen tids retorik när han sällar sig till raden av moderater som betraktar Miljöpartiet som försvarsfientligt. Jag vill återigen understryka det orimliga i den retoriken när Miljöpartiet är det parti som mest tydligt agerar för ett försvar mot de nya hot som vi i dag ser.

Jag konstaterar också att Moderaterna och Björn Leivik vill se ytterligare miljarder till vapen som motiverats av ett hot som ÖB själv säger inte längre finns. Den retoriken är och förblir obegriplig.

Anf. 220 BJÖRN LEIVIK (m) replik:

Fru talman! Jag tolkar åtminstone Lars Ångströms uttalanden som dåliga motiv för sitt handlande och sina förslag. Lars Ångström har sagt: dålig redovisning, övertrassering, bristfällig ekonomisk planering och slutligen att försvarsledningen ej följer beslut fattade av riksdag och regering. Jag anser att detta är oförskämt och osant.

Anf. 221 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Återigen: Det är ett faktum och inte ett påhitt att Försvarsmakten har beställt mer materiel än vad man har anslag för. Det är inte ett påhitt, utan det är ett faktum. Det är ett sätt att hantera ekonomin som jag finner vara ohållbart.

Anf. 222 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Regeringens oförmåga att hantera omläggningen av budgetprinciper för försvaret hotar nu stora delar av en hel näringsgren i Sverige. De förändringar i försvarsbudgeten som nu diskuteras riskerar en stor del av svensk försvarsindustri.

Därmed hotas en av hörnpelarna för vår säkerhetspolitik. Stora och viktiga kompetensområden riskeras, samarbete med utländsk försvarsindustri äventyras och tusentals arbetstillfällen, bl.a. i min hemort Karlskoga, hotas.

Den svenska försvarsindustrin har en mycket hög och bred kompetens. Inom en rad teknikområden är svensk försvarsindustri i världstopp. Stridsflygplanet JAS, missilkunnande och fartygsbyggande inom Celsius, elektronikkompetens inom Ericsson och Celsius är några av exemplen. Det har skapat spin-off-effekter och gett goda förutsättningar för annan industri.

Mobiltelefonin är kanske det främsta exemplet på hur teknik från försvarsindustrin i dag genererar verksamhet med mångmiljardomsättning. Det är också en verksamhet som i dag bär en stor del av de totala svenska forskningsanslagen.

Jag vill slå fast att svensk försvarsindustri är en viktig del av den svenska industrin. Sedan finns det all anledning att instämma i att det finns ett stort behov av samarbete inom och omstruktureringar av försvarsindustrin i hela Europa. Jag vill att svensk försvarsindustri skall kunna ta aktiv del av och bli en intressant partner i ett sådant samarbete.

Skall det vara möjligt fordras svenska utvecklingsprojekt, materielbeställningar och goda möjligheter till export, och även politiskt stöd för detta. Det krävs också långsiktiga åtaganden i form av beställningar och utvecklingsprojekt.

Allt detta riskerar nu att raseras av regeringens hantering av försvarsbudgeten. Det vore förödande att nu när vi ser möjligheter till ett utvidgat samarbete med europeisk industri ta bort möjligheterna för svensk industri att delta.

Det är detta det handlar om och som är konsekvenserna av dagens beslut. När vi ser möjligheterna för de duktiga svenska verkstäderna och

ingenjörstaberna att kunna vara med och ta aktiv del i ett framtida europeiskt försvarssamarbete i gemensamma industriprojekt skär regeringen hälsena av möjligheten att delta.

Man tar bort möjligheten att gå in långsiktigt. Man tar bort trovärdigheten i projektet. Man tar bort möjligheterna att satsa på utvecklingsområdena, och framtiden omöjliggörs för stora delar av försvarsindustrin.

Vi hade bl.a. Celsius hos oss i näringsutskottet i tisdags, och även andra företrädare för försvarsindustrin. Det var mycket tydliga signaler vi fick höra. Från Celsius redovisade man att vad gäller utvecklingskompetenser är konsekvenserna av den försvarsplanering som nu ser dagens ljus att merparten av koncernens teknik- och utvecklingskompetens förloras.

Samtliga internationella samarbeten och samgåendeinitiativ riskerar att upphöra. Även mycket av kompetensen att vidmakthålla Försvarsmaktens huvudsystem förloras. Ett flertal projektåtaganden kan sannolikt inte slutföras enligt plan. Ett mycket stort antal personer främst i Karlskoga, Järfälla och Malmö riskerar att mista sina jobb.

Vi fick också i går i en debattartikel i Dagens Nyheter bekräftelse på att ett mycket stort antal människor riskerar förlora jobben inom försvarsindustrin. Där gav Björn von Sydow och Björn Rosengren två mycket tydliga besked.

Det ena beskedet var att det är riksdag och regering som är direkt ansvariga för att sysselsättningen minskar. Där det är regionalpolitiskt motiverat skall staten genomföra särskilt stora kraftansträngningar. Det blir väl fler vackra ord.

Det andra beskedet var att trots dessa initiativ, som man hade räknat upp tidigare i artikeln, leder den pågående bantningen av det militära försvarets storlek med nödvändighet till att färre människor kommer att arbeta inom den svenska försvarsindustrin. Fler orter berörs, och många människor riskerar att förlora jobbet. Jag tycker att det är tragiskt att vi riskerar att få en situation där svensk högteknologi och svensk spjutspetsteknologi ersätts av AMS-projekt och sysselsättningsprojekt. Det skulle innebära att vi raserar projekt som skulle kunna ha en stark framtid i ett sameuropeiskt försvarsindustriprojekt och i stället ersätter dem med statliga sysselsättningsåtgärder där Bamse riskerar att ersättas av Amse.

Jag tycker att detta är tragiskt därför att försvarsindustrin representerar en kompetens och ett teknologiskt kunnande som vi är betjänta av att ha kvar i Sverige. Det är tragiskt att regeringen är beredd att offra detta för att få fortsätta att samarbeta med Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Det är tragiskt att man offrar tusentals jobb för den politiska maktens skull.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 1.

Anf. 223 HELENA FRISK (s):

Fru talman! Här kommer nästa karlskogabo.

I Karlskoga utvecklas nu medicinska analysinstrument som kan göra en enda liten vattendroppe en meter lång. Ur den kan man läsa de finaste resultat, allt för att snabbare kunna ställa rätt diagnoser och lindra mänskligt lidanden. Där finns nya företag som gör krocksensorer till bilindustrin, propellrar till turbiner och pumpar, sprängladdningar till oljeindustrin eller elektroniska förbränningstoalletter.

I Karlskoga finns en försvarsmaterielindustri som spelar en viktig roll för den tekniska utvecklingen. Jag är stolt över att leva i en kommun där det finns ett tekniskt kunnande, en nyfikenhet och en utvecklingsanda som kommer hela Sverige, och inte minst Bergslagen, till godo.

Vägen till ett Karlskoga i utveckling har inte varit lätt. Den har inte kommit av sig själv. Tidigare dramatiska neddragningar har satt spår som tomma lägenheter, överdimensionerad infrastruktur på flera områden och en kraftigt minskad befolkning.

Karlskoga har tagit ett stort ansvar för svensk alliansfrihet och svenskt försvar. Spetskompetens inom viktiga materielområden har betytt att Sverige kunnat hävda sin alliansfrihet med självförtroende under efterkrigstiden.

I takt med avspänning och produktionsutveckling har Bofors i Karlskoga upplevt mer dramatiska nedskärningar än någon del av det svenska totalförsvaret. På ett par decennier har nära 10 000 jobb blivit runt 3 000 jobb vid Bofors och dess underleverantörer.

Ändå spelar Bofors en avgörande roll som motor i den industriella utvecklingen både av Karlskoga och Bergslagen. I en tid när kunskap och nätverk är motorer i den industriella utvecklingen spelar spetskompetens och ingenjörstähet mycket större roll än för bara några årtionden sedan.

Det är ur försvarsmaterielindustrins tekniska kunnande som viktiga produkter som minröjningsutrustning, krockkuddar och banbrytande tandvårdsprodukter vuxit fram. Det är på grund av detta nätverk av tekniskt kunnande och kompetens i forskningslaboratorier och verkstäder som många nya högteknologiska företag sökt sig till Karlskoga från olika delar av Sverige och också från det kapitalmässigt starka Norge.

Försvarsutskottet gör en viktig markering när man öppnar för Försvarsmakten att använda runt 2 miljarder kronor 1999 för att minska riskerna för drastiska och långsiktigt okloka neddragningar av svensk försvarsmaterielindustri.

Utskottet markerar också att det krävs en bred inhemsk försvarsindustriell kompetens och att Sverige bör medverka till att utveckla det europeiska försvarsindustriella samarbetet. Det är viktigt för Sverige att vårt land inte blir helt beroende av amerikansk försvarsindustri. Den höga kompetensen på Bofors i Karlskoga skall kunna tas till vara i ett samarbete med demokratiska stater i Europa.

Skattebetalarna har satsat bortåt 2 miljarder kronor på att utveckla luftvärnssystemet Bamse. Det har förutsättningar att bli en viktig länk i ett europeiskt samarbete. Jag väddar till regeringen, överbefälhavaren och Försvarsberedningen att noggrant se över förutsättningarna för att det och andra viktiga utvecklingsprojekt vid Bofors i Karlskoga kan fullföljas och att förutsättningar skapas för att det pågående utvecklingsarbetet inte bryts. Låter vi viktig kompetens gå förlorad i dag kan den inte återskapas. Därför är det också så viktigt att av säkerhetspolitiska skäl slå vakt om den kvalificerade kompetens som finns hos Bofors.

I lördags samlades, trots snöstorm, 4 000 karlskotingar, bergslagsbor, värmlänningar och örebroare tillsammans med två landshövdingar på Alfred Nobels torg i Karlskoga. Där fanns äldre karlskotingar som med sorg har sett utflyttningen från Karlskoga och andra Bergslagskommuner. Och där fanns inte minst tusentals unga, fulla av lust att vara med och utveckla det nya Karlskoga.

Ge oss tid, stod det på ett plakat som en liten kille bar. Ge oss tid att utveckla samarbete med internationella företag, tid för omställning av delar av försvarsmaterielindustrin och tid för att ta vara på det tekniska kunnandet i Sveriges mest ingenjörstäta kommun.

Fru talman! Mötet ställde två krav till regering och riksdag. Det första var att staten ser till att Karlskogaregionen får tillräckliga resurser för att klara den omställning som en omstrukturering av försvarsindustrin medför.

Det andra var att regeringen tillsätter en särskild utredare med en enda uppgift, nämligen att samordna insatser för en fortsatt omstrukturering av regionens näringsliv.

Den svåra situation som föregått dagens debatt om försvaret har visat tre saker. Den första är det som försvarsutskottet har markerat om att vi också i en tid av avspänning behöver en svensk försvarsmaterielindustri som ett uttryck för svensk alliansfrihet och som en del i ett starkare oberoende av en alltför dominerande amerikansk industri.

Den andra är det samband som finns mellan kvalificerad kompetens inom försvarsmaterielindustrin och industriell utveckling. Hos Celsius, där staten är en viktig ägare, måste det också ligga ett ansvar för att utveckla arbetet med att överföra kunnande från försvarsmaterielindustrin till civil utveckling och produktion.

Den tredje är vikten av insatser för att möta neddragningar på de orter som kommer att drabbas av framtida minskade försvarsmaterielbeställningar. Där gjorde försvarsministern och näringsministern ett mycket tydligt uttalande på gårdagens DN Debatt. I Karlskoga och i Örebro län tar vi fasta på deras löfte att särskilt stora kraftansträngningar skall göras för att stödja en positiv regional utveckling.

I detta anförande instämde Torgny Danielsson, Inger Lundberg, Hans Karlsson och Nils-Göran Holmqvist (alla s).

Anf. 224 RUNAR PATRIKSSON (fp):

Fru talman! 1998 års försvarsdebatt i försvarsutskottet gällande totalförsvarets budget för 1999 kommer nog att gå till historien som en av de märkligaste vad gäller argumentationen från socialdemokraterna och deras samarbetsparter Miljöpartiet och Vänsterpartiet inför den slutliga justeringen.

Det som gör det komplicerat är att försvarsministern säger att dessa partier inte ingår som samverkansparter i försvarsfrågan. Politiker och politiska tjänstemän, beroende på vilken position de har, verkar förvirrade och mycket osäkra på vilken chefs order de skall vara lydiga.

Direkt motsägelsefulla uppfattningar har framförts beroende på om uppgifterna kommit från Försvarsdepartementet eller från Finansdepartementet. Till slut visar det sig att det är Finansdepartementet som bestämmer i försvarsfrågorna, varför det kanske vore en rationalisering eller snarare en besparing att försvarsfrågorna kom till finansministern. Han har ju redan tullväsendet i sin hand, vilket ju också är en form av gränsskydd.

Följderna av anslagsförordningens tolkning ur finansministerns synpunkt kommer enligt min mening, om utvärdering inte sker förrän år 2002, att leda till att försvaret i Sverige förvandlas till ett gränsskydd, inte ett gränsförsvär, med låg kvalitet för både materiel och soldater.

Ett helt enigt försvarsutskott skrev ett underlag till betänkande. Allt var klart för justering.

De upplysningar som vi i utskottet fick av alla parter var liktydiga och pekade på att ca 7 miljarder hade rövats bort från Försvarsmakten i samband med omläggningen av ansvarsförordningen, som alla också var eniga om skulle vara helt verksamhetsneutral.

Lite konstigt var det ju att den återbetalning på 14 miljarder som ÖB gjorde till finanserna skulle ske just vid tiden för konvergenskraven för att bli accepterad som lämplig EU-medlem. Hade detta något med önskemålet om återbetalningen till Finansdepartementet att göra?

Ja, misstanken finns och har framkommit flera gånger under utskottets diskussioner inför betänkandets justering.

Vi har också tyckts vara helt överens under viss tid av utskottsarbetet med företrädare för Försvarsdepartementet. De ansåg också att det var genant att det var utskottet som kom på den geniala lösningen med en avskrivning av uppkommen skuld till Riksgälden redan nu, så att man därmed kunde eliminera de uppkomna problemen som förorsakats av den nya anslagsförordningen.

När ideliga bordläggningssyrkanden framfördes av utskottets socialdemokrater med stöd av Miljöpartiet och Vänstern förstod vi i de övriga partierna att Rosenbad hade synpunkter på det eniga beslutsförslaget. Så kom då finansminister Åsbrinks slag med näven i bordet, som vi hade befarat. Därmed väntar ett år av osäkerhet för Försvarsmakten, och svensk försvarsindustris framtid är osäker. Arbetstillfällena försvinner, inte minst i det redan hårt drabbade Värmland.

För att ge möjligheter till en ordentlig undersökning av anslagsförordningens konsekvenser under 1999 och för att under 1999 även kunna föra en grundutbildning värd namnet samt för att låta löpande försvarsbeställningar kvarstå och levereras i enlighet med gällande kontrakt tycker Folkpartiet liberalerna och Centern i en gemensam reservation att uppskov med räntor och amorteringar kunde ha gällt för år 1999 och att medel kunde ha använts till verksamhet. Jag yrkar därför bifall till reservation 2 under mom. 1.

Folkpartiet liberalerna har under lång tid strävat efter och kämpat för ett effektivt försvar med god materiel samt en grundutbildning av soldater i en mängd som motsvarar behovet, men inte en enda för mycket.

Tydligt är min taletid ute. Då går jag till slutklämmen i mitt lilla inlägg från Folkpartiet liberalerna.

Till sist tror jag att den enighet som försvarsutskottet var på väg att visa i försvarsfrågan hade varit bra för framtida försvarsuppgörelser, eftersom jag tror att breda uppgörelser i frågor av typen försvaret är bra. Därför beklagar Folkpartiet liberalerna att det blev en enligt försvarsmistern ohelig allians – socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister – som majoritet och två reservationsgrupper i årets betänkande.

Det blir ett konstigt slut på mitt anförande. Ett tack till slut till vän-
nerna i utskottet – och det gäller alla partier – för allt stöd och förtroende
som har visats oss nyvalda. Det borgar för en god framtid, förhoppnings-
vis med ett bra försvar och en stark svensk försvarsindustri som följd.

Prot. 1998/99:33
10 december

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 december.)

10 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1998/99:44 Ändringar i lagen (1986:436) om näringsförbud

Finansutskottets betänkanden

1998/99:FiU2 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

1998/99:FiU3 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

1998/99:FiU4 Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

1998/99:FiU5 Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska gemenskapen

Konstitutionsutskottets betänkanden

1998/99:KU1 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse m.m.

1998/99:KU14 Fortsatt giltighet av lagen (1995:1292) om tillfälliga
bestämmelser i fråga om tillstånd att sända lokalradio

11 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 9 december

1998/99:167 av *Thomas Julin* (mp) till utbildningsministern

Specialistutbildningar inom vården

1998/99:168 av *Jeppe Johnsson* (m) till justitieministern

Åklagarämbetet

1998/99:169 av *Per-Olof Svensson* (s) till utrikesministern

EU:s nuvarande mål 6-område

1998/99:170 av *Patrik Norinder* (m) till statsrådet *Mona Sahlin*

Den svenska julgrisen

1998/99:171 av *Maria Larsson* (kd) till miljöministern

Kalkningsverksamheten under 1999

1998/99:172 av *Inger Strömbom* (kd) till näringsministern

Kunskapslyftet och företagandet

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 15 december.

12 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 9 december

1998/99:129 av *Ola Karlsson* (m) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Vuxentandvården
1998/99:130 av *Sten Andersson* (m) till statsministern
Kampanj om kommunismens brott
1998/99:134 av *Carlinge Wisberg* (v) till näringsministern
Hanteringen av resgods
1998/99:136 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till näringsministern
Förnyelse av körkort för funktionshindrade
1998/99:139 av *Alf Eriksson* (s) till näringsministern
Västkustbanan
1998/99:140 av *Sonja Fransson* (s) till socialministern
Funktionshindrades rättigheter
1998/99:141 av *Sonja Fransson* (s) till näringsministern
Beläggning av grusvägar i Sjuhärad
1998/99:142 av *Sonja Fransson* (s) till jordbruksministern
Avbyttjänster inom jordbruket
1998/99:146 av *Sten Tolgfors* (m) till statsrådet Mona Sahlin
Sveriges välståndsutveckling
1998/99:148 av *Göran Lindblad* (m) till socialministern
Tandvårdsförsäkringen
1998/99:151 av *Hans Stenberg* (s) till näringsministern
Regeringens regionalpolitik
1998/99:153 av *Patrik Norinder* (m) till socialministern
Barn och unga som placerats i annan kommun
1998/99:158 av *Cinnika Beiming* (s) till näringsministern
Försöksverksamheten med lokal samverkan

den 10 december

1998/99:125 av *Kia Andreasson* (mp) till justitieministern
Handläggningen av domstolsärenden
1998/99:126 av *Lars U Granberg*
(s) till justitieministern
Behandlingen av vissa brottmål
1998/99:127 av *Åke Sandström* (c) till
miljöministern
Skogsbruket och miljön
1998/99:131 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till miljöministern
Kommersiell valfångst
1998/99:132 av *Per-Olof Svensson* (s) till utbild-
ningsministern
Kunskapslyftet
1998/99:133 av *Birger Schlaug* (mp) till miljöministern
Östra Tönningflon
1998/99:135 av *Bertil Persson* (m) till miljöministern
Vindkraftsanläggning på Lillegrund

1998/99:137 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till försvarsministern
Hanteringen av pyrotekniska varor

Prot. 1998/99:33
10 december

1998/99:143 av *Gunnel Wallin* (c) till
justitieministern

Bedrägeri mot småföretagare

1998/99:144 av *Sten Tolgfors* (m) till stats-
rådet Ingegerd Wärnersson

Svenska grundskolan

1998/99:150 av *Lena Sandlin* (s) till socialministern

Tillgången till forskare och ingenjörer för högteknologiska företag

1998/99:155 av *Willy Söderdahl* (v) till justitieministern

Barnomsorg på kvällar och helger

1998/99:156 av *Gunnel Wallin* (c) till statsrådet Ingegerd Wärnersson

Polenkabeln

1998/99:157 av *Jan Backman* (m) till kulturministern

Den psykosociala arbetsmiljön inom skolan

Det markbundna digitala TV-nätets kostnader

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 15 december.

13 § Kammaren åtskildes kl. 22.16.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanrådets början t.o.m. 6 § anf. 23 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 113,

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 158 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.56,

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 209 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till sammanrådets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 §	Anförande med anledning av Den allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter – 50 år	1
	Anf. 1 TALMANNEN	1
2 §	Justering av protokoll	3
3 §	Meddelande om information från regeringen.....	3
4 §	Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen	3
5 §	Förnyad bordläggning.....	3
6 §	Internationellt bistånd.....	3
	Utrikesutskottets betänkande 1998/99:UU2	3
	Anf. 2 BERTIL PERSSON (m)	3
	Anf. 3 LARS OHLY (v).....	7
	Anf. 4 INGRID NÄSLUND (kd).....	10
	Anf. 5 LARS OHLY (v) replik	13
	Anf. 6 INGRID NÄSLUND (kd) replik.....	13
	Anf. 7 LARS OHLY (v) replik	13
	Anf. 8 INGRID NÄSLUND (kd) replik.....	14
	Anf. 9 MARIANNE ANDERSSON (c).....	14
	Anf. 10 LARS OHLY (v) replik	18
	Anf. 11 MARIANNE ANDERSSON (c) replik.....	19
	Anf. 12 LARS OHLY (v) replik	19
	Anf. 13 MARIANNE ANDERSSON (c) replik.....	19
	Anf. 14 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....	20
	Anf. 15 VIOLA FURUBJELKE (s) replik.....	23
	Anf. 16 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	23
	Anf. 17 VIOLA FURUBJELKE (s) replik.....	24
	Anf. 18 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	24
	Anf. 19 LARS OHLY (v) replik	24
	Anf. 20 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	24
	Anf. 21 LARS OHLY (v) replik	25
	Anf. 22 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	25
	Anf. 23 MARIANNE SAMUELSSON (mp).....	25
	Anf. 24 INGRID NÄSLUND (kd) replik.....	29
	Anf. 25 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik.....	29
	Anf. 26 INGRID NÄSLUND (kd) replik.....	29
	Anf. 27 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik.....	29
	Anf. 28 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	30
	Anf. 29 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik.....	30
	Anf. 30 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	31
	Anf. 31 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik.....	31
	Anf. 32 BERNDT EKHOLM (s)	31
	Anf. 33 BERTIL PERSSON (m) replik	36
	Anf. 34 BERNDT EKHOLM (s) replik	36
	Anf. 35 BERTIL PERSSON (m) replik	37
	Anf. 36 BERNDT EKHOLM (s) replik	37

Anf. 37 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik.....	37
Anf. 38 BERNDT EKHOLM (s) replik	38
Anf. 39 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik.....	38
Anf. 40 BERNDT EKHOLM (s) replik	39
Anf. 41 INGRID NÄSLUND (kd) replik	39
Anf. 42 BERNDT EKHOLM (s) replik	39
Anf. 43 INGRID NÄSLUND (kd) replik	40
Anf. 44 BERNDT EKHOLM (s) replik	40
(forts. 8 §).....	40
Ajournering.....	41
Återupptagna förhandlingar	41
7 § Frågestund.....	41
Anf. 45 TREDJE VICE TALMANNEN	41
<i>Kunskapslyftet.....</i>	<i>41</i>
Anf. 46 LARS HJERTÉN (m).....	41
Anf. 47 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	41
Anf. 48 LARS HJERTÉN (m).....	42
Anf. 49 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	42
Anf. 50 LARS HJERTÉN (m).....	42
Anf. 51 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	42
<i>Spelmarknaden .....</i>	<i>43</i>
Anf. 52 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v).....	43
Anf. 53 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	43
Anf. 54 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v).....	44
Anf. 55 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	44
<i>Etnisk diskriminering.....</i>	<i>44</i>
Anf. 56 LENNART DALÉUS (c)	44
Anf. 57 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	44
Anf. 58 LENNART DALÉUS (c)	45
Anf. 59 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	45
<i>Försvarsmakten .....</i>	<i>46</i>
Anf. 60 JOHAN LÖNNROTH (v)	46
Anf. 61 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	46
Anf. 62 JOHAN LÖNNROTH (v)	46
Anf. 63 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	47
<i>Svårigheter att rekrytera personal.....</i>	<i>47</i>
Anf. 64 MARIA LARSSON (kd).....	47
Anf. 65 Statsrådet MONA SAHLIN (s)	47
Anf. 66 MARIA LARSSON (kd).....	48
Anf. 67 Statsrådet MONA SAHLIN (s)	48
<i>Tillgänglighet för handikappade .....</i>	<i>48</i>
Anf. 68 SONJA FRANSSON (s)	48
Anf. 69 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	49
Anf. 70 SONJA FRANSSON (s)	49
Anf. 71 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	49
<i>Riksväg 50 mellan Tåkern och Omberg.....</i>	<i>50</i>
Anf. 72 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp).....	50
Anf. 73 Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	50
Anf. 74 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp).....	50

Anf. 75 Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	50
<i>Nationalstadsparken</i>	50
Anf. 76 HARALD NORDLUND (fp).....	50
Anf. 77 Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	51
Anf. 78 HARALD NORDLUND (fp).....	51
Anf. 79 Miljöminister KJELL LARSSON (s).....	51
<i>Patienters integritet</i>	51
Anf. 80 CHRIS HEISTER (m).....	51
Anf. 81 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	52
Anf. 82 CHRIS HEISTER (m).....	52
Anf. 83 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	52
<i>Tillgängligheten för personer med funktionshinder</i>	52
Anf. 84 HANS KARLSSON (s)	52
Anf. 85 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	53
Anf. 86 HANS KARLSSON (s)	53
Anf. 87 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	53
<i>Samhall</i>	54
Anf. 88 RAGNWI MARCELIND (kd).....	54
Anf. 89 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	54
Anf. 90 RAGNWI MARCELIND (kd).....	54
Anf. 91 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	55
<i>Försvarsmakten</i>	55
Anf. 92 BJÖRN LEIVIK (m).....	55
Anf. 93 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	55
Anf. 94 BJÖRN LEIVIK (m).....	55
<i>Rikskvinnocentrum</i>	55
Anf. 95 BARBRO WESTERHOLM (fp).....	55
Anf. 96 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	56
Anf. 97 BARBRO WESTERHOLM (fp).....	56
Anf. 98 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	56
<i>Nya jobb inom turismen</i>	57
Anf. 99 MONICA GREEN (s).....	57
Anf. 100 Statsrådet MONA SAHLIN (s).....	57
<i>Försvarsmakten</i>	57
Anf. 101 LARS ÅNGSTRÖM (mp)	57
Anf. 102 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	58
Anf. 103 LARS ÅNGSTRÖM (mp)	58
Anf. 104 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	58
<i>Studiemedelssystemet</i>	58
Anf. 105 YVONNE ANDERSSON (kd)	58
Anf. 106 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	58
Anf. 107 YVONNE ANDERSSON (kd)	59
Anf. 108 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	59
<i>Kommunernas ansvar för hemlösa</i>	59
Anf. 109 VIVIANN GERDIN (c).....	59
Anf. 110 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	59
Anf. 111 VIVIANN GERDIN (c).....	60
Anf. 112 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	60
Anf. 113 TREDJE VICE TALMANNEN.....	60

8 § (forts. från 6 §) Internationellt bistånd (forts. UU2).....	60	Prot. 1998/99:33
Anf. 114 MARIANNE ANDERSSON (c) replik.....	60	10 december
Anf. 115 BERNDT EKHOLM (s) replik	61	
Anf. 116 MARIANNE ANDERSSON (c) replik.....	61	
Anf. 117 BERNDT EKHOLM (s) replik	62	
Anf. 118 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	62	
Anf. 119 BERNDT EKHOLM (s) replik	62	
Anf. 120 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	63	
Anf. 121 BERNDT EKHOLM (s) replik	63	
Anf. 122 LISELOTTE WÄGÖ (m).....	64	
Anf. 123 BERNDT EKHOLM (s) replik	66	
Anf. 124 LISELOTTE WÄGÖ (m) replik	67	
Anf. 125 BERNDT EKHOLM (s) replik	67	
Anf. 126 LISELOTTE WÄGÖ (m) replik	67	
Anf. 127 MURAD ARTIN (v)	67	
Anf. 128 JAN ERIK ÅGREN (kd).....	69	
Anf. 129 BERNDT EKHOLM (s) replik	71	
Anf. 130 JAN ERIK ÅGREN (kd) replik.....	71	
Anf. 131 BERNDT EKHOLM (s) replik	71	
Anf. 132 JAN ERIK ÅGREN (kd) replik.....	71	
Anf. 133 CARINA HÄGG (s).....	72	
Anf. 134 MARIANNE ANDERSSON (c) replik.....	75	
Anf. 135 CARINA HÄGG (s) replik.....	76	
Anf. 136 MARIANNE ANDERSSON (c) replik.....	76	
Anf. 137 CARINA HÄGG (s) replik.....	76	
Anf. 138 MURAD ARTIN (v) replik	77	
Anf. 139 CARINA HÄGG (s) replik.....	77	
Anf. 140 MURAD ARTIN (v) replik	77	
Anf. 141 CARINA HÄGG (s) replik.....	78	
Anf. 142 INGRID NÄSLUND (kd) replik	78	
Anf. 143 CARINA HÄGG (s) replik.....	79	
Anf. 144 INGRID NÄSLUND (kd) replik	79	
Anf. 145 CARINA HÄGG (s) replik.....	79	
Anf. 146 STEN TOLGFORS (m).....	80	
Anf. 147 URBAN AHLIN (s)	83	
Anf. 148 STEN TOLGFORS (m) replik	85	
Anf. 149 URBAN AHLIN (s) replik	86	
Anf. 150 STEN TOLGFORS (m) replik	86	
Anf. 151 URBAN AHLIN (s) replik	87	
Anf. 152 INGRID NÄSLUND (kd) replik	87	
Anf. 153 URBAN AHLIN (s) replik	88	
Anf. 154 INGRID NÄSLUND (kd) replik	88	
Anf. 155 URBAN AHLIN (s) replik	89	
Anf. 156 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	89	
Anf. 157 URBAN AHLIN (s) replik	90	
Anf. 158 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	90	
Anf. 159 LENNART FRIDÉN (m)	90	
Anf. 160 MARGARETA VIKLUND (kd).....	91	
Anf. 161 CARINA HÄGG (s).....	92	

Anf. 162 MARGARETA VIKLUND (kd).....	92
Anf. 163 CARINA HÄGG (s).....	93
Anf. 164 MARGARETA VIKLUND (kd).....	93
Beslut	93
UU2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	93
Beslut om uppskjuten votering	96
9 § Totalförsvarets budget för 1999	96
Försvarsutskottets betänkande 1998/99:FöU1	96
Anf. 165 HENRIK LANDERHOLM (m).....	96
(forts.).....	100
Ajournering	100
Återupptagna förhandlingar	100
9 § (forts.) Totalförsvarets budget för 1999 (forts. FöU1)	101
Anf. 166 BERIT JÓHANNESSEN (v).....	101
Anf. 167 HENRIK LANDERHOLM (m) replik.....	104
Anf. 168 BERIT JÓHANNESSEN (v) replik.....	104
Anf. 169 HENRIK LANDERHOLM (m) replik.....	104
Anf. 170 BERIT JÓHANNESSEN (v) replik.....	105
Anf. 171 ÅKE CARNERÖ (kd).....	105
Anf. 172 BERIT JÓHANNESSEN (v) replik.....	109
Anf. 173 ÅKE CARNERÖ (kd) replik	109
Anf. 174 BERIT JÓHANNESSEN (v) replik.....	110
Anf. 175 ÅKE CARNERÖ (kd) replik	110
Anf. 176 ERIK ARTHUR EGGERVÄRN (c).....	110
Anf. 177 LARS ÅNGSTRÖM (mp)	112
Anf. 178 HENRIK LANDERHOLM (m) replik.....	116
Anf. 179 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	116
Anf. 180 HENRIK LANDERHOLM (m) replik.....	116
Anf. 181 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	117
Anf. 182 ÅKE CARNERÖ (kd) replik	117
Anf. 183 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	117
Anf. 184 ÅKE CARNERÖ (kd) replik	117
Anf. 185 LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	118
Anf. 186 TONE TINGSGÅRD (s).....	118
Anf. 187 HENRIK LANDERHOLM (m) replik.....	120
Anf. 188 TONE TINGSGÅRD (s) replik.....	121
Anf. 189 HENRIK LANDERHOLM (m) replik.....	121
Anf. 190 TONE TINGSGÅRD (s) replik.....	121
Anf. 191 ÅKE CARNERÖ (kd) replik	122
Anf. 192 TONE TINGSGÅRD (s) replik.....	122
Anf. 193 ÅKE CARNERÖ (kd) replik	122
Anf. 194 TONE TINGSGÅRD (s) replik.....	122
Anf. 195 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	122
Anf. 196 HENRIK LANDERHOLM (m) replik.....	126
Anf. 197 ANDRE VICE TALMANNEN	126
Anf. 198 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	126
Anf. 199 HENRIK LANDERHOLM (m) replik.....	127
Anf. 200 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	127
Anf. 201 ÅKE CARNERÖ (kd) replik	127

Anf. 202	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	128
Anf. 203	ÅKE CARNERÖ (kd) replik	128
Anf. 204	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	128
Anf. 205	LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	129
Anf. 206	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	129
Anf. 207	LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	129
Anf. 208	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	130
Anf. 209	BERIT JÓHANNESSON (v) replik	130
Anf. 210	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	131
Anf. 211	BERIT JÓHANNESSON (v) replik	131
Anf. 212	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	131
Anf. 213	OLLE LINDSTRÖM (m)	132
Anf. 214	STIG SANDSTRÖM (v)	133
Anf. 215	MARGARETA VIKLUND (kd)	136
Anf. 216	ROLF GUNNARSSON (m)	138
Anf. 217	AMANDA GRÖNLUND (kd)	141
Anf. 218	BJÖRN LEIVIK (m)	142
Anf. 219	LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	143
Anf. 220	BJÖRN LEIVIK (m) replik	144
Anf. 221	LARS ÅNGSTRÖM (mp) replik	144
Anf. 222	OLA KARLSSON (m)	144
Anf. 223	HELENA FRISK (s)	145
Anf. 224	RUNAR PATRIKSSON (fp)	147
	(Beslut skulle fattas den 11 december.)	149
10 §	Bordläggning	149
11 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	149
12 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	150
13 §	Kammaren åtskildes kl. 22.16	151

Prot. 1998/99:33
10 december

Elanders Gotab, Stockholm 1999